

5.06 (471) F3
0.8

FOR THE PEOPLE
FOR EDUCATION
FOR SCIENCE

LIBRARY
OF
THE AMERICAN MUSEUM
OF
NATURAL HISTORY

Bound at
A. M. S. W. H.
1907

LIBRARY
OF THE
NATIONAL MUSEUM
WASHINGTON

506 (47.1) F3
28

BIDRAG

till

KÄNNEDOM AF

FINLANDS NATUR OCH FOLK.

Utgifna

af

Finska Vetenskaps-Societeten.

Femtiondeandra Häftet.

Helsingfors,
Finska Litteratur-Sällskapets tryckeri,
1893.

YUZZI
CITY OF
MUSEUM OF HISTORY
AND ART

1927

07.29277.02027

INNEHÅLL:

	Sid.
Jaakko Suomalaisen Wirsikirja. Kopion tehnyt <i>J. A. Cederberg</i> . .	1.
Pedersöre-Purmo-målet. Ljud- och formlära samt språkprof af <i>Herman Vendell</i>	181.
Matériaux pour servir à la connaissance des crânes des peuples Finnois, par <i>K. Hällstén</i>	421.

Jaakko Suomalaisen

Wirsifirja.

Kopio Upsalan yliopistossa säilytetyistä ainoasta jällellä olemasta
kappaleesta.

Kopion tehnyt

J. A. Gederberg.

—•••—

Esipuhe.

Se aikakausi, joka meidän maallemme synnytti **Mikael Agrifolan**, antoi myös meille **Jaakko Suomalaisen**. Molemmat ovat tosiprotestanttisia miehiä ja tienraivaajia alallansa. Lutherus oli opettanut kansansa lukemaan ja weišaamaan, joka keskiäitaisessa katoolisessa kirkossa ei ollut tavallista ollut. Agrifolamme meni juuren uskonpuhdistajan jäljissä ja antoi kansalle kattismuksen, rukoukskirjan ja uuden testamentin käteen. Suomalainen huomasi, että kansan osanotto jumalanpalvelukseen myös weišaamisella on eleehto protestanttiselle kristikunnalle, ja hän antoi seurakunnallemme wirsikirjan. Saksassa oli hän tullut asian perille. Kotiintultuansa hän ryhtyi miehen tarmolla asiaan käsitä ja jai kuin jaitin työnjä walmitä. Ensimmäisen suomalaisen wirsikirjan tekijänä isänmaa siis Jaakko Suomalaiäta kunnioittaa.

Niinkuin monen muun isänmaamme uskollisen palvelijan, joka aikojen hämäristä astuu esiin kansamme historiassa, ovat Suomalaisenkin elämän vaiheet hywin wäähän tunnetut. Hänen aikalaisensa kiinnittiwät huomionsa itse miehen työhön, eiwätkä muistaneet antaa mitään tietoa jälkeentulewaisillensa siitä miehestä, joka heille itselle oli niin tuttu. Hänen syntymävuottansa ei tunneta. Hänen isänsä nimi oli Pietari, mutta muuta hänestä ei tiedetä. Saatuañsa tavallisia alkutietoja kotimaassa, läksi Suomalainen ulkomaille opintojaan kartuttamaan. 1567 hän Rojtokisä harjoitelti lukuja, niinkuin sehille käypi mainitun yliopiston ylioppilasluelleloista*). Kotiintultuansa oli heti wirka walmitä. So seuraawana vuonna 1568 määrättiin hän Turun koulun rehtoriksi, jossa hän palkanjä lisäsi 1569 jai kolme lästia (144 tynnyriä) wiljaa Maskun ja Piikkion kihlakunnista. 1575 antoi Juhana kuningas hänelle Sofioisten kartanon Raiosioä ja 1577 wielä kolme lästia wiljaa. 1578 tehtiin hänestä „poenitentiaris“ ja lehtori Turun koulussa. Ja jotta hän sitä ahlerammin tekisi työtä wirasiansa, ei ainoastansa muutamia kertoja wiikossa pitäisi luentoja koulussa, waan myös **kääntäisi muutamia tarpeellisia kirjoja suomen kieelle**, antoi kuningas hänelle puolitoista lästia (72 tynnyriä) wiljaa

*) **Daac**, Matrikler over Nordiske studerende ved fremmede Univerfiteter, Christiania 1885, s. 88.

ruokaweroista ja luffarinverosta Maarian pitäjässä. Ja jamaška kunin-
gas myös nimitti hänet kirkkoherraksi Maariaan. Nimityskirjassa jano-
taan m. m.: „olfoon hän welwoitettu julistamaan teille Jumalan puhdasta
ja helwää janaa ilman wääriä siwuoppia ja muuten mainitun wirkanja
hoitamaan niin, että hän siitä Jumalan, meidän ja jokaisen kristityn ih-
misen edessä woipi tunnuollisesti wastata.“

Wiršikirja valmistui painosta 1580—82. Sakšassa oli uskon-
puhdistuksen hedelminä ilmeštynyt ewankeetiija wiršikirjoja 1523, 1524
ja viimeisen kerran Lutheruksen eläissä 1545. Ruotšissa oli jo 1530
ja 1567 ruotšalaisia wiršikirjoja valmistettu. Tämä tietysti kääni kan-
janja hywää harraštawan miehen sydäntä ryhtymään myös suomen kan-
jalle valmistamaan samallaista aarretta. Hän puhuu wiršikirjansa efi-
puheessa nimenomaan siitä, että hän on seurannut Lutheruksen jälkiä
tässä wiršikirjatyössään. „Näiden jumalisten ja oppineitten miesten työt ja
ešimerkit — janoo hän — minuunkin myös epäkelvottoman matkaan jai-
wat ja ylöskiihottiwat, että minäkin Jumalan nimen kunnian tähden sen
raffauden puolesta, kuin minulla on isänmaata vastaan, rufešin hengel-
lijiä wiršiä suomen kielellä, sen lahjan perästä kuin Jumala minulle
antanut on, riimittäin muitten kristillisten maaltuntain tawan jälkeen te-
femään.“

Suomalainen ei ainoastaan sepittänyt kanjallensa wiršikirjaa. Hän
tahtoi todella myös opettaa sen weišaamaan. Perttelin kirkossa löytyi näet
eräs wanha mešju eli wiršikirja, jossa seisoi: in finnicum idioma
translatum et denus a viri prudenti nec non reverendo Jacobo
Petri F. corrigendum. Näyttää siis kuin olisi suomalainen ajatellut
myös wiršien nuotteja.

Miinkuin Agrifolanfin kirjat oli tietysti suomalaisen wiršikirja pai-
nettu Lufholmassa. Kuinka suuri painos oli, ei ole tunnettu. Mutta
mitä lie hyynä ollut, onko painos häwitetty tahti mihinkä lie joutunut, jo
16:lla wuossjadalla oli kirja harwinainen. Tätä nytkä ei ole tiedossa
muuta kuin yksi ainoa kappale. Se on lisäävä Julius Krohnin suuria
anšioita suomalaisen kirjallisuutemme suhteen, että hän, kaitvellessaan Up-
jalan yliopiston kirja-aarteissa, päivän waloon weti tuot ainoan kappaleen.
Siitä tämä kopio on tehty w. 1887.

Huhtikaupunki 1 p. Maalisk. 1893.

J. A. Cederberg.

Nri Wähä

Suomenkielinen · Wirsikirja

tehty

M. Jacobilda Suomalaiselta.

Präntätty Stocholmis.

CRickille Jumalifille ia vskolifille Suomalaisille ia lijatengin niille, iotca sydhämest Jumalata racastauat, ia häntä mieleläns paluella tactouat toiuotan minä Iacobus Finno Jumalan armon, hänen pyhän sanans tunnon ia huumärdhyen, rauhan ia teruehden sielun ia ruumin puolest, ia wijmein sittä täälbdä läctes tainan ilon ia ijancaickisen elämän Jesuxen Christuxen cauta.

Pyhä Pauali colmanes lughus Colofferin cansan tygo tällä muoto sano: Jumalan sana asukan teisä runsast caiken wijsaudhen cansa. Dpettatcat ia manatcat teitän keskenän weisuille, wirsille ia hengelisille laulaille, weisaten armon cansa Herralle teidhän sydhämestän. Näillä sanoilla manapi P. Pauali ei waiuoin opetaita, mutta mös cuulioita, että he Jumalan sana wiriäst, wijsust, ahkerast, aina ia iocapaicas ia lijatengin Jumalifis cocouris cusa ikänäns se taitais tapactu lukisit, cuulisit, aiatelisit, ia rucouris sekä weisuis edhesäns pitäsit ia sitä nijn racastaisit, että se sekä heidhän oman että mös muidhen sydhämin taitais tartua, iuurtua, ia siellä alat pyshy. Ja sentäden hän mös sano, että sen pitäis asuman meidhän seasam. Eij sen pidhä olemän ninquin ondhon eli wieran, ioca eij wahua asumasija pidhä meidhän tykönam mutta ninquin coto poijan ia perhen mihen, alanomaisen, pyshuäisen, iuuritetun ia istutetun meihin, nijn että se ijäti meidhän tykönam pyshyis ia hedhelmäidzis.

):(ij

Etä

Etä nht Jumalan sana taitais sen paremin asua meidhän seafam, ia se Jumalinen oppi, Christiliset manauzet, lupauzet ia vhfauzet luiamast käsitettä, pidhettä ia sydhämin painetta, sentädhhen muidhen sanain hariatusten seafa, tadhoi Jumala io algusta olla siinä Christilises seuracunnas ydhen suloisen ia ilolisen weifun taidhon ia Jumaliset laulut, ia niin parhat cappalet sijtä Christilifest opist, ia sijatengin Inhimisten lunastorest caunihin wirsein foueliaille sanoill tectyin sulietta, iotca wirdhet hän mös tacto hlöspidhettä, muiftetta ia vsein weifatta, että nuori canfa ia muutkin Inhimiset weifun ia Christilisen wirtein cauta, wähin wähin, ilon canfa, Jumalan tondon, pelcon, vfon, radauten, rucourin ia Jumalal kelpauaisin töihin sydhämeft hlösherätettäfin: ia niin turhif, naurolifist, häpiälifist ia Jumalattomifst lauloifst pois totutettaifin ia wäätäifin. Ja sentädhhen mös Jumala cullakin aijal ia ijäll hlösherätti wirdhen sepät ia runot suurella wijfsandhel ia corkeal taidholl lahietetut, iotca parhat cappalet sijtä Christilifest opist ia niistä suurista Ihmelifistä töistä iotca Jumala on täsä mailmasa Inhimisten tädhen wastan luonto tehnyht, caunifin ia suloisin wirsein cokoisit, ia Inhimisten muiftoz kirioitetta ramatuin annoit.

Moses Jumalan mies ia wijfas propheta äitins kielel teki monda wirtä, ioista muutamast löytän siinä pyhäsä kiriasa, ioilla hän kirjittä ia ylistä Jumalan hyviä tekoia quin hänel ia Ifraelin canfal tapactui, ia monda muuta hyviä opetust edhes pane ia tietäuäz teke. Dawid Cuningas ia Propheta, toimelinen mies Jumalan mielen iälken, teki caunin wirsi kirian Hebreaan kielel, ionga me cudzum Dawidin Psaltarizi, ionhon kirian hän lyhykäifest cocoisit parhat ia corkeamat asiat, quin liki mailman alghust niin hänen aicans asti tapactunut olit, ia monda caunista ia teruelifistä opetusta caicfinaifist cappaleifst samas kirias eten pane. Ionga syhn tädhen mös moni saman kirian wähäzi Bibliarizi cudzu ia nimittä. Samalnuoto mös Salomon Cuningas, Esaias, Da-

nielin cumpanit ia Habacuc Sumalan hyniä töitä, ia heidhän aicaisita asioita lauloit ia wirsil tietäuäx teid. Wdhes Testamentis neidjö Maria, Zacharias ia Simeon Sumalan armolisia töitä heitä wastan ilolifest sydhämeist wirsin fulghit ia muidhen edhes weisaisit.

Nijdhen iälken sittä monet muut Sumaliset ia oppenet miehät, iotca tunsit heilläns oleuan suuremat lahiat ia hymmärdhyen Sumalast annetux quin muille, caunita wirsiä teit Latinan kielellä, iota kielä caicci Papat ia Teinit liki hymbäri länsi puolen mailman piti oppeman, ia mutoingin yllisen niidhen maacundain, iotca Europan ala sulietan, ylöspidhetin, ninquin Itä puolises mailma Grecan kielä wastan otetin. Ne samat wirdhet iälkentuleuaiset tadhoit aina ijoisa caupungeisa ioisa Schoulut ouat ia mutoingin kirian taitauaisi mihä löytän, edhespanta, weisatta ia muistosa pidhettä, ettei heidhän Sumaliset tekons, suuret waiuans, waluomisens ia pääns särkemisens meidhän laiskudhen ia widjelmättömydhen tädhen hukuis ia pois catois. Eij ollu quitengan heidhän tactons, coska he niitä wirsiä teit, että sencaltaiset Latinan kieliset wirdhet ainoasta cocourisa weisataisin, ia maankieliset pois heitetäisin, ia unhotetaisin, eikö ikänäns sühun otetaisi. Mutta se oli heidhän aiatozens, että he niillä wirsillä tunnustaisit ia muille tietäuäx tekisit, mikä heidhän yscons olis, ia mitä he sittä Christilifest opist ia sen pääcappaleist pitäisit. Ja että Latinan kielä oli ninquin wallan saanut enimitten hymbäri Christicunnan, ia sijatengin nijsä maacunnis, iotca sen Romin kirjon ala olit annetut, sihen aican coska Romis wielä se oikea, totinen, selkiä, puhdas ia turmelematoim oppi, ionga Christus taiuast Isäns helmast alas toi, ia sittä Prophetail ia Apostolille annoi, ionga mös Pyhä Pauali sekä tunnustogellans että lähetyskirialans Romarin cansal tietäuäx teki, ylös pidhetin ia edhesuastattin, sentädhen he mös Latinan kielel kiriotit, että opetusisät, saarnaiat ia muut wijjat miehet hymmärdäisit, quinga heidhän aiatozens ia opetuyens

ſopifit ia yhtä pitäifit Jumalan ſanan ia pyhän kirian canſa, ia että he fittä nijtä ia ſencaltaiſita idzecutin paicafans omall ia hymmärtäüäifel kielel opetus laſtens ia cuuliatens eten panifit, ia nijn toinen toifens canſa, opifa, ſarnoiſa ia weifuiſa yhtyhden pitäifit.

Coſſa nyht ſe ruma hengi piru, ioca Inhimifen cadhotuxen iälken aina ſeiſo, näki ja hymmärfi ſen, että wirtein cauta nopia- min toifinans ia ninquin tapaturmaſt ia tietämät parhat cappa- let fijtä Chriſtilifeſt opift hmbäri monen maacunnan leuitethyi tulit, ia Inhimifeſt mös nijdhen cauta Inmalifin aiatoxin hlös- herätettin, nijn eij woin hän ſitä kārſi, ia ſentädhen hänen iäſe- nittens cauta ſen nijn toimitti, ettei waiwoin wirdhet ia meſſu weifut, mutta mös rucouxen tauat ia lukemiſet kirkoifia ia muiſa cocouris eij omal maan ia hymmärtäüäifel kielel, mutta waiwon wieral ia Latinan kielel, iota haruoin kyllä weifaiat, palio wähe- min cuuliat hymmärfit, edhes pantin. Ja ne quin maan kielel nijtä tekemän ia fittä kirkoifia weifaman rupeiſet, ne cocta pannan pantin. Nijn ſe wijmein fittä nijn tuli, ettei oikein yhheſtäkän maacunnafit yhtän löhyt, ioca äitins kielel tactoi eli tocti wirſiä tedhä, eikö yhtainen canſa parca yhtäkän Jumaliſta wirtä omalla kielelänſ cuulla ia oppia ſaanut. Mutta että inhimifeſt quiten- gin luonoſtans laula pytäuät ia wirſein heitäns totutteleuat, nijtä mös mielelänſ cuuleuat, ſentädhen coſſa eij enſingen Jumaliſia wirſiä ollut ioita he oppia taiſit, nijn rupeiſit he harioteleman heitäns Jumalattomihin, häpiälifin, haurolifin ia naurettauaiſin wirſin, ia nijtä heidhän pidhoifans ia matcoifans aian culux ia ilox lauleſfelit, niſllä toinen toifens canſa campalit, niſllä mös nuoren canſan turmelit, pahenit, ia rietaiſin aiaturin, häpiälifin puhein, ilkiän tapoin ia ſaafaiſen haurolifen elemän haucutelit, hlyytit ia ſaatit. Ja ſentädhen piru caiden rietaudhen peſä hlös- herätti mös hänen runoians ia laulaians, ioidhen mielen hän hckäis, ia ſuufa tacoi iuuri ſoueliata ſanoia, nijn että he kyllä

äkist ia seipäst wirsiä cocon saidh ia teidh, iotca fittä muilda no-
piamin mös opettin ia muiston pantin, quin nyh Jumalifet ia
Christilifet wirdhet opetan ia muistetan.

Nijn wijmein fittä armacti Jumala Inhimisten päällä, ia
tadhoi lopun iollakin muodhol sillä entisel weisuin ia lauluin
taualla tedhä, ia sentädhen ylösherätti ensist sen Jumalisen ia
suuren armon cansa lahiotetun miehen Lutheruxen Saxon maalla,
iota fittä muut oppenet ia Jumalan pelkäuäisit miehet muisa
maacunnis seuraman rupeisit: iotca caidk idze cufin paicasans par-
hat Christilisen opin ia Catechismuxen pääcappalet, Samal muoto
mös Christuxen erinomaiset hhuät työt, quin hän syndymisens,
pijnans, ylösnousemisens, taiuafen astumisens cauta, ia muille
muoto Inhimisille osottanut on, sängen ialoin, caunifin ia suloi-
fin hymmärtäuäifin maankielifin wirfin souittit, ia soueliaille, uluos
walituille, wijfast ylös aiatetuil ia pyhän kirian cansa sopiuaisil
sanoil, wastan perfelen mielä ia Pauin kieldä edhes panit. Ne
samat wirdhet suuren ilon ia riemun ia suuren hedhelmän ia opin
cansa monelä sekä wanhemild että nuoremild, miehild ia wai-
moild, poicaisild ia picaisild, Kirkois, Schouluis, Cartanois, pi-
dhois, matcois ia muisa cunnialifis cocouris weifatan ia ylös
pidhetän, ninquin ne kyllä tietäuät iotca niillä maila ollut ouat.

Näidhen Jumalisten ia oppenitten miesten työd ia esimerkit
minungin mös epäkeluottoman matcan fait ia ylöskihoitit, että
minäkin Jumalan nimen cunnian tädhen sen rackaudhen puolest
quin minulle on Isän maata wastan rupeifin hengelifiä wirsiä
Suomenkiel, sen lahian peräst quin Jumala minulle andanut on,
rimitäin muidhen Christilisten maacundain tauan iälken tekemän,
että minä hhuäin Suomalaiiteni cansa niillä meidhän seuracun-
nisam, cocourisam ia pidhoisam Jumalata kijttäifin, cunnioitaifin
ia paluelifin. Pare se on, että me näitä teemme omalla hymmär-
täuäifel ia oppenaisel kiel, quin wieral, hymmärtämättömäl ia
oppemattomall. Nijnquin P: Pauali 1. Corinth. 14, caunifit

neuvo ia opetta. Mutta kyllä minä sen entisestä tiedhän, että monda iruihammast löhtän, iotca cateudest ia coreudest näitä laita-
tauat, ia sanouat ettei ne olis kuluoliset cunnialisten Inhimisten
cocouris weifatta ia edhes panta. Nijdhen pilca sanoia ia cadhe
puheita, iotca Inhimiset Jumalata kijtämäst ia ylistämäst omalle
kieleläns waстан pyhä kiria kieltäüät ia estäüät, en minä tottele,
engö mös heidhän naurons ia laitoxens tädhen Jumalistesta edhes
ottamifesta pois lacka, mutta sitä rohkiamaft ia pelkämät alietun
thön pyhdhän päättä, iohon Christus Jumalan poica minua auta-
con. Ja toiuon mös, että tämä työ parca pitä sillä Christilisel
seuracunnal, Jumalifil, toimelifil ia hhuil Suomalaisil eij wai-
uoin kuluolisen ia otolisen oleuan mutta mös iongun hedhelmän
heisä tekemän, monda Inhimisist, häpiälisist ia riettoist lauloist vie-
rottaman ia pois wäändämän, ia fittä Jumalifin aiatozin, cun-
nialifin puhen, hhuin tapoin ia puctan elämän wetämän ia tilan
andaman.

Sentädhen caickia Jumalifi ia cunnialifi Suomalaisi, yli-
mäisi ia alamaisi, oppeneita ia oppemattomia rucoilen minä san-
gen nöhräft, että hä tämän minun työ parcan, quitengin tarpeli-
sen, fencaltaiisten iruihammasten panetoxest ia pilcaiten laitoxest
wapataisit, ia tämän minun waiuan, waluomisen ia aiun särke-
misen Jumalan cunnian tädhen ia Suomalaiſten parhay edhes
otetun, hhuäxi ottaisit ia parhain päin käändäisit. Mutta ne quin
näitä laitauiat, luuleuat heidhänſ fencaltaisita huokiamast ia wä-
hemäl waiual taitauan coconſaadha, he mactauat ilman estet, ia
yltizen minun kiöldön sen tedhä, ia anda muidhen niittä nädhä,
lufe ia aruata. Sillä että Prophetain henget, ouat Prophetait-
ten ala annetut, ninquin P: Pauali ennen nimiteths paicas sano.
Sentädhen älkäm toisen thötä ennen laitacam, quin me pareman
canſa idze edhes tulem. Kyllä teko tekiäns kijtätä, ia näkiä thön
pian arua. Nautitge sentädhen hhuä Christitty näitä huonoia sihen
aſti, että iocu ialombia ia parembita edhes tuopi.

Isä caicqualdias totinen Jumala meidhän HERRan Jesuxen
 Christuxen Isä, sekä oppettaiat että Jumaliset opin cuuliat mei-
 dhän Isänmaallam hänen pyhäl hengelläns wahuistacon ia war-
 ielcon, aina ia lijatengin täällä surulifel ia waaralifel aial, ettei
 he ikänäns hänest pois luopuisi, eikö hänen sanaans suuttuisi,
 mutta alati ia wahuast sijnä kijnä rippuisit, lukisit, cuulisit, ope-
 taisit, oppeisit, rucoilisit ia weisafit sitä, että hänen pyhä nimens
 nijn meidhän Suomalaiستن seasam, quin muallakin Christicunnas
 pyhitettäisin, ia aina Jumalan tunnos ia pelghos pyhijimme,
 nijn että mekin wijmein Christuxen cauta autuaxi tulisim, ia ynnä
 caickein vluosualittuiten cansa perisim ijancaicqisen elämän,

AMEN.

Muutamit Kirjotwirdhet wdhest Testamentist.

Zachariaxen Kirjotwirsi.

Lucae I.

Kijtetty olcon Herra Israelin Jumala, sillä hän on edzinnyt
ia lusañanut hänen cansans.

Ja ombi meille ylös oijendanut terneydhen faruen, Davidin
hänen palueliansa huones.

Nijnquin hän on muinen puhunut, hänen pyhain Prophe-
tains swn cautta.

Että hän meitä wapactaman pitäis meidhän wiholtsildam,
ia caikein niydhen kädhest iotca meitä wihauat.

Ja ofottaman laupiudhen meidhän Isälläm, ia muistaman
hänen pyhän sijtons päällä.

Ja sen walan päällä ionga hän wannoi Abrahamil meidhän
Isälläm, meille andaxens.

Että me lusañtetut meidhän wiholistem kädhest, madhaisim-
me händä paluella ilman pätkämät, pyhydhes ia hurstaudhes hänen
edhesäns caifen meidhän eli aicanam.

Ja sinä pilti pitä cudzuttaman sen ylimäisen Prophetax, sillä sinun pitä käymän HERRan casuon edhes walmistaman hänen teitäs.

Ja andaman teruehdhen tunnon hänen cansallens, heidhän syndhns andexi samisex.

Meidhän Jumalan sydhämälisen laupiudhen cautta, iolla meitä ombi edzinyt coito ylhäldä.

Walistaman niytä iotca pimehdhes ia cuolon warios istuuat, ia oijendaman meidhän ialcam rauhan tiellä.

Cunnia olcon Isän ia Poian, ia Pyhän Hengen.

Nijnquin ollut on algusta ia nyht ia aina, ia ijancaidksesta ijancaidksehen.

Marian Siitoswirsi.

Minun sielun suuresta ylistäpi HERRa, ia minun hengen iloitze Jumalasa minun wapactaiasani.

Että hän cadzoi picans nöyryhdhen puolen, cadzos tästedhes pitä caidkein sicutundain minua autuaxi cudzuman.

Sill se wäkeüä ombi tehnyt suuria ihmeitä minun coctan, ia hänen nimens on pyhä.

Ja hänen laupiudhensa pyhy sughusta nijn sicutahun, niydhen ylitzen iotca händä pelkäüät.

Hän ofotti woimans hänen käsiwardhellans, ia haiotti ne iotca coriat ouat sydhämens mielestä.

Ne woimaliset ombi hän cufistanut istumeld, ia ylöscor-ghotti ne nöyrät.

Ne isouaiset ombi hän täyttännyt hpyydhel, ia ne ricat ombi hän tyhjäxi iättännyt.

Hän coriaiji Israelin hänen paluelians, muistadhen oman laupiudens päällä.

Nijnquin hän ombi puhunut meidhän Isäden tyghö, Abrahamil ia hänen siemenellens ijancaidiseft.

Cunnia olcon Isän ia Poian, etc ¹⁾.

Simeonin Kijtoswirsi.

Laste nyt Herra sinun paluelias rauhan menemän, sinun sanas iälken.

Sillä minun silmän ouat nähnet, sinun teruehdhes.

Zonga sinä olet walmistanut caikein cansain casuon eten.

Idheri walkeuderi walistaman pacanoita, ia sinun cansas Israelin cunniagi.

Cunnia olcon Isän ia Poian, etc.

2: Ambrosiuxen ia Augustinuxen Kijtoswirsi.

Q Jumala sinua me kijtämme, sinua Herra me tunnustamme.
Sinua ijancaidista Isä cunnioitta caicki mailma.
Sinua caicki Engelit, taiuat ia caickinaiset wallat.
Sinua kijttäüät Cherubin ia Seraphin, sanodhen ilman
lactamat.

Pyhä.

Pyhä.

Pyhä Herra Jumala Zebaoth.

Tähdhet ouat taiuat että maa, sinun Herraudhes cunniat.

Sinua kijttäpi pyhä Apostolitten ioucko.

Sinua mös kijttäüät caicki pyhät Prophetat.

Nijn mös firecat Martirit kijttäüät sinua wahualla todhi-
stoxella.

¹⁾ ia pyhän hengen nijnquin ollu on alghusta ia nyt ia aina, ia ijancaidisefta ijancaidisehen. Amen.

Se pyhä seuracunda hmbäri mailman tunnusta sinua Isäri
ylön paldisesa wallasa.

Ja sinun cunnialista, totista ia ainocaista poicas.

Nijn mös lodhuttaiat pyhä henge.

Sinä Christe cunnian Cuningas.

Sinä olet Isän ijancaidinen poica.

Edh sinä wieronut neidzön coctu miehutta ottadhes, wapa-
taxes Inhimisten sikiäit.

Sinä ylize woitit cuoleman, ia auaisit taiuan nijlle usko-
uajille.

Sinä istut Jumalan oikealla, sinun Isäs cunnias.

Sinä mös uscotan tuleuan, ydhexi duomarixi

Nijn me siis ruolema sinua, ettäs paluelioitas autaisit,
iotcas callila werelläs olet lunaстанut.

Ja anna heille ijancaidinen ilo sinun pyhäis cansa.

O HCRra wapadha sinun cansas, ia siugna sinun pericundas.

Hallize mös aina heitä, ia ylös corghotta ijancaidifest.

Jocapäiua me kijtämme sinua, ia cunnioitam sinun nimes
ijancaidifesta nijn ijancaidisehen.

Wariete meitä HCRra tänäpäiuan caikeista synneistä.

Armadha meidhän päälläm HCRra, ia ole meille laupias.

Sinun laupiudhes olcon meidhän päälläm HCRra, nijnquin
me sinun päälläs toiuom.

Sinun HCRra me turuamme, älä anna meitä ikänäns
häpiän ala tulla.

Se sama Rimixi techty.

Jumal sinua kijtäm,

Sinua HCRra cunnias pidhäm.

Sinul ijancaidinen Isä

Caic mailma cunniat lisä.

Engelit

Engelit ia taiuan woimat
 Sull kijtoren aina tuouat.
 Sust Chrerubin ia Seraphin
 Lackamat huutauat hynnä näin
 Pvhä on Jumala,
     Pvhä on Jumala,
 Pvhä HCRra Zebaoth,
 Quin meillä caicki hhuät tuot.
 Tähdhet ouat taiuat ia maat,
 Sinun Herrauttas cunniat.
 Sinua Apostolit kijtäuät,
 Sitä Prophetat tedhä ppyhtäuät.
 Gij Martirin iouko sua vnhota,
 Mut alat sinua cunnioita.
 Sinua Christicund tunnusta,
 Coko maacunda mös iulista.
 Ifäxi caickiwaldiay,
 Ja poicas mailman haltiax.
 Pvhä henge lodhuttaiax.
 Ja hhynten totuttaiax
 D cunnian Cuningas Jesu Christ,
 Ifäs poica olet wiffist.
 Ihmisen lunastoren tädhen,
 Edh wieron coctua neihen.
 Sä cuoleman alas painoit
 Taiuat vskolifil teit auoit.
 Sä istut Ifän oickeal
 Suurel woimal ia cunnial.
 Sä vscotan mös tuleuan
 Caick ihmifet domigeuan
 Me rucoilem canfas auta
 Jongas lunastit weres cauta.

Taiuan cunnial meit pueta,
 Pvhäis ioucon an lueta.
 Wapadha HErra feuracundas
 Siugna hhuäst pericundas.
 Hallite heit tääl ollesans,
 Corghot heit taiuafen tullesans.
 Jocapäiuä me sua kijtäm
 Sun nimes alat hlistäm.
 Synnist meit tänäpän wariete
 Sitä HErra me suld anelem.
 Tee laupius cansam Jumala
 Armollas puolem cumardha.
 Tulkon päälläm pvhä armos
 Sijnä olem me aina toiuos.
 Sun päälläs Herra mös luotam
 Älä häpiät päälläm tuota.

Muutamia Davidin Psalmit
wirsiri tedhyt.

David soittaa harppuansa.

Ensimmäinen Psalmi.

Beatus vir qui non abiit.

Btuas se quin ei käyfele
Zumalattomitten retfel
Eick synnisten tiellä astele

Eick istu pilcaitten kessel
 Mutt HEDran laki luieskele
 Jöt päirät sitä tutkistele,
 Se tule hänen wijmein hyuäx.

Hän on quin istutettu puu
 Suoxeuan oian reunal,
 Quin hedhelmäns aicanans edhes tuo
 Jong lehti ei waris wehmal,
 Mitä hän teke se meneštj,
 Mutt Jumalatoim hämmäštj,
 Ja haio quin tuhka tuules.

Sill ett ne Jumalattomat
 Eij woi seisjo duomion edhes,
 Eick syndijet catumattomat
 Löytä hurksasten seas,
 HEDra hurksasten tien tietä,
 Mutt Jumalattomat wiettä
 Oma tie cadhotuxen.

Toinen Psalmi.

Quare fremuerunt gentes.

MXX kiukus samouat pacanat
 Canša on turhas menos,
 Wallat ia Cuningat pauhauat,
 Pištädhen ycten neuuos,
 HEDra waštän ia Christušta
 Joit tulis cuulla wištjsta,
 Ja pitä heidhän käštjns.

Se puhuuat näin kessenäns
 Sen pääl mös tekeuät walans,

Älkän cukan meist ikänäns
 Andacon heidhän alans,
 Poick cakkaiskam heidhän fitens,
 Päältäm heittäkäm pois ikens,
 Älkäm heidhän ruttians olcom.

Muttt Herra quin taiuas pauha
 Heidhän iuonenja näke,
 Hän heitä pilca ia naura
 Häpiän ala heit säke,
 Nijn närkest wijmein picaisest,
 Tiuskui heitä mös wihaisest,
 Ja lausu tällä sanall.

Poican mä panin Cuningax
 Miken Sionin nuoren,
 Ja souitin hänel cuulix
 Sekä wanhan että nuoren,
 Käskin hänen tacton ilmotta,
 Ja wääräst opist kiruotta
 Jote haucuteltut olit.

Sanoin hänel puhen tämän
 Sä olet mun racas poican,
 Mä synnytin sun tänäpä
 Sun cauttas pirun voitän,
 Mä cuoluißt sun hlösnostin
 Callil werelläs mös ostin
 Ne quin cadhotetut olit.

Pydhä muld pacanat perii
 Ne annan mä finun huomas,
 Tutkistel mailman äriä
 Ne olcon mös finun omas,
 Rauta widzal heit musferda

Quin saui astiat puserda
Sen wallan sinulle annoin.

Sentädhen Herrat Cuningat
Nimmärtäkät nyt näitä,
Maan duomarit mös oppicat
Ja parandacat teitän,
HERRa paluelcat wapisten
Nlotcat hänes wäristen
Se ombi minun tacton.

Poican siis wastan ottacat
Eip hän teihin sitt suuttu,
Älkät händ coscan wihottacat
Nijn et te tiellä hukku
Sill äcöist hän sytty wihan
Kangaike pahat kyl pian,
Mutuas hänen päälläns turua.

Se XV Psalmi.

Domine quis habitabit.

HERRa cufa sun maijasas
Ea alat asu ia pyssy,
Ja pyhäl nuorel maijasas
Leuon sija edzi ia kysy,
Se quin tääl wältäpi wika
Eij kenengän tee mös lijka,
Ja totudhes fijni rippu.

Joca eij meliens panettel
Mut hillike kielens aina,
Eick ketän wiha ia kadjectel
Eick pydhä alas paina,

Eic mös Jumalatoind cuule
 Waan pyhäin ioukon alat tule
 Ja heitä cunnias pitä.

Joca toifel mös wannopi
 Hädhäs mös iotakin lupa,
 Ja walasans wahuan seisopi
 Tacto sanans iällens tuta,
 Kacašta mös lähimäištäns
 Pyyttä händ auta hädhästäns
 Woimans ia taitons peräst.

Joca eij mös pydhä woitta
 Wäryl toijen calu ia raha,
 Eic lahioi wiattomald otta,
 Quin mailmas on tapa paha,
 Se quin näin teke ia eläpi,
 Sen HCRra maians wetäpi
 Ja siellä wahuan pysh.

Se XX Psalmi.

Exaudiat te Dominus.

Olcon HCRra sul laupias
 Hädhäs rucoures cuulcon,
 Hän on luonoštans armias
 Sentädhän aures tulcon,
 Jacobin Jumal sua warielcon
 Quin sinun Cuningax teki,
 Hän sinun turuas mös olcon
 Joca päinä ia hetki
 Sen toiuotta kaič wäki.

Tainast HCRra sua autacon
 Ettei wihamies sua surmais,

Ja Zionin sinua saattacon
 Siell olet sä hyuäs turuas,
 Hän ombi HERRa Zebaoth
 Pysny luian ia wahuan,
 Joca händ waſtan ſodhan ott
 Cocta ſe lyötin mahän
 Ja ſai lopun pahan.

Sun vhris pääl hän cadzocon
 Ja palueluxes nöhrän,
 Kucoures waſtan ottacon
 Se on rickän mieli ia köyhän,
 Mitäs pydhät hän ſul andacon
 Wahuiſtacon ſinun neuuos,
 Onne hyuä ſull lainacon
 Töifäs ia caictis menois,
 Nijn olet sä hyuäs leuos.

Me kerſkamme ſun auuſtas
 Jong Jumal annoi cautas,
 Sä wahuiſtat meit neuuoſtas
 Cip mutoin mitän autais,
 Sotan Jumalan nimen lähem
 Ja lipum noſtam hlös,
 Sill Cuningaſtam Herra nähden
 Kuta ia wetä thygöns,
 Ja cuule hänen pyhtöns.

Waunut, orhit edhes otetan
 Sotan mennän kyl wahuaſt,
 Ja nijden päällä luotetan
 Jote eij ketän pääſtä waiuaſt,
 Mutt me HERRan auzem otam
 Menneſäm käſkettyn ſotan,
 Hänen päälläns meitim luotam

Hän olcon meidhän otam
Hänen me ehdeläm tuotam.

Ne Jumalattomat langeuat
Dman coirudhens tädhen,
Ja häpiän cans pakeneuat
Fangix mös poies wiedhän,
Mut me quin turuam HErran pääl
Pyshymme cobhallans wahuan,
Se tapactu kyll HErran wäel
Quin lupais meille rauhan
Otta päältäm pois waiuan.

Olcon kijos nyt Hälle
Ja cunnia Jumalan poijal,
Mistös hengel pyhälle
Sanocam kaitel woimall,
Niinquin ollut on alghusta
Nijn loppun asti olcon,
Jumalan suurest armosta
Apu me(il aina tulcon)
Hän ai(na mös meit cuulcon)

S(e XXIII Psalmi).

[Dominus regit me].

Mistä silloin taita puuttu)
Eost Herra tarpen suopi)
M(ix mös madham hänen suuttu)
Eost ta(iuan leiril mun ruoeki)
Ja fillä (webhel mun iuotta,)
Quin sielulle leuon tuotta)
Se on (hänen pyhä hengens)

Dma(n

Oma(n) nimens tädhen ofotta)
 Hän m(inul oikean laidhan)
 Eusa si(eluni virghotta)
 Ja san(alla rauita taidhan)
 Sill py(dhän mä olla wahua,)
 Waick (piru pyristen pauha)
 Sill si(näp cansan olet)
 Sinu(n) vidzas, sekä sauuas)
 Lauma(n) thyghö mua tuofon)
 Etten (mä exhiisi cauuas)
 Eng t(ulis harhan luoton)
 Sä w(almistitt minul pöydhän,)
 [Eusa pyhän sanas löydhän,
 Minun vainolisten waстан.

Mun pään sinä mös voitelit
 Pyhän hengen oljun cansa,
 Jong sä minul sovittelit,
 Etten tulis pirun ansan.
 Sun armos minun elättä
 Ja thyghös huonehes vedhettä,
 Eusa eij mitän puutn.]

(Se XL Psalmi.

Deus noster refugium.

Meidhän linnan on Jumal) taiuast
 [Meidhän kilpent ia otam,
 Hän autta meitä hädhästä ia] waiuast
 [Euin usein päälläm cootan.
 Meidhän wiholifem on hirmulin]en,
 [Neuuos monis, ia pahois juonis,

Eij löytä hänen vertans.

Händä waſtan omaſt woim]aſt

[Ei toctin hyriän mennä.

Sil Iſän Jumalan suomast

Chriſtus ſotan tuli tänne

Herra Zebaoth, häld woiman po]is ott,

Se ialo ſangar ia töiſäns angar

Sai woiton hližen pirun.

Waick cofo mailm waſtam olis

Ja pärat meit cadhotta tadhois,

Eij quitengan edhes tulis,

Eick matcan ſais mitä aicois,

Hänen päämiehens, ofottacan wäſens,

Hän iuonens canſa pyhtä meit anſan,

Iðjep hän cuoppaſ lange.

Kauhan he meil pitä ſuoman

Waick ouat kiuckus ia hullun,

Sill Chriſtus on meidhän woiman

Hän on meit auitaman tullut,

Jos he meild pois temmauat

Hengen ia tauarat,

Olcon ſe heil, iäp quitengin meil

Jumalan waldaconda.

Se LI Iſalmi.

Miferere mei Deus.

Himadha päälläſän Jumala
 Sun ſuuren hnyhdhes tädhen,
 Ja pyhän armos woimalla
 Pois pyhi minun wäärhdhen

Deſe

Pese mua synnistä puctar,
 Pahuten mä tunnen aina,
 Edhefäs synništ löytän rumar,
 Sä sanoifas fangen wahua.

Sijtes mä olin synnenin,
 Synnis äitin mun mailman toi,
 Sä HCRra olet totinen,
 Salaudhes mul ilme soid,
 Hifopin cans päällän wisca
 Nijn tulen lumi walkiar,
 An mun cuul meno riemulista,
 Nijn särietyt luut tuleuat iloiſar.

Käännä casuos pois synnistän
 Pahus must poies pudhista,
 Pudhas sydhän luo minusen
 Oikea hengi minun wdhista,
 Älä minua ylön anna,
 Älä muld henges pois adhista
 Sun teruehdhes ilo mul canna,
 Wapa hengi minun wahuista.

Sun tyghös pahat wäändäifin
 Ja tyhmät tielläs wetäifin,
 Ett he tyghös idzens käändäifit
 Ja fiittä finua tietäifit,
 O HCRra wapata minua
 [Synnistä ia] menost wäärest,
 [Nijn kielen] fiittäpi finua
 [Sinun oikeu]dhes edhest

[Jos sä mu]ld vhrä anot
 [Nijn mä ni]jt finulle pydhän,
 [Se vhrä qu]in finä tadhot
 [On h] murh]elinen sydhän,

[Ole Zionill a]rmolinen,
 [Nijn sanall]as hlös raketan
 [Sun caup]ungis Jerusafem,
 [Eusa pudha]s ohri sul haetan.

(Se L)XVIII Psalmi.

Deus misereatur nostri.

[J]mal pääläm armattacon
 [Ja] hyyästifiugnatcon meitä,
 [Ca]suons hlitzem walistacon
 [Andacon] mös armollans peitä,
 [Että mä] maan pääl tundifim
 [hä]iens ia oppins wahuan,¹⁾
 [Pacano]itten seas mös cuulifim
 [Christu]zen meidhän lunastaian
 [Sunni]an ia kijtoren saauan.
 [Coe]o mailma sua kijtätön
 [D S]Etra iocaidzel kieiel
 Caicki cansa mös iloitean
 Nyht weisaten hyyäl mieiel,
 Ett jä tainne tadhoit tulla
 oikeutta tekemän caifik,
 Sen saamme mös finust cu[ulla]
 Ettäs nuctet andex annat [nijl]
 Jote armo feriäüät sulda.
 Sinua mös cansa kijtät [mahta,]
 Ja hlijtä sängen suurest,
 Ett cufin aina nähä saa

¹⁾ Hänen tiens ja oppins wahuan.

Maan hedhelmän candaua [tuorest
 Siugnatcon meit Jä ia po[ica]
 Siugnatcon pyhä hengi m[ös]
 Peliätön cufin maan paica[s] ¹⁾
 Herra suurda ia wäkeuät
 Sen pääl me sanom Amen.

Se LXXXII Ps[almi.]

Deus stetit in synagoga De[orum.]

Jomal seisoi iumalten seas
 Ja puhui sanoil näillä,
 Niillä iote hän asetti sia[ns]
 [Duomari]xi maan päällä,
 [Cuing kau]uan te nijn tadhott[a]
 Wäärin duomit ia hallita,
 Ja niitä hyui cadhotta,
 Pahoi wäärysten auita.

Sen köyhän asian pois heität
 Jota teiden tulis autta,
 Hänen oikeudhens mös peität
 Wäärän duomion cauta,
 Druolasten mös hyyttä
 Pydhät teidhän alan wäärndhel,
 Nijt lain edhest pois lyfittä
 Joit teidhän tulis lepytel.

Wainaisel oikeus andacat
 Armactakat köyhän päällä,
 Sortu ia radholist auttacet

¹⁾ paica.

Jota wihatan fiel ia täällä,
 Wan ettei he keten tottele
 Pimeys heidhän käsit picastans,
 Pahys mös maan wastan ottele
 Ja siirtä pois siastans.

Minä tein teidhän Sumaloix
 Ja saatin cunnian suuren,
 Cudzuin ylmäisen mös poix
 Ja asetin istuman iuuren,
 Mutta mä iällens alas cukiſtan
 Teitä oikeudhen istumeſt,
 Ja caikel maacunnal iuliſtan
 Että mä teitä wihan hirmuiſeſt.

Quin muutkin Synniseſt¹⁾ te cuolet
 Mutta coirain taual hucut,
 Pirult voitetur mös tulet
 Ja cuoleman ala nucut,
 O Herra nouſe ia feri,
 Caikil oikeutta ſaataman,
 Sill ſinä ſaat maacunnan peri
 Siis tule meit pian auttaman.

Se CIII Psalmi.

Benedic anima mea Domino.

Min fielum kiittä Herra,
 Ja hänen nimens yliſtä,
 Sill ett hän monin kerran
 Cunnians Chriſtityil iuliſtä,

¹⁾ Synniseſt.

Synnit andex anda aina,
 Heikot hän tekopi wahuar,
 Armons hän miellä laina,
 Cuolemast saatta wapax,
 Hunfast han meitä rauige,
 Hengen woiman mös wdhistä,
 Dikeudhen caikille tarige,
 Wiattomat nuctest puhdistä.
 Hän meille ilmottapi
 Hyvän tactons tiens ia neuuons,
 Wiel fittä mös ofottapi
 Armons suosions ia pyhät menons,
 Hänen wihans pian loppu,
 Eick anšion iälkin rangaitse meit,
 Laupiuten äkist mös tottu
 Ja lodbutta murheliset,
 Quin taiuas on maan pääl leuitet
 Nijn armollans meit peittä,
 Quin itä on lännešt eritet
 Nijn hän meist synnit pois heittä.

Quin Isä lastans armacta
 Heidhän nuctens vnhotta pian,
 Nijn Sumala meit puolens caruacta
 Jos me turuam hänen ijan,
 Hän tunde meidhän heicon luonon
 Ett me olem tehdyt tuhuašt,
 Me olem werdhatut ruohon,
 Quin haia ia cukoistu puctašt,
 Cošt tuuli sen pääl puhele
 Cocta se lacaštu,
 Nijn Ihminen äkist mös putele
 Ja perät pois lahastu.

Mutt Herran armo on wahua
 Nijt waſtan quin händ pälfänät
 Ja pſſhuät hurſcan aina
 Käſthys iälken mös eläuät,
 Taiuas on hänen iſtumifens
 Ja halliſe ijancaidifefi,
 Te Engelit hänen käſthyläifens
 Quin ſaarnat woimaliſefi,
 Teidhän mös hliſtämän pitä
 Vuotudhen cans HERRa,
 Mun ſielun mös aina kijtä
 Jumalata monin ferran.

Se CX 2° ſalmi.

Dixit Dominus Domino meo.

SAnoi HERRa aſua taiuas
 Chriſtugel minun Herrallen,
 Sinä olet poican racas
 Ybhencalbainen woimallen,
 Njtu mun oikeal kädhellän
 Sihen aſt ett mä ſul wetelen
 Wihamiehes aſtun laudhaſ.
 Sun waldas widza Sionift
 HERRa tacto vluos lähettä,
 Sielü mös ſanas iloifeſt
 Mailman [äären leuittä]
 Caiſis paiſcois ſä halliſe],
 Wiholliſtes [käſfel walliſe]
 Että he [pahudheſt lackais.]
 Coſka ſu[ld pijnalla ſuurel]

Synnyn p[ääl walda on saatu]
 Nijn cans[as mielellä hhuäl]
 Pyyhdhes [tyghös caatu]
 Zoild vñri [sinul wedhetän]
 Papes m[ös kiuit synnytetän]
 Nijnquin [h̄ amu caste.]

Herri [mös walallans wahuist]
 Cick cadh[ui fitä millen aial]
 Ett hän [sun asetti papir]
 Melchised[echin taual]
 Sinä mös [ijät nijn pyhyt]
 Sitä wan[ha vñri elä kyñ]
 Se pijnas cautt pois laccap.]

Sentäd[hen moni mös wihastu]
 Ja rijtele [vñein wastas]
 Mutt sä [madhat sijt ihastu]
 Ett Herri on sinun cansas]
 Suuret C[uningat wihoisans]
 Jote nau[ravat sua pidhoisans]
 Muserda hän cocta ricci.

[Hän tachto wäkeül menol
 Caidi maacunnat duomita,
 Cick wääri falli oll leuoll
 Mutt cuoppa heitä souitta.
 Pirun ioucons cans [h̄]pi,
 [Wallan häneld mös pois wiepi
 Cip fitä h̄kän estä.

Mutt ennen pitä hänen cu]oleman
 [Ja lihans kärjimän waiuan
 Cansans näin tuskast suorema]n
 [Nijnquin oli puhuttu cauuan
 Colmanden päiuen sittä nousem]an

[Ja

[Ja ijancaidijest hallitzeman
Nijnquin suuri waldias Her]ra.

[Olon Jumalan taiwast ki]tos
[Cunnia ia woima alat
Quin piti cansamme litons
Ja hädhest meit pois palat
Hämb ige meil nin wannoji
[Ja omal suullans mös fanoi
Cucaft meit waiwat macta]

Se CXX Ps[almi.]

Ad dominum cum trib[ularer].

Coff murhe ia waiua päällä käy
Hörran tyghö silloin huudhan,
Hän minua kyllä autta woi
Nijn ett se cauuas cuullan,
Hän on se sama hyinäs
Quin sielun auta waurast,
Sen pahan huulen hyminäst
Ja wieckan kielen paulast.

Mikä taita oll huonombi
Quin hyi wiecas kieli,
Coff hän pahois iuonis ombi,
Ja wahingot saatta mieli,
Hän on nijnquin ydhen wafeuän
Teräüä tulinen nuoli,
Wahingot walmis tefemän
Ja pitämän häihi iuoni.

Woij ett mun pitä oleman
Mailmas nijn häihin waihel,

Quin minua pyhtäuät coleman
 Ja aina alas painel,
 Mä elin aina souinol
 Tuimain ja kirvein kessel,
 Coss mä heil puhuin suosiol
 Nijn he mua pydhit estel,
 Mutt HERRan olcon suuri kijos
 Quin minua alati autta,
 Nijldä quin on sijnä sijtos
 Ett saisit minua hautan,
 Mä kijtän mös Herra Christust
 Sekä mös pyhä Henge,
 Joca mua edhes wie wisust,
 Ettei estä saa kengän.

Se CXXIII Psalmi.

Nifi quia Dominus.

Jos eij HERRa autta [meitä]
 Coss wiholiset sotiuat [cansam]
 Ja tacaperin lyö heitä
 Jote meitä pyhtäuät ansan
 Jos eij hän Israeli wariele
 Ja idze cansans suoiele,
 Turha on caick meidhän tekom.
 Zhmisten iuoni ia wäki
 Eij meitä peliättä madha,
 Se quin taiuan ia maan te[ki]
 Meidhän heistä selittä taita,
 [C]oska he ouat pahal iuonel,
 [Ei]sloin on Jumal toisfel mielel

Quin

[Quin] toimitta caidei hhuin.
 He ouat kiuckus ia wimmas
 Eij woi meit kärji tiellä,
 Sitä mös sulke heidhän killans
 Ett saisit meit hlös niellä,
 Quin aallot meres pauhauat,
 Niin he meidhän wertem ianouat,
 Zumal taiuast sitä nähkön.

Meitä he pacanax cužuuat
 Zotc em mitän Zumalast tiedhä,
 Ja heitens Christiithy kehuuat
 Zoidhen elo ia puhe on pyhä,
 O Herra sinun nimes heitos
 Heidhän koirutens on peitos
 Quin cauaan sitä kärjit.

Se ombi mös heidhen lijtons
 Ett käsitäisit meitä pauloins,
 Olcon Zumalan aina kijtös
 Ettei saanet meitä wauloins,
 Heidhän nuoransa poick kadkeis,
 Heidhän werckonja mös radkeis,
 Ja me niijn wallalans pääsim.

O Herra sä nijtä lodhuta
 Quin ouat kiusauges,
 Edh tadho mös sinuſtas liouutta
 Zotca ſua huutauat auuzens,
 Sitä me ofein luimme
 Ja idze aina tunnemme
 Et ſe on ſangen toſi.

Waick wiholinen wielä meitä
 Cadhectipi ia mös waino,
 En quitengan toiuon heitä

Eng ole heidhän edhesäns caino,
 Sill se quin maan ia taiuan loi
 Mutta meitä quin kyllä voi
 Sen minä wahuasta yfcon.

Se CXXVI Psalmi.

Nisi Dominus aedificauerit.

Jos eij Herra rafen huonetta
 Ja ylös pidhä sitä,
 Talon menoi mös toimita
 Ja caicki hhuin lytä,
 Turhan se muilt ylös rafetan,
 Tyhiän calu ycten haetan
 Huccan [mös työtä tädhän]
 Jos eij [Herra caupungit wariele]
 Holho [innoi ia tornei]
 Ja työssä seas carkele]
 Idze m[ös liku]ta formei,
 [Jos eij hän waluo ylidzen]
 Turhan iuoyen ia pyrifem
 Wartiat mös waluovat huccan.
 Sen teettä te mös kyl turhan
 Ett alat murhes elät
 Wneft nouset ylöu warhan.
 Ja hilian käyttän levät
 Työtä fitt leipän jurun cans
 Jong Herra anda maatesans
 Omille ystäuillens.
 Laften tädhen te juorelet
 Ja suurta murhet pidhät

Edhestän

Edhestän muita pois syörelet
 Calu heil cofon pydhät
 Lapset ouat herran lahjat
 Quin heillä tarpen kyllä laina
 Ja murhen heistä pitä.

Nijnquin sota mies kädhesäns
 Tunde wasamans ia nuolens
 Jote hän wetäpi edhes
 Nijl wariele pääns ia suolens
 Nijn nuoret herra mös tunde
 Jote hän silloin sotan tunge
 Cofka hän autta tacto.

Antuuat ouat joidhen wijni
 Sencaldaijitt on tähnäns
 Cip yrkään heitä saa kjeni
 Cid wihamies heit häwäis
 Cofk he puolästans sotiua
 Pääldäns wiholijä otivat
 Nijn heidhän myötä käypi.

Se CXXVIII Psalmi.

Beati omnes qvi timent.

Antuas se quin pelkä herra
 Ja hänen kästyns aina seura
 Kätes työ sinun elättä
 Ja onne thghös wedhättä.

Emänd on sinun uscolinen
 Quin wijna puun oja hädhälmälinen
 Lapses quin oliu puun vesat
 Pöytäns ymbärillä seisouat.

Cadzos quin se mies siugnatan
 Ja caickel hyuäl lahjoitetan
 Quin Herra pelkäpi aina
 Hänen sanans rindans mös paina.

Minä sanon sull totutta
 Sionist Jumal sun lodbhutta
 Anda sun nädhä ilo päiuän
 Jerufalemin mös hyuin käyuän
 Nekäuät mös sinun silmäs
 Ett lapset sul lifändhyüät ilmes
 Jote rauhas fitt sauat elä
 Sfraelin cansa maan pääskä.]

[Se CXXX 2° salmi.

Deus profundis.

Sinun thyghös Herra tulen
 Ja huudhan syuäs waiuas
 Aua foruas änen eule
 Elä must erkane cauuas
 Jos sinä syndi tutkistel
 Ja wäärnytt tadhot luieskel
 Euka wojj sinun edhesäs pyhy
 Jos me sis synnistäm tadhom
 wapax ia puctax tulla
 Sijhen eij madhu ansiom
 Saaman sen pitä muulla
 Jumal suuren armonis cautta
 Tacto meitä niijstä autta
 Sändä mä taruigem caickt

Sentädhen

Sentädhen työni wnhotan
 Zotca ei syndi peittä
 Ja Sumalast turuan otan
 Toiuon mös hänen heitän
 Hän alati minua autapi
 Quin hänen sanans lupapi
 Zotc ouat fangen todhet.

Jos hän wielä kiusapi meitä
 Ja auun kansa wyppi
 Quitengin odhota händä
 Hänes mös kijni rippu
 Hän luullan oleuan hirmuinen
 Zotca on fangen suloinen
 Ja walmis auttaman caicki.

Waič me olen pahut tähnäns
 Ja aina synnis eläm
 Nijn quitengin armoi päänens
 Tacto hän warista päälläm
 Hän meitä synnist päästepi
 Ja riettaudhest pesepi
 Olcon hänen ainoan kijos].

[Se CXLVII Psalmi.

Lauda Jerusalem Dominum.

Jerusalem pyhä caupung
 Riittä sinun herras wahuasti
 Siel ett hän on oll sul apun
 Wsein sun päästi mös wainuast
 Hän lapses hywästi siugnaiši
 Sinul mös rauhan lupaiši

Caickel

Caickel hjuäl hän sun täyttä
 Sanans ia käskyns sul lähet
 Quin onnen tuouat myötäns
 Eij nijt estä faa eli wähet
 Ellei ne päätä työtäns
 Lumi ia iää nijdhen edhes sulapi
 Niitu mös cuiuapi
 Konus eij siellä mös pysy
 Näin Jumala tädhä pytä
 Israelin cansal aina
 Eij ole mös ilman sytä
 Ettäi hän nijt caicki laina
 Hänen sanans ialost pauhapi
 Mutt se sitä halupi
 Jong Jumal sydhämen aua].

[Kuutamal Ewangeliumit wirsiiri tedhyt.

Matth. XXII.

Oy ricas mies wäkäuä työs
Walmiſti ſuuri heitä
Kinoal poial ſuurel woimal
Joll cunnians tactoi näyttä
Ja cudzuman nuori ia wanhoi
Eip ſinne taddhottu tulla]

Hän käſki men, ſekä ſinne ia tän,
Wieraita cudzuman häihin,
Wan cudzutut teit, niinquin tyhmät
Eiſ tullet piroin näihin,
Otit eſten, heitäns ſääſtän,
Tulit nijn pahoin päiwin.

Hän cudzui tygöns, ydhen yſtäiſtänſ,
Lupais hänen hywäſt pitä,
Hän waſtaiſi nijn, enu madhu mä ſin,
Eng taibha mös tedhä ſitä,

Waimon

Waimon otin, se minul suotin,
 Emb mä tottel muuta mitän.

Hän sanoi iällens toifel hstäuällens,
 Eij minulle mitän puutu,
 Tul iloigeman mun huonesan,
 Mä finä minun suutu,
 Cuul rucouyen tule tygön tän,
 Parhax sull caicki muuttu.

See taas waftais, en tulla fais,
 Wt cartanot rakennan hylös,
 Cus saisin asu ilman hasu,
 Omb maita mös toifes kyläs,
 Sill sinul sanon, sinne mä tadhon
 Tänäpä'n mennä pynös.

Sanoi iällens cote palueliällens
 Wieras colmas tän wedhät,
 Kirud sinus io tule pimys,
 Wäki hänens lasse leuät,
 En enä odhot eng hercua cokot,
 Wyen sijni paiscan perät.

Coct kielji hän, sanoi mös esten,
 Mull on wiifi pari härki,
 Nijl ael madhan, ios muutoin taidhan,
 Sill aica on minulle tärki,
 Kicax aiuon calu cokon tadhon,
 Ja nijden päres pyrki.

Mä idzellen vsein aiattelen,
 Quing mailma madais käydhä,
 Dikein wäärin, cokon käärin
 Mitä minä saan nädhä,
 Mä iuoyelen mond syöyelen,
 Nos muutoin sen taidhan tedhä,

Hän haki oli wai, ia cakon fai,
 Eif Cofkan hlon andan thötä,
 Nö wijmein lähäst, häriät pääst ifest,
 Ja tadhoi niin kotia pyhtä,
 Waim hänen hylki, ia ouen sulki,
 Edji miestäns wastan shytä,

Sitä kielyst fittä mielyst

Cuningan wierax palat,
 Mutt ioutui myöhäx, ia tuli thöläx
 Suliettut vsta auat,
 Niin idzens petti ia hercut iätti,
 Jote enstt olit wapat.

Suox pois luiaft meidhän cuiast
 Edh sä madhu tähän pihan,
 Huonen on tähs wieran ilois,
 Mene sijs poijs pian,
 Ettes mua cuull ia ännen tull,
 Eij se full tarita ijan.

Cufin sylke ia mua hylke
 Lapsen perhen ia waimon,
 Cufa madhan leuon saadha
 Cung hö sia mös anon,
 Coua hetki mun mailman wetki,
 Rirotux mä sen sanon.

Mailma foua pahan fuoua
 Sun päälläs mä luotin palio,
 Ririotet on minun elon,
 Pahut on kylä tarion,
 Suliettin taiuas, sil olen waiuas,
 Meno on mul iur walio.

Nytt mä cuolen, menen wierax tuonen
 En mä händä wältä taidha,

Mailin mun petti, piru paulans weti,
 Sitä mä walitta madhan,
 Heluetin tuli, palana wni,
 Sen edhest annetan saadha,

Lucæ XV.

Jmal on wedhet miehen werdhaç
 Koll oli poica caçi,
 Koton on oltu kyl kerdhaç
 Se nuorembi sanax laffi,
 Mitä mun tule tästä talost
 An Isä minun saadha,
 Mä tadhon elä iuur ialost,
 Muil maille mennä madhan,
 Haiseman foto rupe.

Hän läxi fittä muille maili
 Mutt eij sijt palio hyötyn,
 Siel tuli hän pian monda waill,
 Calu häld hlös syötin,
 Irstasta elämän tottui
 Nijncauan quin täythy raha,
 Mutt fitt quin köyhys pääl ioutui
 Tuli hänel meno paha,
 Leipä mös puuttuman rupeis.

Annoi fitt hänenens paimeney
 Ylike fica lauman,
 Söi rapa wadzansa täytteç
 Cip sitäkän tähtynyt cauan,
 Hän muisti fittä wijmeiseld

Sjänjä maian päällä,
 Ett perhe sai siel yldäiseld
 Ja nälkä oli heillä,
 Nicoi nijn cotia mennä.

Mä käyn täst, ma hän, Sjän maall
 Nicoxen andex anon,
 Sjän sydhämen käändä Sumall
 Ett tule minun tygön,
 En pydhä sissen poiagens
 Minun koirudhen tädhen,
 Ottacan waiuon mua oriagens,
 Työhön mä mielellän lädhen,
 Emb enä iulke [ano].

Coft Sjä hä[nen cauca näki],
 Suox coct[a händä wastan]
 Ja [armon hänen cansans teki
 Ett sylins eikö händ lastan
 Parhat waattet edhes cannoi
 Kääst hänen ne päälläns pufe
 Sormuxen hänel mös annoi
 Eick sitä wiel mixikän lufen
 Ett häriän teki teurax]
 Sloicat hyuät weickaisen
 Mun cansan tällä hetkel,
 Sill mä sain iällens poicaisen
 Joca on oll pahal retkel,
 Niin tuli pekkold toinen weli
 Quin koton oli aina ollut
 Perhel se cocta kyseli
 Mikä nyt tähän on tullut,
 Miist tämä ilo noufi?

Paulu ia hyppähs cuulu [täfs]
 Huilut ia harput mös soivan
 Mikä nyt macta olla läfs,
 Soft ilo käypi näin kouan,
 Sitä Isän iuoris nytt tekele
 Soft hänen thdmydhens näd[hen
 [Wilia anda kyl käkele
 Häihn poiansa tädhen
 Quin on caicken caluns tuulan
     Isän paluelin eli aican
 Olen hänest waari mös ottan
 Eij quitengan hcten wohlacan
 Mun hstänen ethen tuottan
 Wan tämän tädhen nyt tadhoi
 Suuren culutoxen tedhä
 Shötethn häriän mös tappoi]
 Cuka näi[tä woipi nädhä]
 Ja tätä [wäärht kärfi]
     Nijn S[ä lausui poiallens]
 Cuule mi[tä mä sanon]
 Sä olet [oll koton codhallans]
 Sun hal[tus mä caicki annoin]
 Tämä w[elies on pois tullut]
 Häuin ia [perätt köyethn]
 Hän on c[auuan cadhon ollu]
 Mutt iäl[lens nyt hlös löyttin]
 Sijtä mä [iloigen suurest.]
     Sinust [eij oll cosfan syhtä]
 Täll muo[to ilo pitä]
 Edh sä c[ungan tadhon pyhtä]
 Edh m[adha mös catu sitä]
 Edh [ole sä kärfin suurda waiua

Eufast on sinun halus
 Omaftas edh mitän caiua
 Tallellans ombi calus
 Edkös näid aiatel madha.

Nijn ole nyt syndinen iloifas
 Sinul on laupias Ifä
 Quin tule thgös pynoifans
 Armonfa hän sinun lifä
 Tos jä fus tadhot nöhryttä
 Ja nuctes andex anot
 Nijn hän wihans kyl löyhittä
 Syndis mös andex sano
 Käy jä sitt pekkämet edhes.

Olcon nyt Jumalan taiuast
 Kijtos fanottu aina
 Hän päästä meit wijsift waiuast
 Se sana jä sydhämes paina
 O herra aut meitä hädhäft
 Armos anna päälläm parsta
 Kiruot meit perkelen kädheft
 Suo meidhän ilos maiſta
 Amen me fen pääl fanomma

Lucæ XVI.

Weifatcam nyt rikast mieheft
 Quin waattet hänens cauniſt
 Eli mös hlön herculifeft
 Nijn ett sitä moni cauhift
 Lazarus käriäitä mies parca

Veipä häneld käriämän tuli,
 Hawoiſt ia paiſeiſta arca
 Sana mond paſa cuuli.

Hän ſyödhärens murui pyhti,
 Jote putoiſit pöydhän ala.]
 Tadhoi mös mieleläns tyty
 Sencaltaiſen hercnn ia palan,
 Coirat ſijn oſotit halunſ,
 Nuolit puctaſ hänen hauans
 Ricas köyhäld ſääſt calunſ
 Nmot nijn paſat tauans.

Cuoli wijmein ſe köyhä mies
 Ja wietin Engelild taiuas,
 Abramın helmas leuon löis
 Silloin loppui hänen weiuans,
 Sen iälken mös ricas cuoli
 Kuumis pantin coreaſt hautan,
 Sielu pijnan ia waiuan tuli,
 Cip raha mitäkän autan.

Uleſans pijnas ia kiuus
 Silmänſä noſti ylöſ,
 Sai nädhä Abramın ſiuus
 Lazaruxen iſtuuan iloſ,
 Nijn huuti hän kyl ſurkiat
 O Abraham racas Nſä,
 Armad päälläm iwr huickiaſt
 Älä ſill kipu liſä.

Lazarus tyghön läheta
 Händä mä ſuureſt caiuan,
 Käſt hänen pijnan wähetä
 Ja keuitä minun waiuan,
 Weten hän formens caſtacon,

Jädhyttäcön fillä kielen,
 Täjä liekis quin palaua on
 Eij käy iälken ydhengän mielen.

Muista poican miä ilos
 Olit jä mailmas wiellä,
 Wijna ia mettä ioid pidhois,
 Mafiat hercut söid jä fiellä,
 Lazarus parca fitä waſtan
 Käryi nälkä ia tipu,
 Sill ilo saa hän nyt maista,
 Mutt jul on idku ia kitu.

Suur iuopa ombi wahuistat
 Meidhän ia teidhän waihel,
 Die on täll wälill niñ adhiſtet
 Ettei hyikän tule aihel,
 Sijs rucolen mä, fano hän
 Mull on wijs welie elos,
 Pan Lazarus heit käſkemän
 Parandaman paha menons.

O poican fanon ſen puoleſt
 Eij taidha ſe coctnus olla,
 Cuulcan Prophetait ia Moifeſt
 Nijn toctiuat autuax tulla,
 O racas Jſä Abraham
 Eij he niñhin tydhhy wiellä,
 Vähet cuoluit heil faarnaman
 Nijn palauat oikeall tiellä.

Waſtais Abram ſamal hetkel
 Ellei he Moifeſt moi cuulla,
 Prophetain oppi mös kätkel
 Quin ſois meit autuax tulla,
 Eij uſco he mös ikänäns

Jos cuoluiſt h̄lös noſtan,
 Saarnataiſin heidhän tyfönäns
 Eij quitengan ottaiſi waſtan.

    Cadjos quin Jumala vacaſta
 Köyhä ia annettut h̄lön
 [Pyhtä] händ pääſtä waiuaſta,
 [Ja ſaatta tai]uan ilon,
 [Näiſtä me ſen]tädhēn oppicam
 [Waiuaifſta hol]homan aina,
 [Eic̄ ialcain a]la ſotkiman,
 [Nijn Jumala mei]l armonſ laina.

    [Älkän nyt] yräkän aiatelcon,
 [Ett ricas heitetän] poies,
 [Sill rikaus ſ]uuri lahia on
 [Eij ſitä laite]ta toimes
 [Mut ſi]tä ramatt k̄yll laitta,
 Coſt wäärin käytetän ſaatu,
 Eic̄ waiuaifſt tadhota autta
 Quin näliäs mahan ſaatu.

Johannis II.

Moni awioſkeſky laitta
 Quin on iwr häijy tapa,
 Paſa hengh heit ſihen taitta
 Pydkäm häneſt olla wapa,
 Chriſtus ſen quitengin wahuiſti
 Lahial ia ihmēl cauniſti
 Nijnquin Johannes ſano.

    Canas Galilään maacunnas
 Hääd olit colmanēl päiuäl,

Nijn cudzuttin Maria muidhen cans
 Sille pidholle köyhel,
 Kristus hynä Apostolit,
 Iloisans sinne mös tulit,
 Wahuistaman awioskesh.

Wijnan puuttee äiti fanoi:
 Poican wijna täsä puuttuu
 Wastais Jesus sinä waimo,
 Nytt tadhon mä sinun suuttu
 Cip ole minun aican tull
 [Eng tadhho hctän sano sul
 Mitä mä tedhä tadhon.

Eij quitengan sijtä sanast]
 Hämmä[styn hänen äitins,]
 Wan p[aluelioil fanoi wahuast:]
 Pitäköt [hänen kästyns.]
 Eijn oli [pant wesi cruši]
 Suuttain [tauan jälken cusi],
 Ne hän [käst wedhel täytttä.]

Cocta [se lopui luonoštans,]
 Quin en[nen oli weten.]
 Christu[s sen wiedhä codhastans]
 Käst e[dheskäyhvään ethen]
 Coška h[än oli maištan wijnan]
 Cudzui [hliän tyghöns pian,]
 Ja fano[i täällä taual:]

Cukin [enjin edhes tuopi]
 Pidhois[ans parhan wijnan,]
 Ja jittä quin wäki iupu
 Huonomat pane sian.
 Hyuän sinä kätkit tähän ast,

Ja wierail annoit huonomast,
Dngo se oikein tecty?

Sentädhen eij hxitän madha
Awioskeshy laitta.

Se on solmu luia ia wahua,
Jota eij päästettä taita.
Alfön sijtä peliätkön kengän,
Mutt ilon cans siihen mengän
Jote eij taidha muutoin elä.

Jos iocu puutos tule pääl
Ja iotakin taruitan talos:
Sen Christus omal wäel
Anda ia täyhttä ialost.
Christus tarpet parhain näte
Hen wedhän wijnax wiel teke
Murchen mös ilox kääändä.

Me rucolem sua Christe,
Pshy aina cansam talos,
Nijn meil hhynt kyl pistä
Sekä arcus että saluos.
Piru talostam carcota,
Quin ioudzellans meit tarcotta
Nijn me sua aina kiitäm.]

[C a t h e c i s m u s w i r s i r i t e c h h y .

Hymmenen Jumalan käskyt
Nämä ne hymmenen käskyt oua
Quin Jumalan tadhon meil tuouat
Jote hän Moseksen caut annoi
Ja Sinain wuorel meil cannoi kyrie.
Minä olen sun Herras Jumalas
Elä muit pidhä turuanas
Mun päällän wseco wahuasta
Minua mös sydhämeft vacasta kyrie.

Sun herras Jumalas nime
Pidhä aina suuren ihmen
Elä turhan lausu sitä
Muttt ylist, rucoile ia kistä kyrie.

Muist lepopäinää pyhittä
Ett orias madhais leuätä
Sun thös silloin ylön anna
Ja Jumalal paluelus canna, kyrie.

Isäs ia äitäs cunnioita
Heild kistos ain pydhä woitta

Nijn thös maan päällä menesthy
Ja ikäs sinulle pidkesthy khyrielei.

Elä sä ketän cuoliaty lyö
Kädhel, asel, wihal ia thöl
Seit pois wiha ia hspens
Pidhä caidein cansa ystäüys khyrie.

Uwiokesthy pydhä sidhe
Sinä wahuan ain pidhä
Tydhhy sun oman puolijans
Die pudhas thös ia puhesas khyrie.

Sun welies calu ia raha
Älä warast eli temma sala
Älä händ cofkan iuonittel
Muttt pydh händ aina suositel khyri

Älä wäärä todhitost sano
Älä mös cofkan wäärin wanno
Kacasta aina totutta
Walhest finuas pois luouuta, khyri

Älä sun lähimäises huonetta
Eli emändät pydhä himoita
Mitä hänen ombi omans
Älkön sinun tulco huomias, khyrie.

Suo hänen caidei ne hypät
Quin sä mös idselläs pydhät
Se on Herran kästhy ia lafi
Johon hän meit wahuast waati khyri.

Näitä nyt kästhyä täyttämän
Ja elon niidhen iälken käyttämän
Pyhä hengi meit auttacon
Ja woima sihen lainackon. Khyrielei.]

Se quin facto Christit olla.

Sen nimen cansa mös cuolla,
 Hänen tule käskyd tietä,
 Zotc ei meit coşcan vietä.
 Ne Jumalan şormil kirjotettiin
 Sinain wuorel wařtanotettijn
 Sen hurşcan Moşexen cautta.

Muiřta käřkyin aina pitä,
 Opi mös seuraman niřtä
 Sano ięe Herra Jumal
 Duin lain cans ei cuual:
 Pidhä mua Jumalas edheřt
 Ja uřco päällän řydhämeřt
 Wierait Jumaloit myřos wäldä.

Minun nimen cunnias pidhä,
 Riřtä ia hliřtä řitä.
 Jos řen lauřud coşcan turřan,
 Heitän päälläs wiřan iulman.
 Sitä mös lařin řuld pyřdhäiři,
 Ettäs lepopäiuän pidhäiřit
 Ja töilläs pyřhittäiřid.

Wanhemmilđas älä cunniat kiellä
 Min cauuan ia huiřin řaat elä.
 Älä mös lähimäiřtäs tapa.
 Ne huorudheřt aina wapa.
 Älä warařt, älä wäärin todhiřt,
 Älä lähimmäiřes huonet omiřt
 Eli mitä on hänen omans.

Nämät Herran käřkyd ouat,
 Zotk Jumalan tadhon meil tuouat
 Älä niit wiřa eli potki,

Sill ett nijs on kaunis oppi
 Uscole kolm ensimmäist täytetän
 Raakaudhel jälkimäised päätetän
 Cosc Jumal henges laina.

Näitä pitä ia sydhämen paina,
 Siihen apu meille laina.
 Mut mös et me kästhis teghois
 Ja muiša hyiäšä menois
 Täšä surkeudhes niin eläišim
 Ett wijmein taiwaasen viedhäišim,
 Christuxen Poicas cautta.

Uscon tunnustus.

Me uscom ydhen Jumalan pääl
 Joca on laupias Isä
 Quin suurel woimal ia wäel
 Meill lahioi anda ia lišä.
 Hän on taiwan ia maan luonud
 Caicš hyuäd mös mailman suonud
 Hän meist murhen aina pidä
 En me madha epäillä sitä,
 Hän meitä tacto rauita
 Ja mös caicši tarita,
 Mitä me madham taruita.

Me uscom Jesuxen Christuxen pääl
 Jumalan poian meidhän Herram
 Joca on woimalla ia työll,
 Isäns wertainen monin ferran
 Hän sitt sikis pyhäst hengest,
 Syndhi mös Maariašt neidžest.
 Ristin päällä cuolelettiin,

Saudhattiin,

Saudhattiin, nijn astui heluettiin,
 Nous ylös omal woimal
 Istup Isäns oifial
 Sielb tacto tulla duomiol.

Me uscom pyhän hengen pääl
 Ydhen pyhän seuracunnan
 Johon saarnal ia castel
 Cootan monda maacunda
 Josa caid synnit annetan andex
 Päästetän mös lain candest
 Nin me wiimein ylös nousem,
 Saam mös nähä toinen toisem,
 Eijt ijancaickisen elämän
 Pitä christityd perimän
 Ja nin aiua ilos pyhymän. Amen.

[Se quin tacto autuas olla

Hän tunnustacan uscons
 Eij se muutoin taidha tulla
 Jos eij Jumal anna tundoas
 Isä ia poica tuta pydhä
 Älä mös vnhot henge pyhä
 Nämä colm on hxi Jumala.

Minä sijs uscon Isän pääl
 Ja hänes ripun kirjni
 Hän on suur woimal ia wäel
 Hänel on caickiwaldian nimi
 Tavian ia maan on hän luonut
 Caickile tarpett mös suonut.
 Eip hän meit wiel ylönnanna.

Minä mös vſcon Jeſuxen pääl
 Quin on Chriſtus Iſän poica
 Hän ombi meidhän Herran tääl
 Wekämä ia kyl woipa
 Hän ſitt ſikis pyhäſt hengelt
 Synä Maria pucaſt neidzeſt
 Jumal ia mies nyt ombi

Kärſi ſitt catkeran pijnan
 Riſtin pääl cuoletettiin
 Pantin hautan caunin ſian
 Cote alas aſtui heluettin
 Täl muoto pääſt meit cuolemaſt
 Eſt cadhotuxen ala tulemaſt
 Näin piru nyt woimans cadhot.

Nous iällens kolmanel päiuäl
 Cuolemaſt omal wäel
 Aſtui ſit taiwaſen ylhäl
 Iſtui Iſäns oikeal kädhel
 Sielä vſcotan hän tuleuan
 Eläüät ia cuolet duomikeman
 Sen woiman ſai hän Iſäld.

Minä vſcon mös hengen pääl
 Jong kiria nimittä pyhäx
 Hän Iſäſt, poiaſt vluos käy
 Ydhex lodhuttaiax pyhex
 Hän ſanat pacanat cocopi
 Ja ſeuracunda holhopi
 Quin on niydhen pyhäin iouco.

Sijnä jitt andex annetan
 Synnit ia wäärät teghot
 Kivmis cuopaſt ylös cangetan
 Ja ſaauat toiſet menot

Nijn ijancaickisen elämän
 Pitä hurstak heidhänset wotämän
 Taiuahan waldacundan.

Tämä on nyt minun uscon
 Sen tunnustus tiedhos wahuas
 Jumal hänen perustorens on
 Sill se on hänen lahians
 Ett mä täsä uscos pyhyisin
 Ja Jumalan perän tyhyisin
 Auta mua pyhä hengi]

[Isä meidhän.

Isä meidhän ylhäl taiuas
 Me köyhät quin olem waiuas
 Tulemma sulda rucoileman
 Ja caicki tarpet aneleman
 Tuule Herra meidhän rucougem
 Ota mös wastan huokougem
 An aina nimes pyhittä
 Ja sanas pucaast opetetta
 Aut että me wäärät opetuyet
 Weltäisim ia mös erhetyet
 Sinun oppijas pyhyisim
 Sinust mös hyuin puhuisim.

Lähestykön waldacundas
 Enätty tulcon seuracundas
 An monda sihen täällä tul
 Ja sittä ijancaickisest oll
 Pyhä hengi meit suoielcon
 Ja pirun wallast warielcon

Sun tactos olcon nijn maasa
 Quin se tapactupi tainasa
 Aut että me sinua cuulijim
 Ja tustis nöhrät olijim
 Mitä meis on paha siju
 Sen sinä Herra pois rijsu.

An meil iocapäiuäinen leipä
 Ja caickel tarpeil lahioit meitä
 Tee ikäuäx quin meillä on
 Ja sinä meille olet suon
 Caicfest riidhast ia sodhast
 O Herra meitä pelasta.

Meidhän ricoxem ia wian
 An andexi Herra pian
 Minquin me tadhom mielestäm
 Vnhotta meidhän wihamiestäm
 Heidhän nuctens ia wäärhydhet
 Coskas Herra meit nöhrhtät.

Älä meit iodhat kiusauxem
 Eli mös syunnin horiauxen
 Johon meit kiusaia wetä
 Quin tacto meit alat pettä
 Händä wastan seijsa aina
 O Isä meillä woima laina.

Caicfest pahast ia hädhästä
 O Herra meit aina päästä
 Sekä tääl teruen ollesam
 Ett taudhis ia mös cuollesam
 Ota silloin sielu huomas
 An hänen tulla sinun suoias.

Näidhen päällä quin me anom
 Herra me nyt amen sanom

Ja uscom wahuasta sen pääl
 Ett sä ne tadhot meil anda
 Sill sinä olet totinen
 Wahua ia monen wotinen.]

[O Herra Jumal armolinen Isä.

Taiuan maan luovia ia mit ombi nijsä
 Röyhä läppias laupiudhes cautta
 Cuule ia autta.
 Me sinua rucolem tadhoisit armos anda
 Caikkille cansoil quin maan pijri canda
 Sun pyhä nimes pyhittä ia kijttä
 Ja kunnioitta
 Tulcon mös lähes aina waldacundas
 Ja meitä talut sinun seuracundas
 Hallige meitä aina pyhäl hengel
 Nija pois perfel.
 Engelin iouco taiuas mieles tähttä
 Nijn anna meidhän maasa elom käyttä
 Tuskis ia waiuois aina nöyrän olla
 Ja sinua cuulla.
 Rawitge Herra iocapäiuä perhes
 Ja meidhän ruumin laina hänen werhons
 Suo meillä rauha rijdhat niis pois ota
 Eip auta fota.
 Nicoret suuret quin tulewat candex
 Nä sinä Herra anna meidhän andex
 Ninquin mä meidhän wainomiesten wian
 wnhotam pian

Maailma meitä piru ja mös liham
 Monehen waati pahuten ja wihan
 Nijt waстан seišo ja alaspaina

Woima meil laina.

Caikesta sielun ja ruumihin waarast
 Ja caikest pahast Herra meitä pelast
 Ja anna costä hengi ruumist eri

Taiwahas peri.

Meitä me sinun kestyš iälkeen anomm
 Ja amen caikest sydhämeštä sanom
 Sill sinun sanas ombi wahua sangen

Se ombi amen.]

Caste.

Herra Christus tuli Jordanill,
 Šfänšä tacto täyttämän,
 Ja ottaman Castel Bohaniid,
 Wanhuršcaut nin päättämän.
 Silloin Caste ja pudhistus,
 Šäättin ja wahuistettin
 Se on elämän uudhistus,
 Šoll syndi woinattomay tectin,
 Christuxen weren cautta.

Šijs tiedhä ja hymmärdhä nyt
 Mikä pyhä Caste ombi,
 Quin pois pyhki halud häiijyd,
 Ja Šumalan lapsix luopi.
 Weši on se, šano Šumala,
 Ei cuitengan palias weši,
 Šjin on šanan cans hengi šala,

Quin

Quin riettaudhes pois pese,
 Idzep Sumal meit casta.

Tutkistelcamme mös melkiäst
 Mitä Christuren Castes tapaht.
 Siä huusi tainast selkiäst,
 Ett se maan päällä caiaht:
 Tämä on minun racas Poican,
 Joca minun mielen tietä,
 Händä cuulcat eltaican,
 Eij hän teit tadho viettä,
 Seuratcat hänen oppins.

Poica ruumins cans seifoi näcten
 Johannezen tykön wedhes.
 Rnhkhiisen muodholla leten.
 Pyhä hengi tuli edhes.
 Sijs uscocam tähdhelifest
 Cosca me castet pydhäm,
 Ett siju on hrimielifest
 Siä, Poica, Hengi pyhä
 Jote tactonat meis asu.

Christus oman oppins cautta
 Tactons annoi meil tietä
 Käst cansaa wäärhdhest autta,
 Ja uscon heitä vetä
 Anda heitäns nijn castetta,
 Ja pyhtämän Chrtsturen omaz
 Näimb autuus meill annetan
 Tullan mös Sumalan poiaz
 Näitä sä iodhata mieles.

Joca näit ei tadho usco
 Hän synnisäns aina pyhy,
 Pahus ia cuoleman pusco

Hänen heluettin aija ia syfi,
 Sielđ hän eij suingan vluos pääs
 Oman woimansa cautta,
 Eij työ toimi, eij hyrkän miäs
 Händä mös taidha autta,
 Piru hänen vastan otta.

Wedhen filmä täsä näke
 Quin ruumin puctax saatta,
 Sielun sana kirccax teke
 Pyhän hengen woiman cautta,
 Täällä sijs ternelijel wedhel
 Taudhit pois pyhitän sieluft
 Sill se on secoitet werel
 Quin tiuckui Christuxen kylieft,
 Olcon hänen suuri kijos.

Rippi ia synnin Päästö.

Christus käski sanans saarnatta
 Umbär mailman caifen,
 Hän niidhen pääl lupa armatta
 Jote sen vastan ottauat taiten,
 Sen cautt sielut wirghotetan,
 Synnist ia pircust kiruotetan,
 Saadhan iällens Jumalan armo.
 Waan Ihminen heikko ia paha
 Eij fitä vscö taidha,
 Sill Christus töisäns ain wahua
 Käsk ripis andex ne anda,
 Pappi sijs Christuxen puolest

Päästä

Päästä synnist ia pirun iuonest,
Jos se vscol otetan vastan.

Mitä maan pääl päästetän
Se on mös taiuas päästet,
Mitä tääl sidhotan säästetän
Se ylhäll on sidhot ia säästet,
Söng synnit tääl andex annetan,
Sen pääl eij taiuas canneta,
Nijmb Christus idze sano.

Ota siis vastan Herran sana
Sekä ripis että saarnas,
Se ombi lusia ia wahua.
Pirun mielest on sängen caruas,
Sanan sua aina totuta,
Se fielu aina lodbhutta,
Sen edhest kijtätäm Herra.

Christuxen ectolinen.

Jesus Christus lunastaiam
Tuli meitä synnist wapattaman,
Hän nijt catkeral cuolemall
Wapat quin olit cadhotuxen all.

Etten me händä vnhotaisi,
Nijn sääfi hän meille ruaxi,
Oman pyhän ruumins läiuäsä,
Ja callin werensä wijnasa.

Tällä rual pytä meit wahuax,
Ja caikest pahudhest wapax,
Wscocam lusiasti sen pääl,
Ja nijn käykäm tällä pöyhähäll.

Se tästä saapi nyt hyvä
 Quin sen vsko wahuasta pytä,
 Että täsä ruas ombi hän
 Joca cuoli meidhän edhestäm.

Cofk me tätä ectolist pidhäm
 Ja meidhän sielun fill ravidgem,
 Hänen pijnans päällä muistacam,
 Jumalan sana mös iulgistacam.

Se ombi mös Christuxen tacto
 Etten me näit ydhestä haiot,
 Juocan sijs iocainen werestä
 Quin ruumin otta leiuästä.

Cufin idzens täsä tutkican
 Ja nijn tätä ruoca nautican,
 Joca mahdhotoin sitä otta
 Se cadhotuxen päälläns tuotta.

Sitä täsä sinä muistele,
 Älä sen pääl mitän mös epäile
 Ett synnit on sull annet ander,
 Sihen ruumis on meille pandix.

Jdze Christus sun syndis cannoi,
 Ja sen tädhen sinull näin wannoi,
 Nijn totta quin minä elän,
 Sun syndis otin minä päällän.

Sen pääl sinus wahuasta luota,
 Hänen sanastans älä luouu suotta
 Joca synnild raskatettu on,
 Se tällä pöyhhälle tulcon.

Joca sen nyt oikein tietä
 Ett hän täfs swren armon löhtä,
 Se syökän täft vscos wahuas,
 Nijn sydhän saa olla rauhas,

Isäl quin meitä näin raudze,
 Ja poicans caut armonš taridze,
 Rijtos olcon ijancaikešt,
 Hänen šwren hjuhðhens edhešt.
 Amen.

Rijttäkäm Herra Jumald ylhäld tuiuašt.

Hänen möš poicans ylistäkäm wahuast,
 Joca meit ruumil ia werelänšä ruođi,
 Jolla hän meille autuudhen tuotti. Kyrie:

Herra šun ruumis ia pyhä weres
 Wahuistacon meit täšš šurtias eräs,
 Olcon möš meidhän šielun euäs
 Wijnas ia puctas leiuäs. Kyrieleišon.

Chrište šä ruumis edheštämme annoit
 Ja šillä elämän meille cannoit,
 Edh šinä tainut meille muuta anda,
 Jolla me muistoš madhaišimme canda. Kyr.

Oma šun tactoš Herra šihen waati
 Että päälläs Isäs wiha kaattin,
 Šynä šijs cuoletettin,
 Me Isän canša juuitettin. Kyrieleišon.

Nyšt tämän herkun canša meitä wahuist
 Ššcol ia racaudhešt cauništ,
 Että me šinun päälläs vŕcaltaišim,
 Ja rišti welien aina racaštaišim. Kyrie.

Älä meilt pyhä henges pois ota
 Joca oikean tien meillä osotta,
 Että rauhas Christicundas
 Waelda fais sun waldacundas. Kyrie.

Catechismuxen summa.

Christityt nyt iloitam
 Pitädhen usco sydhämes,
 Ja rohkiast tunnustacam
 Meidhän oppim mailman edhes,
 Sol idze Jumal meit lahioi
 Ja cuuten cappalen iacoi,
 Catechismus on sen nimi.

Nijsä nyt on ensimmäinen
 Herran käskyt ia laki,
 Joita hän meitä pitämän
 Ja aina täyttämän waati,
 Kacast Jumalat sydhämeštäs,
 Ja niijnquin idzes lähimäistäs
 Nijn sä sijs lain täntät.

Toinen uscoman totutta
 Ja on täynnäs oppi hhuä,
 Se Jumalan meil osotta
 Isän poian hengen pyhän,
 Uscon cautta me andex saam
 Syndin, ricogem ia wiam,
 Christuxen pijnan woimal.

Colmas cappel täsä opis
 Tacto sitt totutta meitä,
 Quing Isäld taiuasta fopis
 Rucoel ia pyhtä nijtä,
 Jote hänen nimens telis pyhäx,
 Ja meillä mös tulis hyuäx
 Sielun ia ruumin puolest.

Meliäs cappel cudzutan castex
 Se on hengelinen äiti,
 Quin synnyt meit Jumalan lapses
 Ja peri synnin pois peitte,
 Mitä sä sijn olet luuan
 Pidhä se wahuan ia luian,
 Nijn Jumal mös sijtons pitä.

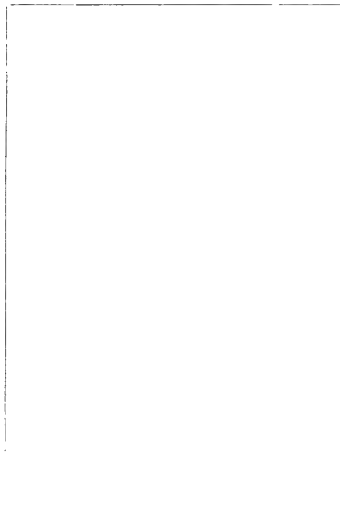
Widhes nimitetän ripix
 Se on mös suloinen oppi,
 Joca synnist on tullut riuix
 Ja casten sijton mös potki,
 Se tästä lodhutoxen sa,
 Sill papp synnit andex anda,
 Jos hän muutoin usco wahuast.

Herran ectolisen tapa,
 On näistä wijmmeinen cappel,
 Cusa Christus meil idzens iaca
 Leiuän ia wijnan muodhon al,
 Sill me hänen cansans ydhistetan,
 Ja usco meis wahuistetan,
 Sielum mös rauitan wahuast.

Ett me tämän opin madhaisim
Luiast ia tarcaft pitä,
Ja sitä hymmärtä taitaisim
Sen iälken mös meitän käyttä,
Sijhen aut meit racas Isä,
Ja pyhän henges armo lifä,
Nijn me sua alati kiittäim.

Messu wirtschet.

[Ayr]jeleison.

Jä Jumal waldias Herra
Euka ombi sinun wertas,
Taiuan maan sä olet [luonut,]
Tarpet mös eläuil suonut,
Armos lähät alas taiuast,
Päästä meit cuoleman waiuast.

O Chrifte Jumalan poica
 Quin Isäs sydhämeistä coitat,
 Sä surmata sinus annoit,
 Ja sen wahuasta meil wannoit,
 Ettäs meit tadhot caruatta,
 Ja päällään aina armatta.

O pyhä heng loyhuttaia,
 Ja riidhois paras souittaia,
 Wilpi meist poies adhiſta,
 Totus sydhämin wahuista,
 Arnadha mös meidhän päällään,
 Wedhä meit omalle tiellään.

Isä poica pyhä hengi,
 Jumala hxi quitengin,
 Luondocappales hallittge,
 Chriſticundas mös wallittge,
 Armos canſa tygöm [tule]
 Ja meidhän huokauxen [cuule.]

Gloria in exelsis Deo.

Hinoan Jumalan korkeudhes
 Kijtos ia cunnia olcon.
 Hänen armonis edheſt ia radaudhens
 Joll ey cofkan loppu tulcon,
 Nyht on suuri rauha tapactun maas,
 Jumal on Ihmiſten yſtäüä taas,
 Sijt olcon he suureſta ilos.

Me hliſtäm, kijtäm ia cunnioigem,
 Hocoilem mös ſua racas Isä,
 Quin hallittget taiuan ia maan hliſgen,

Ja caicein mitä on niissä,
 Caice cappalet on sun kädhesäs,
 Caice wapizeuat mös edhesäs,
 Suuri on sinulle walta.

O Jesu Christ Jumalan poica
 Quin istut Isäs tykönä,
 Piru sinä ylike woita,
 Ja meidhän puolem lifene,
 Isäs cans meitä souita,
 Caicest hädhäst mös auita,
 Wahuišta meidhän uscom.

O pudhas Jumalan cariža
 Quin mailman synnit pois otat,
 Ja armos meille tarizet
 Rauhan mös caiceille tuotat,
 Meidhän sä rucougen cuule,
 Ja apus canša tyköm tule,
 Sinä pyhä ia corkea Herra.

O pyhä hengi lodhuttaia
 Sinä ilata meidhän sydhämen,
 Joca olet tyhmäin opettaia
 Meit iodhat caicen totudhen,
 Variel meit perkelen petoxest,
 Mut ettei me luopuis Jesuxest
 Nyt ia ijancaiceisen, Amen.

Sanctus.

Pyhä on Isä Jumala,
 Pyhä on poica Jumala,
 Pyhä ombi pudhas hengi,

Joca heist vluos kähyi,
 Sinä sotawäen päämies
 Jota eij odhota wihamies.

Herra ialo ia wäkeüä
 Caiken mailman mös tekiä,
 Taiuadh ia madh ouat täynnäs
 Sinun Herrauttas päänäns,
 Apu meille ylhäld anna,
 [Sen] pääll sanom Hosianna.

Ne quin sijs Herra [edziwät]
 [Häneld] mös auun löytänät.
 Se quin tule Herran nimen
 Hyuästi siugnatan wiimein,
 Apu meille ylhäld anna,
 Sen pääl sanom Hosianna.

Agnus Dei.

 Budhas Jumalan cariga
 Quin ristin puusa pijuattin,
 Meillä sä armos tariße
 Waikas silloin couan pilcattin,
 Meidhän synnit sinä cannoit
 Ja elämän meillä annoit,
 Armadh meidhän päälläm D Jesu.

D Jesu wiatoin cariga
 Quin surman ala annettin,
 Meitä sä köyhii rautige,
 Ehf wäärin päälläs cannettin,

Meidhän

Meidhän tächtem finä cuolit,
Ja synnit meilt pois wuolit,
Armadh meidhän päälläm O Jesu.

O Jesu nudhetoin carika,
Quin tadhoh armos warista
Meidhän nyt synnisten päälläm,
Quin asum alhal täällä,
Heluetin finä voitit,
Ja pirukt wallan pois otit,
Suo meille nyt rauha o Jesu.

Saarnan edhel weisu.

Pyhä hengi tule nyt tän
Wahuihtamaan meidhän sydhämitän
Uscohon ia taiton ia hymmärdyhen,
Jumalan mös sanan wahuan pitämhyen,
Kyrieleison.

O pyhä walkeus totuta meit,
Käymän alati Jesuxen Christuxen teit,
Että me hänes pyhsim nyt ia aina,
Hänen mös oppins pitäisim sijnhen armos laina.
Kyrieleison.

O kircaa tuli ia leimaus
Syhtyä meihin palaua rackaus,
Pitämän sinun sanas ia opetuxes,
Sijnä mös fijni rippuman caikes kiusauxes.
Kyrieleison.

O wahua turua ia iodhutos
 Murhelisten sydhänten toiuotus,
 An meidhän sinun sanas niin täälä [cuussa]
 Että me sen cautta madhaisim ilon [tulla.]
 Kyrieleison.

[O laupias Isä Herra Jumala

Joca meit cudzut tyghös
 Christuxen callin weren woinalla
 Synnit peset meist poies
 An tykönäm oll aina sanas
 Ett me sun madhaisim codhata
 Sinä quin asut ylhäl taiuas
 Meitä tääl aina iodhata
 Ettem tielt madhais horiatta.

Tygös me herra aina huutelem
 Sill eip apu ole muilda
 Sitt me mös sanas kyllä cuultelem
 Jos me saam armo sulda
 O hywä Isä sitä tietel
 Ette piru meit couast waiua
 Tacto totudhest pois wietel
 Ja walhen sydhämin paina
 Sill pyhä hengi meil laina.

O Jumala ia mies Jesu Christ
 Quin meidhän syndim cannoit
 Sä meidhän wian tiedhät kyll wiisist
 Ettäs sus ihmisex annoit

Tyghöm

Tyghöm sä jinuas tän wedhät
 O Jesu weli racas
 Loddhuttaia meil mös lähet
 Quin totudhen meille iacais
 Ja taiuan etem auais.

O pyhä hengi tule lifämin
 Pirun nuorat poick catcais
 An Jumalan sana tulla sydhämin
 Walhe meist poies ratcais
 Nijn me caiki puctax tulem
 Ja kijtäm Jumalat suurest
 Christuxen oppi mös cuulem
 Joca meit päästä murhest
 Amen sanom sen puolest].

[Saarnan iälken.

Ole kijtät Jä Jumala
 Quin ruockit meit sanas woimalla
 Joca sen cuulepi tarcait
 Ja sen pääl luotta hartast
 Eij hän cofan pidhä cuoleman
 Muttt hyuäs turuas oleman.

Ole kijtät mös Jesu Christ
 Quin päästit meit pimendhest
 Ja ofotit taiuast leimauxen
 Sun pyhän sanas hymmärdhyxen
 Se sielu aina loddhutta
 Ja pirust poies luouutta.

Ole mös fiktet hengi pyhä
 Quin meit sanan cuullon pydhät
 Sinä auat meidhän sydhämen
 Ett me fen pucaft hymärdhäm
 Sen caut meis aina waicuta
 Hyuin töihin meit taituta.

O pyhä colminaisuus
 Caicein ihmisten autuus
 Älä sanas meilt pois ota
 Mutt armos fen caut meil tuota
 Nijn me siis sinus pyshymme
 Peräs mös aina kysymme].

[Seurauat nyt muutamat wirdhet
erinoimaisist Juhla päiuisi.

Christuxen syndymäst.

Siit on meil iloinen aica
Ja riemulinen Juhla
Että taiuast Jumalan poica
Maan päällä tadhoi tulla
Se oli suuri nöyryyhs
Ja ylön paltinen köyhhyhs
Jonga Christus otti päälläns
Että tuli mailman wieraxi
Ja caickein ihmisten oriaxi
Saattaman heit ilon iällens.
Ox wäähä kaunis lapsukainen
Ilmandui nyt maan päällä
Jonga synnit pudhas neigöfäinen
Suurexi iloxi meillä
Jos eij se laps olis mailman tullut
Nijn olisim me caicki cadhotetut ollut
Ja ijancaikisest cuollut

Olcon sinun sijs Herra Kristus
 Riihtos cunnia ia ylistus
 Joca edh meidhän sitä suonut.

Sinä yön quin Kristus syndhi meille
 Paimenet caidzit laumans kedhol
 Nijn Engelit taiuast ilmest heille
 Ja puhui tässä edhol
 Minä tuon teillen hyuän sanoman]
 Pyhä Christicund iloidze,
 Jumalata myös cunnioidze,
 Sen suuren armonsa edhest
 Jong hän sull osot ijancaidifest.

Ydhen suuren ihmen täällä
 Armolifest osot meillä,
 Ett annoi rackan poicudhens
 Ilmandu maan pääl miehuhdes.

Marja neidzö ia äiti
 Miehiet poian ilman weti
 Cip ikänäns ennen cuultu,
 Ett miehet on raskax tultu.

Yr wsi poica syndhi täjs,
 Quin Jsa taiuast istu läjs,
 Meillä annettin turuaxi,
 Se meidhät synnist lunasti.

Adamin wian tädhen me nijn
 Caidi pahast vluos tulim,
 Ett meidhän piti cuoleman
 Ja pirun ala tuleman.

Waan meitä pääst niistä tuskist
 Meidhän welien coct Jesus Christ,

Quin

Quin pijnan färs kyl hirmuiseft
 Joll maroi meidhän syndim edheft.

Synnin, cuoleman, heluetin
 Foidhen cuoppa me teliectin,
 Miehuhdens cans mahan hän löi
 Ja rauhan fillä meille toi.

Kijtetty ijancaikiseft
 Oeon Jumal armonis edheft,
 Joca sen neuvon piti meist
 Ett me pääsim pirun käsiest.

Letabundus.

Taieki Christityt ilotcan täällä Suhlalla,
 Haleluia.
 Nyht on syndynyt neidzöft idze Jumala
 se on kyl luia.

Wapactaia tuli tainast,
 Syndyi mailmas neidzöft waghast,
 Päästi meitä waiuast.

Nyht näky auringon foi,
 Quin walkeudhen myötäns toi,
 Jong Ihmišil foi.

Se auringo walaise,
 Osotta tien tainafen,
 Pääst sin waiuaisen.

Päiuän auring edhes tuot,
 Pimehdhen pois carlot,
 Walon meil osot.

Se luietetan suurex ihmex,
 Jumalan poica tuli miehex,
 Sangen pinex.

Ihminen on hän ia Jumal,
 Songa woimal ia turual,
 En lyödhä me murhal.

Esaiaš annoi cuulla,
 Ett Jumal omal juulla,
 Oli luan tänne tulla,
 Ja miehen olla.

Samal muoto se mös tapact,
 Jumala cansans wapact,
 Wihansa pois lacact,
 Pirun sydhän pacact.

O köyhä Juuttan suku,
 Mies näist pidhä luku,
 Bisco nijn edh synnis pois huku.

Sen sanon sul totta,
 Christus synnyt pois otta,
 Quin ramat sen kyllä osotta.

Haleluia.

Ver natus in Bethlehem,

Vnde gaudet Jerusalem, Haleluia,
 Piltin synnyt Bethlehem,
 Jost ihastui Jerusalem, Haleluia.
 Hic iacet in præsepio,
 Qui regnat sine termino, Haleluia.

Hän

Hän pantin soimen makaman,
 Quin hallitse ilman laakamat, Halleluia.

Cognouit bos et asinus,
 Quod puer erat Dominus, Halleluia.

Uji tunsi ia härkäinen,
 Ett se pilt oli Herrainen, Halleluia.

Reges de Saba veniunt,
 Aurum, Thus, Myrrham offerunt, Hal :

Sabaft tulit sitt Cuningat,
 Lahioil teid hänen cunniat, Halleluia.

De matre natus virgine,
 Sine virili semine, Halleluia.

Hän syndyi äitist neidzestä,
 Quin wapa oli miehestä, Halleluia.

Sine serpentis vulnere,
 De nostro venit sanguine, Halleluia.

Shmisen luonon päälläns ott,
 Kärmen tykönsä, poies potk, Halleluia.

In carne nobis similibus,
 Peccato sed dissimilibus, Halleluia.

Liha oli hänel ninquin meil,
 Eij quitengan kähny synnin teil, Hal :

[Ut redderet nos homines,
 Deo et sibi similes, Halleluia.

Berdhaxens tahdhoi meit tedhä,
 Ja Kjäns casvon tauuas nädhä, Halleluia.

In hoc natali gaudio,
 Benedicamus Domino

Tällä nyt aial iloifel,
 Palvelcam Herra sijtoxel, Halleluia.

Laudetur sancta Trinitas,
 Deo dicamus gratias, Halleluia.
 Siis olcon kijos loppumat.
 Sen Colminaijudhen laakamat. Halleluia.]

Puer natus in Bethlehẽm

Unde gaudet Jerusalem
 Assumpsit carnem hominis
 Verbum patris altissimi
 per Gabrielis nuncium
 Virgo concepit filium.
 Oe lappi syndhi Bethlehemis
 Jost ilo nous Jerusalemis
 Jumalan corkian poica
 Jhmisen luonon tadhoi otta
 Engel toi Marial sanoman
 Ett hãnest piti syndymãn poian
 Tamquam sponsus de thalamo
 Proscit matris utero
 Hic jacet in praeseptio
 Dvi regnat sine termino
 Et Angelus pastoribus
 Revelat quis sit dominus.
 Quin ylkã morjians huonestã
 Tuli hãn äitins codhusta
 Hãn pantin joimen pahnain päääl
 Quin caidki hallitẽ omal wãel
 Engeli ilmoit paimenil
 Ett se pilt oli Herrã meil.

Magi

Magi de longe veniunt
 Aurum Thus Myrrham offerunt
 Intrantes domum in vicem
 Natum salutant homines
 In hoc natali gaudio
 Benedicamus Domino.

Wissat maald wieraald tuleuat
 Lahioi hänelle candeueat
 Siäl huonesen meneuät
 Lasta nuorta teruettäuät]
 Riihtäkäm sijs Herra Jumald
 Tällä nyt iloifel Juhlal.

In dulci iubilo.

Hlon cans weisatcam
 Caikef wäel riemuteam
 Meidhän turuam ia toimen
 Syndhi ia pantin soimen
 Paisa quin päiuä armas
 Oman äitinsä parmas
 Alcu ia loppu, Alcu ia loppu.

[D] Jesu wäähäinen
 [Tyghös] me lähenem,
 [Murhes meit] aina lodhut
 [Syvillä tav]oill totut,
 [D sä cunni]an Isä
 [Ann meidhän] pysh nijsä,
 [Wedhä meit] tyghös, ij.

[D Isän] rackaus,
 [D Poian] suloius,

[Synndi meitt] pois cadhot
 [Ja heluettin] alas waiot,
 [Sä meidhät] sielb hlös nostit,
 [Ja callill v]jerekkäs oftit,
 [Saata meit] taiuas,

    Eusa on riemu suuri
 Ja meno ialo iunri,
 Engelit weisauat siellä
 Sielut eij laulu kiellä,
 Eij tora eli wiha
 Kärsi sen Euningan piha,
 Sinne me halam, ij.

O Jesu Christ quin luonon sai

Ja synnyt neidzöft kircaft,
 Raakaus sinun sijhen wei,
 Ettäs meit päästäisit pilcaft
 Sinä näid miä waiuasa
 Me olim täsä mailmasa,
 Heluet oli edhesäm auoi.

    Annoit sinus cocta fotan
 Sen ruman pirun waftan,
 Ja tadhot oll meidhän otam,
 Coska hän rijtan meit haasta.
 Sinä saatit meillä rauhan,
 Otit mös päältän pois waiuan,
 Pijnas ia cuolemas cautta.

    Nijn sinä mös caicki [kästik]
 [Turvaman] sinun päälläs,

[Orvot] ia mös köyhät [leffet]
 [Lupaijit korjat puoles.
 Jos he wan uscowat sen pääl
 Ett sä ne tadhot anda heil
 Quin sinä luanut olet.

Sinä olet meidhän weliem
 Joca meil cunnian tuostat
 Edh sä mös meit cadzo ylön
 Jos me sun päälläs luotam
 Engöft me madha iloita
 Sill Christus Jumalan poica
 On meidhän racas weliem.

Tämän suuren armon tädhen
 Olcon sun kijos christe
 Ettäs welieyes saatit meidhän
 An meil aina sitä pistä
 Sentädhen madham iloita
 Ja Jumalata cunnioita
 Hän on meidhän racas Isä.]

[Christus Jumalan poica.

Quin on meidhän herran
 Isästä uluos koita
 Sanoi ramat monin ferran
 Hän on se kointächti
 Quin meitä walaiseman echti
 Caikes pimedyhes.

Hän tuli mailman lopus
 Meidhän tygöm taiuast

Sickis Marian kodhus
 Päästi meitä waiuaft
 Suoleman ylitse woitti
 Ja elämän meillä tuotti
 Taiuan ethem auais.

Armos Christe meil laina
 Ja palaua rakaus
 Ujco sydhämin paina
 Ja synnist lackamus
 An meidhän iälkes himo
 Wilpi meist poies kimmo
 Ja racasta totutta.

Caicken woiman nyt Isä
 Annoi sinun kätes
 Se sinun kijoft lifä
 Ettäs sen otit ethes
 Sill sinun tule autta
 Eij forta eli laita
 Sitä köyhä woimatoind

Mitäs saanut oled Isäl
 Älä niytä cadhota
 Wie heitä taiuafen sijäl
 Ja auullas lahiota
 Siellä sun peräs kysh
 Ja tykönäs aina pysh
 Caicken pyhain cansa.]

Christuxen pijnast ia cuolemast.

Christuxen pijna muistacam

Ja meitäm synnist suistacam
Quin hänen cuoleman waati
Ja meidhät cadhotuxen saatti.
Sinä päiuän quin hän petettin
Ja oikeudhen eten wedhettin
Mones paicas hän pilcattin
Suudhel hetkel mös pijnattin.
Puctel hän kijnä otettin
Opetus lapsild cocta iätettin
Pappein ethen iodhatettin
Wääräy saarnaiay laitettin.
Päiuän koites sield talutettin
Ja pontuxen ethen saatutettin
Wäärin hänen päälläns cannettin
Lhötin ia puustiit annettin.
Murfinan aican hän duomittin
Widzoil kaakin puusa suomittin
Crunul ia purpural naurettin
Nistins cannoi iohon naulittin

Päiuäl puolel ristin nostettin
 Kyöväritten käffel ripustettin
 Kädhet ialat läuistettin
 Sapel etikal iuotettin
 Puol ectost hengens hlön annoi
 Sieluns Sjäns käten cannoi
 Kylki läpike pistettin
 Maa iäris auringo mustettin
 Illal ristist alas pudhotettin
 Ja Josephild waстан otettin
 Cocta waimoilda woidheltin
 Ja walkein lijnoin ommeltin
 Wijmein sitt hautan cannettin
 Ja wartioiten haltun annettin
 Pyhä kiria näin tähtettin
 Sjän wiha läpytettin.
 Näin Christe sinä pilcattin
 Ja hirmulifest pijnattin
 Meidhän täctem nyt waiuastin
 Quin olem pahat ia saastaiset
 Mailman pijnas caut lunastit
 Ja caifest synnist pelastit.]
 Sijs olcon sinulle kijos
 Cunnia sekä mös hlistös.

Jesus ristin pääl rippui,

Weri hänest wluos tiuclui,
 Sawoišt oli hänen suuri kipu,
 Seidzemešt puhui hän sinä hetken,
 Ne sanat sä sydhämes kätke.

Ensiſt ſanoi ſanan armoliſen
 Iſänſä tygö taiualiſen,
 Joca ombi ſuloinen cuulla,
 An heidhän andex Iſä menons,
 Eip he hymmärdhä oma tekons.

Sitälähin ſanoi hän äitillens
 Waimo cadzo poicas filmilläs,
 Quin on Johannes nimeld,
 Johannes cadzo ſun äitiäs
 Sinä olet nyt hänen ſitiäns.

Seniälkin puhui hän ſiloifeſt
 Saarnais mös ryöuäriſ lödhuliſeſt,
 Ja ſanoi näillä ſanoi,
 Wiſſiſt pitä ſun tänäpäiuän,
 Paradifiſin mun canſan käymän.

Neliäs ſana oli iuur armias
 Miſ olet iuur Iſä niſn carmias,
 Ja heitid päälläni wihas,
 Minä olen nyt piſnas ia hädhäs
 Tämän iulman ioucon kädhes.

Wiſdhenex ſanax ſanoi mös
 Minä ianou täſä rafkas työs,
 Quin oli meidhän lunastoſen hinda,
 Etikat ia ſappe löbit he ycten,
 Sen ioi hän meidhän täctem.

Sen catkeran ſiemen peräſtä,
 Sanan ſanoi cuudhenen edheſtä,
 Nyt eij mitän ramatut eſtä,
 Mitä kiria on minuſta puhunut,
 Se on io edhes culunut.

Wiſmein huuti hän rohkiäſt
 Iſänſä tygö corkiaſt,

Sun kätes annan hengen ia fielun,
Cocta sitt pääns alas painoi,
Ja hengens ylön annoi.

Coska päämies näki nämät
Putouan luuli hän taiuan ia tädhet,
Muringo ia kuu paistens cadhot,
Wuori repeis, ia maa iäris,
Coska luoia cuolon käsis wäris.

Hän janoi idzellens cocta
Wiffist oli Sumalan poica,
Quin pijnan ia cuoleman kärji,
Se quin Herra on ylhäl taiuas,
Ombi nyt suures waiuas.

He pelkäisit Sumalat tähdhelisest
Ja kijtiti luoia ilolisest,
Sitä me mös tehkäm nöhräst,
Eip hän poicans tacton säästä,
Mut waiuast sen cautta meit päästä.

Nyt syndi wastan foticam,
Ja pahus puolestam oticam,
Quin Christuxen cuoleman saatit,
Kijttekäm händ sängen suurest,
Quin meidhän pääst hädhäst ia murhest.

Woij meitä köyhi syndisit,

Meidhän syndim ia wian,
Woiša me olem sighinyt,
Ja sitt tulset ilman,
Quat meidhät caieki heittänyt,
Tuskan ia suuren waiuan,

Päälläm mös waiuasten wetäny,
 Pijnan ia cuoleman, Kyrie eleison,

Cuolemaft meitä autta

Eip hyikän taitan,

Syndi tadhoi meidhän woitta

Ja pirun käsin saatta,

Jos meidhän nyt piti pääsemän

Ja taiuan iällens saaman,

Nijn Christuxen piti kärsimän

Pijnan ia cuoleman, Christe eleis:

Jos eij hän olis astunut

Taiuaft alas mailman,

Ja luonnon päälläns ottanut

Andain hänens cuoleman,

Ja sit syndym pois pyhkin

Callin werensä cans,

Nijn cuolema olis meihin ryctyn,

Ja pitän ijät allans. Kyrie eleis:

Taancaltaiji lahioi

Ja rackan sydhämän,

Jumala meille cannoi

Uman nyt mitäkän,

Christuxen poicans tädhen

Quin kärji cuoleman,

Ja tacto saatta meidhän

Paremban elämän, Christe eleis:

Tällä meitäm loddhuttacam

Cusa me olemma,

Ulkän meitä peliättäkän

Syndi taid cuolema,

Sill Christus tacto meit autta

Quin olem suures waiuas,

Pyhän werensä cautta
 Ja pytä meit taiuas, Kyrie eleis:
 Sentädhen aina ilotcam
 Caidesta sydhämest,
 Käst poiaft mös weisatecam
 Sekä pyhäst hengest,
 Ja ruoiccam händä wahuast
 Ett hengen hädhäs autais,
 Ja andais armonis taiuast,
 Nijnquin hän meil lupais, Christe eleis:

○ Ihminen aiatel aina

Pijnan pääl ia waiuan,
 Nijn mä sul iällens lainan
 Elämän ia taiuan,
 Idzes mun päällä turua
 En ole mä ylöni iulma,
 Minäp sun lunastin.

Embä mä finua ostan
 Eullal eli muul rahal,
 Eng heluetist ylös nostan
 Suonil ia pahal taual,
 Mut omal minun hiellän
 Ja sängen callil werellän,
 Miyes näit aiatel.

Mailman cunniat finä pydhät
 Sen pääl suurest luotat,
 Kästyn sä poies syät
 Sill murhen päälläs tuotat,
 Kiekaut sä aina tadhot,

Mutt kipun ylö'n cadzot,
Ja pijnani vnhotat.

Cadzos cuckaišit kedhol
Duing suloišest he casuauat,
He sängen caunil edhol
Ihanašt ledzottauat,
Salamon see suurin Herra
Eij oll ydhengän niidhen werta
Caickes cunniašans.

Cadzos nyt mateleuaiši
Duing Herra heit rauidze,
Nijn mös caicki lendäuäiši
Joil tarpet hän mös taritze
Korpin poijat otta huomans,
Ja koria heitä suicians,
Eick ketän nälkän cuolet.

Joca raha ahnetti lijax
Ja cuoleman vnhotta,
Se hänel tulepi pijnax
Ja heluettin pudhotta,
Jos sä sijs halat taiuas
Muišt mišä mä olin waiuas,
Ming pijnan mä mös kärjin.

Jos sä sen vscot wahuast
Nijn edh tule petethy,
Mutt pääšet heluettin wainast
Tulet tainais wedhethy,
Siel saad fitt ilos olla,
Ja minun oppin cuulla,
Išäm mös nädhä.

Kiitos cunnia Jumalan
Olcon ijancaikisest,
Poijan mös pidhäm turuanan,
Suloisen oppins edhest,
Armons hän lainacon meille
Muista hänen pijnans päälle,
Wahuan uskon cansa.

Christuren ylös nousemisest.

Ad caenam Agni.

Flotcam pääsiäis Juhlast
Kijttäkäm Cuningast cullaišt,
Weisatcam iloifest mielešt,
Duin pääsim punaifest merešt.
Sen pyhä ruumis vhrattin,
Ja ristin päällä murhattin,
Hänen verens mös wuodhattetin,
Jolla me synništ wirutettin.
Me olem synništ päästettyt,
Ja rumald Engelisd säästettyt,
Se suuri orius loppui mös,
Nyt on se oikea wapa wuos.
Meil Christus Jesus wilpitöin,
On pääsiäis lammas wirhitöin,
Syökäm sen cans leipä caltiašt,
Duin käski caidkwaltias.
Se macta oll ialo vhri
Duin kärmen pään murux puri,
Heluetin mahan cuckisti,
Tainan meil iällens puhdisti.

O Christe Jumalan poica
 Me ruoikem sua tänä aican,
 Gansas cuolemast kiruota,
 Ja duomio päiuän wiruota.

Olcon sinun Christe tosin,
 Quin kuolemast hlös nousit,
 Rjitos cunnia ia hlöstös
 Isän ia pyhen hengen mös.

Christus quin cuoletettin

Caicein synnisten tädhen,
 Hän iällens hlös nostettin
 Ja saatti älämän meidhän,
 Sijs me nyt caicci iloitam,
 Jumalat mös aina cunnioitam,
 Ja weisatcam Haleluia, Haleluia.

Eij yctän ihmist maan päällä
 Cuolemat asetta tainut,
 Wiatoind eij löyhty täällä
 Synd oli caicci alans saanut,
 Sijs cuolo sitti wallan sai,
 Ja meidhän coct alansa löi.
 Saatti mös pirun fangix, Haleluia.

Nijn Jesus Christ Jumalan poic
 Annoi hänens meidhän stan,
 Hän äkist pirun hlitge woit,
 Synnin pois pyhki meist pian,
 Cuoleman mös mahan löi,

Ja hänelä woiman poies wei
 Polki hänen ialkans ala, Haleluia.

Tuonen ia elämän wälil,
 Oli hyi camala rijta,
 Tuoni coct elämän käsil
 Waipui ia heitettin wijtan,
 Sen oli ramattu sanonut,
 Ett cuolo oli tuonen woittanut,
 Ja saattanut häpiän ala, Haleluia.

Hän on se pääsiääs lammas
 Josta Jumal käskyn annoi,
 Ristin pääl vhrattu hamas
 Cunga meidhän synnin cannoi,
 Hänen werens wuodhatettin,
 Meidhän vstem päällä priskotettin,
 Eij päästä murhaiat siäl, Haleluia.

Pitäkäm sijs tätä Juhla
 Mon cansa ia riemun,
 Ett Christus tyghöm tadhoi tulla
 Walistaman meidhän sielun,
 Hän Auringo kirkas on,
 Quin synnin ia mös salan thön
 Ilmei saatta caicki thni, Haleluia.

Syökäm ia hyuin eläkäm
 Tällä makia leiuän aial,
 Hapoin taikin pois heittäkäm,
 Quin meit temma pahal taual,
 Christus meitä rautcon,
 Ja sielul tarpens taritcon,
 Eip usco muita kärsi, Haleluia.

**Christus nous ylös cuoleman
hauðhast,**

Ja päästi mailman perfelen paulast,
Sijs me nyt wahuast ilotcam,
Ja Jumalal kijos weisatcam, Kyrieleison.

•

Victimae Paschali.

Jesus Christus vhris meille,

On annet syndiseille.

Carid; kärsi cuoleman,
Sfäns cans saat oleman,
Armon tiel syndiset säs tuleman.

Cuolo ia elo potkit,
Sirmuisest heten otit,
Cuolon elämä voit ia poies soit.

Maria sen tunnusta
Quin tiel puhutel Jesusta,
Soca oli cuollun ollut,
Mutta iälläns kircautens tullut.

Engelin hän mös näki
Quin coct tietänär teki,
Cuoluen haudhast pois mennex,
Ja eläuän sjan iänex.

Bscocam enämin wahuoi
Marian tosi sanoi,
Quin Juuttan cansan walhe ia waloi

Christus omal wäelläns
Cuolemast nousi iällens,
Ja sai nijn woiton hänen päällens,
Haleluia.

Jesus Christus sielun turua,

Cuoleman mös surma,
 Hän hlös nousi,
 Synnin nijn alas forsi, Kyrie eleison.
 Waic̄ ilman synnyt tän tuli
 Duitengin hän cuoli,
 Caic̄ hhuin toimit,
 Jumalan cansa meit souit, Kyrieleison.
 Synnin ia pirun hän woitti,
 Armon edhes tuotti,
 Hän voi meit autta,
 Piinans ia voitons cautta, Kyrieleison.
 Herra quin cuolemast nousi,
 Kucolcam, ett soiji
 [Tykönäns olla,
 Ja taiuan ilon tulla. Kyrieleison].

[Christusen tauasen astumisest

Christus quin edhestäm cuoli

Ja astui heluettin alas
Eij händä woittanut tuoni
Elämän iällens palais
Päästi meitä cuolemast
Ja pirun cansa olemast
Pyhän pijnansa woimal
Astui sitt ylös tauafen
Voilt oli tullut alas
Sielä lähel meille waiuaisil
Tactoi nijn pitä walans
Pyhän hengen lodhuttaian
Caiken huyten totuttaian
Holhoman christicundas.
Christus meidhän lunastaian
Istu Isäns oikeal puolel
Hän on meidhän edhes wastaian
Pyhtä meit aina suoiel
Jos me hänen sanans cuulem
Hänen tygöns mieleläns tulem
Nijn me saam pyhen hengen
Jos eij hän olis ylös mennyt
Ja astunut tauafen iällens

Nijn lodhuttaiat pyhä henge
 Eij olis iättänyt iälfens
 Muttt ett hän men cotians
 Eij tactonut unhotta omians
 Lähet heill pyhän hengen.

Ett me nyt saim pyhän hengen
 Se on meil suuri lahia
 Älkän peliättäkän fengän
 Muttt pitäkäm usco wahua
 Ja turuategam Christuxen pääl
 Nijn cauan quin me eläm tääl
 Hän meitä taiuafen autta]

[Christus astui ylös tajuas

Sield lähet meil tän alas
 Pyhän hengen lodhuttaian
 Christicunda wahuistaman kyrieleson].

[Jesu meidhän lunastuxem

Haluin pyhdöin ia odhotuxem
 Sinä quin olet luoia hyuä
 Tulit alas mailman syuän
 Armo suuri sinun woitti
 Ettäs päälläs hymnim otit
 Annoit sus catkeran cuoleman
 Ja saattit meille elämän
 Heluettin mös alas astuit
 Sield uscolifet pois estit

Menit taiuafen omal woimal
 Istut nyt Isäs oikeal
 Sinun suuri laupiudhes
 Saat meille tämän autuudhen
 Eij oma wäki mitän woinut
 Jos ett jä sitä olis suonut
 Me kijtäm sua Jesu Crist
 Joca päästit meit heluetist
 Olcon sinun armos edhest
 Nlistös ijancaififest].

[Pyhästä hengestä

Christus taiuas hlös meni
 Jost ennen oli tullut tenne
 Istui Isäns oikeal kädhel
 Hallitje caic omal wäel
 Coct oman lupauzens iälken
 Vähet mailman pyhän hengen
 Kadkan Isänsä suomasta
 Quin suuri oli woimašta
 Wijdhes hymmenes päiuä ioutui
 Sitt quin Christus cuolluist nouši
 Nijn Juhla ialo edhes tuli
 Jong myötä oli ilo suuri
 Cošt murkinan aica oli päiuäst
 Äkist tuli puhallus taiuäst
 Apostolil se ilo lisäl
 Täht huonen ios olit jisäl
 Kielten tulisten muodhol tuli
 Quin moni näki sekä cuuli

Eip Jumalisten sydhämet
 Enämbät mitän pyhänet
 Cost he nyt fait pyhän hengen
 Zhastuit he suurest sängen
 Kielil wierail coct puhelit
 Jumalast ihmeit iuttelit

Quin pacanat sitä ihmettelit
 Suuttat vastan syliesfelit
 Sanoit wijnast olewan tähnäns
 Joihin Jumal puhals hengens

Quin Petar sen cuuli ia hauais
 Rohkias wastais ia suuns auais]
 Osot heidhän wäärin puhuuan,
 Ja pilca sanoi huhuuan.

En taidha me oll wijnast tähnä,
 Sil murkinas on wielä päiwä,
 Waan Jän Jumalan hengest
 Tämä ihme tänäpä ilmeist.

Me rucolem sua Herrra Christ,
 Quin tauasen astuit wiffist,
 Se sama hengi meil laina,
 Ja sydhämin wahuaft paina.

Ett hän meit edzis ia kysyis,
 Ja tyhönäm aina pyshis,
 Pahudhest meitä luouutais,
 Hyuin tapoin mös totutais.

Veni Creator Spiritus.

Tole pyhä hengi luovia
 Ja kylmäin sydhänden suoia,

Täytä

Tähtä ne rinnat armollas,
 Quin finä loit voimallas.

Sinä olet lodhuttaia
 Ja runsas lahian andaia,
 Sä kouat rinnat pehmität,
 Tulel ia voitel heit lemmität.

Sinä olet Isän formi
 Ja colminaisubhen solmi,
 Sä walistat fokiat mielet,
 Ja woitelet tyhmät kielet.

Ymmärdhös sä meille laina,
 Rackaus sydhämin paina,
 Lihan heickous pois estä,
 Caickest pahudhest meit päästä.

Wiholinen carckot cauuas,
 Suo meidhän olla mös rauhas,
 Mut että me niin eläiſim,
 Että me waarat wältäiſim.

Isä meidhän tuta anna,
 Ja poian pääl turuan panna,
 Sinusa mös kiji rippu,
 Boca heiſtä vluos lijkut.

Isän olcon aina kijos,
 Poian cunnia samas lijos,
 Quin pyhän hengen meil anda,
 Ja taiuaſt lahioi meil canda.

Pyhäst colmyxyndhest.

Isä Sumala taiuaſt
 Älä meit ylön anna,

Synnist, murhest ia mös waiuast
 Sä meitä ilon canna,
 Wiholinen pois aiija,
 Bidhä meit uscos wahuas,
 An meidhän olla rauhas
 Quin olem tääl tuonen kauhas,
 Suo meil taiuasa maija
 Gaikein hstäuäis cansa,
 An wältä pirun ansa,
 Ja heluetin alho lansa,
 Senpääl Amen sanocam
 Weisaten Haleluia.

Jesu Christ Jumalan poica
 Bidhä meit oikeal tiellä,
 Sä olet waltias ia woipa
 Älä meilt sanas kiellä,
 Sinä cuolemas cauta
 Heluetist meitä estit,
 Pirun kahleista päästit
 Ja elämän meitä säästit
 Vielä nytkin meit auta
 Quin murhes täällä olem,
 Ja sittä quin me cuolem
 Wedhä suas meidhän puolem,
 Senpääl Amen sanocam
 Weisaten Haleluia.

Pyhä hengi lodhuttaia
 Isäst poiaft uluos läypä,
 Hyuin tapoin totuttaia
 Soil meidhän sydhämen täytä,
 Armos päälläm mös haiot,
 Walista fokiat mielet,

Perca rinnat ia kielet
 Pahudhest quin nijs liene,
 Taidholla mös meit lahiot,
 Että me tundisim sinun,
 Wedhä meit Christuxen siun,
 Quin sielust ottais pois siun
 Senpääl Amen sanocam
 Weisaten Haleluia.

○ Herra Jumala taiuast

Me kijtäm sinua wahuast,
 Ja uscom caicketi sen pääl
 Ett sä tadhöt olla laupias meil.

○ Christe Jumala ia mies
 An meidhän pitä mieles
 Cuolemas ia sanas pphät,
 Joillas meit autuax pphät.

○ pphä hengi an armos
 Että me pitäisim sun neuuos,
 Murhe meistä aina pidhä
 Isä poica hengi pphä.

Engelistä.

○ Herra Jumal quin caicki olet luonut,
 Sinä mös Engelis olet meille suonut,
 Sen edhest tadhom sinua cunnias pitä,
 Ja aina kijtä.

Reissamat Engelis tainas edhesäs ouat,
 Ja mailman sinun pyhät kästys tuouat,
 Ja niitä iotca sinua palueluat
 He marieleuat.

Mutta se wanha lohikärme piru
 Engelil hhuil pytä tedhä kirjun,
 Song sä quitängin annat heidhän woitta
 Ja cauuas soitta.

Se ruma hengi osotta wihan iulmans
 Christusta wastan ia hänen seuracundans,
 Jumalan sana ia sitä pyhä oppi
 Wiha ia potki.

Riidhat ia sodhat Herrain wälil saatta,
 Rauhan ia lain tacto alas caata,
 Matcoisa pytä meitä harha tiellä
 Ja ylös niellä.

Päälläm mös lykä synnit, waiuat, tuseat
 Äkist mös noita raket, satet, puuseat
 Tuulen ia wedhen hän myrkhyllä tähttä,
 Taudhit päälläm heittä.

Engelit hhuät eij silloin ole laiscan,
 Mutt aina sota pitäüät händä wastan,
 Estäüät händä, ettei pyhä sanas
 Costan sais alans.

Rauhan he tactouat riidhast caicki saata,
 Laki he pytäüät aina ylös autta,
 Pyhäin rucouren eandauat leten
 Christuren eten.

Taudhit ia myrkyt carfottauat poies,
 Ja hhuät ilmat saattauat meil iällens,

Jodhattauat

Jodhattauat meitä aina oikeal tiellä,
Eiä sitä kiellä.

Cofkas näin Engelit panet Herra tygöm
Mijn pirun pitä andaman meidhän hlön,
Eiä hyikän wihamies wahingoita taidha,
Eiä alans saadha.

Rijttäkäm Herra hilian ia mös warhain
Weisaten sydhämeft quin me taidham parhain,
Tämän ia muidhen hyuäin töidhens edheft,
Ja armons puolest.

Caickist pydhistä.

Chrifte mailman wapattaia,
Ja caickein Ihmiſten lunastaia,
Sijhen ilon meitä wedhä
Song pyhäis nyh saauat nädhä.

Cufin oli meit wikapää,
Mutta meidhän ſynnit maroit ſää,
Sijſ caicki wluos walitut,
Pyhäis ſekän ſinä talutit.

Yxi rutto meihin tarttui,
Jota ei pyhki pois taittu,
Sijnä ſijſ omal lädhelläs
Peſit ſen pois ſun werelläs.

Entiſen tauan wielä pidhät,
Syndiſiſt teed canſat pyhät,
Ne quin tääl ſynnīs elänät maas
Saatat ſinä hlds tauuas.

Me quin täällä wiel matelem,
 Sun pyhäis pääl aiatelem,
 Quinga he nyt wapatetan,
 Waiuaft iolla me rascatetan.

O Herra meitä auttele,
 Ja pyhäis iouckon saattele,
 Anna sitt alanomaisest,
 Canfas pyhy ijancaidiseft.

Suo Herra mitä me pydhäm
 Poias cautta hengen pyhän,
 Quin hy olet colminaisudhes,
 Ja halliget ijancaidijudhes.

Heidzön Marian päiun wirsi.

Iltoize Christicund sydhämeft,

Herran woimast, armost ia hyuhdhest,

Ett hän poicans ainoan

Annoi tulla mailman,

Ja sijttä codhus Marian.

Sumal Engelin lähetti

Quin suloisest Mariat teruetti,

Ja teki tietänäy

Ett hän pant oli sijttäiäy

Ja Christuxen synnyttäiäy.

Sumala kyl moi ia tietä

Quing neidzht synnyttä miehettä,

Rijnquin me täsä näem,

Se pidhetän suuren ihmen,

Ensin oli se ia wijmein.

Meillä se tapact parhaxi,

Ett Sumal tuli meil turuaxi,

Ja sen poian tän annoi

Quin

Quin autuudhen meil cannoi.

Minquin hän Ißilläm wannoi.

Se on sul suuri cunnia
Ett Christus just syndhi Maria,
Sinäp kiutt hyinäs
Synnytit mailman sikiäs,
Ja pidhit quitengin neidzyhdhes.

Sä madhat autuas kyl olla,
Ettäs Gabrieli taijit cuulla,
Ja nijn Jumalan huomana
Idzes annoit ia suomana,
Sil löhjit sä hyuän luoman.

An armos Herra Jumala
Hyuin elä tällä Iuhlala,
Että mekin sydhämeft
Riittäisim sua wäkeuäft,
Marian cans ijancaidkifest.

Apostolist.

Pjemutcan maa tajuas wahuast

Jumalan armost ia sanast,
Jonga hän idze meille soi,
Ja Apostolitten änei toi.
Coska Christus oli päättänyt
Mitä Isä oli käskenyt,
Nijn hän lähetti saarnaman
Apostolins ymbäri mailman.
Ja käski kaikille saarnatta
Ett hän tadhois niistä armatta,
Jote hänen päälläns uscouat
Ja pyhä Castet anouat.
Tällä saarnalla caicki maa
Jumalan tadhon tietä sai,
Nijldä, se wastan otettiin
Quin pyhäl hengelt tähtettiin.
Eunga se sana leuitettiin,
Couat rinnat sil pehmitettiin,
Jumalan hengi waikutti,
Ja mielet uscon paisutti.

Tätä oppi moni nauroi,
 Ja saarnaiat pydhit pauloin,
 Mutt mailman wijfas hlpens
 Sen edhes oli tyhmÿys.

Cansat he saarnallans käänsit
 Wäärÿdhest torudhen wäänsit,
 Sil kÿtos heillä maanpäällä,
 Palca mös annetan ylhällä.
 Vaina Herra sÿihen armos,
 Että me tythÿsim heidhän saarnoinis,
 Heidhän cansans sitt eläifim,
 Ja sinua aina kÿittäifim.

[Seurauat nyt wirdhet muutamist
Christilisen opin Cappaleist
Suomiseist ja synnin
alghust.

☉ *Herra quin asut taiuas.*

Sun armos ulottu cauias
Minun ia muidhen päälhen
Sinä loid taiuan wedhen ia maan
Ja miehen muodhos iälhen

Udamin sä enjist loidh
Ja paradisin hänellä soidh
Käskit hänen sanas pitä
Eoit hänel wallan yligen maan
Mond hätke nauttia sitä

Caidill nijlle quin Herra loi
Pyhäl sanallans ioll caidki woi
Udam piti andaman ninen
Mitä on taiuas wedhes ia maas
Caid luotin hyuax miehen

Sen iälken saatin mös näctä
 Se armo quin hänefte läcte
 Costka hän idzelläns fanel
 Kassas kyl on miehen hyin ol
 Apu me hänel haem

Nijn Adamišt luotin waimo
 Joca eništ oli sängen caino
 Quin me kyl tunnusta madham
 Mäst he käyh eic sitä nähñ
 Eic mitän hänet taitan

He kijtät Jumalat suurest
 Heidhän caunin elons puolest
 Ja elit menos hyuäs
 He olit murhet ilman suret
 Ja cadhen elit ydhes

Kärme kipeis ylös puuhun
 Song piru sanan pani suuhun
 Ja Guan cudzui tygöns
 Wijsaudhen puust hedhelmän luust
 Pišt omenan hänen piuons

Nijn fanoi cocta waimollen
 Syö tästä quin mä annelen
 Älä mös tottele sitä
 Jos mua cuulet nijn wijsax tulet
 Sen edhest mös minua kijtät

Eua kiels sen cocta pois
 Mun luoian ei sitä fois
 Hänen sanans minä cuulen
 Jos toisin sa tiete hän sen
 Nijn cuoleman ala tulen

O Eua caunis kyl waimo
 Ufco minua älä ole caino
 Edh jä sen edheft cuole
 Syyät pahat jä tietä saat
 Wiisay quin Jumala tulet

Se waimo parca luuli täfs
 Coct wiisaudhen löytäuäns
 Ufcoi mitä färme janoi
 Omenan otti färmen pääl luotti
 Ja miehens tygö cannoi

Quin Adam omenan näki
 Hänen mielens coct sitä teki
 Ufcoi hänen waimons sanan
 Adam unhot mielestän pudhot
 Herran kästyn ia walan

Nijn waimons cans omenan fvi
 Se cadhotuxen heille toi
 Ja hauaisit cocta sijnä
 Sijtä palast ett olit alast
 Häpiämän mös rupeisit hunnä

Se ficuna puust oria taitit
 Ruuminis nijllä cocta peitit
 Ja olit häpiäs suures
 Sijnä paicas culutit aicas
 Idkus ia palios murhes

Samal aijal ia hetkel
 Herra Jumal tuli kädhel
 Adamin tygöns huuti

Hän istui kuurus oli änet suurus
 Hänen casuons caicki mutui

O Adam miç olet alast
 Cuca sun on tehny paliar
 Miç olet mös nijn arca
 Mää cuulin änes jä tulit lähes
 Alast olet mös mies parca

Nijn kyshi Sumal iällens hänel
 Mistäs häpiämän rupeisit tääl
 Kielthy puu sinun sihen weti]
 Mun kästyn ricoit sanan sicoit,
 Cuca sun nijn rohkiar teki.

Wastais Adam idku suull,
 Se waimo quin jä annoit mull,
 Minun sen tekämän waati,
 Waimo coct sanoi, kärme wannoi,
 Ja tähän waiuan saatti.

Nijn kärmet Sumal enjin kirois,
 Miehen ia waimon ole wihois,
 Wadzallas sun pitä mös käymän,
 Edhes ia taas, matele jä maas,
 Maata sun pitä mös syömän.

Waimon siemen duomion ast
 Waino ia wiha sinua hartast,
 Sinun mös sikiätäs lycki,
 Tule mös siemen, waimost wijmein
 Joca pääs muserda ricci.

Sit Guat kirois toifel taual,
 Lapses synnyt juurel waiual,
 Kiun ia taudhin cans otel,
 Miehen ala idzes anna,
 Ettes mun kästyn totel.

Nijn wijmein Adamit kiroi,
 Ettes mun kästyn ehj pidhel,
 Mutt pikemin waimos cuulit,
 Sun työs cauta, wäähä maa auta,
 Sun täctes se kirotyx tuli.

Maa caifen sun eli aicas
 Ohiakeit tuocan ioca paicas
 Ruoki waimos, lapses ia perhes
 Odzas hiel ia kätös työl,
 Sijhen ast ettäs cuolet iällens.

Nijn carkot heidhän lustitarhast
 Sijt armost riemuft ia rauhast
 Quin hän heil ensift annoi,
 Suuren ilon Adam silloin
 Lastens päält poies cannoi.

Pani sitt tulisen miecan,
 Sen puun eten nijnquin liecan,
 Eij tadho sitä tiet sill käytä,
 Miecäl jil wiel tauuast kieltä,
 Zotc eij hänen kästyns täytä.

Nyt Jumalat sydhämeft ruoelcam
 Pyhä henge häld anelcam,
 Ett hän sen miecan pois ottais,

Christusen tädhen Herran meidhän
Taiuan ilon meille tuotais.

O Christe pudhas waimon siemen
Quin tulit taiuast Herran nimen
Särfemän kärmen päätä,
Tygös tulem, puoles culiem,
Paradisin meit iällens säätä.

Amen.

Warhurškaudhest.

Sumala suurest hyundhest

Armons cans meitä edzi,
Synništ ia caikešt pahudhest
Christuxen werel pois peši,
Eij ansiom täš mitän kälpa,
Eij ne andex anna welca,
Armo me kəriäkäm häneld.

Waid lacki on wahua ia hyuä,
En me hänt taitan pitä,
Synnin liha waioiši syuän
Eid totel laki mitän,
Sill Sumala päälläm wihastui,
Mut piru sängen ihastui,
Ett ricottin Sumalan mieli.

Henge waati Sumalan laki
Quin sydhämen sijutta taita,
Eip muutoin Sumal ole pafi
Sen pääl quin me matcan saatam,
Mut ihminen on heikko ia liha
Täyhäns pahutta ia wiha
Henge waстан foti ppyhtä.

Jos wiha sijs piti wältettämän
 Ja kirous duomio päiuäl,
 Nijn laki mös piti täntettämän
 Jlnan estet maan päällä,
 Sil Jumal osot suuren woimans,
 Pähet tänne rackan poicans
 Annoi hänen ihmisex tulla.

Hän lain edhestäm täytti
 Joll Isäns wihan coct lacat,
 Meidhän sydhämin hän mös peitti
 Ja heluetist meitä wapat,
 Lain tyghö nyt sano madhan
 Edh sä meit sil duomit taidha,
 Christus on sinun täyttän.

Cost me näin Christuxen idze
 Bicom ia panem turuam,
 Nijn synd quin sydhämes suidre
 Näändh ia rauke turhan
 Näin Herran edhes hurstax tulem
 Laki mös mieleläm cuulem
 Ja pydhäm händä pitä.

Bscon cans tule pyhä hengi
 Quin wten elämän wiepi,
 Se saatta toisen mielen meihin
 Ja lihan himot pois repi,
 Nijn hyyät työt edhes wedhetän,
 Entiset coct poies heitetän
 Ne haiseuat Jumalan edhes.

Bsco mös rackaudhen myötäns tuo
 Quin händä ylistä ia sijttä,
 Se lähimäisen hyyä suo
 Ja händä autta pytä,

Näin

Näin Jumalan laki tähtetän,
 Ja weliän wica peitetän,
 Quin Christus idze käffi.

Eij raadaus palcan tädhen
 Mitän tee eli etens ota,
 Waan heittä caid Jumalan käten
 Quin sen kyl edhes tuota,
 Syhä tedhä aina pyhä,
 Jumal sanois luia ia pyhä,
 Sen sinul aicanans costa.

Sen teke sijs Jumal armostans
 Ett me synništ tulem puctay,
 Se seišo mös hänes ainostans,
 Ett me näin luetan huršcay,
 Eij meis ole mw quin pahus
 Jumalas on hnyhs ia autuus,
 Olcon hänen ainoan kijos.

Christuksen hyuistä töistä.

Nyt kaikki Christitnyt ilotcat

Wahual uscol ia mielel,
Ja aina Jumalast weisatecat
Sekä sydhämel että kieles,
Sen suuren rackaudhen tädhen
Jong hän on osottanut meidhän
Hänen pyhän poians cautta.

Perkel oli mun saanut sahrans,
Ja tuonen nuoral solmuust,
Synnil ia pahudhel tahrais
Hamast mun äitin kohdhust,
Ja siihen waiotti syuemän,
Sitä quin mä elin enämän,
Suures olin minä tuskas.

Täsä nyt waiuas minun thöni
Eij taitanut mitän autta,
Eid oma iärki eli toimi
Woinut sijt uluos saata,
Nijn syudy mun saatti huoleman,
Eil että mun piti cuoleman
Ja heluettin waioinan caifet

Sen näki Jhä armoi tähnäns
 Quin asu ylhäl taiuas,
 Käänsi cocta casuon pyhäns
 Mun päin quin olin waiuas,
 Ja armaet caikest sydhämešt
 Tactoi mua mös auta hädhäšt
 Ja pahan perfelen kahleist.

Sanoi sit rackal poijallens
 Joudhu pian heidhän arens,
 Quin ouat murhes mailmas
 Ja suures fangiures,
 Pääst heitä synnist ia hädhäšt
 Nijn mös sen ruman pirun kädhest,
 Ja anna sun causas elä.

Poick ofot Jfällens nöyrydhen
 Tuli maan päällä mun tygön,
 Dtti puctast neidzöšt miehudhen
 Eij tacton anda mua ylon,
 Pani mun syndin idze päällens,
 Saat mös Jfäns ystäuax iällens
 Ja lepnytti hänen wihans.

Annoi sitt werens wuodhatetta
 Jol synnin wluos pyhki,
 Ja pyhän ruumins cuoletetta
 Jol tuonen cauuas nyhki
 Hän cuolesans kärmen pään polki,
 Ja syuän heluetin ouen sulki,
 Taiuan meidhän etem auais.

Meni iällens Jfäns maijan
 Quin täyttänyt oli tekons,
 Siel tacto olla mun opettaian
 Ja lähettä pyhän hengens,

Joca mua murhes loddhutta,
 Jumalat mös tundeman totutta,
 Ja wahuista totudhen aina.

Nyt pitä minun tietämän
 Hänen tekons ia menons,
 Ja aina wahuast pitämän
 Hänen oppins ia neuuons,
 Caiet willithyet mös cartaman,
 Ja wäärät opetuxet wältämän,
 Se oli hänen wijmeinen käskyns.

Isä sijs suurest kijtäkäm
 Tämän armonsa tädhen,
 Ja händä aina ylistäkäm
 Että poians annoi meidhän,
 Joca meit päästä pirun ridhast
 Synnist ia mös cuoleman fidhast
 Olcam sijs iloisan aina.

Jesuxen nimestä.

Kiitet olcon Jesuxen nimi

Ja hyuin lausut aina,
Sil se on satama ia niemi
Quin meille rauhan laina,
Idzeppä hän sen todhisti,
Zumalan lapses meit souitti,
Quin uscom hänen nimens pääll,
Ja rautam pyhäl hengel.

Poluensa caic tainuttauat
Tainahas ia maan päällä,
Hesuetin woimat mös wapiseuat
Cosk Jesus mainitan täällä,
Eij ole hetän muut nime,
Jost sielu autuudhen ime,
Paidz Jesuxen nime puhdhasi
Ja hänen sanans cullaisi.

Kamattu meitä käskapi
Cunnioittaman tätä nime,
Sil se voimallans estäpi
Pirun iuonet ia ihmet,
Ja ne quin cuollet ouat

Jesuxen nimen wircouat,
 Sen cauta caicki mös sairat,
 Terueydhens iällens saauat.

Sumal niijl lupa autuudhen
 Quin Jesust auxens huutauat,
 Ne mös löhtäuät wahuudhen
 Jote hänen tygöns turuauat,
 Cost hän duomiol tacto tulla,
 Silloin couut saadhan cuulla,
 Jocaidzen pitä edhes käymän,
 Tyhöns iälken palcan wiemän.

Tämä wirsi nyt opetta,
 Quing sielu hyuärens taita
 Jesuxen nime mainita,
 Sitä mös cunnioita,
 Jesus cudzutan lunastaiax,
 Ja caicken mailman wapattaiax,
 Hän synnit andex meil anda,
 Ja armonš caickil canda.

Jumalan sanan woimast ia ylencadzomifesta.

Plotcat nyt tähän aican

Te quin Christuxen tunnustat,
Ett hän sanans ioca paican
Tadhoi mailmas iulista,
Joca nyt saarnatan iulkifest
Pahain ia hyuäin edhes,
Se sama pyhy ijancaidifest,
Ja täyttä hänen mielens,
Adam couatoruafudhens tädhen
Olis tullut cadhotuxen,
Mut Jumal rohkaifi hänen
Ja annoi lupauxen,
Jong hän piti sängen wahuan
Eid mitän epäilyt sitä
Sill nuorten edhes ia vanhain
Sana ain wahuudhens pitä.
Noe pyhä ia hursecas mies
Eij costan ylön annet,
Jumalan sanan luot idzens
Quin hänel oli wannot,

Ettei mailman pitäis hukuman
 Haldoin käfis oli wedhes,
 Eij Herran sana pidhä puuttuman
 Pienten eli suurten edhes.

Abram uscoi Jumalan sanan
 Quin hän sai hänelt tietä,
 Ja piti sen kyllä wahuan
 Waic eij hän hymärdän sitä,
 Mitä Jumal ottapi etens
 Sen hän täyttä luiaft sangen,
 Jumalan sana pitä totudhens
 Ehf mitä waftan lange.

Loth mös silloin pelastettin
 Cost Sodomian Jumal cadhotti,
 Engelild uluos talutettin
 Sill ett hän Herran pääl luotti,
 Jumal kyl wariele omans,
 Ja cuoleman hädhäs auta,
 Sil totifet ouat hänen sanans,
 Pydhä autuax niidhen cauta.

David päämies ialo töijäns
 Propheta wahua walallans,
 Jumalan sanan luot idzens
 Se mös täytettin aiallans,
 Sill ett tuli hänen sughustans
 Kristus tän mailman alas,
 Jumal murhen pitä puhestans
 Sekä maan pääl että taiuas.

Mariaft puetafta neidjest
 Syndhi fitt tähän mailman,
 Se quin fidis pyhäst heugeft
 Jesus Kristus meidhän Herran,

Prophetat ia pyhä kiriotus
 Caickis paicois ofotta hänen,
 Jumalan sanas ombi totus
 Nyt alat ijancaickisen.

Hän Isäns cans meit souitti
 Oman miehudens cautta,
 Dikean opin meil ilmoitti
 Caick tadhoi mös hyuin laitta,
 Sijnä sijs seisoi meidhän autuudhen,
 Ett me hänen päälläns turuam,
 Jumalan sana pitä wahuudhen,
 Muut caicki raukeuat turhan.

Ryriast ia pyhän esimerkeist
 Saadhan nädhä ia cuulla,
 Ettei se saa luopu Christusest
 Quin tacto autuax tulla,
 Heittäkän pois omatt ansions
 Totc eij sielu taidha autta,
 Cost Jumal niist sano duomions,
 Nijn hukkan tullan niidhen cautta.

Uscan cauta Christusen pääl
 Jumal meit autuax teke,
 Lain tähtäm rackaudhel
 Song lähimäissem näke,
 Näihin cacten cappalen solmellan
 Caco lafi ia prophetat,
 Cusa toijin Jumalat paluellan,
 Turhan siel tedhän työtä.

Mutt se iouck on ylpiä ia suur
 Quin seisoi tätä wastan,
 Hän Jumalan sana walhex iuur
 Cudzu ia couain sitä lasta,

Sil ofotta oman pahudhens
 Gip se händ auta mitän,
 Jumalan sana pitä wahuudhens
 Waicf hän fitä nauron pitä.

Perkel mailman Isändä
 Hän kiufus hmbär iuore,
 Riidhat ia sodhat lifändä
 Sana waftan ioucons fhöyä
 Waan Jumal fhлке ia naura,
 Ett he fitä phtäuät estel,
 Hänen sanans Cummingin iulf pauha,
 Carhuin ia futten käfel.

Ole fijs Christit hyuäs toiuos
 Älä mös hämmästy näistä,
 Jumal woi fhл auta ioucons
 Ja caicfest hädhäst päästä,
 Sil Jumalan sana iohons luotat
 On wahuemb quin heitä cucan,
 [Se tofin sul rauha tuota,
 Niin cuin Herra idze lupa.

Turuackam fijs meitäm Jumalan,
 Ett armonis meille soifi.
 Ja olis meidhän turuanam,
 Gicf sanans ottais poiifi.
 Hän on luvan nijtä autta,
 Jote cuulevat Christugen sanaa,
 Ja hurfcaz ppyhtä sen cautta,
 Olcon hänen kijos aina.]

[O] Herra sun pyhä sanas

On unhotetux tullut,
 Sielut olit suures vaivas
 Ett se nijn varjos on ollut,
 Sen sijan iällens otettin
 Ihmisten käsky ja juoni,
 Pyhä kiria unhotettin,
 Quin totudhen meillä tuopi.

Herran sana on sielun ruoka,
 Josta hän ravinnons saapi,
 Joca sen iälken eij huoca,
 Eip hän taevast mitän caapi
 Herra Christ cunniax turhax
 Sencaltaisen opin cudzu,
 Joca tule sielun murhax,
 Jonga peräs on cuoleman suidzu.

Se vakenus mahan lykätän,
 Jota eij Herra säänyt
 Se maa mös hlös kynnetän
 Jota eij ole hän käänyt.
 Herran sana luian pyhy,
 Luottacam sen pääll vahvasti,
 Sen perän cufin macta ksy,
 Quin tacto päästä vaiuast.

Sijs kijtätäm Herra aina,
 Sen suuren armon tähdhen,
 Jong hän meill alati laina,
 Ja päälläm vala nähden.
 Hänen sanans kirkaft coitta,

Ja meidhän hligem paista,
 Väärän opin poies soitta,
 Quin monel viel mackiaft maista.

Siis valkeudhes vaeldacam,
 Että me elä saifim.
 Herran sana racastam,
 Eij se meit tielb temma paidzi.
 Pimeudhes pijan compastutan,
 Ruumis myös syöstän pahoin
 Afkelet harhan astutan,
 Salca myös loucatan vahoin.

Sitä me madham walitta
 Ja mös suureft huolla
 Ett ihmiset vihauat walckiat
 Ja pyhtä pimeudhes olla
 Mut herra quin canuas loista
 Walista sofiat mielet
 Pimeys meist erit ia poiſta
 Quin sydhämes wielä liene

Waid taiuas ia maa coconans
 Cato ia hukkan tule
 Sana pyhy quitengin muotonans
 Eht moni fen hukkuuan luule
 Sen pääl minä idzen luotan
 Eng sitä tekemäſt lacka
 Eng mös sijtä luouu suotan
 E cuca wihans päällään nucka

Jos minä nyt tällä muoto
 Täſtä mailmaſt erin
 Taiuas on toſin minul coto

Siel ilon wahuast perin
 Sijs Herra lijtän sen edhest
 Hän sanans kyllä pitä
 Päästä minua caikest hädhäst
 Armons mös minulle lijtä

Me rucoilem Isä sua
 Quin murheis ia tuffis autat
 Wahuist wahuan uscon mua
 Sun pyhän henges cauta
 Coff mä iätän tämän luolan
 Josta eij hengis päästä
 An ilon cans silloin cuolla
 Ja heluetift minua estä.]

[O Herra Jumala taituast

Me kyllä walitta madham
 Ett mailm on cangia wastas
 Quin alat nädhä taidham
 Sinun sanas ylön cadzotan
 Totus mös pois unhotetan
 Walh on nyt wallan saanut.

Mailmas nyt edhes pidhetän
 Petos ia Ihnisten iuttu
 Totus mös iocaidzeld hylätän
 Pyhän kirian moni suuttu
 Me näemme sijs edhesäm
 Ett couat aiat on kädhesäm
 Joift Christus sanonut oli.

Se oikea Jumalan palvelus
 On nauroy ja pilcay käättö
 Wallan on saanut cauallus]
 Totus on walhex wäättö,
 Sijs Herran kästhy täyttäkäm,
 Toinen toisens wijat peittäkäm,
 Sill rackaus lain tähttä.

Waan see on toisin muutettu
 Pirun petoxil ja iuonil,
 Jumalan sana on suudhittu
 Walhel ja wilpin suonil,
 Me olim exyuäiset lambat
 Myhät, sofiat, kuurot, rambat,
 Sill ettei meil paiment ollut.

Me sinne tänne iuogelim
 Eipä meit kengän cainnut,
 Perkel meit laumast pois kuockeli
 Emb me händ wälttä tainnut
 Se quin meit tähän asti caidzi
 Jodhat tien oikean paidzi
 Nijmb me sitt erhettyxen tulim.

Mutt sijtet ole Jesu Christ
 Quin armadhit meidhän päällä,
 Ja kiruotit meit pirun iuouist,
 Saatit mös oikial tiellä,
 Wielä nytkin meitä auta
 Sinun pyhän sanas cauta,
 Sen caualan hengen iuomist

Sanas Herra aina wahuišta
 Ja cunnias idze wasta,

Älä meit tyfös pois adhiſta,
Ett me ſua madhaiſi laſta,
Coria köyhä Chriſticundas,
Wariel aina ſeuracundas,
Saat händä taiuan ilon.

Perkelen ia hänen iäsenittens kuusausta wastan.

○ Ehrifticund morfian pudhas

Herä Herran nimen,
Ja kiitä Ehriftust sun sulhas
Duin cadzact päälläs wijmein,
Ja annoi pyhät sanans
Sinun iällens saadha,
Song cautta tacto niyt alans
Jote vscouat hänen walans,
Duin sä nähä taidhat.

Mutt piru mailman päämies
Duin händäns eij säästä,
Eij falli totut tul edhes
Wan walhen wallalans päästä,
Eij anna hän ydhengän totutta
Ja Jumalan sana puhu,
Hän käffe saarnaiat hucutta
Leikat, poltta ia votta,
Eick aut händ sekän huhu.

Sambaitans kyl kiristäuät
piru ia hänen lahfons,

Ja sua Christicund likistäuät
 Pnyttädhen heidhän lactons,
 ole jä quitengin wahua,
 Zumal sust murhen pitä,
 Cuca sua nyhtäise ia waiua,
 hänen silmäns terä jä caiua,
 Idzep hän sano sitä.

Cadzos quin Zumal Juuttat
 Nutti Ägyptin maald,
 Pharaonin iouckoieens vpot
 Cansans pääst wedhen ald
 Jericho langeis mahan
 Wasfi toruen änen,
 Nijn Suamala anun wahuan
 Nijdhän anda wiel saadha
 Quin eij suutu hänen.

Nijn mös ne Midianitit
 Zumalan canja waiuais,
 Sitä teit mös Amalehitit,
 Ett he anoi apu taiuast,
 Herra heit cocta lupaiji
 Gedeonin cautta pääst,
 Cost wäki sitt toruen puhalsi,
 Coct pacanat kästänäs surmaiji
 Cay hymment sata tuhat miest.

Muista quing Herra Daidin
 Päästi Saulin kädhest,
 Hän tactoi hänen surmat cummingin
 Waan hän pääs pois edhest,
 Absolon mös oma poica
 Taca aivi Hjäns,
 Hän pnytt händ maald vluos soitta

Rijn otta ia hliže woitta,
Mutt pahoin pett idzens.

Sumal mös opet sotiman
Wastan Zeroboan,
Joca sen Cuningan Abian
Abhitti hlön couan,
Cost händ nyt suurest waadhittin,
Nijn Herra rucoilit Juuttat
Sitt häpiän cansa paettin,
Wihamiehi taca aiettin,
Ryötin wijsi sata tuhat.

Herra mös tappeleman totut
Sen Cuningan Afsan,
Cost Sarach alans sotcu
Tactoi Jumalan cansan,
Herra silloin auxi otettin
Caickesta sydhämešt,
Nijn musta cansa voitettin
Tuhanen tuhat heist tapettin,
Ja Juuttat pääsit hädhešt.

Cadzos quin Sumal luctaiši
Hiskiät Cuningašt,
Jota hirmuisešt vhtaiši
Sanhrib Afsiriašt,
Quin aset hänen wäkeuäšt
Jerusalem in eten,
Nijn Engeli löy kyl winhiäšt
Monda tuhat sijtä wäešt,
Cuningas pois pääsi leten.

Cuules quinga Herra foti
Jofaphatin aican,
Cost Ammon ia Moab otti

Aset händä waftan,
 Jumalan canfa walitti
 Apu ylhäld pyysi,
 Nijn Herran sen nijn souitti,
 Ett toinen toisens lopetti
 Ja Israel wapax pääsi.

Muista siis sinäkin aina
 Duing Jumal niillä teke,
 Jote pyhtänät alans paina
 Sitä Christittyt wäke
 Hän tacto sua mös wariel,
 Siuxes on caic luet
 An pirun händens pyristel,
 Sanaan suas wahuast likistel
 Nijn sä olet hyuin tuett.

Paastosta.

Niinquin Herra caickein pyhin

Teki ia souitti muutkin hyuin,
Nijn mös paaston ylös otti,
Ja käski meit siihen tottu.

Aut siis meit coctust paastoman
Polcuis päällä mös astuman,
Eik alati wadza tähttä,
Ja nijn meitän pahoin käyttä.

Edh sä aica etem märitel
Eik ruoca tacton mös eritel,
Coskas meit käskit paastoman,
Mut se annoit meidhän huomau.

Ramatus ruat puctay tedhän
Zote kijtorel otetan eten,
Mitä suu otta ruuimin sijäl
Eij sil sielul pahut lijäl.

Ne paastot ia rucouyet
Muutt mös Jumalan palueluyet
Zote eij sydhämest puhkele,
Nijt Herra idze nuctele.

Ne

Ne quin thöns päälä luottavat
 Vaitoxen kiriaft woittauat,
 Mutt kijozen Herrald saauat,
 Gott hänen päälläns turuauat.

Rucoel jä käskit lackamat
 Idze cauttas Isä Sumalat,
 Henges totudhes ia paastos,
 Käyhön sit iälken sun tactos.

Rucous paasto vsko taruitan,
 Soil palio hnyht meil taritan,
 Piru nillä coct waiuatan,
 Taiuas etem mös auatan.

Aut Herra meit sua kijozen
 Ja paasto coctulift pitämän,
 Ett hengi woittaiji lihan,
 Ja me wältäisim Isän wihan.

Rauhan edhestä.

Tua est potentia.

S Herra caickiwaldas,
Jong ombi waldacunda,
Sinä olet cansain haltia,
Omas on mös maacunda,
Sentädhen tygös tulem.

Anna siis meit olla rauhas
Nijn cauuan quin me eläm,
Riidhat, sodhat carlot cauwas,
Älä murha saata päälläm,
Souindon wedhä caicki.

Eip olet yctän maan päällä,
Quin sodhat häuittä taita,
Sill jä quin asut ylhällä
Meitä niijt wluos saata,
Sitä me rucolem nöhräst.

Da pacem Domine.

Suo meille rauha Herra nyt
Ja elinaicanam auta,
Eip maan pääl löytä teten muut,
Quin riidhat asetta taita,
Paidzi sinua yctä.

Serua Deus Verbum tuum.

Mariel Sumala sinun janas,
 Nijdhen woima mös lyö alas
 Quin Christuxen radan poicas
 Istumest lyckäuät loucas.

O Christe suurin cuningas
 Älä muille anna cunnias,
 holho aina Christicundas
 wapat waiuast seuracundas.

Sanas fortaiat alas paina,
 Heidhän iuonens estä aina,
 Sijhen hautan heit pudhota,
 Johon meit pyhtänät votta.

An heidhän mös fitä tietä
 Ettedh sä ioucos pois heitä,
 Mutt tadhot auta ia wahuista,
 Coska hätä heit ahdhista.

Pyhä hengi meit lodhuta
 Rauhan meit wedhä ia totuta,
 Tuskiista meitä firuota,
 Ja cuolemasa wiruota.

Kijtoswirsi rualle mennes.

Caickein loondo cappalten filmät

Herra martioigeuat päälläs,
Ja toiuouat suld rauinost ylhäld
Coska he iuogeuat näliäs,
Sinä sijs heit oikeal aial
Tähtät aina rual ia iuomal
Ja heistä murhen pidhät.

Coskas runsan kätes auat
Joca on caicken hyuydhen aitta,
Nijn jä iaat meil monet lahjat
Ettei taidha nyikän laitta,
Caick eläüät Herra sinä rauiget,
Heil tarpens kyllä mös tariget,
Ja heidhän mielens noudhat.

Isä meidhän andias ia hyuä
Quin asut ylhäl taiuas,
Olcon aina nimes pyhä,
Lähes tulcon waldacundas,
Sun tactos olcon njn maasa,
Quin se tapactupi taiuasa,
An meil iocapäiuiänen leipäm.

An andex mös meidhän ricorem
 Quin me annam muiten sydhämeft,
 Älä meit iodhat kiusauxen,
 Mutta päästä pahast ia hädhäft,
 Sil sinun on valta ia woima,
 Kijtos ia cunnia mös oma
 Nyt ia ijancaidkisen, Amen.

O Herra quin hallitset taiuas
 Ja olet laupias Isä,
 Meitä siugna ia nämät lahias
 Meille sinä enäne ia lisä,
 Jotcas annoit ruumin rauinoz
 Ja meidhän hengeme pidhoz
 Sinun laupiudhestas suurest.

Me rucolem mös sua nöyräst
 Ettäs armos antaisit meillä,
 Nyt aina nautita coctulijest
 Joca päiuä mös raitist elä,
 Ja eij ylön paltisudhen cauta
 Sun wihas meidhän päällääm saata,
 Jesuxen Christuxen tädhen.

Kijtos wirsi ruan iälfin.

Nyt Herra ylistäkäm wahuast

Hoca on laupias ia hyüä,
Ja kijttäkäm händ sydhäme pohiast,
Sill ett hänen armonš on syuä,
Hoca eij ketän hlön anna,
Quin tacto hänen päälläns panna
Caiden turuans ia toiuons.

Herran olcon aina kijtos
Hän iocaidzen runšast ruoki,
Quin wedhes maas elä ia wijtois
Ne hän möš rautte caidi,
Hän carian anda heidhän roans,
Ja corpin poiat otta huomans,
Jote händä hwtauat auurens.
Isä meidhän andias ia hyüä
Quin asut etc. Nijnquin ennengin.

Me kijtem sua Herra suurest
Jonga walta vlottu cauwas,
Caiden sun hyüäin tecois edhest
Sekä möš runšan lahias,
Ja lijatefin tämän annon tädhen

Jolla sun armos ruocki meidhän,
Tällä hetkel ia aial.

Quin ruumis on saanut riemul
Hänen tarpens ia kyläns,
Nijn laina mös Herra sielul
Hänen rauinons ia elons,
Sun pyhäll sanallas händä syötä
Ja elämän wedhel aina iuota
Jesuxen Christuxen tädhen.

© Jumal sun hyyttäs kiittämi

Jesuxen Christuxen cautta,
Sun lahias me mös hlyttäm
Jollas meit tadhoit autta,
Caic iois hengi ia elämä on
Sinulda saauat rauinnon,
Olcon sun suuri kiitos.

Nijnquin sä rwmn nyh lahiallas
Ruockit sun armos iälken,
[Nijn ravidze sielu mös sanallas
Ettäi hän cuolis nälkän
Sun sanas händ rautit taita
Ja Isän maal iällens saatta
Tainan ilon ia rauhan

Un mös meidhän tällä hetkel
Jote tähän tadhoim tulla
Käskänäm racasta hyyäl mielel
No toinen toiseldam cuulla
Wariel meit wainomiehen wihašt

Synnist häpiäst ia mös riidhast
An souinon cansa elä
Kijtos cunnia nyt ia aina
Olcon sun hhuä Isä
Quin syunyt meist alas painat
Armos päällääm alat lifä
Me uscom poicas pääl Christuxen
Hän anda meit taiuas istuxen
Sinulle cunniax suurex].

[Amu Wirðhet

Yö on nyt meilt edhes mennyt

Ja walkeus sian iäänyt
Auringo casuons nostele
Ja paistens meillä tuottele.

Sijs kijos Herral andacam
Ja cunnia hänel candacam
Joca meit synništ ia waarast
Mennen yönä päästi wahuast.

Uni meit saatti nuckuman
Piru pyhyt synnis hačkuman
Mutta Herran pyhät Engelit
Meitä hymbärins lendelit.

Sijuelläns meitä peittelit
Kuman hengen pois estelit
Sijs händä aina kijtätäkäm
Ja sydhämešt ylistäkäm.

Herran wiel nytkin turuacam
Ja apu häneld huutakam
Että hän tänäpäni kätkis
Meitä caicis töis ia retkis.

Warielis tuskast ia waiuast
Synništ ia ilkiäst tauast

Että me hänen kelpaisim
 Ja hänen mielen noutaisim.
 Hänen mös haltuns ia huomans
 Eufin andacon hänen omans
 Waimons lapsens ia hengensä
 Karians cotons ia perhensä.
 Kijtos siis olcon Isälle
 Ja cunnia suuri poialle
 Pyhäl hengel se olcon mös
 Duin meit wahuista caikes thös].

[Yö hirmuinen nyt hämmästy

Ett auring armas lähestyi
 Siis kijtos Herral sanocam
 Tarpet häneld mös anocam
 Hänen alans meidhäm wannocam.
 Kijtos ia rucous nöhrä
 Duin sul anda hengi köyhä
 On sinul kelpaua uhri
 Sill sanocam wahuast iuuri
 Sekä pieni että suuri.
 O Herra caikiwaltias
 Isä hyuä ia laupias
 Sä tänä yön meit auttelit
 Engelis cautta meit warielit
 Gofk pirut päälläm carckelit
 Sen edhest sä meilt yletän
 Ja sydhämest couan kijtetän
 Sua wiel nytkin pydhän paluel
 Sekä kesaäl että taluell
 Emb me muutoin pyhy tallel.

Me rucoilem poicas cautta
 Tänäpäiuän sä meitä autta
 Pirun iuonet pois haiota
 Quin ppyhtä meitä cadhota
 Ja syndin aina waiota.

Ole Herra meidhän wartiam
 Tukem kilpem ia haltiam
 Jodhat meit oikeal retkel
 Älä harhal tiel meit wetkel
 Mutt sijpeis ala aina kätkel.

Sun haltus annam me hengem
 Halum puhem työm ia perhem
 Tee sä cansam mieles iälken
 Eij sielu sitt cuole iälken
 Eng me mös ketätän pelkä.

Pyhä hengi meil lähetä
 Jdze mös tygöm suas wedhätä
 Syuys an meisä enätä
 Ja pahus aina wähetä
 Rijta mös poies säetä].

[Ehto Wirschet

Dumalan säädhyn perestä

Ehto ia hō nyt lähesty
Päiüä on nyt pois culunut
Pimeys päällä ioutunut.

Älkäm me siis unhottacom
Mutk kijos Herral andacom
Quin tänäpäni meit suoieli
Ja caikest waarast warieli

Sitä mös hänelä pyhtäkäm
Ett hän olis meidhän tykönäm
Ettei piru meit surmaisi
Ja tänä yönä murhaisi.

Sinä siis laupias Isä
Sun armos meil aina lisä
Hallige meit tänä echton
An rauhas mös tulla kachton.

Sielä sit leuosa olla
Ja pahus meistä pois cuolla
Ett sydhän sinus waluoisi
Ja ruumis teruen nousisi.

Riitos siis olcon Isälle
 Ja cunnia suuri poialle
 Pyhäl hengelt se olcon myös
 Joca meit autta caikes työs].

[*Christe qui lux es etc*

Christe paiste kircas päinää
 Ja Isäs wälkeut täynä
 Sä yön pimehdhen haiotat
 Ja mailman paistel lahiotat
 Sinun Chrieste me turuamme
 Sinua mös anzem huudhamme
 Täinä yönä meit suoiele
 Ja caikest waarast wariele.
 Ettei uni meit upotais
 Et ei wiholinen mös woittais
 Eli liham meitä pettäisi
 Ja sinun wihast wetäisi.
 Silmät ne unen ottacan
 Sydhän sinusa waluocan
 Älä lapsis pois heittele
 Waan pyhäl kädhelläs peittele.
 Waluo Herra meidhän ylitzen
 Wainomiefi mös hillige
 Sinäp hyin meidhän lunastit
 Ja werellä sä pudhastit.
 O Herra sitä tietele
 Ett piru meit tacto wietellä
 Sinä quin sielut wallige
 Meitä siis aina hallige

Sen Jsa caickiwaldias
 Ja poica hhynten aldias
 Meillä suo laina ia autta
 Pyhän hengen woiman cauta].

[Christe päiuä on kädhesäs

Hö eij pyhy edhesäs
 Sä walaijet hyl ia päiuäl
 Annat meit rauhasa käyhdel.

O Herra meitä autele
 Ja tänä yönä wariele
 An leuät sinun rauhasas
 Tyköm pois carcot Satanas

Silmät unen sijs ottacan
 Sydhän sinusa waluacan
 Sun kätes meitä peittäköm
 Pahus tyköm pois heittäköm.

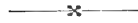
Me rucolem sua Herra Christ
 Kirnota meitä pirun iuonist
 Hän tacto meit sinun suututta
 Sielun murhat ia hucutta.

Me olem sun oma perhäs
 Sen tunnusta pyhä weres
 Jongas edhestäm wuodhatit
 Ja nijn tygös meit iodhatit.

Käste sun pyhä Engelis
 Ett he meit sijuiläns peittelis
 Tänä yönä meist waari ottais
 Sydhän korpen mös carcotais.

Nijn käykämme nyt lepämän
 Ett Engel on meidhän tykönm
 Äskäm ketän mös päliätkäm
 Muttt Herrald rauha feriätkäm.

Me annam meidhän sun huomas
 Ota meitä sinun suoias.
 Nijn meidhän käypi kyl hhuin
 Eng nucu pahuten shuin.]

[Coska walfia huonesen otetan

O caickein Cappalten luovia

Ja puuntes tarpeiten luovia
Sä asiat hhuin souitat
Ja menot parhain toimitat
Edh tadho mös aicoi secoitta
Mutta päiuän yöstä eroitta.

Uuringo paistens nyt pois wei
Sungä pimeys sijan iäi
Cauhistos maan päällä poucois
Pelco on iocaites loucois
Sinä sijs walkeudhen Isä
Sun kirkaudhes meil lisä.

Waikas taiuan tädhil caunistat
Ja cuun paistel maan walistat]
Quitengin auringon caltaist,
Eij löytä eustacan paicast,
Hämär heilt wallan ottapi
Ja hirmun maan pääl tuotapi.

Riuen sijs callioft ofotit
Jost walfian iske totutit,

Gull huonet käffit walista
 Pimeydhät pois adhistä,
 Nijn auringon arman fian
 Soitto tuli meidhän pihan.

Näin jä Herra meit lahjotat
 Julman pimiän pois haiotat,
 Tadhät höllä jekä päiuäl
 Walista meit walon jäteil,
 Sentädhen finua kijtämme
 Ja turuifas olla pyhdhämme.

Quin jä walfial huonet täytät
 Ett Ihmifet työns saauat päätte
 Nijn an Christusest callioft
 Sielun iske hänellens walijtoft,
 Vico rama ¹⁾ wahua onopi
 Joca sijt kineft tulen tuopi.

Waick vni taas tulen sammutta
 Ja päälläm nijn pimäin saatutta,
 Walais quitengin sielu parca
 Ettei hän olis pimiäs arca,
 Älä meit jalli nijn nucku,
 Että me synnis pois hucum.

Suo teruen mös iälläns noftetta,
 Ja pimeys walfial coftetta,
 Anna mös täällä ollesam
 Ja täältä poies cuollesam,
 Toji paifte meit noudatta,
 Ja taiuan walo ofotta.

¹⁾ rauta.

Sen Isä poica meil suocon
Ja pyhä hengi mös tuocon,
Sinull pyhä colminaišiuus
Ja wahua hyiferdäšus
Kijtozen aina sanomme,
Ja apu sinuld anomme.

Matkamiehesten wirsi.

Isä haltia maan ia lainan

Quin kaicki olet luonut,
Sä Juhdhan, reen ia mös lainan
Shmišil olet suonut,
Että he niidhen cauta
Matkansa tataiſit tedhä,
Pois, sä heit edhes wedhä,
An waarat edhesäns nähä,
Sinä mös meitä auta
Täll edhes otetul retkel,
Aina ia nykhyšel hetkel
Sielut ia ruumit kätkel,
Mijn me sinua šijs kijtäm
Sanoten Haleluia.

Jesu Chrište iodhata
Meitä nyt täsä matkas,
An oikeia laita ofata
Esteet edheštäm catkais,
Älä meišt pois erkane,
Waan tngöm nopiašt rienä,
Rauhas meit ethes wiene,

Sinäp tie totinen liene,
 Engelis ioucom pane,
 Sulie wihamiesten filmät,
 Hillige taiuan piluet,
 An lacliat ia joucliat ilmat,
 Nijn me sinua sijs kijtäm
 Sanoten Haleluia.

Pyhä hengi wirghotaia
 Quin runsas olet annoil,
 Ole tujkist kirmotaia
 Maal, merel, sekä rannoil,
 Piru tyköm pois carkota
 Se hänelä eitä ia kießä
 Ettei sais plös niellä
 Meit köyhi tällä tiellä
 Sinä rinnois waicota
 Kol meit edhes saata,
 An nähä^o wiel oma maata,
 Kotia mös terwenä tuota,
 Nijn me sinua sijs kijtäm
 Sanoten Haleluia.

Hää wirsi.

Jumal quin caiki loi

Jmaxi cunniagens,
Miehen hän möskin edhes toi
Ja waimon hänen turuagens,
Hän käski heidhät ydhes pyhy
Quin weren ia lihan,
Suosios toinen toistans kyhy,
Cartain tora ia wiha,
Riitos Jumalan.

Jumala mös fanoi miehest,
Eij tadha hän hyinäns olla,
Ottoi sijs luun sen kyliest
Jong waimoy annoi tulla
Hyuästi sitt siugnaiji heitä
Sanoi sanal tässä,
Te madhat nyt enändä teitän,
Ja casuat maan päällä,
Riitos Jumalan.

Miesi sijs poies luopucan
Hästä ia äitistäns,
Waimohons wahuast suostucan,

Se on hänen lähimäisens,
 Countta ia pehmyt
 He käffenäns kärstikän,
 Mitä Jumal on wahuax tehnyt
 Älkön cucan särkekän,

Kiitos Jumalan.

Kucolcam caideft sydhämeft
 Tämän paricunnan puoleft,
 Ett Jumal heit päästäis hädhest
 Ja pirun pahast iuoneft,
 Heitä mös alati autais
 Toisäns ia menoisäns,
 Wijmein fitt taiuafen saatais
 Jesuxen Christuxen cans,

Kiitos Jumalan.

Walitos wirthet.

Media vita.

Me quin eläm maanpäällä

Memme cuoleman saluos,
Keltä muild apu saam meillä
Täsä surkias alhos,
Mutt sinuld Herra hyinäs,
Me madham idke kyl caruast,
Ett me sun wihoitim nijn hartast,
Pyhä Herra Jumal,^o
Pyhä wäkeüä Jumal,
Pyhä laupias wapattaia
Ja wahua auttaia,
Älä meitä langeta,
Mutt cuopast ylös cangeta,
Armadh meidhän päällä.

Me quin spynnild waiuatam,
Madham suuresti huolla,
Händä aina mös caiuatcam,
Quin tadhoi edhestäm cuolla,
Sen Christus teki hyinäs,

Hän otti päälläns cuoleman,
 Jong alla meidhän piti oleman,
 [Pyhä Herra Jumal,
 Pyhä wäkäuä Jumal,
 Pyhä laupias wapattaia
 Ja wahua auttaia

Sentädhen turua Jumalan pääl
 Racafta händä caicfel wäel
 Se sielule saattapi leuon
 Hänen sanansa mös cuule
 Nijn edh jä pijnan cofkan tule
 Waan ijancaicfifen ilon
 O Jezu O Jezu Älä meit anna hlön

Köyhä ia alastoind auta
 Nijt colluit pyyhkä mös hautan
 Talut ne exhnet tiellä
 Murhelist mielelläs lodhuta
 Sairan tygö käymän fuas totuta
 Näit Jumal meild aino täällä
 O Ihminen Ihminen älä nijt cofkan tiellä

Ätkäm nijdhen tädhen mös kerfscam
 Mutt Christuxen päällä turuacam
 Quin Jhäns wihan lacact
 Hän sielus lunasti iällens
 Pijnal ia omal werellens
 Ja cuoleman hädhest wapact
 O Jezu O Jezu Sun armoftas fe tapact.]

Nijn cauan quin me eläm tääl¹⁾

Nijn aiatelcam aina sen pääl
 Ett cuolema noutapi meitä
 Hän caifill kyllä tietävä on
 Wan aica ia hettki tietämätöin
 Hän tacto caic fangiuten heita
 O Jesu o Jesu, an welta harhoia teitä
 Cofk me wähin näit aiatelem
 Nijn cuolema tygöm matele
 Ja pytä meit pirun nuotan
 Seura mua sanopi hän caifill,
 En tadho mä wingtä fill
 Fangix mä jocaidfen ottan
 O Jesu Jesu mi aina turuam,
 Teruen ja wahuan ollesam täll
 Mixeme madha sielun pääl
 Quin synnin cuorma candaman pitä
 Hyuht ja calua pytelein
 Kaha tadhen mös palio ritelem
 Emb me näit tadho tietä
 O Ihminen o Ihminen
 Sielu wimen mazapi nitä
 Kumis se hautan heitetän
 Ja mustal mulal peitetän
 Näimb sä täld eroitetan
 Langot sitt tauarat raateleuat
 Suku calu mös jakeleuat
 Cofkon saanut unhotetam
 O Ihminen o Ihminen
 Milläst sielu wiruotetan.

¹⁾ Wirttä ei ole kopiasa A. Se on otettu kopiassta B. Kolme wii-
 meistä wärspä on poisjätetty, koska jo löytyvät edellisen wirren lopussa.

Sielu domion etheen wedhän
 Ja fangen couast pelieten
 Piru händ kiusaa ja waati
 Thon perän syllon kysytän
 Jote pahuen tädhen pois wedhetän
 Nijn icu wallan saapi,
 O Ihminen o Ihminen
 Syndi sen matkan saatti.]

[O Sumal kenen edhes walitan

Sitä tuska ia murhet quin taritan
 Suurten syndhin tädhen
 Quin nuorna tuli tedhyx
 Jote toiuon quitengin pesthyx
 Christuxen pyhäl werel.

Tuonen me annetin pandix
 Sykättin mös mailman fangix
 Nijn quin lammas luoton
 Eij yrifän mua autta taidha
 Jos eij Herra hengens an saadha
 Jong hän minulle suofon.

Waluon mä eli lepän
 Christuxen kannan eten
 Minun syndin suuren
 O Herra auta minua
 Etten mä seuraisi pirua
 Quin mua pyhtä murhen

Sill rucolem Herra Christe
 Tygön sä sinuas pistä

Wijmeisellä hetkel
 Nu mun silloin oll niin sodhas
 Ettei wihamies mua kodhais
 Eick fais pahal retkel.

O Jumala minä annan
 Haltus ia huomas kannan
 Hengen sielun ruumin
 Jos edh sä mua wastan ota
 Nijn piru päälläm tuota
 Heluetin cuuman uunin.]

[Hautamusest.]

Haudhakamme ruumis tämä

Asto wahua pitäkäme
Hänen pitä ylös nouseman
Herran edhes seisoman.
Maa on hän ia maasta täcty
Maahan hän mös iällens echty
Maast pitä hänen edhes tuleman
Cost taiuan torui rupe cuuluman
Ruumis maasa mätäne täfs
Sielu Herra pyhtä olla läfs
Quin hän hädhest tadhoi auta
Pojans couan cuoleman cauta
Hänen tuskans ia surunsa
Quat nyt saanet loppunsa
Hän cannoi Christuxen cuorman
Cadkais nyt cuoleman nuoran
Sielu elä Herran huomas
Ruumis haudhatan sen suomas
Quomio päiuän ylös nostetan
Sa taiuan cunnial firfastetan
Me olem tääl menos turhas
Muttt hän on hyuäfsä turuas

On cunnias eij miän pilcas
 Päistä quin auringo kircas
     Leuädän hän wahuas rauhas
 Mut me quin olem tuonen kauhas⁴
 Pyhdhäm aina walmit olla
 Tulep meidhän gin wuoron cuolla
     Christus meidhän lunastaian
 Ja tuskis wahua lodhuttaia
 Ukon meitä wahuistacon
 Ja taiuan ilon saattacon.]

[Oda de veritate et mendatio.

Olen nyt aikoinut veisata,

Jos tadhot wirdhen veisata/
Walhest ia totudhest ios te suott/
Ja tarckat korvat edhes tuott.

Totus sanopi idjestäns/
Caickill meill iulgista hänens/
Mä olin ijancaikiseft/
Tykön Isän alanomaiseft.

Vähet mun Isän taiuahast/
Mailma auttaman waiuast/
Jos walhe wallan saanut oli/
Ja siinä ollaxens huoli.

Wan minä coska edhes tulin/
Perkell ia walhe sitä huolit/
Pyhsit mua coçhta murhata/
Pois häuittä ia surmata.

Pyhän kirkon edzin sian/
Minun hädhäsäni pian/
Walhe oli siel mös edhesän/
Ja iulma waara kädhesän.

Siell oli valhen puhuiat
 Ja värän opin huhuiatt/
 Sielb tähtyi minun paeta/
 Ja muille maille waelda.

Menin mä Herran huonejen/
 Sielb löysin pahan iuonifen/
 Valhen ioca oli woimasans/
 Ja hlistett cunniasans.

Eij woinet ne suuret mua kärjiä/
 Wan teit häpiegen wärshyä/
 Pois hylättin heidhän huonestans/
 Se tapactui heidhän suomastans.

Olin mä Duomaritten tyfönä/
 Adhistoges ia hylkyinä/
 Siell istui walhe näädhäjä
 Ja wäärhs kethun nahoiša.

Sielä mä cohta otin lupan/
 Ja fian edzin radztupan/
 Siälä mä poies hylättin/
 Ja cohta uluos hylättin./

Sielä pakenin mä maan käräjä
 Taas hylättin aidhoil ia weräil/
 Walhe istui suurna pöhdän pääs/
 Waan minä rhyhijä ia pahas sääs.

Murhefain edzin fian/
 Siellä menin wieras pidhoin/
 Siell oli walhe iloisans/
 Waan minä surus ia murheifain.

Tätä näghe o Isä taivast
 Ett adhas on sia mul mailmas/
 Mailma on pahax muutunut/
 Ja äkist minun suutunut.]

[Mendacium decantat suas laudes.

Walhe hän vastan sanele/
 Ja kehuaxens anele
 Eij moni mua hylkele/
 Eij häuäise eikä hylkele.

Isäst mä ihnnhin perkelest/
 Häijyst ia pahan elkifest/
 Että mä kelpan monelle/
 Sentädhen mä madha koreilla.

Roomin kirkkos on asunxian/
 Siell holhotan mua ijan/
 Istun siell kullaises stoolis/
 Ja riemuidzen pauin kuoris.

Siöld leuisin muihin maakundin/
 Voild cunnial vastan otettin/
 Maan ymbäri idzen leuitän/
 Ja totudhen monest pois häuitän.

Ne sangarit mua kärxiuät/
 Eikä he tee musta wärshjä/
 Waan istun heidhen kestelläns/
 Eng ole heidhän hylkxinäns.

Maan

Maan foudit ja duomarit
 Kiell laakarit ia juomaritt'
 Eipä se minulla paha syö
 Sill mä heill awun ia lahian tuon

Olen mös mynen iuonisa/
 Cunniasa laki huonesä
 Nijn mua quin Jumalat paluellan/
 Kullat käteni cannellan/

Prolan mös käräiä tuuasa/
 Kähn waateis ialois ia fuurisa/
 Totus hän mua kumarda/
 Hänäns quin Jumalata.

Minua mös kaupan teliätt/
 Kilvan thönsä repivätt/
 Tuonillan heitä ravidzen/
 Ja rackaut peteel taridzen.

Saatan heit hspiär tuleman/
 Poistan mös heitä suuremast/
 Täfs mailmas heitä hlonän/
 Waan toifes ilmas alennan.

Minä mös toifen cunnian/
 Äkist pois warastan suurinman/
 Ja saatan heitä suureman/
 Murhen shdändäns pureman.

Saatan mös murhen hmbäri man
 Coss mä mutoin vallas saan/
 Ja cohta ne oikiat suuretän/
 Cossa mä saan heihin rueta.

Wieras pidois mä löhtä mös/
 Eij laiffana waan suures thös/

Sieldä mös totudhen häväisen,
Ja hää huonest pois käväisen

Waan me caidi holhoka totuta/
Waid fen cansa kärjim kowutta/
Sen cans me hlös nostetan/
Ja taivan ilon corhotetan/

Walhe mös omians turmele/
Sill mailman Jumal julmene/
Sen kiusa idze perfele
Walhen Isä ia pahan elkinen.]

PEDERSÖRE-PURMO-MÅLET.

LJUD- OCH FORMLÄRA SAMT SPRÅKPROF

AF

HERMAN VENDELL.

Pedersöre — i dagligt tal *Pedersö* (*pédeŕse* l. *pédese*) — församling, en af de älsta i landet, omfattade fordomtima Österbottens kustbygd från Vörå i söder alt inpå nuvarande Uleåborgs läns område i norr. Känd sedan midten af trettonde seklet har den sedermera, i och med befolkningens tillväxt, gifvit upphof till en mängd nya socknar. År 1652 utfärdades fundationsbref för *Jakobstad*, hvilken inom n. v. Pedersöre belägna ort troligen redan tidigare varit en af kringboende allmoge besökt handelsplats.

I denna stund kvarlefva inom största delen af Pedersöres forna område vissa gemensamma språkegenheter, som det synes utbildade under en längre utvecklingsperiod och ägaude nära motsvarigheter i Västerbottens landsmål. Inom denna nordösterbottniska dialektgrupp hafva ytterligare skiftningar uppstått. Största förändring har språket, förvisso under finskt inflytande, genomgått i Gamlakarleby-trakten (K. J. Hagfors *Gamlakarlebymålet*, trykt i Sv. Landsm. XII 2). Den i föreliggande afhandling undersökta munarten — hvilken jag varit i tillfälle att [genom min hustru, barnfödd i Jakobstad] lära känna sedan något år tillbaka och för hvars inhämtande jag hela sistlidna sommar uppehöll mig å orten — uppvisar väl några ålderdomliga drag, men har därjämte, märkligt nog, i somt varit underkastad längre gående afslipning¹⁾ än bygdemålen i de närmast angränsande socknarna *Nykarleby* (i s.) och *Kronoby* (i n.).

---

¹⁾ Isht med afs. å utljudande *n*.

Purmo afskildes såsom kapell från Pedersöre först år 1771 och upphöjdes till pastorat år 1867. Språket skiljer sig i intet afseende från det i moderförsamlingen talade, ehuru väl ålderdomligheter här, på sidan om samfärdselns och bildningens allmänna stråkvägar, med större seghet bibehållits.

Den af mig här behandlade munarten talas inom ett område af c:a 686 kvadratkilometer, bebodt af följande antal personer:

Jakobstad	2,140,	bland hvilka	2,123	svenskar o. 17	finnar.
Pedersöre	6,162	”	”	6,162	” ” — ”
Purmo	2,387	”	”	2,317	” ” 70 ” ¹⁾

Summa 10,689 bland hvilka 10,602 svenskar o. 87 finnar.

Byalagen äro:

i *Pedersöre* (betecknas i afh. Ped): *Bennäs* (Be), *Edsevä* (E), *Flatanabba* (Fl), *Forsby* (Fo), *Fäbodas* (Fb), *Karby* (Ka), *Katternö* (Katt), *Kråknäs* (Kr), *Källby* (Kå), *Lepplax* (Lx), *Löfö* (Lö), *Pyrckenäs* (Py), *Sandsund* (Sa), *Skutnäs* (Sk), *Strandby* (Str; = Kyrkobyn), *Sundby* (Su), *Västersund* (Vs) och *Östensö* (Ö; hallas vanl. *ýsðøŷje*);

i *Purmo* (Pu): *Nederpurmo* med 21 och *Öfverpurmo* med 26 hemman²⁾.

¹⁾ Enl. Statistisk årsbok för Finland 1891. Pastor *J. A. Roos* däremot uppgaf folkmängden i *Purmo* till 2,652 personer, bland hka 35 finnar.

²⁾ Bland öfriga hemmans- och ortnamn kunna följande förtjäna omnämnande: *bála* (*Balle* fsv. nom. pr.: LUNDGREN Personnamn från medeltiden p. 21), *bjómböga* („björnbage“, kärr vid Py), *bjón* (= *Björn* nom. pr. ibd. p. 24), *blásara*, *brénäs*, *búur* (jfr ibd. p. 32 *Bori*, *Buri*), *dégañásr* (d. v. s. 'stornäset'), *gréðøŷje*, *græsfolk* l. *-fálk* (båda af nom. pr. Gregorius: jfr FTHL Nyl. mans- o. kv.-namn p. 22), *gúmms* (fsv. *Gumme* FTHL ibd p. 23 l. = följ.), *gúmus* (fsv. *Gufmunder*), *gúnar* (isl. *Gunnarr* nom. pr.), *gótas* (fsv. *Gute* nom. pr. LUNDGREN l. c. p. 82; affjud till isl. *Gauti*), *klúbas*, *klóvus* (d. v. s. *Claus* *klāvus), *kól* *kóla*

Såvidt mig bekant är, hafva ortens förhållanden tidigast tagits till tals i en af *Gabriel G. Aspegren* den 19 mars 1766 vid Åbo Akademi försvarad afhandling „Försök Til en Historisk, Geometrisk och Physico-Oeconomisk Beskrifning öfver PEDERSÖRE SOCKEN i Österbotten“. Bokens innehåll är hufvudsakligen af historiskt intresse — p. 54 antager förf. att Birger jarl år 1248 landstigit vid Vasa —; om språket nämnes intet. Sparsamma äro f. ö. de underrättelser, som härförinnan därom nått allmänheten: de af mag. *Alexander Boehm* åt *J. E. Rictz* öfverlåtna och af denne i *Svenskt Dialektlexikon* (Lund 1867) införda Pedersöre-orden och de af undertecknad i *Östsvenska Monografier* (Helsingfors 1890) ur härvarande Svenska Landsmålsförenings samlingar från Pedersöre och Purmo upptagna orden.

(isl. *Kollr* nom. propr.), *lásfölk* l. *-fölk* (jfr isl. *fylki* n.), *állp*, *mánsfölk* l. *-fölk* (d. v. s. *Hermansfolk*), *sísbáka* (jfr isl. *síztr síðastr*: qvs. 'den senaste å backen'), *stór-* & *ó-víst* (isl. *vist* f. 'uppehälle', här 'uppehållsort'), *stúltas* l. *stúltas* (jfr nom. pr. *Stylter* i Nyl. Folkv. n:o 36), *súða* (isl. *soddi suddi* m. öknamn), *tóssöryje* (d. v. s. Tors-ön), *vánæs* (d. v. s. 'vatten-näs' Su), *ísálfölk* l. *-fölk* (d. v. s. *Kettilfolk*; jfr *Ísitilfölk* i Esse), *ámbu* (< *empt-bo), *émptröryje* (d. v. s. 'svanön': jfr estl. *úlmpt ólmpt* *) isl. *alpt* f. cygnus), *æðe* (isl. *eið* f. & n. isthmus). I Purmo förekomma jämförelsevis få fornartade ortnamn, men ej håller synnerligen många finska sådana. Själva namnet *Purmo* är otvifvelaktigt finskt och torde älst ha brukats om trakterna kring den i n. v. Kortesarvi socken (s. o. från Purmo) belägna *Purmojärvi*-sjön.

*) fsv. *empt < *almpt, *i*-omljudt i förh. till isl. *alpt*, måste hafva inskjutit *m* efter analogi med *sampt* m. fl. ord, hvori *-mpt*- befann sig. De märklige estländska motsvarigheterna förefalla mig att innehålla *u*-omljud: isl. *ólpt < *álpt* < *alpt* = 'den hvita fågeln', jfr lat. *albus* 'hvit'.

De i detta arbete använda citaten äro de i afhandlingar af likartadt innehåll vanliga; dock bör kanske påpekas att med

- Fby-Ordl.* afses Ordlista öfver det svenska allmogemålet i Finnby kapell af Bjärnå socken i Åbo län af *Herman Vendell*. H:fors 1890. (I F. Vet. Soc:s Bidrag &c XLIX).
- HGF: Gamlakarlebymålet. Ljud ock formlära samt språkprov. Akad. avh. av *K. J. Hagfors*. Sthm 1891. (Sv. Landsm. XII 2).
- KARSTEN: Kökarsmålets ljud- ock formlära. Akad. avh. av *Anton Karsten*. Sthm 1892. (Sv. Landsm. XII 3).
- KL †: Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache von *Friedrich Kluge*. 4:te Aufl. Strassburg 1889.
- LGR Btr: Burträskmålets grammatik. Första häftet. Akad. avh. av *J. V. Lindgren*. Sthm 1890. (Sv. Landsm. XII 1).
- NA: Arkiv för nordisk filologi. Lund & Göteborg. Bd 1—9.
- NN *Dm*: Ordlista öfver Dalmålet i Öfversiljans fögderi af *A. Noreen*. Sthm 1882. (Sv. Landsm. IV 2).
- NN *GNSpr*: Geschichte der nordischen sprachen von *Adolf Noreen*. (Grundriss der Germanischen Philologie hrsgg. von *Hermann Paul*. I Band, Strassburg 1891, pp. 417—525).
- NN *UJ*: Utkast till föreläsningar i Urgermansk Judlära av *Adolf Noreen*. Upsala 1890.
- SDW: Ordbok öfver svenska medeltidsspråket af *K. F. Söderwall*. Lund 1884 ff. Hh 1—13.

W—JEURL: Svenska språkets ordförråd — — — af
Edm. Wenström och *Ossian Jeurling*. Visby 1891.
ÖM: Östsvenska monografier af *Herman Vendell*. H:fors
1890.

Ledsamt nog har senare upplagan af NOREENS Alt-
isländische und altnorwegische Grammatik ej ännu
kommit mig tillhanda, hvarför jag fått nöja mig med att
hänvisa till uppl. af 1884.

Med snarast möjliga skall denna afhandling efterföljas
af en fullständig, i manuskript redan föreliggande ordbok.
Helsingfors den 20 december 1892.

Herman Vendell.

Ljudlära.

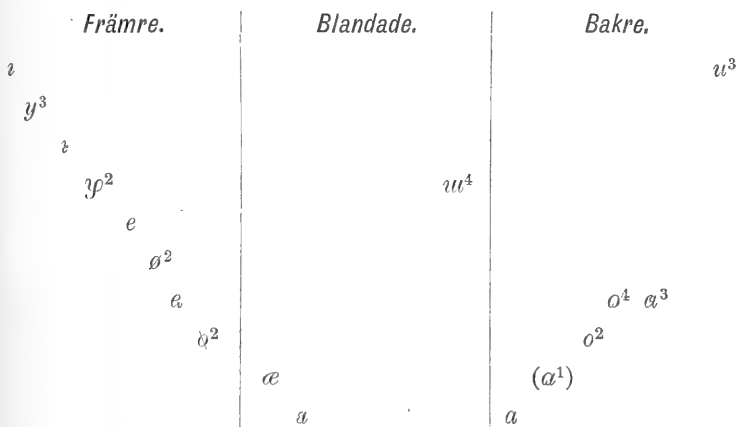

KAP. I.

Ljutfysiologisk öfversikt.

A) Kvaliteten.

§ 1. **Vokalerna** äro, ordnade efter bildningsläge och tungans höjd, följande (hvarvid siffrorna angifva labialiseringsgraden):

§ 2. Om enskilda bland dessa vokaler har jag gjort följande observationer:

α) *a*-ljuden, isynnerhet det långa, uttalas betydligt mera slutet här än i Nyland; dock vågar jag ej påstå att de sammanfalla med *a*-ljuden i Sverige.¹⁾

β) Långt *u* närmar sig starkt långt *u* utan att likväl uttalas lika „spetsigt“ som t. ex. i västligaste Nyland och angränsande del af Åbo-län. Jfr HGF. § 1 anm. 4.

γ) *ä*-ljuden äro *o* och *a*, hvilka sinsemellan växla enligt bestämda lagar. §§ 29—33.

δ) *ä*-ljuden äro: *a* framför *l* och *n*, *e* framför *r* och *r*-supradentaler i betonad stafvelse, *a* för öfrigt.

ε) Skillnaden mellan öppet och slutet *ö* är, synnerligen i diftongerna, särdeles ringa, i det att *ö* mycket närmar sig *ø*. Ofta är det äfvenledes svårt att från hvarandra urskilja detta korta *ö*-ljud och *γ*. De byta i själfva värdet ofta plats, så att man kan få höra *mös* o. *mÿs*, *sÿner* o. *sónar*, *bÿrre* o. *bórr* & c.

§ 3. **Diftongerna**, blott fallande, äro 1) gamla: *ae* *ou* *øγ*; 2) nya, delvis lånade från finskan: *az* *ay* *oy* *ou* *uz* *ay*.

§ 4. **Konsonanterna** äro följande:

		Bilabiala		Denti-lab.		Post-dent.		Supra-dent.		Kaku-min.		Præp-lat.		Mediopa-lat.		Laryng.	
1) Enkla.		Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande
Frika-tivor	Explosivor	<i>p</i>	<i>b</i>	—	—	<i>t</i>	<i>d</i>	<i>t</i>	<i>d</i>	—	—	—	—	<i>k</i>	<i>g</i>	—	—
	Mediana	—	—	<i>f</i>	<i>v</i>	<i>s</i>	—	<i>ʃ</i>	—	—	—	—	<i>ʒ</i>	—	—	<i>h</i>	—
		Lateral	—	—	—	—	<i>ʎ</i>	<i>l</i>	—	<i>l</i>	(<i>ʎl</i>)	<i>ʎ</i>	—	—	—	—	—
	Tremulanter	—	—	—	—	—	—	—	<i>r</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
Resonanter	<i>m</i>	<i>m</i>	—	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	—	<i>ŋ</i>	—	<i>ŋ</i>	—	—	—	—	<i>ɣ</i>	—	

¹⁾ *a* uttalas här i det närmaste lika som i Malaks, hvars *a*-ljud af professor Lundell (efter folkhögskoleföreståndaren J. KLOCKARS' pronounciation) bestämts såsom liggande närmare typiskt *a* än *a*.

2) *Sammansatta:*

	Tonlös	Tonande
bilabial frikativa med postpalatal modifikation	—	w
postdentaler med præpalatal modifikation	ʃs	đž
mediopalatal frikativa med främre delen af tungan något höjd	ʃ	—

§ 5. Angående några bland konsonanterna må följande här anmärkas:

α) Såsom synes, göres i målet skillnad mellan *d* och *q*. *d*-ljudet är altså icke genomgående supradentalt¹⁾ i detta mål, åtminstone icke i nämnvärd mån då det är = äldre *d* eller *đ*. Bevis härför gifver kvaliteten af *d*- och *ä*-ljuden framför *d* och *q*: *fréd lédar* men *léq véq, vód* hvs. *våd* men *váq* hvs. *vård* &c. Se vidare §§ 32, 33, 39 & 40.

β) Intervokaltiskt *ǰ* uttalas efter hufvudtonig stafvelse mestadels med en viss hväsning. LUNDELL Landsm. alf. p. 62 anför en liknande företeelse från Vgötl. Boh. Hels. Ångm. Jämtl.

γ) Jämte *ɣ* förekommer inom en stor del af området *ɣ* såsom ersättning för äldre *rs*. § 130, 1.

δ) *ʃ* är ett sällsynt, i nyare tid inkommet ljud, växlande med *sʃ* och *sʃs*. § 145.

ε) *ʃs* uttalas efter supradental och *ʃ* såsom *ʃs*²⁾ § 144.

§ 6. I sonantisk ställning förekomma konsonanterna *ǰ* (*ǰ*) *m n ŋ r* §§ 92, 107, 113, 116, 118.

§ 7. Det af Hagfors § 1 anm. 6 och Karsten § 1 anm. 4 omnämnda tonlösa, med ett slags blåsning jämförliga öfver-

1) Såsom bekant anser Hagfors § 4 anm. 2 att *d* städse är supradentalt i finländsk svenska.

2) Så ock i Esse och Kronoby, ehuru Hagfors i språkprovet från sistnämnda socken skrifer *rʃs*.

gångsljudet förekommer — liksom troligen i alla andra östsvenska bygder — äfven i Pedersöre och Purmo. Det höres mellan lång tonande konsonant och af vokal följd explosiva (t. ex. *bi_l˘da*), vidare efter utljudande vare sig lång eller kort vokal in pausa (t. ex. *o˘, sá˘*) samt slutligen efter konsonant in pausa (t. ex. *lók˘, vént˘, vénd˘*). Enär detta förhållande är en genomgående lag i målet, anser jag det ej vara af nöden att i afhandlingen beteckna sagda ljud, hälst som skriften blefve svårt belastad därigenom.

B) Kvantiteten.

§ 8. Bland vokalerne äro *i u y ö* endast korta, *e i o u* (jfr dock § 23) *y ø* endast långa, medan *a o a e æ a* kunna vara såväl korta som långa. Samtliga uttalas de dock i allmänhet såsom minst halflånga i starktonig stafvelse framför konsonantförbindelse.

§ 9. Öfverhufvudtaget ha fornspråkets kvantitetsförhållanden bibehållits, så att både korta och långa vokaler kunna stå framför såväl kort som lång konsonant och konsonantförbindelse. Då detta sedan gammalt är ett känt särmerke för de svenska munarterna i Österbotten (FTHL Np. §§ 26 ff., Vö. § 95; Hgf. GKby § 11 ff.), Egentliga Finnland (FAGERLUND Kp.-Houtsk., VLL Fby-Ordl.), Nyland (FTHL Nyl. § 30), Estland (FTHL Rg.-Wichtp § 3; VLL Nukk-O. § 39; FTHL-VLL Estl.-sv. Ordb.) o. Runö¹⁾ (VLL Ru. § 58), så

¹⁾ Ytterligare i norrländska mål (LL Landsm.-alf. p. 141; i Norrbotten enl. LGR. Btr. § 7), Dalarne (*Nn* Dm.), ännu i Fjärdhundra o. intill c:a 1750 i Roslagen (SCHAGERSTRÖM Vätöm. § 195). Däremot härska de nhsv. kvantitetslagarne i hufvudsak i Kökar (KARSTEN §§ 69—71), Föglö, Brändö och hela åländska skärgården väster därom.

behöfver det ej här ytterligare utläggas. De förnämsta skiljaktigheterna mellan fspr. och dialekten härutinnan uppstå genom

§ 10. I. Förlängning af kort vokal

1) för urspr. *rð* (t. ex. *ál* isl. *arðr*, *dźálu* isl. *gerða*, *bólu* isl. *byrðr*, *dźór* fsv. *giorpi* §§ 17, 2 β; 21, 2; 30, 2; 32, 1; 40, 2; 42, 2; 45, 5), *rl* (t. ex. *kár kál* ist. *karl* § 17, 2 β), *rn* (t. ex. *bón* isl. *barn*, *flán* hsv. *flarn*, *hón* isl. *horn*, *kvén* isl. *kvern*, *stśénu* fsv. *stiarna stiærna*: §§ 21, 2; 30, 2; 32, 1; 40, 2; 45, 4 & 5), *ld* (t. ex. *kálq* isl. *kaldr*: § 17, 2 β), *rt* (t. ex. *stśórtu hárt*: §§ 21, 3 o. 32, 1) och *ln* (t. ex. *áln ár* isl. *öln*: § 17, 2 β).

2) i en mängd enskilda ord, längre fram till största delen uppräknade vid framställningen af målets långa vokaler. Särskildt må i detta sammanhang uppmärksamheten fästas därvid att kort *a* nästan alltid förlängts i enstafviga, konsonantiskt utljudande ord — hvarom jfr § 17, 2 α.

§ 11. II. Förkortning af urspr. lång vokal l. diftong

1) i vokaliskt utljudande, merendels alls icke eller blott bibetonade ord, t. ex. *mo* isl. *má*, *so* isl. *svá* hsv. *sá*, *hu* isl. *hún* hsv. *hon*, *nu* isl. *nú*, *tu* isl. *þú*.

2) i åtskilliga ord f. ö., t. ex.

<i>báskr</i> isl. <i>beiskr</i>	<i>hósbùn</i> isl. <i>húsbóndi</i>
<i>dág</i> „ <i>deigr</i>	<i>háls</i> „ <i>heilsa</i>
<i>féttsdán</i> hsv. <i>fettisdagen</i>	<i>hént</i> „ <i>heimta</i>
<i>lós</i> isl. <i>lýss</i>	<i>po mófo</i> hsv. <i>på måfå</i>
<i>mós</i> „ <i>mýss</i>	<i>-tśýrar</i> „ <i>-körare</i>
<i>móbal</i> hsv. <i>möbel</i>	

och kanske ännu några andra. — *gót*, ntr. till *gów*, har delvis redan i isl. kort vokal: *gott* jte *gótt* Nϫ A-isl. Gr. § 337, 1 anm. — Jfr. §§ 34, 5; 27, 3 o. 4 m. fl. st.

3) stundom i förra leden af en sammansättning, t. ex. *grósts^m* ekorre, eg. *grá-skinn*

hós-búⁿ fsv. *hös-bönde* jte *hüs-b.* [Jfr. ofvan mom. 2.].

hótul m. årtull ä-nsv. *hátull*, jfr isl. *hár* m.

kín- i sms., men *kón* n.

ókar^{gá}l m. åkergårde, men *ókar* m.

Detta beror naturligtvis på äldre hufvudbetoning af senare kompositionsmembrum.

§ 12. Bland **konsonanterne** äro *h, m, n, ŋ, r, v* och *w* endast korta: alla andra kunna vara såväl korta som långa.

§ 13. I likhet med hvad HAGFORS Gkby-m. § 7 framhållit äro *k p t t s* äfven i Pedersöre-Purmo-målet relativt långa efter *l l λ m n g r* „då ord med dessa ljudförbindelser uttalas ensamma eller förekomma i slutet af en mening“. Sålunda *háls*, *válk*, *válp*, *háms*, *dáns*, *úgt*, *svart* o. s. v.

C) Aksenten.

§ 14. För den **expiratoriska aksenten** gälla följande regler:

1) Hufvudtonen hvilar

α) i enkla ord: i allmänhet på första stafvelsen, dock ingalunda i så stort omfång som i Kronoby- och Gamlakarleby-målen. Sålunda ligger den på ursprungliga fortis-stafvelsen i en mängd tvåstafviga ord: *afé^d* (affär), *agústa agústr* (augusta, -i), *aká^d* (ackord), *aprí^l*, *dámáⁿ* (nedlåtande), *ka^dús*, *ka^plán*, *matrós*, *menú^t*, *musí^k*, *október*, *péstól*, *prísís*, *rjél*, *salvér* (servera), *salvát* (serviett), *senát* m. fl. Äfvenså på tredje stafvelsen i t. ex. *brý^gerí*, *semnár^u* (seminarium).

β) i sammansatta ord: på första sammansättningsledens örsta tonstafvelse, t. ex. *ló^dud^s'r* (ladudörr), *sógus^mán* (sages-

man). Undantag finnas dock, i ty att åtminstone följande ord hafva hufvudtonen på senare sammansättningsledens första stafvelse: *kaprét* (kapprak, fsv. *kapræter*), *kòl₂stímande* nml. *mórk* (kolmörk), *kòs₂jámbe₂sa* (jämra sig), *kòsgrúv₂sa* (grufva sig), *mærkvædqz* (märkvärdig), *òbárl* (adv. ofantligt), *òts₂stíllt* (adv. åtskilligt).

2) Bitonen hvilas:

a) stark biton: a) på första stafvelsen i trestafviga ord ifall sista stafvelsen bär hufvudtonen, t. ex. *brýgeri*.

b) på första stafvelsen, därest lång (genom vokal l. position) eller slutet, i senare sammansättningsleden af ett kompositum; t. ex. *bótstám*, *bótåktar*, *ótròv*, *ókunu*, *vátuámbar*, *gránàba* (ortn.), *méranàba* (ortn.).

*β) svag biton*¹⁾: a) på första stafvelsen, därest kort och öppen, i senare sammansättningsleden af ett kompositum, hvars första del utgöres af en enda genom vokal l. position lång stafvelse; t. ex. *ótulu* (otålig), *mályite* (maläten), *stórhóvu* („storhufvud“, okv.). Dock hör man här äfven aksentueras enligt såväl 2 *α b* som, och detta är vanligast, 2 *β c*: *ótulú*.

b) på senare stafvelsen i ett tvåstafvigt ord, hvars första stafvelse har hufvudtonen, t. ex. *túlu* (tålig).

c) på tredje stafvelsen i ett tre- l. flerstafvigt ord, hvars första stafvelse bär hufvudtonen; t. e. *ánaà* (annan), *flí₂kunà* (flickorna), *rúkuárz* (eländigare), *rúkuárva* (m. sg. af föreg.).

3) Obetonade äro:

a) förstafvelserna *bz-*, *fjz-*, *fz-*, *fzr-*, *z-*, *o-*, *tz-*; t. ex. *bzskriv*, *zmót*, *fjzskráfsali*, *okúl* (omkull), *tdé* (där), *tisámáns*. Dessliques förstafvelserna i de 1 *α* anförda 2-stafviga orden.

β) hvarje stafvelse, som ligger mellan två betonade sådana; t. ex. *a* i *végagræn* (vägskäl), *z* i *déytspòv* (en fågel),

¹⁾ Utmärkes här med punkt öfver vokalen.

u i *vátugræv* (vattupuss). Sammalunda *va* i satserna: *jér va hà*; *hà va jér* (här var det; det var här.)

I förevarande arbete angifves läget för hufvudtonen med ' och stark biton med `.

§ 15. **Musikalisk aksent.** Målet eger åtminstone tre välutpräglade sådana: **akut** (= aks. 1), **gravis** (= aks. 2), **circumflex**: de två förra sammanfattade under namnet „enkel aksent“, den senare däremot varande en sammansatt sådan. Endast följande upplysningar ser jag mig i stånd till att lämna angående bruket af dessa i målet:

1) **Akut** står på betonade enstafviga och på tonstafvelsen af sådana tvåstafviga ord, som inledas med obetonad stafvelse: *hú¹s*, *vmót¹* o. s. v. Tillkomma ändelserna -i (m. & n. sg. def.) -e (fem. sg. o. ntr. pl. def.) och -er (m. fem. ntr. pl.), så åtstadkommes dock ingen förändring härutinnan.

2) **Gravis** står öfver första betonade stafvelse, därest icke uppvisande lång vokal l. diftong, i ett 2- l. flerstafvigt ord; t. ex. *gástun²er* (väsnas), *há²ra*, *snúrut²ú¹t* (okv.) o. s. v.

3) **Circumflex**:

α) **fallande c.** („egentlig c.“ NN Fryksd. § 5, 3) står öfver gravis-stafvelse, som innehåller lång vokal l. diftong; t. ex. *stá^zora* (skata), *rí^zmu* (adj. rimmig), *há^zman* (hemman).

β) **stigande c.** hvilar på långstafvig och följaktligen ändelsesaknande infinitiv, som ej står i satslut och icke följes af *i*, *p₂*, *or*, *up* l. dyl. Till sitt väsende oblandadt stigande circumflex och begynnande något under akutens vanliga höjd, torde han i det närmaste motsvara Fryksdalsmålets „høga circumflex“ (NN Fryksd. § 5, 7); t. ex. *tu ska skrív^v nu!* *vi ska int^v sá^v e.*

Anm. Om däremot infinitiven närmare bestämmes af ett följande *i*, *p₂*, *or*, *up* l. dyl., så erhåller infinitiven gravis och partikeln akut, därest denna ej avslutar satsen; på ver-

bet faller då stark eller, ifall — såsom ofta sker — dess långa vokal samtidigt förkortas — svag biton, medan hufvudtonen öfverflyttas på partikeln; t. ex. *st²ig¹ úp* l. *st²ig úp¹ tan*. Men om partikeln står i satsslut eller åtminstone är det sista betonade ordet i satsen, så antager den ˇ (jfr. följ. mom.!), infinitiven däremot akut; t. ex. *v¹l² st¹ig ōv* (äfven + *nu*)!

γ) **fallande-stigande c.** — kan lämpligen betecknas ˇ — hvilat öfver hvilket enstafvigt ord som hälst, då det starkt betonadt står i satsslut eller in pausa. Dess slutton ligger något högre än dess första och mellan dem sjunker rösten till gravis. Under dess tryck bli annars korta stafvelser halflånga. — Exx. på denna cirkumflex, tillika visande prof på aksentuationens föränderlighet i satsen: *h¹e so k²ǎll¹ e d¹á so a vnt v¹l g²ǎ n²ǎn¹st¹ǎns. e he so k²ǎll¹? j²ōv¹! — v¹ǎn e tu n²ǎ?
j²ē¹! h¹ǎ¹r tu n²ǎn h²ǎst? — v¹ǎms h²ūs e h²ǎd²? h²t² t¹o? h¹ǎ
m²ǎt! g¹u d²ǎ! — t²ǎk ska h¹u ha h²ǎ!*

KAP. II.

Ascendent Etymologisk Öfversikt.

1. Vokalerna.

I. I betonad stafvelse.

α. Enkla vokaler.

a.

§ 16. a motsvar

1) fsv. *ä* isl. *a* *ø* *e* hsv. *a* *â* *ä* *ö* oftast; t. ex.

<i>ál</i> isl. <i>allr</i>		<i>mála</i> isl. <i>mala</i>
<i>ándur</i> ¹⁾ isl. <i>öndurr</i> fsv. <i>andur</i>	<i>márk</i> ⁸⁾ „	<i>mark</i>
<i>ágger</i> „ <i>angr</i> hsv. <i>änger</i>	<i>nába</i> ⁹⁾ „	<i>nabbi</i>
<i>ápynju</i> ²⁾ „ <i>apynja</i> fsv. <i>apinia</i>	<i>ráða</i> ¹⁰⁾ „	<i>hraðr</i>
<i>bákkst</i> ³⁾ „ <i>baxtr</i>	<i>rámu</i> ¹¹⁾ „	<i>*romugr, ram(m)r</i>
<i>fár</i> ⁴⁾ „ <i>far</i>	<i>ránd</i> „	<i>rönd</i>
<i>kása</i> ⁵⁾ „ <i>køs</i>	<i>ságg</i> „	<i>söng</i> fsv. <i>sang</i>
<i>kláka</i> ⁶⁾ „ <i>klaki</i>		hsv. <i>sjöng</i>
<i>krága</i> ⁷⁾ „ <i>kragi</i>	<i>ságg</i> „	<i>sökk</i> fsv. <i>*sank</i>
<i>lák</i> ^s „ <i>lax</i>		hsv. <i>sjönk</i>
<i>mága</i> „ <i>magi</i>	<i>skágg</i> ¹²⁾ „	<i>skakkr</i>

1) m. Träskoning under slädmede. 2) f. Apa. 3) m. Bakning.
 4) n. Farled. 5) m. Hög, hop. 6) m. Isgata. 7) Uppvisar äldre
 bet. 'hals' i sms. *krágabæm* n. 'nyckelben'. 8) n. Märke. 9) m.
 Udde. 10) adj. Snabb. 11) adj. Stark. 12) adj. Sned.

<i>skár</i> ¹⁾ jfr. isl. <i>skarr</i> n. tumult	<i>vám̄b</i> isl. <i>vomb</i>
<i>strágg</i> ²⁾ isl. <i>strangr</i>	<i>vánd</i> ⁴⁾ fsv. <i>vander</i>
<i>tála</i> „ <i>tala</i>	<i>vara</i> „ <i>vara</i> isl. <i>vera</i> ⁸⁾
<i>tvára</i> ³⁾ jfr. isl. <i>þvari</i> m.	<i>váras</i> ⁵⁾ isl. <i>vara</i>
'a cross-stick'	<i>várg</i> „ <i>vargr</i>
<i>válp</i> , <i>válp</i> fsv. <i>hvalper</i>	<i>vártu</i> ⁶⁾ „ <i>varta</i>
isl. <i>hvelpr</i> ⁷⁾	<i>vátu</i> „ <i>vatn</i>

Efter *j* står *a* i de från hsv. lånade *jága*, *jáku* 'jacka', *jákup* 'Jakob' o. *január*, vidare i det urspr. svagt betonade *a* 'jag' samt i *jám̄s* vb. 'skräfla, kälta', *járm* vb. 'gnälla, klaga', *jásar* m. 'stackare', *þjálqer* vb. 'skräfla', *þjáltar* vb. 'pallra i väg', *þásar* m. 'stackare'. Orsaken, hvarför dessa sistanförda dialektord uppvisa *a* och icke *e* resp. *æ*, är dunkel. — *jám̄s* hsv. *gjamsa uppvisar brytning i förh. till isl. *gemma* 'begabba'; *járm* vore äldre **gjarma*⁸⁾, brytn. af *germa (jfr hsv. *gorma*) och här kunde *a* kvarstå för *r* [en lika betyd. biform *jérm* finnes dock äfven i målet]; i orden med uddlj. *þj-* är *j* yngre inskott (jfr Rz under dessa ord.); *jásar* slutligen är till sin etymologi okänt.

2) isl. fsv. långt *a* i orden

*fár*⁹⁾ isl. *fár*- efter analogi med vb. *fara*;

fát „ *fátókr* fsv. *fätiker- förkortning på grund af äldre aflednings-betoning;

nát „ *nátt* — förkortning för lång kons. (NN GNSpr § 148).

3) äldre *ä*-ljud, af olika orsaker: *bláder* hsv. *bläddra* visar anslutning till subst. *blad*; jfr ock ndl. *bladeren* (TAMM Etym. Ordb. ²) — *blásér* hsv. *blessera* är folketymologisk

¹⁾ vb. Genljuda. ²⁾ adj. Sträng. ³⁾ vb. Omröra i gröt. ⁴⁾ adj. Ond; m. Djäfvul. ⁵⁾ vb. Varsna. ⁶⁾ f. Varta. Jfr NN Fryksd § 42. ⁷⁾ fsv. -a- beror på följ. 1: NN Fryksd. § 29. ⁸⁾ LGR Btr. p. 91 anm. ⁹⁾ n. Farsot.

bildning, jfr sv. *blaserad*. — *gláns* hsv. *glänsa* är nybildning efter subst. — *láma* vb. 'nedslå' isl. *lemja*, jämfördt med *lémr* adj. (eg. p. p.) 'qvs. sönderlagen; trött, matt' isl. *lamiðr laminn*, visar konfusion af den urspr. böjningen. — *lándðu* f. 'pråm' vore isl. *lengja f. 'lång farkost', men är analogisk nybildning på adj. *langr*, dial. *långg*. — *náva* m. 'näfve' isl. *hnefi* utgår från urnord. **hnabán-*, jfr LGR Btr. p. 88. Däraf har i nyare tid vb. *náva* 'gripa' — utan omljud (*náva) — bildats. — *má trománt* (jfr Rz 752 b) tls. 'med våld' < *trugment, bildadt af vb. *truga* + romaniska änd. *-ment*, som i uttalet lämpats efter den i svenskan ganska vanliga ljudförbindelsen — *ant-*.

a.

§ 17. *a* motsvarar

1) isl. fsv. *ā* hsv. *å* blott i orden

gá isl. *gá* (sälls. biform till *ganga*)

stá fsv. *stā* („ „ „ *standa*)

*ifrán*¹⁾ jfr fsv. *frān*

ábrúð fsv. *ābrut* hsv. *åbrodd*.

Jämförelsevis unga äro följande låneord, i hvilka *a* = hsv. *ā*: *bál* hsv. *bal*, *fál* hsv. *farlig*, *démrál* hsv. *general*, *klár* hsv. *klar*, *sál* hsv. *salig*, *skrál* hsv. *skral*, *smál* hsv. *smal*, *stát* hsv. *stat* (= ståt), *sál* hsv. *sjal*.

2) isl. fsv. *ǣ* (omlj. isl. *e* *ø*) hsv. *a*

α i enstafviga, med kort konsonant utljudande ord, allmänt; t. ex.

<i>bád</i> isl. <i>bað</i>	<i>dá</i> isl. <i>dagr</i>	<i>dás</i> _{se} ²⁾ isl. <i>dasask</i>
<i>blád</i> „ <i>blað</i>	<i>dál</i> „ <i>dalr</i>	<i>fát</i> „ <i>fat</i>

1) I tls. *lúgt ifrán* 'långt ifrån' (Sk. Vs.). 2) vb. *Ligga* o. *draga sig*, *lätjas*.

<i>flát</i> isl. <i>flatr</i>	<i>mát</i> isl. <i>matr</i>	<i>sál</i> isl. <i>salr</i>
<i>glád</i> „ <i>glaðr</i>	<i>rát</i> ¹⁾ „ <i>hrat</i>	<i>ták</i> „ <i>þak</i>
<i>mál</i> „ <i>mølr</i>	<i>sák</i> „ <i>søk</i>	<i>vád</i> „ <i>veð</i> .
<i>mán</i> „ <i>møn</i>		

β) framför urspr. *ld*, *lð*, *ln*, *rð*, *rl* och *rn* t. ex.

<i>fálđ</i> ²⁾ isl. <i>falda</i> vb., <i>faldr</i> m.	<i>áñàku</i> hsv. <i>a[ma]nacka</i>
<i>gálđ</i> „ <i>geld(v)</i> fsv. <i>galder</i>	<i>ál</i> ³⁾ isl. <i>arðr</i> m., <i>arði</i> pret.
<i>hálđ</i> „ <i>halda</i>	<i>vál</i> „ <i>verða</i> fsv. <i>varþa</i> ⁴⁾
<i>kálđ</i> „ <i>kaldr</i>	<i>kár</i> ⁵⁾ „ <i>karl</i>
<i>sálđ</i> „ <i>seldi</i> fsv. <i>saldi</i>	<i>kál</i> hsv. <i>Karl</i> n. pr.
<i>sválđ</i> „ <i>svelgði</i> (jte <i>svalg</i>)	<i>flán</i> „ <i>flarn</i>
<i>válđ</i> „ <i>valdi</i>	<i>gán</i> „ <i>garn</i>
<i>áñ</i> , <i>ár</i> „ <i>ϕln</i>	

γ) i enskilda ord f. ö., t. ex.

ár pl. 'andra' isl. *aðrir* — „ersättningsförlängning“ sedan *ð* utfallit; äfvenså *áru* sg. fem. 'annan' *aðru < *annru isl. *önnur* fsv. *annur*; vokallängden öfverförd också till *áder* pron. 'annan; andre'.

nán 'någon', *nár* & *ná* 'några' — liksom föreg. Här har *gh* < *k* utskjutits vid böjn.: akk. sg. **nah[va]ran* (isl. *nakkvarn*) nom. pl. **nah[va]rir* & c; jfr Ru *наѣран* sg., Np Vö *nágar* Nyl. *nóger* pl.

stáver m. 'staf' fsv. *staver* m.

3) hsv., eg. latinskt *au* i *águst* August n. pr. Detta för att undvika den i svenskan obrukliga diftongen *au*. Gången har säkerligen varit denna: först har *u* reducerats och *a* förlängts⁶⁾, hvarefter halvokalen bortfallit.

1) n. As. 2) m. Fäll; vb. Fälla. 3) n. Årder; vb. Plöjde.

4) Se LGR Btr. p. 91, anm. 5) men pl. *karar* här likasom i alla öfriga östsv. mål (utom ål.?) 6) En sådan diftong *āu* finnes t. ex. i littaviskan.

§ 18. är alltid långt och motsvarar

1) hsv. $\bar{e}$ i följande från riksspråket upptagna ord

<i>bé</i>	hsv. <i>bedja</i>	<i>hélé</i>	hsv. <i>helig</i>
<i>bistáéle</i>	„ <i>beskedlig</i>	<i>klén</i>	„ <i>klen</i>
<i>éd</i>	„ <i>ed</i>	<i>séd</i>	„ <i>sed</i>
<i>évi</i>	„ <i>evig</i>	<i>stég</i>	„ <i>steg</i>
<i>féber</i>	„ <i>feber</i>	<i>té</i>	„ <i>te</i>
<i>hédar</i>	„ <i>heder</i>	<i>tvé-</i>	„ <i>tve-</i>
<i>hédnugg</i>	„ <i>hedning</i>		

och kanske några andra.

2) isl. fsv. $\bar{i}$ i *vér* prep. 'vid' isl. *viðr* fsv. *viþer*. Här har — likasom i *ér* hsv. *eder* pron. akk. pl. fsv. *ider* o. *ner* hsv. *ner* isl. *niðr* fsv. *niþer* — först *i* > *e* (jfr nyl. *váder áder náder*), därpå $\bar{o}$ bortfallit och slutligen ersättningsförlängn. inträdt. *viðr* prep.: *vadar*: *vér* = *viðr* m.: *véd*, i sms. *váda* — (§ 62, 1 δ): hsv. *ved* o. s. v.

3) äldre $\bar{i}$: *ólékt* hsv. *olikt* jfr isl. (*g*)*líkr*
pégu „ *piga* fsv. *pīgha*
vég adj. „ *vig*
vég vb. „ *viga* isl. *vīgja*

Föreligger här afljud?

4) fsv. $\bar{æ}$ i *ísén* vb., *ísénar* m., *ísénst* f. = fsv. *þiæna*, *þiænist*, *thiænera*.

I mom. 2—4 yttrar sig depalatalisering; LGR Btr. §§ 37 ff.

§ 19. är städse kort och representerar

I. äldre $\ddot{i}$ samt motsvarar då:

1) isl. fsv. *i* hsv. *i e*

α) framför långt *g* och *k*, t. ex.

<i>bríku</i>	hsv. <i>bricka</i>	<i>prík</i>	hsv. <i>prick</i>
<i>drík</i>	fsv. <i>drikka</i>	<i>ríg</i>	„ <i>rigg, rigga</i>
<i>fík</i> & <i>fí</i>	„ <i>fik</i>	<i>skrík</i> ²⁾	fsv. <i>skrikka</i>
<i>fíku</i>	hsv. <i>ficka</i>	<i>sník</i> ³⁾	„ <i>snikka</i>
<i>flíku</i>	„ <i>flicka</i> ¹⁾	<i>sprík</i>	hsv. <i>spricka</i> v.
<i>hík</i>	„ <i>hicka</i>	<i>stík</i>	„ <i>sticka</i> v.
<i>líg</i>	isl. <i>liggja</i>	<i>stíik</i>	fsv. <i>skikka</i>
<i>ník</i>	hsv. <i>nicka</i>	<i>víg</i>	hsv. <i>vigg</i> (isl. <i>veggr</i>)
<i>píg</i>	fsv. <i>pigger</i>	<i>víkt</i>	fsv. <i>vikt</i>
<i>pík</i>	isl. <i>pikka</i>	<i>džík</i> & <i>dží</i>	„ <i>gik</i>
<i>plíg</i>	hsv. <i>pligg</i>		

Desslikes i *sígal* 'segla' isl. *sigla*, *vík* 'veck' isl. *vik* o. *ísík* m. 'spene' jfr Dm *kick m. idm („et ved reduplikation dannet barneord“ BUGGE i NN Dm. p. 95 n. 6).

β) framför långt *l*, t. ex.

<i>bíld</i>	hsv. <i>bild</i>	<i>píldar</i>	hsv. <i>piller</i>
<i>brílur</i>	„ <i>brillor</i>	<i>spíl</i>	isl. <i>spilla</i>
<i>díl</i>	„ <i>dill</i>	<i>stíl</i> ⁴⁾	„ <i>stilla</i>
<i>dríl</i>	„ <i>drill</i>	<i>tríl</i>	„ <i>trilla</i>
<i>míla</i>	fsv. <i>millan</i>	<i>víllkor</i>	fsv. <i>vilkor</i>
<i>míld</i>	isl. <i>mildr</i>	<i>džíl</i>	hsv. <i>gilla</i>

Dessutom *víla* isl. *vilja* vb. Då ordet har samma form äfven i öfriga östsvenska mål (Östb., Eg. Fld, Nyl., Estl., Ru),

1) Jfr. BUGGE i NA IV 118. 2) vb. Åka skridsko. 3) vb. Snickra. 4) vb. Utfodra kreatur.

så kan här af med säkerhet slutas till en gammalnordisk inf. *vila. Jfr KARSTEN Kkr § 65, 3 a) p. 80.

γ) framför långt *m*, t. ex.

<i>dím<u>bu</u></i> isl. <i>dím<u>ba</u></i>	<i>lím<u>pu</u></i> hsv. <i>lím<u>pa</u></i>
<i>glím<u>t</u></i> hsv. <i>glím<u>t</u></i> , -a	<i>sím<u>pu</u></i> „ <i>sím<u>pa</u></i>
<i>ím<u>p</u></i> ¹⁾ fsv. <i>ím<u>pa</u></i>	<i>vím<u>p</u>l</i> „ <i>vím<u>p</u>l</i>
<i>klím<u>p</u></i> „ <i>klím<u>per</u></i>	<i>ísím<u>b</u></i> „ <i>ím</i>

Dessutom *límbu* f. 'tacka', afljud till fspr. *lamb*; fför kort *m* i *glíma* 'glimma' fsv. *glima* [trol. < *glí-ma], *ím* ²⁾ 'lem' fsv. *límb* [altså pro *límb] och *hímal* isl. *himill*. Sist anförda ord är till sin form påverkadt af hsv., ty ljudlagsenligt borde det i målet lyda *hímal l. *hímal*.

δ) framför långt *n*, t. ex.

<i>bín<u>d</u></i> isl. <i>bín<u>da</u></i>	<i>sín</i> isl. <i>sín<u>ni</u></i>
<i>blín<u>d</u></i> „ <i>blín<u>dr</u></i>	<i>skrín<u>d</u></i> hsv. <i>skrín<u>da</u></i>
<i>fín</i> „ <i>fín<u>na</u></i>	<i>spín</i> isl. <i>spín<u>na</u></i>
<i>grín<u>d</u></i> „ <i>grín<u>d</u></i>	<i>stín</i> „ <i>stín<u>nr</u></i>
<i>hín<u>u</u></i> „ <i>hín<u>na</u></i> f.	<i>stísín</i> „ <i>skinn</i>
<i>mín</i> „ <i>mín<u>ni</u></i> n.	<i>vín</i> „ <i>vinna</i> vb.
<i>mín<u>st</u></i> „ <i>mín<u>nstr</u></i>	<i>vín(u)</i> „ <i>vín<u>dr</u></i>
<i>pín</i> „ <i>pín<u>ni</u></i>	<i>vín<u>tar</u></i> fsv. <i>vín<u>ter</u></i>
<i>rín</i> fsv. <i>rín<u>na</u></i>	<i>vín<u>ísil</u></i> hsv. <i>vín<u>kel</u></i>

ε) framför *g*-ljud, t. ex.

<i>bríg<u>gu</u></i> isl. <i>brín<u>ga</u></i>	<i>ríg<u>g</u></i> isl. <i>hrín<u>g</u></i>
<i>díg<u>ga</u>l</i> hsv. <i>dín<u>gla</u></i>	<i>ríg<u>g</u></i> „ <i>hrín<u>gja</u></i>
<i>fíg<u>ger</u></i> isl. <i>fín<u>g</u></i>	<i>spríg<u>g</u></i> „ <i>sprín<u>ga</u></i>
<i>híg<u>k</u></i> hsv. <i>hín<u>k</u></i>	<i>tín<u>d</u>zst</i> fsv. <i>ting<u>est</u></i>
<i>píg<u>st</u></i> fsv. <i>pín<u>giz</u></i>	<i>víg<u>k</u></i> ³⁾ „ <i>hvín<u>ka</u></i>

¹⁾ vb. Ympa. ²⁾ Men pl. *lámar* (a-omljud; § 34, 4). ³⁾ vb. Vackla.

ζ) framför långt *s* eller *s* + *kons.*, t. ex.

<i>bríst</i> v. fsv. <i>brista</i>	<i>míst</i> isl. <i>mista</i>
<i>bríst</i> m. „ <i>vrist</i>	<i>rístu</i> ¹⁾ „ <i>rista</i> f.
<i>dísk</i> isl. <i>diskr</i>	<i>kvíst</i> „ <i>kvistr</i> m.
<i>físk</i> „ <i>fiskr</i>	<i>tvíst</i> hsv. <i>tvista</i>
<i>hís</i> hsv. <i>hissa</i>	<i>tísistu</i> isl. <i>kista</i>
<i>krísn</i> isl. <i>kristna</i> vb.	

Dessutom framför kort *s* i t. ex. *glása* 'glänsa' < *glī-sa.

η) framför (urspr.) långt *t* eller *t* + *kons.*, t. ex.

<i>bítu</i> hsv. <i>bittida</i>	<i>mít</i> hsv. <i>midt</i>
<i>glítar</i> „ <i>glittra</i>	<i>smítu</i> fsv. <i>smitta</i> f.
<i>hít</i> ²⁾ isl. <i>hitt</i>	<i>vítu</i> isl. <i>vitni</i> n.

θ) i kortstafviga ord, då *i* (> *ε*), *j* l. *u* står i följande stafvelse; t. ex.

<i>bítu</i> isl. <i>bitit</i>	<i>bítu</i> ⁵⁾ isl. * <i>bíta</i> f. (jfr <i>biti</i> m.)
<i>blívu</i> hsv. <i>blifvit</i>	<i>bítul</i> ⁶⁾ „ <i>bitull</i> m.
<i>drívu</i> isl. <i>drifit</i>	<i>fínu</i> „ <i>finá</i>
<i>grípu</i> „ <i>gripit</i>	<i>knítu</i> ⁷⁾ jfr isl. <i>gnit</i> , * <i>gnita</i>
<i>hípu</i> ³⁾ „ * <i>hipinn</i>	<i>lídu</i> isl. <i>liðugr</i>
<i>klívu</i> „ <i>klifit</i>	<i>nídur</i> ⁸⁾ jfr isl. <i>nið</i> pl. -ar, f.
<i>ívu</i> ⁴⁾ fsv. <i>ivi(r)</i>	<i>níku</i> lat. <i>Nico[laus]</i>
<i>rívu</i> isl. <i>rifit</i>	<i>sínu</i> isl. <i>sina</i>
<i>llítu</i> „ <i>slítit</i>	<i>skrívu</i> ⁹⁾ fsv. <i>skriva</i> f.
<i>stílu</i> „ <i>skilja</i>	<i>stítu</i> ¹⁰⁾ isl. <i>skita</i> f.
<i>vítu</i> „ <i>vitja</i>	<i>víku</i> „ <i>vika</i> f.

1) f. Streck, linje. 2) pron. Det (betonadt). 3) adj. Häpen, eg. p. p. af vb. *hípan, urgerm. LGR Btr. § 38 p. 86. 4) prep. Öfver. 5) f. Bett af orm &c. 6) m. Betsel. 7) f. Grand. 8) f. pl. Nedan (månskite). 9) f. Skrefva. 10) f. Diarré.

e) efter palatal kons. kvarstår *i* stundom ss. *z*, t. ex. *džiift* hsv. *gift* n. & *gifta* vb., *džiikt* hsv. *gikt*, *džiita* fsv. *gita* hsv. *gitta*, *išita* hsv. *kittla*, *stšiift* hsv. *skifta*.

z) i några enskilda ord, där hsv. inflytande måhända gjort sig gällande; t. ex. *ribu* hsv. *ribba*, *skriift* hsv. *skrift*, *llip* hsv. *slippa*, *víp* hsv. *vippa* m. fl.

Anm. Jämför LGR Btr pp. 83—84 och KARSTEN Kkr § 44, 3, för hvilka mål i det närmaste samma regel för *i* > *z*, som de här ofvan lämnade, äro gällande.

2) isl. fsv. *ī* hsv. *i*: α) på grund af vokalförkortning före konsonantförbindelse: *bīld* m. 'plogbill' jfr isl. *bilðr*, *īldar* 'elak, ond' isl. *illr*, *sīld* 'sill' isl. *síld*.

β) på grund af vanligen obetonad ställning: *z vz nz* hsv. *i vi ni* fsv. *ī vīr (n)īr*.

γ) *blīs* m. 'bläs', *blīsu* adj. 'bläsig' böra sammanställas med da. *blīs* (LGR Btr p. 88 mom. 3) "med oklar fornhistoria" (TAMM Etym. Ordb. ² s. bläs).

3) äldre *y* i ordet *īp* adj. 'öppen' fsv. *ypin* (jte *opin*) — troligen efter analogi med *īv* (i 1 § här ofvan) — samt *grīl* vb. 'skymla för ögonen' jfr isl. *grylla* 'to see dimly'. — Namn på *-by* uttalas vanligen *-bz*, t. ex. *súmbz* Sundby, *krómbz* Kronoby, *nýkárbz* Nykarleby, *gámbalkárbz* Gamlakarleby.

II. äldre *e* och motsvarar då

1) isl. *e* (e) fsv. *æ* hsv. *e* i *ä*

α) på grund af progressivt palatal-omljud:

stšīru f. hsv. *skära* (redskapet)

stšīrvlu hsv. *skärfla skärfva — redan isl. *skirfli* n.

išīru ¹⁾ hsv. *tjära* fsv. *tiæra* isl. *tjara* f., *išīra* vb.

1) i västra o. södra Pedersöre, f. ö. *išōru*, *išōra*.

β) på grund af regressivt palatal- och *i*-omljud:

jíta hsv. *äta* isl. *eta* — från urg. *it-* 2 o. 3 sg. (LGR Btr p. 87 a) 1).

<i>läsa</i>	'läst'	isl. <i>lesit</i>
<i>läsa</i>	'läkt'	„ <i>lekit</i>
<i>räsa</i>	'drifvit'	„ <i>rekit</i>
<i>isita</i>	'kittel'	„ <i>ketill</i>
<i>fära</i> ¹⁾	'farit'	„ * <i>ferit</i> , <i>farit</i>
<i>vära</i> ¹⁾	'varit'	„ <i>verit</i>

Dessutom *läta* 'låtit' mot isl. *låtít*; gåfve fno. *lētít, möjligen analogibildning efter *läsa*. Ur detta sup. och inf. *låta* (mot fsv. *lāeta* med *i*-omlj. af *ā* liksom isl. pres. *lét*) kunde man väl annars uppkonstruera en fornöstsv. böjning *lēta *lēt*[-*um*] *lētít.

γ) framför *k* (jfr I 1 α ofvan) åtm. i *spräcklu* 'spräcklig' fsv. *spræklot*, *pík* hsv. *peka* nyl. *pecka, *kníkt* hsv. *knekt* mht. *knéht*. Det sist anförda ordet är naturligtvis icke lånadt från finska *knihti* — såsom Hagfors § 24 tror —, utan tvärtom; jfr äfven nyl. *kníkt* idm.

Oförklarligt är *z* uti *píta*: hsv. *peta* — affjud?

2) hsv. *ē* nht. *ie* i ordet *viderwædē* hsv. *vederværdig* ty. *wiederwärtig*; vokalens korthet beror på stafvelsens urspr. bibetonade ställning.

3) isl. *ei*: *fríst* 'tubba' isl. *freista*, *en* 'en' isl. *einn*, *te* 'de' isl. *þeir* — de två senare vanligen obetonade. Hit hör vidare *inda* hsv. *enda* < *ēnde*, -*a* med förkortn. fför konsgrupp, likasom i *fríst*; det senare därjämte orddubblett till *fráest* hsv. *fræsta*, 'försöka'.

¹⁾ i norra o. östra Pedersöre samt hela Purmo; f. ö. *fúra* *vúra* l. *fára* *vára*.

§ 20. är alltid långt i målet och motsvarar

1) fspr. hsv. långt i allmänt; t. ex.

<i>blīster</i> ¹⁾	isl. <i>blīstra</i>	<i>līd</i> ⁵⁾	isl. <i>hlīð</i> f.
<i>drīvu</i>	„ <i>drīfa</i> f.	<i>līv</i>	„ <i>līf</i>
<i>flīnskålu</i> ²⁾	fsv. <i>flīnskallotter</i>	<i>rīm</i>	„ <i>hrīm</i>
<i>flīsu</i>	isl. <i>flīs</i> f.	<i>rīt</i>	fsv. <i>rīta</i> ⁶⁾
<i>frīða</i>	fsv. <i>frīadagher</i> ³⁾	<i>sīk</i>	isl. <i>sīkr</i>
<i>glī</i> ⁴⁾	isl. <i>gljā</i> * <i>glīh(w)a</i>	<i>svīn</i>	„ <i>svīn</i>
<i>grīp</i>	„ <i>grīpa</i>	<i>tīd</i> ⁷⁾	„ <i>þīða</i>
<i>grīs</i>	„ <i>grīss</i>	<i>tīmas</i> ⁸⁾	fsv. <i>tīmas</i>
<i>klīv</i>	„ <i>klīfa</i>	<i>vīt</i>	isl. <i>hvītr</i>
<i>knīv</i>	„ <i>knīfr</i>	<i>đēīn</i>	fsv. <i>gīn</i> (jte <i>gēn</i>)

Ang. *bīcēnīg* 'bård på kläder' < fsax. pref *bī-* se LGR Btr p. 67. Gammalt är *ī* äfven i *drīstu* 'dristig' mht. *drīstich* och *pīsku* 'piska, f.' nht. *peitsche*.

2) äldre kort *i* ngn gg, t. ex.

bīle hsv. *billig*, lty låneord (TAMM Etym. Ordb.)

bīter isl. *bitr-* med anslutn. till vb. *bīta*

grīp „ *grīpr*, egentl. 'kreatur'; anv. i sms ss. öknamn.

klīster hsv. *klīster-* ex. anal. med *blīster* o. *drīstu*.

3) isl. *ei*: *īlak* isl. *ei-lakr hsv. *elak* (jfr LEFFLER i Sv.

Landsm. I 272)

knīstu ⁹⁾ isl. *gneistī*; troligen affjud.

4) äldre *ē*: *glīs* hsv. *gles* — affjud?

1) vb. Hvissla. 2) adj. Flints kallig. 3) Urspr. engelskt l. nordtyskt låneord: Bugge i NA IV 122. 4) vb. Glänsa. 5) f. Backslutning. 6) Uppresa; jfr Bugge i Brates 'Runverser' 10. 7) vb. Uptina. 8) vb. Para sig. 9) f. Gnista.

*híkur*¹⁾ jfr ty. *hefe*

krítur ä- nsv. *kretur*. Enär detta ord i de flesta dialekter uppvisar *i* (se t. ex. Rz 356 a, Vätö-, Dalm.-, Nyl.-, Vörå-ordb.), synes det ej djärft att antaga en gammal uttalsform *kríatur, hvaraf — med bortfall af det obetonade *a* — målens *krítur*.

5) äldre *y* i *bírugg* hsv. *byrå* (nyl. *bírozzg*) och *dívalstrák* hsv. *dyfvelsträck*. Orden hafva säkert med denna vokalisation inkommit från någon annan dialekt.

o

§ 21. endast långt, motsvarar:

1) fsv. hsv. långt *o* — äfven i de fall, då isl. har *ú* (NN GNSpr. § 7, 2) — allmänligen; t. ex.

<i>bóu</i>	fsv. <i>bō</i>	<i>góman</i> ³⁾	isl. <i>gómr</i>
<i>bók</i>	„ <i>bōk</i>	<i>kóu</i>	fsv. <i>kō</i>
<i>bróu</i>	„ <i>brō</i>	<i>krók</i>	isl. <i>krókr</i>
<i>dóm</i>	isl. <i>dómr</i>	<i>jóu</i> ⁴⁾	fsv. <i>lioi</i> Sdw.
<i>flóra</i> ²⁾	„ <i>flōrr</i>	<i>skólu</i>	isl. <i>skóli</i> m.

2) isl. *o* *o* fsv. *o* framför urspr. *rǫ* *rn* *rt*, t. ex.

<i>ból</i>	isl. <i>borð</i>	<i>móð</i>	isl. <i>morð</i>
<i>fól</i> ⁵⁾	„ <i>forða</i>	<i>nóla</i>	„ <i>norðan</i>
<i>hón</i>	„ <i>horn</i>	<i>pórt</i>	„ <i>port</i>
<i>jól</i>	„ <i>jorð</i>	<i>skólu</i> ⁶⁾	„ <i>skorða</i> f.
<i>kón</i>	„ <i>korn</i>		

1) f. pl. Till brygd använd humle. 2) m. Urinränna i fähus.

3) n. Gom. 4) adj. Ljum. 5) vb. Undanskaffa. 6) f. Stöd under t. ex. båt l. vägg.

3) isl. fsv. *u* för urspr. *rð rt*, i t. ex.

smór isl. *smurði*

síðórtu fsv. *skúrta*

bóð isl. *burði hsv. *borde*, allm. anv. ss. inf. = hsv. *böra*.

u

§ 22. motsvarar:

1) isl. *u* *ø* fsv. hsv. *u* allmänt, i sht då följande stafvelse innehåller *i* eller *u*, äfvensom alltid för *b d g l ø p* och vanligen framför *n*; t. ex.

<i>búð</i>	fsv. <i>buþit</i>	<i>stúba</i>	fsv. <i>stubbi</i>
<i>búra</i>	„ <i>burit</i>	<i>súð</i>	hsv. <i>sudd</i>
<i>stúla</i>	„ <i>stulit</i>	<i>fúl</i>	isl. <i>fullr</i>
<i>kúla</i>	hsv. <i>kulen</i>	<i>gúl</i>	„ <i>gull</i>
<i>múla</i>	„ <i>mulen</i>	<i>hún</i>	„ <i>hundr</i>
<i>klúbu</i>	„ <i>klubba</i>	<i>kúna</i>	„ <i>kunna</i>
<i>líku</i>	fsv. <i>luka</i> ¹⁾	<i>mún</i>	„ <i>munnr</i>
<i>línu</i> ²⁾	isl. <i>hlunr</i> m.	<i>súnd</i>	„ <i>sund</i>
<i>smúgu</i> ³⁾	„ <i>smuga</i> f.	<i>túgg</i>	„ <i>þungr</i>
<i>smúlu</i>	fsv. <i>smula</i>	<i>súgk</i>	fsv. <i>siunka</i>
<i>súgu</i>	hsv. <i>sugga</i>	<i>túp</i>	hsv. <i>tupp</i>
<i>gúb</i>	„ <i>gubbe</i> ⁴⁾	<i>úp</i>	isl. <i>upp</i>

glúg vb. 'titta' hör till isl. *glöggr* adj. 'skarpsynt'. *éinhlúdu* adj. 'enhällig' vore isl. *einholdugr.

Dessutom i en mängd yngre låneord; t. ex. *búnt* hsv. *bunt*, *kúsk* hsv. *kusk*, *múf* hsv. *muff*, *púmp* hsv. *pump*, *skút* hsv. *skutta* m. fl. m. fl.

¹⁾ fspr. *ü* intygas äfven af nyl. *líku* estl. *líku* f. 'öppning, port'. ²⁾ f. Block i väfstol. ³⁾ f. Smygvrå. ⁴⁾ Förek. första gg. i tryck år 1620: Norelius NA I 221.

2) äldre långt *u* i de vanl. bi- l. obetonade *hu nu tu* = isl. *hún nú þú*.

3) isl. fsv. kort *o*:

α) då *z* står i följande stafvelse, t. ex. *húka* 'hvilken', *túka* 'sådan' fsv. *höl(i)kin þöl(i)kin* (N_N G_N S_{pr}. § 189 p. 505).

Detta moment sammanfaller f. ö. nära med 1 i denna §, i ty att *o* och *u* redan växla i fspr. (Rqv IV 60 ff., 71 ff., N_N G_N S_{pr}. § 138); sålunda hafva t. ex. i isl. st. vb. af *fljóta*-klassen (N_N Altisl. Gr. p. 160) i p. p. *o*, fsv. däremot *u*. Målet följer härutinnan fsv., t. ex. *frúsa*, *súpa*, *klúva*, *krúpa*, *kúma*, *skúta*, *súða*, *llútsa* o. s. v.

β) då *u* står i följande stafvelse. Denna tilljämning visar sig exempelvis i följande ordpar:

<i>bóra</i>	vb. 'borra'	men	[<i>nása-</i>] <i>búru</i>	f. '[näs-]borre'
<i>klókar</i>	m. 'klockare'	"	<i>klúku</i>	f. 'klocka'
<i>kál</i>	n. 'sotkol'	"	<i>kúlu</i>	adj. 'sotig'
<i>skóra</i>	vb. 'skåra'	"	<i>skúru</i>	f. 'skåra'
<i>skóta</i>	vb. 'skotta'	"	[<i>bró</i>] <i>skútu</i>	f. 'brödspade'
<i>smóla</i>	vb. 'smula'	"	<i>smúlu</i>	f. 'smula'
<i>snár</i>	m. 'snor'	"	<i>snúru</i>	adj. 'snorig'
<i>snót</i>	n. 'tölp'	"	<i>snútu</i>	adj. 'dum'
<i>tóla</i>	vb. 'tåla'	"	<i>túlu</i>	adj. 'tålig'

I de flesta fall har denna ljudväxling dock upphäfts till förmån för vare sig *o* eller *u*.

γ) stundom framför *d l n*; t. ex.

<i>brúð</i>	isl. <i>broddr</i>	<i>húð</i> ²⁾	fsv. <i>hiolt</i>
<i>uð</i>	" <i>oddr</i>	<i>múð</i>	isl. fsv. <i>mold</i>
<i>skul</i> ¹⁾	" <i>skolla</i> no. <i>skolle</i> fsv. <i>skolla</i>	<i>túnt</i>	fsv. <i>tompt</i> ³⁾
<i>trul</i>	" <i>troll</i>	<i>únt</i>	hsv. <i>ondt</i> .

¹⁾ vb. Lysa grant. Jfr mina ÖM p. 103. ²⁾ pret. Höll. ³⁾ Se ang. detta ord N_N i NA II 39.

Samma osäkerhet, som i mom. α påvisades, gäller äfven här; sålunda kan tvärtom *o* i målet äfven stå för äldre *u* (§ 29, 2 β).

4) äldre långt *o*:

α) på grund af aksentflyttning i t. ex. *túbak* hsv. *tobak* (hos Runeberg *töbák*), *skúmàkar* (i VNyl. ännu *skumàkar(a)*), *gudá* hsv. *goddag!*

β) på grund af förkortning fför kons.-förbind i t. ex. *bín* isl. *bóndi*¹⁾, *súkn* isl. *sókn*; högsvenskt inflytande har gjort sig gällande i *blómu* f.: isl. *blómi* m.

5) hsv. *ý* i *sístúg* hsv. *skygg*, egentl. brytning af urnord. **skeggw-* (N_N NA I 167 o. 169).

6) närmast äldre långt *å* i *fúr* sup. 'fätt' < *fōr < *fäit ("vocalis ante vocalem corripitur").

7) äldre kort *a* i *vúre fúre* hsv. *varit farit*. Dessa former brukas i de västra och södra byarne samt äro analogiskt bildade efter *burit skurit*.

u

§ 23. förekommer ss. kort blott i *gus* hsv. *guds* i några formler, t. ex. *va z gús nàm!* *gús olz bõtsa* (& -z) den heliga skrift. För öfrigt är det

§ 24. alltid långt och motsvarar

1) isl. fsv. långt *u* (*o*) hsv. *u* *o*, t. ex.

<i>brúð</i>	isl. <i>brúðr</i>	<i>krúnú</i>	isl. <i>krúna</i>	hsv. <i>krona</i>
<i>búk</i>	„ <i>búkr</i>	<i>lús</i>	„ <i>lús</i>	
<i>búr</i>	„ <i>búr</i>	<i>szúk</i>	„ <i>szúkr</i>	
<i>dúk</i>	„ <i>dúkr</i>	<i>sístút</i>	fsv. <i>skiūta</i>	isl. <i>skjóta</i>
<i>grús</i>	fsv. <i>grūs</i>	<i>tsút</i>	„ <i>piūta</i>	„ <i>ljóta</i>
<i>hús</i>	isl. <i>hús</i>	<i>út</i>	„ <i>út</i>	

¹⁾ Äfven *bón*; ortn. alltid *bóndas*. ²⁾ Äfven *blómu* (sälls.); vb. *blómas*.

stáfu f. 'stäfva' isl. *skjóla* vore fsv. *skiūla. — *lún* v. 'klippa med öronen, om häst': nyl. (m. fl.) *lýna* kan vara afledn. från fn. *lýja* pret. *lúða* 'slå'.

2) fsv. kort *u* isl. *o* i orden *lún* fsv. *lughn* isl. *logn* och *ún* fsv. *ughn* isl. *ofn*, hvilka uppvisa konsonantbortfall och ersättningsförlängning.

3) isl. (*j*)ó (*j*)ú fsv. (*i*)ū (*y*) hsv. *y* efter *l* och *r* i orden:

<i>blúnw</i> isl. <i>bljúgr</i>	<i>grútu</i> ¹⁾ jfr isl. <i>grjót</i>
<i>brút</i> „ <i>brjóta</i>	<i>klúnw</i> isl. <i>kljúfa</i>
<i>flúnw</i> „ <i>fljóga</i>	<i>krúp</i> „ <i>krjúpa</i>
<i>flút</i> „ <i>fljóta</i>	<i>rúk</i> „ <i>rjúka</i>
<i>frús</i> „ <i>frjósa</i>	<i>strúk</i> „ <i>strjúka</i>
<i>grún</i> „ <i>grjón</i>	

Dessutom *knút* hsv. *knyta* fsv. *kniuta* och *snút* hsv. *snyta* fsv. *sniuta mht. *sniuzen* (KLUGE Et. Wbuch⁴ 312 b).

Anm. Samma öfvergång anträffas äfven i GKby (HGF § 51), Teerijärvi, Esse och Kronoby — d. v. s. Pedersöres gamla område —, i Norrbotten o. norra Västerbotten (LGR Btr. § 52 p. 119), Estland (Ordb.) o. Runö (Ru § 34, 7).

4) äldre *ÿ* i

dúk hsv. *dyka* jfr no. *dukka* da. *dukke* lty. *dúken*
dún fsv. *dyghn* — depalatalisering och ersättningsförlängning:
súr hsv. *syra* "syre" (i bällspel).

3f

§ 25. är alltid kort och motsvarar

1) fspr. *ÿ*, uppkommet dels genom *i*-omljud af *o* l. *u* dels genom labialisering af äldre *i*, allmänt; t. ex.

1) f. Matbit; lättare måltid.

<i>brýððu</i>	isl. <i>bryggja</i> f.	<i>krýfðu</i>	fsv. <i>krykkia</i>
<i>brýr</i>	„ <i>byrja</i>	<i>krýnt</i> ²⁾	jfr isl. <i>kyn</i>
<i>býsu</i>	fsv. <i>byssa</i>	<i>lýku</i>	„ <i>lykka</i> 'fortuna'
<i>fýll</i>	isl. <i>fylla</i> vb.	<i>lýfu</i>	„ <i>lykkia</i> 'ögla'
<i>fýr</i>	„ <i>fyrir</i>	<i>lýst</i>	isl. <i>lystugr</i>
<i>hýlu</i>	fsv. <i>hylla</i>	<i>rýg</i>	„ <i>hryggr</i> m.
<i>hýðale</i>	isl. <i>hyggiligr</i>	<i>skrímt</i>	fsv. <i>skrympta</i>
<i>knýk</i>	„ <i>hnykkja</i>	<i>stýnd</i>	„ <i>skynda</i>
<i>krýmp</i>	fsv. <i>krympa</i>	<i>stýk</i>	isl. <i>stykki</i>
<i>krýst</i> ¹⁾	jfr. isl. <i>krysa</i> vb. 'krypa'	<i>stýndu</i> ³⁾	„ <i>kyndugr</i> .

ýgk vb. 'ömka' (jte sms.) är säkerligen inkommet från hsv. (se W-JEURL. o. SV. AKAD. ORDL. uppl. 6); äfvenså *býksur* hsv. *byxor*.

2) isl. fsv. hsv. *i* "i omedelbar närhet af en labial eller (l) n r" (LGR Btr § 28, 4 p. 68) åtm. i orden

<i>býsman</i>	fsv. <i>bismān</i>
[<i>gäst</i>] <i>gývar</i> ⁴⁾	hsv. [<i>gäst</i>] <i>gifvare</i>
<i>sprýndu</i>	fsv. <i>springa, spryngia</i> f.
<i>sprýfu</i>	hsv. <i>spricka</i> f.

3) älgre *u*, kort l. långt

α) på grund af progressivt *j*-omljud i

<i>jýg</i>	hsv. <i>ljugit</i> — fsv. <i>lughit</i> med <i>i</i> öfverfördt från inf.
<i>jýmska</i>	fsv. <i>liumski</i>
<i>jýn</i>	hsv. <i>juni</i>
<i>jýl</i>	„ <i>juli</i>
<i>jýst</i>	„ <i>just</i>
<i>jýsom</i>	„ <i>just som</i> .

¹⁾ n. Kryp, pyssling. ²⁾ adv. Underligt. ³⁾ adj. Inbilsk.
⁴⁾ Yngre form; äldre, ännu förekommande, är *déásdéávar* m. idm.

β) af oklar anledning i några ord:

ný isl. *nú*, *tý* isl. *þú*; vanl. obetonade. Dessa ord förekomma med *ø* i GKby (HGF § 39); i Estland äfven *nø*.

flýgu fsv. *flugha*, *stýgu* fsv. *stugha stuvu* isl. *stofa* — kunde återgå på ett afljudsstadium urgerm. **fleug(ɣ)ōn-* (jfr KLUGE Et. Wbuch 4 88) **steuβōn-*, hvarpå *eu* > *iu* > *y* *ÿ*? *stýva f. äfven i östra Nyl. och i Estland.

4) hsv. långt *ö* i *džýmžg* hsv. *gödning*, *lýšš* hsv. *löken* (men obest. sg. *lók*) och *-šýrar* hsv. *-körare*, det senare alltid bibetonadt.

§ 26. *ɣ* visar sig vara *i*-omljud af *o* l. *u* åtminstone i följande ord, hvilka saknas i hsv.:

býlu f. 'getingbo' urn. **būljōn-* jfr isl. *ból* (BUGGE i Dm. p. 252)

býsu f. 'svinläger; oordnad bädd': jfr isl. *bos* n.

drýlt vb. 'dröja, söla': jfr hsv. *drul*.

drýnt vb. 'slå': jfr målets o. nyl. *drunta vb. idm.

knýšil m. 'krok, bukt', *knýklu* f. 'buktt': jfr nyl. *knókløger* adj. 'ojämn'.

knýr vb. 'slå bukt på ngt': jfr hsv. *knor-la*, Rz 338 b *knorr*.

knýrp vb. 'gå ojämt': jfr no *knurp* m. 'knort, knude'.

knýsu f. 'bylte': jfr Rz 338 b *knosa* vb. 'sammantrycka' m. m.

lýde vb. 'trafva, om häst': jfr *lód* vb. idm.

mýlt vb. 'hopfösa': jfr nyl. *múlta* vb. idm.

mýssi vb. 'täta med mossor': jfr isl. *mosi* m. 'mossa'.

mýtu adj. 'surmulen': jfr nyl. *mútøger* adj. idm.

prýtu adj. 'surmulen': jfr nyl. *prútøger* adj. idm.

pýsur f. pl. 'bagage, bylte': jfr isl. *posi* m. 'påse'.

skrýplu adj. 'skroflig': jfr isl. *skroppinn* hsv. *skrumpen*.

stýlt vb. 'stulta': jfr hsv. *stulta*.

stýrmis vb. 'rasa, väsnas' isl. *styrma* vb.: jfr isl. *stormr* m. hsv. *storm*.

stíptæg m. 'kälke (den bakre) anv. vid stocksläpning': jfr

isl. *stuttr* adj. 'kort'.

sýlt vb. 'dröja, söla': jfr fsv. *swela* (GL) idm.

týnäs vb. 'blifva tunn' isl. *Þynnask*: isl. *Þunnr* adj.

ísýltru f. 'oredig massa': *kóltar* vb. 'hopfösa'.

ísýrs vb. 'huttra', eg. 'kröka sig af kyla': jfr Rz 347 a

korra vb. 'hoprulla'.

y

§ 27. är alltid långt och motsvarar:

1) isl. fsv. långt y hsv y ö, allmänt; t. ex.

<i>blý</i>	isl. <i>blý</i>	<i>krýn</i> ⁴⁾	isl. <i>krýna</i>
<i>bý</i>	" <i>býr</i>	<i>lýsu</i> ⁵⁾	" <i>lýsa</i> f.
<i>býtt</i> ¹⁾	" <i>býta</i>	<i>lýt</i> ⁶⁾	" <i>lýta</i>
<i>dýnu</i> ²⁾	" <i>dýna</i>	<i>ný</i>	" <i>nýr</i>
<i>lýs</i>	" <i>lýsa</i>	<i>trýn</i>	" <i>trýni</i>
<i>knýlu</i> ³⁾	fsv. <i>knýla</i>	<i>yíl</i>	" <i>yíla</i>

2) äldre kort y, förlängdt fför 2 konsonanter: *brýst* fsv. *bryst* hsv. *bröst* och *trýsk* isl. *Þryskva* (< *Þriskva*) hsv. *tröska*; *trýs* vb. 'töras' torde ha sin inf. nybildad efter pret. o. sup. *trýst*: ant. analogibildn. efter hsv. *trösta* isl. *treystask* eller ock utgående från afljudsstadiet **trust-* (jfr eng *trusth*)-?

3) isl. fsv. långt u (o) hsv. u

a) på grund af progressivt i-omljud:

džýp isl. *djúp*, *djúpr*

yír fsv. *diur*

ísýv isl. *Þjófr* fsv. *Þiuver*

1) Bet. äfven dela. 2) f. Bolster; men *bálster* n. Hufvud-dyna. 3) f. Puckel. 4) vb. Kröna. 5) f. Norrskén. Tros vara väldiga luftvägor (jfr Elivågar!) i världsrymden. 6) vb. Vanställa.

β) framför labialerna *m p*:

<i>kjúpu</i>	hsv. <i>kupa</i>	<i>sýmu</i>	hsv. <i>summa</i> , * <i>sūma</i>
<i>rjúm</i>	isl. <i>rúm</i>	<i>sýp</i>	isl. <i>súpa</i>
<i>ským</i>	hsv. <i>skum</i> ty. <i>schaum</i>	<i>tým</i>	fsv. <i>þūmi</i>
<i>stýp</i>	isl. <i>stúpa</i>		

Under samma förhållanden står *y* äfven för isl. *ju* i *rjúpu* 'ripa' isl. *rjúpa* [*re-up: *ripa* *re-ip NN U J 47] och *strjúpa* isl. *strjúpi* hsv. *strupe*. Hvert hör *skryft* adv. 'treffligt' ? troligen, trots den vid första ögonkast stora olikheten i bet., till isl. *skrypr* adj. 'förgänglig': jfr näml. no. *skryp* adj. 'udrøi, kortvarig, forgjængelig'; altså målets *skryp* vb. 'roa, oppmuntra': isl. *skrypr* = hsv. *skämta* isl. *skemta*: isl. *skammr* adj. 'kort'.

§ 28. *y* är *i*-omljud bl. a. i följande ord, som sakna hsv. motsvarighet:

gljútrgg < *gljútrgg m. 'pojke'; jfr Rz 202 a *glunt*.

sýd vb. 'luta', eg. om båt: isl. *súð* f.

sýtnegg f. (= isl. *arfsal*): isl. *sút* f.

trýtu f. 'tut, pip; trut'¹⁾: hsv. *trut*.

ýr n. 'urväder' står för *úr isl. *úr* n. idm och har lånat vokal från det egentl. därifrån afleda verbet *úra* isl.

o

§ 29. motsvarar

1) isl. fsv. *o* hsv. *o á*

α) alltid om *a* står l. stått i följande stafvelse; t. ex.

blótn isl. *blotna* *bóga* jfr isl. *bogi*

*blóta*²⁾ jfr isl. *bloti* *bók* hsv. *bocka*

1) *bónr setar*, *trýtu* Barnet lipar. 2) vb. Töa.

<i>brótnu</i>	isl. <i>brotna</i>	<i>lóga</i>	isl. <i>loga</i>
<i>dóva</i> ¹⁾	„ <i>dofi</i>	<i>móka</i>	„ <i>moka</i>
<i>dómn</i>	„ <i>dofna</i>	<i>mósa</i>	„ <i>mosi</i>
<i>dóþ</i>	„ <i>doppa</i>	<i>skóda</i>	„ <i>skoða</i>
<i>dróþ</i>	„ <i>droppa</i>	<i>sóva</i>	„ <i>sofa</i>
<i>fóla</i>	„ <i>foli m.</i>	<i>spróta</i>	„ <i>sproti</i>
<i>klóva</i>	„ <i>klofi</i>	<i>sóra</i> ²⁾	„ <i>sori</i>
<i>kópar</i>	„ <i>koparr</i>	<i>tróða</i>	„ <i>troða</i>

β) i alla de fall f. ö., som ej inrymmas under §§ 22, 3; 31, 1 eller 32, 3; t. ex.

<i>blók</i>	hsv. <i>block</i>	<i>lók</i>	isl. <i>lok</i>
<i>bós</i>	fsv. <i>bos</i>	<i>móru</i>	„ <i>morgunn</i>
<i>bótnu</i>	isl. <i>botn</i>	<i>ók</i>	„ <i>ok</i>
<i>brót</i> ³⁾	„ <i>brot</i>	<i>plók</i>	„ <i>plokka</i>
<i>flót</i>	„ <i>flot</i>	<i>skróv</i>	hsv. <i>skrof</i>
<i>fróst</i>	„ <i>frost</i>	<i>sófu</i>	„ <i>soffa</i>
<i>kós</i>	hsv. <i>kors</i>	<i>són</i>	isl. <i>sonr</i>
<i>króþ</i>	isl. <i>kroppr</i>	<i>stók</i>	„ <i>stokkr</i>
<i>kófarþ</i>	hsv. <i>koffert</i>	<i>tród</i> ⁴⁾	„ <i>troð</i>
<i>lóft</i>	isl. <i>loft</i>	<i>tróg</i>	„ <i>trog</i>

2) isl. fsv. — och äfven finskt — *u*

α) i öppen stafvelse, om *a* följer efter denna (urgerm. *a*-omljud); t. ex.

<i>bróna</i> ⁵⁾	isl. <i>bruni</i>	<i>móna</i> ⁷⁾	isl. <i>muni</i>
<i>dóga</i>	„ <i>duga</i>	<i>spóna</i> ⁸⁾	„ <i>spuni</i>
<i>dóna</i>	„ <i>duna</i>	<i>nóka</i> ⁹⁾	fi. <i>muhku</i>
<i>drósa</i>	fsv. <i>drusi</i>	<i>nóra</i> ¹⁰⁾	„ <i>muhrata</i>
<i>lóta</i> ⁶⁾	isl. <i>hluti</i>		

¹⁾ m. Dvala. ²⁾ m. Sörja. ³⁾ n. Underlag för häfstång. ⁴⁾ n. Upptrampad stig. ⁵⁾ m. Brand. ⁶⁾ m. Del. ⁷⁾ m. Tanke. ⁸⁾ m. Spånad. ⁹⁾ o. ¹⁰⁾ vb. Söla, Dröja.

Gammalt *a*-omljud förklarar äfven *o* i

hóg isl. *hugr* gen. *hogar
*lóm*¹⁾ „ *hlumr* „ *hlomar
róg „ *rugr* „ *rogar

β) sällan f. ö.; åtm. dock i följande ord:

<i>bófał</i> ²⁾	hsv. <i>buffel</i>	<i>kómblu</i> ⁴⁾	jfr isl. <i>kumbl</i>
<i>bók</i>	isl. <i>bukkr</i>	<i>stómbał</i> ⁵⁾	„ <i>stumra</i>
<i>bóska</i>	fsv. <i>buske</i>	<i>óm</i>	„ <i>um</i>
<i>rósk</i>	isl. <i>ruska</i>	<i>ómgòs</i>	hsv. <i>umgås</i>
<i>brón</i>	„ <i>brunnr</i>	<i>sónder</i>	isl. <i>sundr</i>
<i>drókn</i> ³⁾	„ <i>drukna</i>	<i>stónd</i>	„ <i>stund</i>
<i>fómbał</i>	hsv. <i>fumla</i>		

β) isl. *ú* fsv. *ū* *ō* i *hósbùn* m. isl. *húsbóndi* fsv. *hūs-* & *hōsbōndi*.

4) isl. *ρ* i *hóg* isl. *hogg* hsv. *hugg* n. (Jfr Kock Fsv. Ljudl. 469).

5) isl. fsv. kort *a* framför urspr. *ld ng* stundom; t. ex.
ólđar isl. *aldr*
ógst fsv. *angist*
sógg „ *sanger*

Högsvenskt inflytande har här gjort sig gällande, äfvensom i orden *hólkår*⁶⁾ hsv. *hállkarł*, *stónd*⁶⁾ hsv. *stánd* och *fógg* hsv. *fånge*, hvilka icke kunna vara gamla i målet.

6) isl. fsv. långt *a*, förkortadt dels i relativt obetonad ställning dels framför konsonantförbindelse; t. ex.

<i>mo</i>	isl. <i>má</i>	<i>óta</i>	isl. <i>átta</i>
<i>to</i>	„ <i>þú</i>	<i>sólđ</i>	„ <i>sáld</i>
<i>so</i>	fsv. <i>sā</i>	<i>snólđ</i> ⁷⁾	jfr isl. <i>snáldr</i>
<i>óska</i>	„ <i>ūsikka</i>		

1) m. Handtag på åra m. m. 2) m. Tölp. 3) vb. Drunkna.
 4) adj. Ovig; Rz 344 b *kumlíg. 5) vb. Vackla; ramla. 6) Men *háłđ* vb., *stándar* m. 7) I sms. *knésnòłđ* m. Knäskål.

7) hsv. *ä* i uttr. *hós* o *kós* [jte *háś* o *káś*: jfr §§ 130, 1; 132, 1; 31, 1] jfr hsv. *härs* och *tvärs*; *ó* har tillkommit genom assimilering med följande betonade vokaler.

8) isl. *ei* fsv. *ē* i det vanligen obetonade *tom* 'de, dem' fsv. *þēm* isl. *þeim(r)*.

o

§ 30. motsvarar

1) isl. fsv. långt *a* allmänt utom i de fall, som höra under §§ 17, 1 o. 32, 2.

<i>ók</i>	fsv. <i>ūka</i> ¹⁾	<i>gót</i> ³⁾	isl. <i>gátt</i>
<i>óker</i>	„ <i>āker</i> ¹⁾	<i>gró</i>	„ <i>grár</i>
<i>bót</i>	isl. <i>bátr</i>	<i>póval</i> ⁴⁾	fsv. <i>Pāval</i>
<i>dóm</i> ²⁾	„ <i>dámr</i>	<i>blót</i>	isl. <i>blátt</i>
<i>fó</i>	„ <i>fá</i>	<i>rót</i>	„ <i>hrátt</i>

2) urspr. kort, men tidigt — ish. fför *rđ* *rt* *rn* (jfr Nx G N Spr. § 147 a) — förlängdt *a*; t. ex.

<i>bón</i>	isl. <i>barn</i>	<i>kóða</i>	hsv. <i>kardade</i>
<i>gólar</i>	„ <i>garðar</i>	<i>móðar</i>	isl. <i>marðar?</i>
<i>hólar</i>	„ <i>harðari</i>	<i>skón</i>	„ <i>skarn</i>

3) finska dift. -uo i *bóntöna*⁵⁾ jfr. fi. *tuo-*; desslikes vid uttalandet af fi. ord sådana som *suola*: *sóla*, *kuoli*: *kóla*, *suomessa*: *sómesa* o. s. v. Sammalunda uttalas detta tveljud af nylänningar som *o* eller *o*.

a

§ 31. motsvarar

1) fspr. *o*, då detta i målet kommer att stå framför *l* eller *r*, *rł*, *ś* i slutet stafvelse; blir denna, genom tillägg af

¹⁾ Kvant. afj. till isl. *aka*, *aker*: jfr Koek Fsv. Ljl. 407 ff. ²⁾ m. Anda (i dryck). ³⁾ n. Dörr-, fönsterpost. ⁴⁾ I ortnamn. ⁵⁾ pl. t. def. (g.?) Förningar till barnsängskvinna.

ändelsevokal, öppen, så inträder *o*; så t. ex. *hál* men *hól*, *kál* men *kól*, *gár* men *gór*; *fárg*¹⁾ *árl* *árlm* *hálma* *bárl* *kás* &c.

2) äldre *a* i *siálv* (Kå) 'själf', hkt ord (uppvisande *v*-omljud?) altså representerar fn. *sjalf* fsv. *sialver*, medan *siól* = fsv. *siælver*.

@

§ 32. motsvarar

1) fspr. *ä* *o* (jfr §§ 30, 2; 31, 2) framför urspr. *rð* och *rt* i sluten stafvelse; blir denna, genom tillägg af böjnings- l. aflednings-ändelse, öppen, så öfvergår *@* > *o* — likasom äfven i följ. mom. af denna §. T. ex. *hál* isl. *harðr* (men komp. *hólar* § 30, 2), *gál* isl. *garðr* (men pl. *gólar* ibd.), *máð* isl. *morðr* (men *móðar* ibd.); äfvensom *káð* hsv. *karda* (men pret. *kóða* ibd); ntr. *hárl* o. s. v.

2) fspr. *ā* framför *r* och af *l* uppkommet *l* i sluten stafvelse; t. ex.

<i>nár</i> ²⁾	fsv. <i>nār</i>		
<i>fár</i>	„ <i>fār</i>	n.,	men <i>fór</i>
<i>hár</i>	isl. <i>hár</i>	„	<i>hór</i>
<i>sár</i>	„ <i>sár</i>	„	<i>sór</i>
<i>kál</i> ³⁾	„ <i>kál</i>	„	<i>kóla</i>
<i>nál</i>	„ <i>nál</i>	„	<i>nóla</i>
<i>stál</i>	„ <i>stál</i>	„	<i>stóla</i>

Äfvenså *bál* adj. hsv. *bål* (TAMM Et. O² s. v.).

3) fsv. *ö* framför *l* i ordet *bálm* fsv. *bolna* hsv. *bulna*.

§ 33. Anm. till §§ 30—32.

Denna företeelse — på hvilken folkskollärer G. VIK-LUND först gjorde mig uppmärksam — är naturligtvis fram-

1) vb. Sladdra. 2) adv. När. 3) m. Blast på rotfrukter.

kallad af den höjning mot gommen tungan gör vid bildandet af *r*, *q* och *l*. På samma gång den sålunda är ett kriterium på skillnaden *d*: *q* (§ 5 α), är den dock icke numera oinskränkt rådande, i ty att (särdeles hos det yngre släktet) utjämning börjar göra sig gällande till förmån för *o* *o*. Likväl har jag funnit exx. på regelns tillämpning i alla byar: fullständigast i Källby, Forsby och Purmo, minst i stadens närmaste grannskap.

e

§ 34. Målets *e* (§ 2, δ) motsvarar

1) isl. *e* *z* fsv. *æ* hsv. *ä* (*i*) allmänt; efter *j* äfven isl. *a* *o* fsv. *a* (jte *æ*); t. ex.

<i>bjélqru</i>	hsv. <i>bjálra</i>	<i>hálu</i>	isl. <i>hella</i> f.
<i>brán</i>	isl. <i>brenna</i> vb. tr.	<i>jéla</i>	„ <i>hjalli</i>
<i>bákall</i> ¹⁾	jfr isl. [<i>dár</i> -] <i>bekill</i>	<i>kráka</i> ⁴⁾	ä-nsv. <i>kræka</i>
<i>béygl</i>	fsv. <i>bænker</i>	<i>lésa</i>	isl. <i>lesa</i>
<i>bás</i> ²⁾	jfr isl. <i>bersi</i> (= <i>bassi</i>)	<i>lléðzu</i>	„ <i>sleggja</i>
<i>báter</i>	isl. <i>betri</i>	<i>sprét</i>	„ <i>spretta</i>
<i>drégg</i>	„ <i>drengr</i>	<i>stédr</i> ⁵⁾	„ <i>steðja</i>
<i>drépa</i>	„ <i>drepa</i>	<i>véni</i>	„ <i>venja</i>
<i>fjéatur</i> ³⁾	„ <i>fjoturr</i> fsv.	<i>ðéava</i>	„ <i>gefa</i>
	<i>fiætur</i>	<i>íséni</i>	„ <i>kenna</i>
<i>fél</i>	„ <i>fella</i>		

2) äldre kort *a*:

α) på grund af *i*- l. palatal-omljud:

lémi ⁶⁾ isl. *laminn*
skréyglu hsv. *skranglig*

1) m. Tölþ. 2) m. Gumse. 3) m. Slå på slädmed. 4) vb. Krypa. 5) vb. Stanna. 6) adj. — se § 16, 3.

náfsi isl. *nakinn*

váfsi „ *vakinn*

grán f. 'gran' osh *gráv* f. 'graf' torde hafva sitt *a* från plur. (NN Få § 103), *dréga* vb. 'draga' och *véda* vb. 'vada' från pres., isl. *dreg veð*.

β) framför ett i följande stafvelse befintligt *u*:

<i>bléndu</i>	isl. <i>blanda</i> f.	<i>stáku</i>	isl. <i>stókkóttir</i>
<i>háku</i>	„ <i>haka</i>	<i>ségu</i>	„ <i>saga</i>
<i>ládu</i>	„ <i>hlaða</i> f.	<i>trénu</i>	„ <i>trana</i>
<i>llégu</i>	fsv. <i>slaga</i>	<i>védu</i>	fsv. <i>hvaða</i>
<i>stédu</i>	isl. <i>stöðugr</i>	<i>kválmn</i>	hsv. <i>kvalmig</i> .

Dessutom: *kénu* f. 'spån' jfr nyl. *kamu*, *tásu* adj. 'träsigt' jfr Vö. *tásu*, *vámblu* adj. 'öfvermåttan fet' isl. *vömblygr (afledt från *vembill m. 'person med stor våm').

Vid dessa formers förklaring måste tanken på egentligt *i*-omljud uteslutas, ehuru *a* ju af forno är tecknet därpå. Till ofvanstående ord äger man nämligen faktiskt följande isl. motsvarigheter: obl. *blöndu hoku hlöðu sögu trönu* samt *stöðugr stókkóttir*. Vidare uppvisar Runömålet, som generaliserat nominativen, *háka kána llága trána* — d. v. s. utan *a*, hvilket ljuds förekomst i Ped.-Pu. altså måste vara beroende af det följande *u*. Slutligen finnes i ortens språk äfven *ø* — som är = isl. *ø* — i st. f. *a* (§ 43, 1), hvarjämte i de västra byarne äfven *háku ládu ságu* o. s. v. höres. På grund af alt detta uppställer jag följande hypotes: det låg klart för folkmedvetandet att en vokalförändring i de anförda orden borde inträda; nu var emellertid *u*-omljudsföreteelsen jämförelsevis sällsynt, följaktligen äfven *ø*: då använde man i stället det såsom *i*-omljudvärkande vida allmännare *e* (*a* *æ* *u*). Altså hafva vi här „kombineradt *i*- och *u*-omljud“ d. v. s. *u*-omljud utmärkt

med *i*-omljudets tecken ¹⁾ och utvecklingen har varit:
hlōðu (o. s. v.) > *lóðu* > *lêðu* > *láðu*.

Anm. *ä*-ljud omtalas såsom stående i liknande ställning äfven från Gamlakarleby (HGF § 31), Vörå (FTHL Vö § 20, 8), Närpes (FTHL Np § 10), Nyland (FTHL Nyl § 15, 1), Estland (FTHL R-W § 12, VLL O-N § 22, 2, FTHL-VLL Estl. Ordb.), Finnby i Eg. Fld (*lêðu trénu* i VLL Fby-Ordl.), Korpo o. Houtskär (FAGERLUND p. 128), Kökar (KARSTEN § 47 anm. 3 p. 55); från Fårö uppgifves *lêða* 'lada' i Noreens afh. öfver nämnda mål § 103.

γ) i det oftast bi- l. obetonade *et et* isl. *at* men *fgutn. et* (jfr ock fi. — från skand. tunga lånade — *että*).

3) isl. fsv. långt *ā* i orden

láta ²⁾ isl. *láta* (pres. *lét*) fsv. *lāta* > *læta*. Jfr § 19 II 1 β här ofvan o. LGR Btr § 81 anm. 1 p. 148.

te konj. urn. *pē isl. *pá* — vokalförkortning på grund af svagt betonad ställning. Jfr LGR Btr p. 155.

4) isl. fsv. kort *i* hsv. *e i* i allmh. då fspr. *i* ej > *ɛ* (§ 19 I 1). Följande säkra fall kunna konstateras:

α) på grund af *a*-omljud, t. ex.

báta ³⁾ isl. *biti*, obl. *bita*

háta „ *hiti* „ *hita*

hénd fsv. *hinna* vb.

lám isl. *limr*, urn. gen. *lemaR (LGR Btr. m. 84)

lám ⁴⁾ fsv. *limna*

lána isl. *linr*, sv. böjn. *lini*, -*a*

láva „ *lifa*

¹⁾ Sedan detta skrefs har doc. LINDGREN i en anmälan af KARSTENS Kkr-m., i Finsk Tidskrifts julihäfte 1892, antydt en liknande åsikt. ²⁾ vb. Tillåta. ³⁾ m. Beta, bit. ⁴⁾ vb. Lämna; kvar- l. öfverblifva.

<i>mégk̄</i> ¹⁾	jfr Rz 439 a <i>minka</i>
<i>nást</i> ²⁾	isl. <i>nista</i>
<i>stága</i>	„ <i>stigi</i> , obl. <i>stiga</i>
<i>svága</i> ³⁾	„ <i>svigi</i> , obl. <i>sviga</i>
<i>sákni</i> ⁴⁾	„ <i>sitna</i>
<i>sáma</i>	fsv. <i>sima</i>
<i>stápa</i>	isl. <i>skip</i> , urgerm. * <i>skepa</i> -
<i>stápa</i>	„ <i>skipa</i>
<i>stápar</i>	„ <i>skipari</i>
<i>váda</i> - i sms.	„ <i>viðr</i> gen. <i>viðar</i> (* <i>veðar</i>)
<i>váta</i>	„ <i>vita</i>
<i>mát</i> ntr. af „	<i>miðr</i> - äfven ingående i sms. <i>máda</i> m. 'mid- dag' och <i>másómar</i> (& <i>másúmar</i>) hsv. 'midsommar' — återger urgerm. * <i>meðro</i> -.

β) på grund af relativt obetonad ställning:

i pron. <i>me</i> <i>men</i> <i>met</i>	= isl. <i>mik</i> <i>minn</i> <i>mitt</i>
<i>te</i> <i>ten</i> <i>tet</i>	= „ <i>þik</i> <i>þinn</i> <i>þitt</i>
<i>se</i> <i>sen</i> <i>set</i>	= „ <i>sik</i> <i>sinn</i> <i>sitt</i>
<i>he</i> pron. 'det'	= „ <i>hitt</i>

γ) i följd af hsv. inflytande, t. ex. *blák fámm spák spát*
tán ván m. fl.

δ) isl. *ei* framför kons.-förbind. i *bésk* adj. 'bäsk' isl.
beiskr, *háls* vb. isl. *heilsa*, *hámsk* isl. *heimskr*, *hant* hsv. *hemta*
isl. *heimta* m. fl. och *éndrúðsæt* *éndrúpsæt* adv. 'i en fortsätt-
ning, alltid'. Det senare ordet rekonstruerar jag till **einde-*
gis-ept[ir] ur ett ntr. *eindegi = isl. *eindagi* m.; dess bety-
delse blir altså: "termin efter termin". — *vám* isl. *hveim* beror
på relativt obetonad ställning. — *dég* m. 'deg' isl. *deigr* torde
vara bildadt ur sg. def. *dégr* efter analogi af *vegr*: *végr* m.
fl. (§ 47, 3).

1) vb. Gå sakta. 2) vb. Förse med reskost. 3) m. Vidja
anv. vid höbärning. 4) vb. Segna ihop.

§ 35. *e* uppträder som *i*-omljud af *a* i följande ord, hvilka sakna etymologisk hsv. motsvarighet:

brást vb. 'sprätta': jfr pret. *brast*.

bánd_{se} vb. 'föra sig ovårdsamt' eg. 'sno sig': jfr *band*.

bágg_{se} vb. 'oroligt kasta sig af och till': jfr ty *bange*.

fláder vb. 'fladdra': jfr hsv. *fladdra*.

fláts vb. 'slå': jfr *fláts* vb. idm. (eg. väl 'slå med *flata* handen').

glánu f. *glęđna 'klar fläck mellan skyar': jfr *gládu* f. öppning i is' isl. *gláđr* adj. 'klar'.

jáms vb. 'kälta': jfr *jáms* vb. 'skräfla' (§ 16, 1).

kránfsu f. 'bänk; spinnrocksbrädet' fsv. *krænkie isl. *krekkja: jfr no. *krakk* m. *krank 'stol, pall'.

lándsu f. isl. *lengja 'takved': jfr isl. *langr*.

lépa va. 'lapa': hsv. *lapa*.

lák_{su} f. isl. *lekkja 'mäskkar': jfr Rz 387 b *lakk* m. 'lank'.

ppjál_{ter} vb. 'pallra i väg, palta af': jfr *ppjál_{ter}*, ÖM 10 *ppjalta, *ppjallra vb. idm.

plágg vb. 'vråka, eg. tränga, i sig mat l. dryck': jfr got.

praggan vb. 'tränga' hsv. *prång*.

prápal vb. 'sladdra': jfr ty. *plappern*.

rápa vb. 'rapa' da. *ræbe* isl. *repta*: jfr hsv. *rapa*.

síśágg_{lu} adj. 'gänglig': jfr nyl. *skággloger* adj. idm.

sá_{ndu} f. 'bryne (af sandsten)': jfr isl. *sandr* m.

trása vb. 'gå i trasiga kläder': jfr hsv. *trasa*.

Huruvida *kránu* adj. 'torr och mager' uppvisar *i*- l. *u*-omljud i förh. till *kránót* Pet., *kránuger* l. *-oger* Nyl. 'gänglig' och Nyl. *skránuger* adj. 'skral, usel', *skránabàd* n. 'vidrighet, elände' — är osäkert; dock synes det förra antiligare, ty jfr no. *skræna* vb. tr. 'förtorka': *skran* adj. (äfvén i Värml. Rz 599 a) 'mager, torr'.

§ 36. motsvarar

1) isl. fsv. $\bar{e}$ hsv. $\bar{a}$ allmänt utom framför $\check{r}$ och r -supradentaler; t. ex.

<i>bréd</i> ¹⁾	isl. <i>bréða</i>	<i>skvák</i> ⁴⁾	jfr hsv. <i>kväka</i> , isl. <i>kvékla</i> 'to chirp'
<i>brék</i>	fsv. <i>brækia</i>	<i>snév</i>	isl. <i>snéfr</i>
<i>hév</i> ²⁾	„ <i>hæver</i>	<i>séd</i>	„ <i>séði</i>
<i>klé</i>	isl. <i>kléða</i>	<i>sát</i>	„ <i>sáti</i>
<i>légd</i> ³⁾	„ <i>légð</i>	<i>trét</i>	„ <i>þréta</i> vb.
<i>néter</i>	„ <i>nétr</i>	<i>vét</i>	„ <i>véta</i> vb.
<i>skrém</i>	„ <i>skréma</i>	<i>vétu</i>	„ <i>véta</i> f.

Äfvenså när fsv. $\bar{e}$ = isl. $\acute{e}$ (N_N Altisl. Gr. § 142), t. ex.

<i>fé</i>	fsv. <i>fē</i>	isl. <i>fé</i>
<i>kné</i>	„ <i>knē</i>	„ <i>kné</i>
<i>tré</i>	„ <i>trē</i>	„ <i>tré</i>
<i>tét</i>	„ <i>thæter</i>	„ <i>þéttr</i>

2) isl. e $\check{e}$ fsv. $\bar{e}$ i *gléd* isl. *gléðja* hsv. *glädja*, *vég* isl. *vegr* och kanske ngt annat dylikt. Ordet *gléd* är väl direkte upptaget från hsv. I *kvélq* (jte *kvélq*) isl. *kveld* är förlängningen framför kons.-grupp af yngre datum och har försiggått inom målet.

3) isl. fsv. i i följande ord, hvilkas rotvokal först undergått a -omljud och sedan träffats af depalatalisering samt förlängts framför utfallande $\check{d}$ och 2 kons.:

<i>fréd</i> ⁵⁾	isl. <i>fríðr</i>	gen. * <i>freðar</i>
<i>léd</i> ⁵⁾	„ <i>liðr</i>	„ * <i>leðar</i>
<i>véd</i> ⁵⁾	„ <i>viðr</i>	„ * <i>veðar</i>

1) vb. tr. Smälta. 2) adj. Duglig, präktig. 3) f. Däld. 4) vb. Skrika, om barn. 5) Orden förekomma oftare utan än med utlj. *d*.

lévar isl. *lifr* gen. *lefrar

smé(d) har följt *fréd(d)* *lé(d)* *ve(d)* — isl. *smiðr* gen. *smiðs*.

4) isl. *á* pr omljud: *hés* isl. *háss* hsv. *hes*, jfr fsv. *hæsa* f. 'heshet'.

5) isl. *ei* i orden:

læg isl. *leiga* hsv. *lega* vb.

sæg „ *seigr* „ *seg*

tæg „ *teigr* „ *teg*.

Jag antager ett öfvergångsstadium *læg *sæg *tæg, hvarefter ett slags ersättningsförlängning inträdt. Att öfvergången icke kan vara gammal, synes framgå däraf att mångenstädes i Nyland (Sibbå, Helsinge, Esbo m. fl. st.) en liknande ljudlag i våra dagar håller på att bryta sig igenom: *læg* isl. *leiga*, *vét* isl. *veit* o. s. v. — Att här antaga afljud (ss. LGR Btr p. 115 mom. c), går ej an för dessa mål — ty hvarför skulle vokalen i *lega &c hafva förlängts?

égnðm m. hsv. *egendom* har ombildats efter föresyn af vb. *äga*. — *fén* hsv. *fan* kan vara inkommet från ngn annan dialekt.

Hit kunde hänföras *rásil* m. 'jätte' < *rcisill, afledn. o. aflj. till isl. *rísa* vb. *rísi* m., jfr *reisuligr* adj. hsv. *reslig*. Sammalunda vore *rásur* f. pl. 'fiskafskräde' ett isl. **hrei[n]sur* jfr *hreistr* n. idm; i Estl. finnas *résis* *rés* isl. *hreisa vb. *rensa*.

§ 37. *i*-omljud visar sig åtm. i följande för hsv. främmande ord:

bréd vb. tr. 'smälta': isl. *bráð* (§ 36, 1).

hév adj. 'duglig', omlj. af **häf-*: *haf-*, aflj. *hōf-*, hvaraf omlj. isl. *hófr* adj. idm. (§ 36, 1).

frég vb., *frégu* f. 'fråga' jfr isl. *frégr* adj.: isl. pret. *frá* *frag fsv. *frāgha* vb.

skvæk vb. 'skrika': *skvāk-: no. *skvāka* 'svadse, kagle', *skvakka* 'bjæffe' (§ 36, 1).

*væs*¹⁾ vb. 'vara af vikt, betyda': jfr kske isl. *vá*²⁾ f. 'möda';
ent væs hæ nǫ vore altså eg. "inte går någon nöd på
 [för det]".

e

§ 38. står blott framför *r* och *r*-supradentaler (§ 2 *δ*) och förekommer i alldeles samma fall som *a* § 34, 1 & 2, hvartill därför hänvisas:

Exx. 1) = isl. *e* *ę* (*j*)*a* fsv. *æ*:

<i>bér</i>	isl. <i>ber</i> n.	<i>bjéra</i>	fsv. <i>biæra</i>
<i>ðséra</i>	" <i>gera</i>	<i>bjérg</i>	isl. <i>bjarg</i> fsv. <i>biærg</i> <i>h</i>
<i>lérft</i>	hsv. <i>lärft</i>	<i>bjérk</i>	fsv. <i>biærk</i> - (i ortn.)
<i>mér</i>	isl. <i>merr</i>	<i>(d)jérv</i>	isl. <i>djarfr</i>
<i>stérk</i> ³⁾	fn. * <i>sterfka</i>	<i>stjérft</i>	" <i>stertr</i> fsv. <i>stierter</i>

2) = isl. fsv. kort *a* fför ett i följande stafvelse befintligt *u*, "kombineradt *i*- och *u*-omljud":

snéru isl. *snara*, obl. *snǫru*⁴⁾.

§ 39. *i*-omljud föreligger i

jérm vb. 'gnälla, klaga': jfr *járm* vb. idm

knér vb. 'kälta': jfr hsv. *knarra*

knér vb. 'höja'⁵⁾: jfr isl. *hnár* adj. hög, pr. *hnarr

kvérku f.: jfr hsv. *kvarka*, men isl. *kverk* f. 'strupe, hals'.

¹⁾ förekommer blott i pres., hvadan ej kan afgöras om verbet är akt. (pret. *vást) l. deponens (pret. *vásta). ²⁾ urnord. *vainwô > fi. *vaiva* (BUGGE NA. II 208). ³⁾ vb. Strypa, afdagataga; jfr isl. *starf*, *stjarnfi* o. ty. *sterben*. ⁴⁾ fsv. dock äfven *snæra* f. ⁵⁾ i uttr. ss. *hastu knæra naka san*.

e

§ 40. står likaledes blott framför *r* och *r*-supradentaler samt motsvarar

1) isl. fsv. långt *e* allmänt; t. ex.

ǰér, *hǰér* fsv. *hiēr* hsv. *här* adv.

*léráfsu*¹⁾ „ *lērikia*

*nér*²⁾ isl. *nēr*

*svéru*³⁾ „ *svéra*

séðlas hsv. *särdeles*

tér fsv. *þēr* (*ē?* jte *þēr*)

stésér isl. *skérr*

2) isl. *e* *ę* fsv. *æ*, efter *ǰ* äfven isl. *a*: fför urspr. *rð* och *rn*; t. ex.

ǰén isl. *jarn*, *kvén* isl. *kvern*⁴⁾, *stésénu* fsv. *sticerna* isl. *stjarna*, *féd* isl. *ferð*⁵⁾, *véd* isl. *veröld*.

a

§ 41. står blott framför *l* (§ 2 *ð*) och motsvarar:

1) isl. *e* *ę* fsv. *æ*, efter *ǰ* äfven isl. *a*; t. ex.

bálja isl. *belgr* *hálvit* isl. *helviti*

bjálk „ *bjalki* *sálr* „ *selja*

hálf fsv. *hæft* *álg* „ *elgr*.

2) fspr. *ä* (*æ*) i följd af i-omljud: *gálm* isl. *galinn*.

β) kombineradt *i*- och *u*-omljud: *sválu* isl. *svala*, obl. *svölu*.

3) fspr. *i* på grund af *a*-omljud: *sála* isl. *sili* obl. **sela*.

1) f. Lärka. 2) prep. Hos. 3) f. Svärmor, got. *svaihrō*. 4) LGR Btr. p. 91. 5) i uttr. *va a po féðe?*

a

§ 42. likaledes förekommande endast framför kakuminal, motsvarar:

1) isl. fsv. långt *æ* hsv. *ā*, t. ex. *háł* isl. *háll*, *grál* hsv. *grála*, *sál* fsv. *siæl*.

2) isl. *e* *ę*, efter *j* äfven *o* *ó*, fsv. *æ* — ish. fför urspr. *rđ*; t. ex.

<i>fúlas</i>	isl. <i>ferðask</i>	<i>fúl</i>	jfr isl. <i>selr</i>
<i>fjál</i>	„ <i>fjörðr</i>	<i>vál</i>	isl. <i>vel</i>
<i>fjál</i>	„ <i>fjórði</i>	<i>vál</i>	„ <i>velr</i> pres.
<i>háł</i> ¹⁾	„ <i>herða</i>	<i>válu</i>	„ <i>verðugr</i>
<i>hál</i>	„ <i>í hel</i>	<i>đzálu</i>	jfr isl. <i>gerði</i> n.

3) fspr. *i* uti ordet *stál* 'stel' isl. *stirðr*; förutsätter *sterðr. Dunkelt är äfven *tál* m. i förh. till hsv. *telne* *tenle isl. *þinull* (pl. *þenlar > *þēlar, hvarpå *ē* > *æ* fför *l*?).

4) *váln* & *váln*, adj. 'valhänd' står, i följd af *i*-omljud, närmast för äldre **vēlin(n)*: fsv. (*d*)*valin*; vokalförlängn. åter har sin grund i kons.-förbind. i prævokal. **valn-*, altså > **vāln-*, dit *i*-omljust slutligen öfverfördes: **vēln-*.

a

§ 43. är alltid kort och motsvarar

1) isl. *o*, *u*-omljud af *a*, i orden:

<i>drógu</i> ²⁾	isl. <i>draga</i> f., obl.	<i>hóvu</i>	„ <i>hofuđ</i> n.
	<i>drögu</i>	<i>kónu</i> ³⁾	jfr nyl. <i>kánu</i>
<i>hóku</i>	isl. <i>haka</i> , obl. <i>hoku</i>	<i>kóru</i> ⁴⁾	no. <i>kara</i>

¹⁾ vb. Ihärdigt hålla på med ngt. Ett annat vb. *háł* 'visa sig vänlig' torde böra sammanställas med fht. *helan* vb. 'dölja'; jfr hsv. uttr. *krypa*. ²⁾ f. Släpa. ³⁾ f. Spån. ⁴⁾ f. Ugnsraka.

<i>lódu</i>	isl. <i>hlaða</i> , obl. <i>hloðu</i>
<i>lóggu</i>	fsv. <i>slaga</i> f.
<i>skrónu</i> ²⁾ jfr	nyl. <i>skránuger</i>
<i>skóru</i> ³⁾	no. <i>skora</i> fn. * <i>skara</i>
<i>snóru</i>	isl. <i>snara</i> , obl. <i>snöru</i>
<i>stódu</i>	„ <i>stöðugr</i>
<i>svólu</i>	„ <i>svala</i> , obl. <i>svölu</i>
<i>sógu</i>	„ <i>saga</i> , „ <i>sögu</i>
<i>trónu</i>	„ <i>trana</i> , „ <i>trönu</i>
<i>tólumàn</i> jfr	isl. <i>tala</i> , f. „ <i>tölu</i>
<i>ísódur</i> jfr	hsv. <i>tjäder</i> , isl. <i>þiðurr</i> brytn. * <i>þjóðurr</i>
<i>ísóru</i>	isl. <i>tjara</i> , obl. <i>tjöru</i> .

Anm. ö-ljud motsvarar isl. *o* i samma egenskap äfven i *hóva hók svól* i Närpesmålet (FTHL Np pp. 26 o. 39) samt i större omfång inom Helsingland, Västerbotten och det nordan-fjällska Norge (se t. ex. LGR Btr. p. 162). I de anförda orden användes det uteslutande i Purmo, oftare än *a æ a* (§§ 34, 2 β; 38, 2; 41 2 β) i Forsby—Källby-trakten, sällan f. ö.

2) hsv. kort l. långt ö i de från rspr. lånade orden *fönster hóval móbal* och *stóval*.

3) isl. *o* *o* fsv. *o* på grund af *i-* eller palatal-omljud i

<i>bólju</i> ⁴⁾	isl. <i>bolginn</i>	<i>mjól</i>	isl. <i>mjöl</i>
<i>bóŕ</i> ⁵⁾ jfr	fsv. <i>borre</i>	<i>mjóllk</i>	fsv. <i>miolk</i>
<i>bóŕt</i> <i>bóŕt</i>	fsv. <i>borst</i> ⁶⁾	<i>stóólŕ</i> ⁷⁾	isl. <i>skolpr</i>

¹⁾ adj. Mager, eländig. ²⁾ f. Ugnsraka, eldskyffel. ³⁾ adj. Uppsvullen, full af bulor. ⁴⁾ m. Ruggig person, okv. ⁵⁾ fsv. äfven *börst*. ⁶⁾ m. Hålmäjsel; vok. öfverförd från *skylpa stóólŕ vb. Urhåika med sådan.

4) äldre *y* (jfr N_x GNSpr. § 140, Кокк NA IX 54)

i orden

<i>bróm̄s</i>	fsv. <i>bryms</i>	<i>stísónr</i>	ny- isl. <i>skyni</i> ¹⁾
<i>dól̄r</i>	isl. <i>dylja</i>	<i>stísór</i> ²⁾	isl. <i>skyr</i>
<i>dór</i>	" <i>dyrr</i>	<i>sól̄ju</i>	" <i>sylgja</i>
<i>fól̄r</i>	" <i>fylgja</i>	<i>sórr</i>	" <i>syrnja</i>
<i>fórr</i>	" <i>fyr</i>	<i>tómp̄lu</i> ³⁾	jfr hsv. <i>otymplig</i>
<i>fóstr</i> <i>fóstr</i>	" <i>fyrstr</i>	<i>ísóla</i> ⁴⁾	jfr isl. <i>kylja</i> f. 'kall
<i>gróm̄</i>	fsv. <i>grymber</i>		vindpust'.
<i>mórk̄</i>	isl. <i>myrkr</i>	<i>ísólmu</i> ⁵⁾	fi. <i>kylmä</i>
<i>mórt̄u</i>	hsv. <i>myrten</i>	<i>óms</i>	fsv. <i>ymsa</i>

5) isl. *y* i *lós* isl. *ljss*, *mós* isl. *mjss*. Såvidt känt är, förekomma dessa ord med **kort y** l. ö ø äfven i alla andra östsvenska dialekter.

6) isl. *e*, fsv. *æ* efter *j*, t. ex.

<i>jól̄p</i>	fsv. <i>hiælpa</i>	<i>stísóm̄</i>	isl. <i>skemma</i> fsv. <i>skiemma</i>
<i>stísól̄p</i>	" <i>stiælpa</i>	<i>sól̄lv</i>	fsv. <i>siælver</i> .

Dessutom *óval* vb. 'orka; idas' isl. *efla*.

7) isl. fsy. *i*: *lóm̄* isl. *lifna* fsv. *limna*. Ett tidigare stadium representeras otvifvelaktigt af *lám̄* (§ 34, 4 a). Osäkert till sin förklaring är *léd* n. 'led på gärdesgård' isl. *hlið* n.

8) isl. *ei* i det oftast bi- l. obetonade *tom* isl. *peim*, hvarjämte äfven *tem* o. *tom* förekomma.

Såsom synes, står *ø* i alla andra mom. än 1, 2 o. 5 uteslutande framför urspr. *l m n r*.

§ 43^{1/2}. *i*-omljud föreligger vidare i följande:

bókal vb. 'fumla': jfr no. *bokla* vb. 'kludre, klodse'.
klósu f. 'slamsa': jfr *klósa* vb. 'spilla'.

¹⁾ adj. Tämligen; isl. ordet förekommer t. ex. i JÓN ÁRNASON'S Isl. *ljóðs*. I p. 2. ²⁾ n. Surmjölk. ³⁾ adj. Tölpaktig. ⁴⁾ vb. Kyla (i tänderna). ⁵⁾ adj. Kall.

mólnas vb. 'mulna': jfr hsv. *moln*; i Est. (Wichtp.) *món,skt*
*mylnskja vb. idm.

pómblu adj. 'drumlig': jfr Östb. **pommel* **pummel* eg. 'knub-
 big person' ÖM 74.

tól n. 'fåne': jfr Rz 744 a *tollug* adj. 'tokig'.

tórk vb. 'torka': jfr isl. *þurr* adj., *þurka* vb.

ø

§ 44. förekommer endast ss. långt i målet och mot-
 svarar:

1) isl. fsv. långt ö, uppkommet genom *i*-omljud af *ō*,
 allmänt; t. ey.

<i>bókar</i>	isl. <i>bókr</i>	<i>frókn</i> ¹⁾	isl. <i>frókn</i>
<i>bón</i>	" <i>bón</i>	<i>fór</i>	" <i>fóra</i>
<i>bónder</i>	" <i>bóndr</i>	<i>fótar</i>	" <i>fótr</i>
<i>bót</i>	" <i>bóta</i>	<i>sók</i>	" <i>sókja</i>
<i>dóm</i>	" <i>dóma</i>		

2) isl. *au* (*ou*) fsv. långt ö, t. ex.

<i>brú</i>	isl. <i>brauð</i>	<i>löv</i>	isl. <i>lauf</i>
<i>bónu</i>	" <i>baun</i>	<i>ró</i>	" <i>rauðr</i>
<i>dróm</i>	" <i>draumr</i>	<i>stróm</i>	" <i>straumr</i>
<i>dó(d)</i>	" <i>dauðr</i>	<i>sóm</i>	" <i>saumr</i>
<i>hóg</i>	fsv. <i>högher</i> , <i>haur</i> GL	<i>tróst</i>	" <i>traust</i>
<i>lók</i>	isl. <i>laukr</i>	<i>ísép</i>	" <i>kaupa</i>
<i>lón</i>	" <i>laun</i>	<i>óga</i>	" <i>auga</i>
<i>lóp</i>	" <i>hlaupa</i>		

Anm. I flertalet under detta moment hörande ord har
 monoftongisering jämte vokalförlängning inträdt äfven i öfriga

¹⁾ adj. Ifrig, glupsk.

österbottniska mål: jfr HGF § 41, F_{THEL} Vö § 27 Np § 20; desslikes utan undantag i Kökars-m., jfr KARSTEN § 56, 1 b. Äfven i de annars så ålderdomliga estländska munarterna finner man blott *br_ö *k_öp *l_ön *r_ö (men Ru. ro_uan) *tr_öst; i Nyl. uppvisa död hög lön tröst aldrig dift. ou l. o_yp, ej häller Fby i bröd dröm död hög köpa löf lök lön röd ström söm tröst öga.

3) isl. ey (fn.) o_y, i- l. r-omljud af au (N_N Altisl. Gr. § 158), fsv. långt ö, åtm. i följande:

b _ö g	isl. böggja	str _ö	isl. strøyja
d _ö	„ döyja	str _{óm}	„ strøyma
dr _ö m	„ drøyma	s _{ám}	„ søyma
h _ö r	„ höyra	tr _{öst}	„ trøysta
l _ö n	„ löyna	t _{ög} ¹⁾	„ tøygja
l _ö ndom	„ í löyndum d. pl.	t _{ém} ²⁾	„ tøyma
m _ö d _ö m	„ möydómr	ís _{ör}	„ köyra
m _ö r	„ möyrr	ð _ö m	„ gøyma
m _ö n	„ möyrna	ó _d	„ öyða
n _ö d	„ nöyð	ö _m	„ öyma
sn _ö p	„ snöypa	ö _{ra}	„ öyra

Likaledes motsvaras b_{ök} vb. 'byka' af ett fn., ännu i norskan kvarlevande, b_{øy}kja vb. idm.³⁾

Ann. 2. Äfven bland de sist uppräknade orden förekomma de flesta inom öfriga östsvenska dialekter med långt ö-ljud: så i Östb. enl. HGF § 42, E_{THEL} Vö § 27 Np § 20, i Kökar fför m och tt (KARSTEN §§ 56, 1 c o. 46, 2), i Finnby drömma dö glömma gömma höra köra löna löndom mör [mörna] nöd snöpa strömma sömma trösta töja ömma öra, i Nyland

1) äfven i tls. t_{ög} 2 se (t. ex. vat_n) 'dricka duktigt'. 2) vb. Tygla (sälls). 3) Men hsv. byka låneord från lty. (TAMM Et. O. 2 s. v.)

dö glömma höra löna löndom mö mör mörna strömma trösta töja öda ömma, i Estlands och Runös svenska mål *höra köra löna mör nöd trösta* [*löndom mö mörna snöpa öda ömma saknas*].

4) isl. *o* fsv. *o* *ö* framför *rn* i *bjón* isl. *björn* fsv. *biorn* och *éñ* isl. *orn* fsv. *örn* äfvensom i *mjóð* isl. *mjoðr* och *ól* isl. *ol* fsv. *ol* *öl*. (Jfr KOCK Fsv. Ljudl. p. 469.)

5) fspr. *y* fför *α*) urspr. *rđ*, t. ex. *bólu* isl. *byrði* f., *hólugg* ¹⁾ fsv. *hyrdhingi*, *móð* isl. *myrða*, *vólse* ²⁾ fsv. *vyrða*; desslikes utgår *stóð* f. hsv. *skörd* närmast från ett fsv. **skyrfer*: isl. *skurðr* m. (Jfr KOCK Unders. i sv. språkhist. p. 23 ff.)

β) urspr. *rn* i ordet *hón* hsv. *hörn* fsv. *hyrn* n. isl. *hyrna* f.

6) fspr. *ō* i följd af progressivt *i*-omljud:
sól isl. *sjór* och *snó* isl. *sníór*.

7) hsv. långt *ö* i *käraktör* hsv. *karaktär* — väl folketyym. analogibildn. efter sådana någon gång hörda ord som t. ex. *aktör* *favör* *malör*.

§ 46. *o* uppträder som *i*-omljud i följande ord, hvilka saknas i hsv.:

ból i sms. *stísiból* n. 'lösreling på båt' vore isl. **skíð-byrði* n.: isl. *borð* n. Jfr. E. HELLQUIST NA VII p. 32.

ból i tls. *vánd bólógur* 'bliga vredgadt' betyder eg. 'tjurögon': jfr isl. *boli* m. 'tjur'.

fól v. 'föra' fn. **fyrða*: jfr *fól* vb. 'undanskaffa' isl. *forða*.

klón vb. 'fingra': jfr isl. *kló* f.

snøróv vb. 'ila, hasta i väg': jfr isl. *snúa*.

1) m. Herde. 2) vb. Vårda l. bry sig om ngt.

ísúss vb. 'vara brunstig, om ko' fn. *Þjórsask l. *Þýrask: jfr
isl. Þjórr m. 'tjur'. Sammalunda nyl. óksas vb. idm.:
isl. uxi m.

β. Diftonger.

1. Gamla diftonger.

ei

§ 47. motsvarar

1) isl. *ei* allmänt; t. ex.

bátt	n.	isl. beiti	lék	isl. leikr
dátt	„	deill	léku ³⁾	„ leika f.
fátt	„	feitr	mánn	„ meina
frátt ¹⁾	„	freista	márr	„ meirr
grátt	„	grein	rátt	„ reið
hátt	„	heimr	rátt	„ reim
hát	„	heitr	sátt ⁴⁾	„ seinligr
klátt	„	kleif	snátt ⁵⁾	„ sneis
kvátt ²⁾	„	kveisa	svátt	„ sveipa
látt	„	leið	vátt ⁶⁾	„ veipa

Äfvenså hsv. *ej* *äj* i *nátt* hsv. *nej*, *ísátt* hsv. *käjsare*,
étt hsv. *äjder*. — *flátt* isl. *flestir* har dift. från komp.
flátt. — Den så vanliga afledn-änd. *-hátt* hsv. *-het* är mlty.
-heit. (Jfr KL⁴ 138.)

2) hsv. långt *e*, i analogi med föreg: *brátt* hsv. *breff* isl.
bréf, *átt* hsv. *armé* *armea (*g* inskjutet efter *átt*).

1) vb. Pröfva, försöka. 2) f. Reumatisk värk (t. ex. i händerna); anses vara "påsat". Det isl. ordet bet. 'böld'. 3) f. Leksak. 4) adf. Senfärdig. 5) f. Axel i kvarnsten. 6) f. Lakan.

3) isl. *e* ξ framför palatalt, af vokal efterföljdt, *g* eller *k*, i orden

<i>déξr</i> m. def. till <i>dég</i> ¹⁾	<i>véξr</i> isl. <i>veg(r)inn</i>
<i>féξr</i> ²⁾	isl. <i>feginn</i> <i>dréξr</i> „ <i>dreginn</i>
<i>spáξr</i>	„ <i>spégill</i> <i>lléξr</i> „ <i>sleginn</i>
<i>séξr</i>	„ <i>segja</i> <i>téξr</i> „ <i>tekinn</i>

téξr är väl närmast analogibildning efter de två föreg. part. och förutsatte ett yngre fspr *tegin; i öfverensstämmelse med dessa har vb. *stá* i målet bildat p. p. o. sup. *stéξr*³⁾. I *dréξr lléξr téξr* uppvisar målet en fn., ej fsv., egenhet; ty fsv. har *draghin slaghit takin*. Palatalisering har ytterligare gjort sig gällande i utvecklingen *regn* > **räj*n (jfr Rz 528 b) > *räj*n.

4) isl. *-el-* fsv. *-æl-* i *kvéξs-* hsv. *kvälls-*. Då subst. i målet lyder *kvé[ɫ]* (jte *kvé[ɫ]*) = estl. *kwéld kwéld*, så synes man böra antaga utveckl. *kwélds-* < *kwélds < *kwélds > *kvéls > *kvéξs-*. I Pyttis, Östra Nyl., säges *kwéld*, hkt måste utgå från närmast äldre *kwéld. Äfven Kock antager i NA VII 176 ett fn. *kwéld urn. *kwáld*.

5) hsv. långt *ä* i *fáξs* m. hsv. *schäs*. Orsaken dunkel.

ou

§ 48. motsvarar

1) isl. *au* (*ou*) i följande ord:

<i>bóuð</i> isl. <i>baud</i>	<i>bóuð</i> vb. jfr isl. <i>baula</i> f.
<i>bóuk</i> „ <i>bauka</i>	<i>dóuuv</i> isl. <i>dauf</i>

1) m. Deg. § 34, 5. 2) adj. Glad. *ja vað bo red o fæyr* tls. 3) Äfven i sms. med *fáξr-, ýrξ-*. *ha e ýrξstaxr*. Det är öfverståndet.

<i>flóuuv</i>	isl. <i>flaug (fló)</i>	<i>máúut</i> *)	isl. <i>naut</i> pret.
<i>fróundu</i> ¹⁾ jfr	no. <i>fraudig</i>	<i>móuru</i> ³⁾ jfr	isl. <i>maurr</i>
<i>fróus</i>	isl. <i>fraus</i>	<i>róuul</i> ⁴⁾	isl. <i>raula</i>
<i>góuk</i>	„ <i>gaukr</i>	<i>síóud</i> *)	„ <i>sauð</i> pret.
<i>jóut</i> *)	„ <i>gaut</i>	<i>skóut</i>	„ <i>skaut</i> pret.
<i>jóuuv</i> ²⁾ jfr	isl. <i>jaur</i>	<i>snóud</i>	„ <i>snauðr</i>
<i>jóuuv</i>	isl. <i>laug(ló)</i> pret.	<i>stróuk</i>	„ <i>strauk</i> pret.
<i>klóuuv</i>	„ <i>klauf</i> f.	<i>óuk</i>	„ <i>auka</i>
<i>klóuuv</i>	„ <i>klauf</i> pret.	<i>óur</i> ⁵⁾	„ <i>aurr</i>

bóuuv (blott i sg. def. *bóuuvr*, t. ex. b. *komber o tar_je!*) m. l. n.? 'buse' är troligen ett onomatopoetiskt ord, bildadt från det till barn ss. skrämmande använda (från kons råmande lånade) *bóuuv-óuuv!* -*tróuuv* adj. 'trög' hör kanske till isl. *trauðr* jfr dock ty. *träge*; ordet förblir dunkelt.

2) isl. *ey óy* blott skenbart i följande ord:

góuul n. 'galning, fån' — hvaraf *góuulu* adj., *góuul* vb. — vore fn. *gøyfli n. 'rasande person' jfr no. *g(j)øyva* vb. 'upprusa', omljud till **gauf-*, som är afljud till isl. *gufa* f. 'ånga' Ped.-Pu. *góva* vb. 'ånga; dunsta'. Målets ord har altså ombildats på den icke omljudda roten. Af samma **gauf-* härledes jag äfven *góukut* adv. 'tokigt'; vore fn. *gaufugr, prævokal. **gaufg-* > **gau(f)k-*.

róun f. 'rönn' motsvarar isl. *röynir*, men innehåller omljudda roten **raun-*, — hkn visar sig äfven i (det också f. ö. allm.) Östb. Nyl. *róun* Est. *ráyn róun réun* Ru. *róyn*. ⁶⁾

róusu f. 'röse' vore fn. *hrausa, omlj. isl. *hrøysi* n., och uppvisar afljud i förh. till no. *rus* f. idm (AASEN NO 629 a).

1) adj. Frodig; anv. äfven om person. 2) interj. Jo. 3) f. Myra; skulle rättast motsvara isl. *møyra*. 4) vb. Skräna; skräfta. 5) m. Grund. 6) Detta *raun *róun utvecklade sig ställvis vidare till *röwñ, hvaraf Fby *rógn* Ped (t. ex. Jstad, Sku, Sa) *rógn* f. idm. *) med *j* z från inf.

3) äldre -*öv-* framför kons. under böjning: *hóval* pl. *hóuvar*, *stóval* pl. *stóuvar*. Likväl höres ofta äfven *hóvlar*, *stóvlar*.

4) fsv. -*ögh-* < *yg(h)-* fför konsonant:
bóulu, 'bula' fsv. *bög(h)la*
lóud 'lögn' „ *lyghþ*¹⁾
móul 'mögel' „ *möghle* isl. *mygla*
nóud 'nöjd' „ *nöghþ*
smóul *sa* 'smyga sig' „ **smögh-la* **smygh-la* jfr hsv. *smugla* isl. *smogall*.

5) äldre långt *ö* i ordet *nóuvar* f. pl. 'nödvändighetsartiklar'. F_{THL} V ö p. 172 b uppställer ett hsv. **nödor*; men *nödig* heter i målet *nódu*, hvarjämte *ð* ej > *w*; då däremot fspr. *gh* > *w* (§ 141, 2), så synes mig rättare att uppställa ett fn. **nógjur*, *i*-omljudt af adv. *nög*, i målet *nów*; *w* har framkallat utvecklingen *g* > *qu* (ett -*øw-* finnes ej i munarten). Betydelsen är urspr. 'tillräcklighets-saker'; jfr isl. *nögja* vb. 'suffice'.

6) *fóus* n. 'fähus', äfven uttaladt tvåstafvigt *fóus*, < **feus* < **fēhus* fn. **fēhús* *fjós* (hvarom NN NA II 10—12).

7) olika finska diftonger, i låneord:
fi. *au* i *hóut* vb. 'badda hö' fi. *hautoa* vb. idem.
„ *eu* i *póuru*²⁾ adj. 'fänig' jfr fi. *peura* s. 'rendjur'?
„ *ou* i *jóutas* vb. 'nännas, idas' jfr fi. *joutua*. Denna sammanställning är redan gjord af Porthan (se F_{THL} i Sv. Lskp:s Förh. o. Upps. 6 p. 53. *róuku* f. 'tvärträ på slädbotten': fi. *roukku* idm.
„ *öy* i *hóur* vb. 'ånga' jfr fi. *höyry* s. 'ånga', *póuk* n. 'fån' fi. *pöykkiö* idm.

1) < **liughþ*, som återfinnes i Estl. *liud* 'lögn'. 2) Kunde äfven jfr med isl. *pauri* m. 'djäfvul'.

§ 49. Afjud framträder i följande:

bróusk n. 'brosk' utgår, liksom isl. *brjósk*, från **bréusk-*, stark stamform; den svaga d:o, *brusk-*, ligger till grund för fsv. *brusk* nsv. *brosk*.

knóusk vb. 'knastra': jfr no. *knuska* vb. 'knuse'.

knóustar vb. '1) krossa; 2) knastra': jfr no. *knusta* vb. 'knuse'.

króul vb. 'kräla' < *kreula < *kri-ul-a (fht. *chrionhan* urgerm. *kri-uk-an LGR Btr p. 86 n. 4): jfr isl. *krjála* vb. idm < **kri-al-a?*

llóusk m. n. okv.: jfr hsv. *slusk*.

øϕ

§ 50. motsvarar

1) isl. *ey øy*, t. ex.

<i>blóϕt</i>	isl. <i>blöyta</i>	<i>lóϕs</i>	isl. <i>løyra</i>
<i>bróϕt</i> ¹⁾	" <i>bröyta</i>	<i>nóϕt</i>	" <i>nöyta</i>
<i>bøϕ</i>	" <i>bøyja</i>	<i>róϕk</i>	" <i>røykr</i>
<i>flóϕt</i> ²⁾	" <i>flöyta</i>	<i>róϕk</i>	" <i>røykja</i>
<i>gróϕp</i>	" <i>gröypa</i>	<i>róϕr</i>	" <i>røyrr</i>
<i>hóϕ</i>	" <i>höy</i>	<i>stóϕp</i>	" <i>stöypa</i>
<i>hóϕ</i>	" <i>höyja</i>	<i>stóϕt</i>	" <i>stöyta</i>
<i>klóϕ</i> ³⁾	" <i>klöyja</i>	<i>tróϕju</i>	" <i>trøyja</i>
<i>lóϕm</i> ⁴⁾	" <i>löyma</i>	<i>óϕ</i>	" <i>øy</i>

bróϕt n. 'hop' vore isl. *bröyti, i-omljudt af *brautia, aflj. till fsv. *broti* nsv. *bråte* m.; ur *brjóta*.

¹⁾ sv. vb. 1; t. ex. *ha bróϕtar po finsk*. Äfven *brout*.
²⁾ vb. Flotta. ³⁾ vb. Klia. *a ska klø tær e kløyjas* ordspr. (jfr GO 975); jfr LGR Btr p. 59. ⁴⁾ n. Halffän, okv.

2) isl. *au þu* i följande ord:

<i>bróþt</i>	isl. <i>braut</i>	pret.
<i>flóþt</i>	„ <i>flaut</i>	pret.
<i>gróþt</i>	„ <i>grautr</i>	
<i>knóþt</i>	fsv. <i>knöt</i> isl. * <i>knaut</i> ¹⁾	pret.
<i>króþp</i>	isl. <i>kraup</i>	pret.
<i>lóþp</i>	„ <i>hlaup</i>	pret.
<i>lóþs</i>	„ <i>lauss</i>	
<i>róþk</i>	„ <i>rauk</i>	pret.
<i>róþt</i>	„ <i>rauta</i>	
<i>skróþt</i>	fn. * <i>skraut</i> , jfr hsv. <i>skröt</i> pret., no. <i>skrøyta</i> inf.	
<i>smóþg</i>	isl. <i>smaug</i> (<i>smó</i>)	pret.
<i>snóþt</i>	„ * <i>snaut</i> ²⁾ hsv. <i>snöt</i>	pret.
<i>sóþp</i>	„ <i>saup</i>	pret.
<i>tróþt</i>	„ <i>þraut</i>	pret.
<i>ísóþt</i> ³⁾	„ <i>þaut</i>	pret.
<i>óþs</i>	„ <i>ausa</i>	vb.
<i>óþst</i> ⁴⁾	„ <i>austr</i> .	

Dessutom *knóþs*: *knysa* = isl. *hnaus*: *hnjósa*. — *lóþp* o. *óþs* ha dift. från pres. isl. *hløypr oyss*; *óþst* är bildadt efter det senare; *lóþs* måhända efter vb. isl. *løyssa*. Märkligt är att *gróþt* i de östsv. målen i allmh. uppvisar äldre *øy*, t. o. m. i Estl. o. på Ru.: *grázt grézt*; detta kan icke gärna vara en tillfällighet.

3) hsv. -*öj*- < fsv. -*ygh*- -*ögh*- isl. -*ög*-:

<i>dróþg</i>	fsv. <i>dröghia</i>
<i>fróþd</i>	„ <i>frygd</i>

1) Afjud till *knútr* m. 2) Afjud till sv. no. *snut* eng. *snout*.
3) pro *tóþt, med *j* 2 från inf. 4) m. Ösrum i båt.

lögla fsv. *lögliker* isl. *hlógligr*

mögla „ *mögheliker*

samt de från hsv. lånade *lögju* f. *löja*¹⁾ och *nögje* n. *nöje*.
mögja vb. 'pryda med blommor och blad' jfr. fsv. *mäia* Sdw.

4) *frögja* n. 'frö' kan först i jämförelsevis sen tid hafva diftongerat $\emptyset$ till *ög*: fsv. *frö* isl. *fré* n.; analogibildning efter *ögja*: hsv. *ö*.

§ 51. *ög* visar sig vara *i*-omljud i bl. a. följande för hsv. främmande ord:

dögja vb. 'våta under sig, om barn' visar tillbaks på ett urgerm. *dawwiðō- f. 'rinnande vätska, fukt' ur *daww ags. *déav* isl. *dogg* sv. *dagg* af (skr.) $\sqrt{dhav}$ 'rinna'.

ísögja vb. 'vämjas, känna lust att spy' no. *k(j)øyast*: jfr ty. *kauen* 'tugga'. Begrepps-smh. är klart.

strögja vb. 'strypa' fn. *strøyða < *strauðia och således "perf.-pres." till ett förgånget starkt vb. *strjóða ags. *strýðan* *stréoðan* 'to spoil, destroy', hvaraf åter afledt *strjóðna nyl. *strýna* estl. *strín* vb. 'strypa, förgöra'.

§ 52. Om- och afljud hafva varit värksamma vid bildandet af orden

grögja n. 'grums, grummel', omlj. af **graum-*, afljud till nyl. *grúma* (Ksl) vb. 'mulna starkt' isl. *grómr* m. 'smuts'.

pögja hsv. *pösa* måste till formen vara äldre än det hsv. ordet; det är omlj. af **paus-*, afljud till no. *pūsen* adj. 'opsvulmet, opbläst'; *i*-omlj. af detta sistn. är trol. nyl. *pýsa*, hvars betydelse 'brinna med sprakande ljud, om sur ved' tydligen är utvecklade ur en äldre: '[skenbart] svälla l. utvidga sig, ss. sur ved'. [ä-nsv. *pysa* 'pösa' jfr TAMM Glossar till Hercules &c, Ups. 1892.]

1) Fiskens genuina namn i målet är *blófi*nu.

skrójem vb. 'knarra under fötterna ss. skare': *i*-omlj. af **skraim-*, afljud till no. *skruma* 'tala hårdt', *skrumla* 'larma'. **skraim-* åter medels *ma*-suffix ur **skraim-*, hvilket gifvit upphof till såväl estl. *skrafva skróva vb. 'knarra' som isl. *skrá* f. eg. 'skinn'; af detta sistnämnda slutl. nyl. östb. *skrâna vb. 'lindrigt påfrysa', eg. 'skinna sig' ¹⁾, d. v. s. 'öfverdragas likasom med skinn', och no. *skrâen* adj. 'torr, skrumpen', jfr sv. uttr. *skinntorr*.

2. Nya diftonger.

a₂

§ 53. motsvarar

1) *α*) hsv. *aj* i *áj* hsv. *aj*, *háj* hsv. *haj* adj., *káj* hsv. *kaja*, *kás* hsv. *Kajsa*, *máj* hsv. *Maja* och kanske några andra.

β) finska *ai*, t. ex.

áisu f. 'fimmerstång' fi. *aisa*

káimus m. f. 'namne' „ *kaima*

páit m. 'skjorta, särk' „ *paita*

2) fspr. hsv. *a* framför palataliseradt af vokal följdt *g* i orden *láj* n. def. hsv. *laget* och *dráj* n. def. hsv. *draget*. Så ock i de norra grannsocknarna: jfr HGF § 98.

3) hsv. *-ar-* i *láv* hsv. *larva* — kanske från barnspråket? Ordet begagnas likalydande äfven i t. ex. västra Nyland.

¹⁾ Detta vb. anv. i Nyl. o. Östb. om mjölk med begynnande gräddbildning.

§ 54. I orden *flásk* vb. 'slå', *jám káuv*, *márl* vb. 'långsamt röra sig framåt', *párl* vb. 'vada l. leka i vatten' ¹⁾, *plásk*, *llásk* vb. slå, *smásk* vb. 'slå', *trás* vb. 'släpa, arbeta', *trásk* motsvaras diftongen af *ã* i andra diall. l. i hsv. *flaska ÖM 53, *jama* hsv., *kafva* hsv., *mala ÖM 10 no. *mara*, *plaska* hsv., *slaska* ÖM 55, *smask ÖM 55 ²⁾ *trassa* no., *traska* hsv. Måhända beror *a₂* här på efterlikning af finska "ljudverb" (t. ex. *paiskata*), i hvilka detta tveljud spelar stor roll, hvarjämte något slags psykologiskt sammanhang med interj. *aj* torde kunna supponeras.

au

§ 55. motsvarar fi. *au* t. ex. i *láuku* f. 'ränsel' fi. *laukku*, och förekommer äfven i det onomatopoetiska *jáum* hsv. *jama* (jfr *jám* § 54).

ou

§ 56. motsvarar

- 1) isl. *au* hsv. *ō* i *jóuv* isl. *jaur* hsv. *jo*.
- 2) äldre *ou* i *sóuwar* hsv. *sjåare* < nndl. *sjouwer*. — fi. *ou* i det ngn gång använda *jóuku* f. 'mängd, hop' fi. *joukko*.
- 3) äldre *-ov-* framför kons., t. ex. *sóvd* pret. 'sof', *skóvlar* hsv. *skoflar*. Dock hör man äfven vid långsammare uttal tydligt *sóvd skóvlar*.
- 4) fsv. *-ogh-* i *dóvd* fsv. *doghpi* och *dóvl* 'duglig' fsv. *dogheliker. Öfvergångsstadiet har varit *-ov-*.
- 5) finska *uo* i *jóunur* f. pl. 'upptåg' fi. *juoni* 'knepp'.

1) Osäkert ord. Jfr. gotl. *pajlä* vb. 'påta' Rz 493 b l. hsv. *pajla*? 2) Afjud till *smiska vb. 'slå' Rz 633.

oj

§ 57. motsvarar

1) α) hsv. *oj* i t. ex. *kóyju* hsv. *koja*, *nóyps* hsv. *nojsa*, *póyfk* hsv. *pojke*, *vóyþ* hsv. *voj* m. fl.

β) fi. *oi* i t. ex. *móyft* vb. 'tadla' fi. *moittia*, *róyfsku* f. 'torr kvist' fi. *roisku* 'skräp' m. m. Det sistanföörda ordet kunde dock — enligt principen i § 54 — vara bildadt af hsv. *ruska* f., afljud till *riska* Rz 536.

2) äldre *o* framför palataliseradt af vokal följdt *g*: *róygyr* m. def. hsv. *rågen* och *tróygyr* n. def. hsv. *träget* (jfr §§ 151 B 6; 29, 2).

§ 58. *sóyps* adv. 'sålunda' < *so_vis* '[på] så vis' liksom estl. *hóygs kóygs kvís* adv. 'huru' af (därjämte existerande) *hó-vís kó-vís* eg. '[på] hvad vis'.

u

§ 59. motsvarar

1) α) hsv. *o* i *úry* hsv. *oj* på grund af tilljämning; jfr Nn Fryksd. § 91, 1.

β) fi. *oi* af likadan anledning i *húrk* vb. 'ropa' fi. *hoihkata*.

2) fsv. *u* framför palatalt af vokal följdt *g* i *flúryr* fsv. *flughin* (-it). Hvdan *lúrya* (i uttr. *ha va lúrya*) 'lögn' kommer, är osäkert; trol. bildadt på fsv. *lughin*.

§ 60. *lúrysk* vb. 'flamma, låga' är *μεράθ*. af ett fn., ännu i norskan (AASEN NO) brukligt *lóska* vb. idm.

au

§ 61. motsvarar äldre *-av-* för kons., t. ex. *léauð* hsv. *lefde*, *véauð* hsv. *väfde*. Likväl höres ofta äfven *lévd* *vévd* o. s. v.

II. I obetonad stafvelse.

a

§ 62. I motsvarar

1) äldre kort *a*

α) i förstafvelser; hithörande ord äro samtligen låneord; t. ex.

<i>aféð</i> hsv. <i>affär</i>	<i>kavér</i> ¹⁾ hsv. <i>kavera</i>
<i>akáð</i> „ <i>ackord</i>	<i>latín</i> ²⁾ „ <i>latin</i>
<i>apríl</i> „ <i>april</i>	<i>majístær</i> „ <i>magister</i>
<i>kaðús</i> „ <i>kardus</i>	<i>mafin</i> ³⁾ „ <i>maskin</i>
<i>kalás</i> „ <i>kalas</i>	<i>staðón</i> „ <i>station</i>

β) i ursprungliga (d. v. s. till afledning l. ändelse icke hänförliga) mellanstafvelser; t. ex.

<i>èspanáð</i> hsv. <i>esplanad</i>	<i>màgasín</i>	hsv. <i>magasin</i>
<i>kàrafin</i> „ <i>karaffin</i>	<i>sàkraménskade</i>	„ <i>sakramentskade</i>
<i>kàraktór</i> „ <i>karaktär</i>	<i>sámalæðs</i>	„ <i>sammaledes</i>

γ) i efter- och slutstafvelser, som höra till böjnings- l. afledningsändelser; t. ex.

1) vb. Prata, skryta. 2) subst. (könlöst) Antikvastil; t. ex. *ínt kan ja lésa huté bótsi, ha e latín.* 3) m. spec. Lokomotiv.

afledn.-ändelserna: *-and* fsv. *-andi* (*érand* fsv. *ærandi* hsv. *ärende*), affjud till *-ind -und* (NN UJ p. 65); *-ar* isl. fsv. *-ari* (t. ex. *dómar* isl. fsv. *dómari* m.); *-an* isl. fsv. *-an* (t. ex. *lakan* isl. hsv. *lakan*); *-na* fsv. *-naþer* isl. *-naðr -nuðr* (t. ex. *sákna* isl. *saknaðr sǫknuðr*); *-skap* fsv. *-skaper* isl. *-skapr* (t. ex. *vánskáp* isl. *vinskapr*); *-aktu* hsv. *-aktig* (t. ex. *váraktu*¹) hsv. *varaktig*); *-sam* fsv. *-sambr* isl. *-samr* (t. ex. *hál[sam]*²) isl. *heilsamr*).

subst. böjn.-änd. *-a, -ar*; adj. böjn.-änd. *-a, -ar, -ast*; vb. böjn.-änd. *-a, -and, -as*: ang. hvilka jfr formläran! I slika fall uppvisade älsta nord. spr. ofta långt *a*, näml. efter kort rotstafvelse (Kock NA IV 94, 162); äfvenså i ordet *óta* hsv. *átta* isl. *átta* fnord. *ättā jfr fsv. *ohto* (Sdw I 68) got. *ahtau* lat. *octō* sskr. *aṣṭāu*.

ð) Där *a* i nominalsammansättningar tyckes förekomma såsom "bindevokal", utgår det merendels från gen.-änd. *-ar* i sing., *-a* i sg. l. plur. t. ex.

dórarög f. 'vrå invid dörren' isl. *dyra-ró*
lládaféld 'slädfäll' „ *sleða-feldr*
védatré 'vedträ' „ **veða(r)-tré*

báðahúgar m. 'vildbasare' motsvarar kanske ett isl. *bǫðvar-hoggvari 'strids-huggare'.

I andra sms. åter synes det vara öfverfördt från inf. *-a* t. ex. *bádakvást* hsv. *badkvast, rákapás* eg. 'drifnings-pass' l. qvs. 'flyttningsbevis', af *ráka* vb. 'drifva'. Möjligen har dock ett *n* här förlorats, hvadan *-a* i sms. efter verb = Nyl. Fby *-an* (jfr § 111, 2 β).

Ord sådana som t. ex. *látamansbølu* hsv. *latmansbörda*, slutligen, utgå från adjektivens svaga böjning. Äfvenså säkerligen *bródatid* m. 'brådska som är å färde'.

¹) Aks. vanligen *varáktu*. ²) adj. Hälsosam.

En för såväl målet som nyländskan vid användandet af 'bindevokal' undantagslöst gällande regel är den, att sådan förekommer blott efter kort stamstavelse.

ε) Adj. *ámpera* 'amper', *góla* 'gul', *hála* 'hal', *láma* 'lam', *láta* 'lat', *léna* 'len', *ráda* 'snabb' isl. *hraðr*, vanl. äfven *ráða* 'rädd' hafva sitt utljudande *a* från den gamla svaga adj.-böjningen. (Jfr § 237.)

2) hsv. *e* (ø) i *knékabrè* hsv. *knäckebröd* och de ursprungligen romaniska *pápar* hsv. *papper* (på grund af tiiljämning), *sàlvér* hsv. *servera* och *úpsalvèr* hsv. *observera* (invärkan af *l*).

3) hsv. öppet kort *o* i *kàntór* hsv. *kontor*, trol. efter föredöme af de många andra svenska orden med *-ant-*.

4) hsv., eg. latinskt *au* i *agústa agúst*. Jfr § 17, 3 *águst*; vokalen förkortad i f. af aksentflyttningen.

§ 63. II. förekommer utan motsvarighet i fspr. l. hsv.:

1) i gen. sg. af nom. pr., t. ex. *ándasas jákopas klóvusas lásas fíjusas*, och gen. sg. msk. def., t. ex. *próstas ísýrkvèðas*. *a* har trol. inkommit hit från svaga subst.-böjn., hvarjämte det sedan 1400-talet för alla genera och deklinationer gemensamma gen.-s (NN GN Spr § 17) tillfogats.

2) i pret. ind. o. sup. pass. af alla starka vb. och af sv. vb. II: *fínsta sýnsta týksta* o. s. v. Från sv. vb. I?

3) i uttr. *í fórrás(t)*, bildadt i analogi med hsv. *i somras*, *i höstas*, *i vintras*, *i våras*.

4) i sms. sådana som *búdakvást* &c: § 62, 1 d.

§ 64. I motsvarar

1) isl. fsv. *ǿ* (*ø*) hsv. *i e æ* allmänt i ordstammar; t. ex. *seyjil* hsv. *sigill*, *læritsu* fsv. *lærikia* hsv. *lärka*, *tæ* isl. *til* hsv. *till*.

β) i afledningsändelserna -*æ* isl. -*igr -inn* (t. ex. *máktæ* jfr isl. *máttigr*, *vátæ* isl. *vakinn*), -*el* isl. -*ill* (t. ex. *ísitel* isl. *ketill*), -*ægg -lægg -nægg* isl. -*ing(r, -i) -ling(r) -ning(r)* (t. ex. *hólægg* isl. *hirðingi*).

γ) vb.-änd. -*æ* isl. -*inn -it* (i p. p. o. sup.); t. ex. *vítæ* isl. *vikinn -it*.

δ) i best. slut-art. -*æ* (st. msk. o. ntr. sg.) isl. -*in(n) -it*.

2) isl. fsv. långt *i* hsv. *i e*:

<i>æfrán</i> jfr	hsv. <i>ifrån</i>	fsv. <i>från</i>
<i>æmilan</i>	hsv. <i>emellan</i>	isl. <i>ímillum</i>
<i>æmót</i>	„ <i>emot</i>	„ <i>ímóti</i>
räkn. - <i>tæ</i>	„ - <i>tio</i>	„ <i>tíu</i>

æ *væ* *næ* § 19 I 2 *β*.

3) isl. *æ* fsv. *æ*, på grund af den följande palatalen, i ordet *ændæpsæt* *ændæðæpsæt* adv. 'alltid', jfr § 34, 5.

4) hsv. *e* i olika ställningar framför en kons.; t. ex.

<i>bæ-</i>	hsv. <i>be-</i> (i sms.)	<i>ræljón</i>	hsv. <i>religion</i>
<i>dæsambar</i>	„ <i>december</i>	<i>ræsár</i>	„ <i>resort</i>
<i>grædelín</i>	„ <i>gredelin</i>	<i>ræsáft</i>	„ <i>recept</i>
<i>hákdæ</i>	fsv. <i>hælghidagher</i>	<i>sæmænáru</i>	„ <i>seminarium</i>
<i>ælándæ</i>	hsv. <i>elände</i>	<i>sænátæ</i>	„ <i>senaten</i>
<i>gæsál</i>	„ <i>gesäll</i>	<i>sprætákal</i>	„ <i>spektakel</i>
<i>præsís</i>	fsv. <i>precis</i>	<i>stærín</i>	„ <i>stearin</i>
<i>ræjél</i>	„ <i>reell</i>	<i>tælggráf</i>	„ <i>telegraf</i>
<i>ræjér</i>	„ <i>regera</i>		

Dessutom framför två kons. i *prótæst* vb. 'gräla' eg. *protest[er]a*.

5) isl. *ei* fsv. *ē* hsv. *ě*: *ɛ in tɛ* § 19 II 3.

6) fspr. hsv. *a* i inf. af vb. dep.: *bítis bédís stággis*
o. s. v. Vidare i formläran.

7) hsv. *ö* [*< au*] i formeln *tákär umjúkast* hsv. *tackar*
ödmjúkast!

8) fspr. hsv. afledn. *ja* (*-ia*) eller snarare — då utlj. *a*
bortfallit — *j* resp. sonantiskt *i*

α) såsom bindevokal i nominala sammansättningar efter
kortstafvig *ja*-stam. Här måste *ɛ* anses utgå från gen. sg. l.
plur., likasom *a* i § 62 1 *δ*. T. ex.

bérisškòg m. 'bärrik skog' isl. *berja-skógr

nátvjàla m. 'torkställning för nät' isl. *netja-hjalli (fakt.
hjalb)

smídébálja m. 'smedjebälg' isl. *smiðjubelgr*

stísérrikàr m. 'skärkarl' isl. *skerja-karl

ésækniv m. 'glödskofvel i smedja' fsv. *æsiukniver.

álmæs 'missne' måste innehålla gen. *elgjar-*, som kanske
är insatt för äldre *elfar-* af urg. *albi (TAMM Et. Ordb. ²
alf); i Östensö säges *álmæs*, som tyckes vara ombildadt efter
subst. *al*. Detta sistnämnda antager näml. ss. första led i
sms. alltid formen *ál-*, måhända eg. n. coll., bildadt liksom
isl. *birki eiki eski espi greni þelli*, ehuru utan omljud, ¹⁾

β) i följande infinitiver af verb med (i munarten) kort
rotstafvelse ²⁾, näml.:

býrɛ isl. *byrja*

dólr isl. *dylja*

bálr ³⁾ " *belja*

fólr " *fylgja*

¹⁾ Sålunda är målets *álskòg* formelt jämförbart med t. ex.
eikiskógr i isl. ²⁾ Detta till skillnad från t. ex. Runö (VLL Ru p.
47 f.), Estl.- och Dalby- (NN Dby-m. § 9) målen, i hka denna
"vokalisation af j" inträder efter såväl kort som lång rotstafvelse.

³⁾ Råma.

<i>fítz</i> ¹⁾ jfr Rz 140	<i>fittja</i>	<i>stýpðz</i>	isl. <i>styðja</i>
<i>hézr</i> ²⁾ jfr Rz 244 b	<i>härja</i>	<i>stéðz</i> ⁷⁾	„ <i>steðja</i>
<i>hász</i>	isl. <i>hesja</i>	<i>svéðz</i> jfr	isl. <i>sveðja</i>
<i>hézr</i>	„ <i>hefja</i>	<i>sválz</i>	isl. <i>svelgja</i>
<i>hólz</i>	„ <i>hylja</i>	<i>svérr</i>	„ <i>sverja</i>
<i>krévr</i>	„ <i>krefja</i>	<i>stísílz</i>	„ <i>skilja</i>
<i>kvévr</i>	fsv. <i>kvævia</i>	<i>stísólz</i>	hsv. <i>skölja</i>
<i>líðz</i> ³⁾	isl. * <i>liðja</i> no. <i>lida</i>	<i>sálz</i>	isl. <i>selja</i>
<i>mýpsr</i> ⁴⁾	no. <i>mysja</i>	<i>sátz</i>	„ <i>setja</i>
<i>nyttz</i>	isl. <i>nytja</i>	<i>sórr</i>	„ <i>syrnja</i>
<i>róðz</i>	„ <i>ryðja</i>	<i>támz</i>	„ <i>temja</i>
<i>sítz</i> ⁵⁾	„ <i>sitja</i>	<i>tálz</i>	„ <i>telja</i>
<i>smórr</i>	„ <i>smyrja</i>	<i>vítz</i>	„ <i>vitja</i>
<i>snérr</i>	fsv. <i>snæria</i>	<i>válz</i>	„ <i>velja</i>
<i>spórr</i>	isl. <i>spyrja</i>	<i>vénz</i>	„ <i>venja</i>
<i>stýrr</i> ⁶⁾ jfr isl. <i>stýrr</i> , gen.		<i>vérr</i>	„ <i>verja</i>
	<i>styrjar</i>	<i>érr</i> ⁸⁾	„ <i>erja</i>

Dessutom *spéðz* ⁹⁾ gentemot hsv. *späda*, och *lýðz* 'trafva, springa (om häst)', till hkt senare ngu motsvarighet ej finnes uppgifven från svenska eller norska dialekter.

§ 65. II är tillfogadt:

1) i det ss. adv. brukade satssluttande *télz* 'till' isl. *tíl*. Här föreligga inflytande af första stafvelsens *z* och analogi-bildning efter *fírr* *fíprz*: hsv. *för*.

2) stundom reduceradt mellan kons. och *j*, t. ex. *véðzju* *évrju* *télju* *álju* *sémju* *vérvju* *ésju* *látju*. Detta utgör ett öfvergångsstadium mellan t. ex. *látju* (ännu ofta använd form) och hsv. *lätja*. — Ytterligare efter *-il -i télkrðku* f. spillkråka' jfr nyl. *télkrðko* idm.

1) Nedtaga det refvade garnet (*fítz óv*). 2) Ropa. 3) Röra lemmanne. 4) Täta med mossor. 5) Vanligare *síta*. 6) Stoja. 7) Stanna. 8) Plöja. 9) Likaså i östra Nyl. *spéðia*, Rågöarna *spéðí*.

u

§ 66. I. motsvarar

1) isl. fsv. *u* (*o*)

α) i afledn.-änd. *-u* isl. *-ugr*¹⁾ (t. ex. *ávu* fsv. *avogher* isl. *ofugr*, *tílu* fsv. *þulugher*), *-ul* isl. *-ull* (t. ex. *stápuł* isl. *stopull*).

β) i subst. fem. böjn.-änd. *-u*, *-ur*, och ntr. *-ur*: hvarom utförligare i formläran.

γ) i num. ord. *-und* isl. *-undi* (t. ex. *ótund* isl. *áttundi*, *fámtrund* isl. *fimmtugundi* &c), på analogiväg öfverfördt äfven till *sjúund* 7:de och *húndrund* 100:de.

δ) i pron. fem. sg. *vóru édu* (brukas hälst efter subst.) *hísu híku tíku* — närmare i formläran.

Desslikes = äldre *u* i *níju tíju* samt i urspr. låneord, t. ex. *jánuár* *fèbruár* *séménáru kákur* m. 'lom' fi. *kaakkuri*.

2) äldre kort *o*, vare sig öppet eller slutet, allmänt, t. ex.

<i>ábur</i>	fsv. <i>aghborre</i>	<i>nuémber</i>	hsv. <i>november</i>
<i>áftust</i>	hsv. <i>i aftons</i>	<i>prusánt</i>	„ <i>procent</i>
<i>lágum</i>	„ <i>lagom</i>	<i>prusás</i>	„ <i>process</i>
<i>kúmpás</i>	„ <i>kompass</i>	<i>pulís</i>	„ <i>polis</i>
<i>kusák</i>	„ <i>kosack</i>	<i>tròtuál</i>	„ <i>trottoar</i> .
<i>mífunér</i>	„ <i>missionär</i>		

Likaledes i den urspr. latinska ändelsen *-or*, t. ex. *dóktur* *inspáktur* *kántur* *háktur* (hundnamn) *íkvátur* (skeppsnamn).

ánuš 'annars', vanl. i finnl. sv. *annors*, utgör förkortning af fsv. *annorledhis*.

¹⁾ Denna änd. har i målet nästan utträngt *-igr* (> § 64 *β*) och fullständigt ersatt fsv. *-ötter* isl. *-ótr* (t. ex. *stáku* fsv. *stakotter* isl. *stökkótr*).

3) fspr. långt *o* i *ánsus* 'motsols' < *and-söls och *drák-sul* m. 'dragrem', hkt ord i senare stafvelsen innehåller isl. *ól* f. 'rem', ehuru denna härledning alldeles fördunklats och *-ul* uppfattats som afledn.-änd. = isl. *-ull*, hvarefter genusväxling inträdt.

4) isl. fsv. långt *a* i räkneorden 13—19 (t. ex. *fjórtu*, *-und* isl. *fjórtán*, *-di*) äfvensom i *fólutan* n. 'sparlakan' af ett äldre **for-lätan*¹⁾: naturligtvis efter att först ha passerat stadiet *á*.

5) äldre kort *a* i *tómus*²⁾(*-mæs*) fsv. *thomasmæssa*, *tástu-mènt* hsv. *testamente*, *fúkunèr* hsv. *chikanera* — samt i kvinnliga nom. pr., hka då ombildats i enlighet med svaga fem.: *fju lísu* o. s. v.

6) äldre kort *e* i *knékubrø* hsv. *knäckebröd*, *ríputèr* hsv. *repetera*, *sutuné_sæ* 'lifnära sig' fr. *soutener*.

7) äldre kort *i*: *kúmun* hsv. *kummin* fsv. *komin* — gm tilljämning — och *ékstumèr* hsv. *estimera* fr. *estimer*, *fèmufét* hsv. *chemisett* samt urspr. obetonadt i *fúkunèr* hsv. *chikanera*.

8) hsv. kort *y*: *surén* hsv. *syren*.

§ 67. II. har på analogisk väg tillagts i *súund húund-rund*: § 66, 1 γ .

o

§ 68. motsvarar

1) fspr. hsv. kort *o* i *o* hsv. *och* isl. fsv. *ok*, *kògkús* hsv. *konkurs*, *òktóber*.

¹⁾ Så och FFHTL Vö § 153 b; utgår man med LGR Btr. p. 100 från ä.-nsv. *forlott*, så kan *-an* ej förklaras *fórlätan* 'det som man "låter" d. v. s. lägger för ngt' tyckes i allo vara den äldre formen. ²⁾ Jfr HGF § 56 anm. 4, KARSTEN § 65.

2) isl. fsv. kort *a* i *ot* isl. fsv. *at* hsv. *åt* (prep.).

3) isl. fsv. långt *a*: *bo*¹⁾ *mo po so to* (jfr § 29, 6), *o* *krígg* isl. **á* *hring*, *o* *kúl* isl. **á* *koll*; dessutom hsv. långt *å* i interj. *no*.

4) äldre *u*: *trománt*, i följd af *a*-omljud < **trugmant* < **trugment* (§ 16, 3) och *týfos* hsv. *tyfus*.

“

§ 69. I. motsvarar

1) äldre *e* i afledn.-änd. *-als*, *-elsk* och *-erí* hsv. *-else*, *-elsk* o. *-erí* (t. ex. *fóðals spítalsk brýggari*) äfvensom i best. slut-art. m. & f. pl. (t. ex. *fótre* ä.-nsv. *föttren*, *rótre* ä.-nsv. *röttren*), sällan f. ö. (t. ex. *fanísu* hsv. *fernissa*, *ádarfu* hsv. *aderton*).

2) isl. *í* (*e*) i best. slut-art. *-e* st. fem. sg. o. n. pl. fspr. *-in* (*-en*), t. ex. *méra* isl. *merrin*, *bóna* isl. *þorin*, i ordet *hímal* isl. *himill* däremot måste man antaga inflytande från hsv., ty annars skulle det i målet lyda **hímal* l. **hímal*.

Ang. *ha ma ta se* &c se § 34, 4 β.

3) äldre *a* i pl. *-arar* af msk. på *-ar* = isl. *-ari* (*-are*), t. ex. *dómar* pl. *dómarar* = isl. *dómari* pl. *dómarar*. Bland enskilda ord kan jag i detta afseende nämna endast två: *túsand*²⁾ fsv. *Þūsand* och *pálegrim* 'pilgrim' fsv. *pilagrímber* af lat. *peregrinus*. I det senare bland dessa kan *e* naturligtvis icke direkt återföras på *e* i det latinska ordet, utan torde bero på tilljämning med första stafvelsens betonade vokal.

4) hsv. *y* i *pàperóf* hsv. *papyross*. Ordet, som urspr. är folketymologiskt ombildadt efter hsv. *papper*, är natur-

1) *bo-o* både och. 2) Äfven *túsund*.

ligtvis under denna form — allmän i alla öfriga finnl.-sv. dialekter — inkommet från annan ort.

§ 70. II. förekommer såsom svarabhaktivokal tillagdt mellan konsonant och (i målet) utljudande *r*, likasom redan i älsta fornsvenskan (N_N GNSpr § 149) t. ex.

<i>báatar</i>	isl. <i>betr</i>	<i>kómber</i>	isl. <i>kemr</i>	fsv. <i>komber</i>
<i>bónder</i>	„ <i>bóndr</i>	<i>lágger</i>	„ <i>lengr</i>	
<i>hámbær</i>	„ <i>hamra</i>	fsv. <i>hambra</i>	<i>máger</i>	„ <i>magr</i> .

Tillfogas böjningsvokalen *-a* i vb., plur. af subst. l. i komp. & superl. af adj., så bortfaller svarabh.; kvarstår altså framför adj. *-a*, *-en*, *-e* och imperat. *-en*; t. ex. *en magera hást*, men *ha é magrar*; *smen hambra po jøng*, men *hambærn! va_ska tu hoker¹⁾?* men *ja kan ent lid hete hokrase*.

4

står endast framför *l* och

§ 71. I. motsvarar

1) äldre *e*, t. ex. *hóval* hsv. *höfvel*, *stóval* hsv. *stöfvel*, *móbal* hsv. *möbel*.

2) någon enda gång fspr. *i*, t. ex. *bákal* 'tölp' jfr isl. *bekill*.

3) fspr. hsv. *a* i *gámbar* isl. fsv. *gamall* hsv. *gammal*. Jfr HGF § 71, 1. Ordformen vinner sin förklaring genom antagandet att den beror på prævokal. fsv. *gambl-*, där svarabhakti inträddt.

§ 72. II. förekommer såsom svarabhaktivokal under samma villkor och med enahanda undantag som *a* § 70; t. ex. *fógal* pl. *fóglar*, *végal* vb. 'blicka, skefva' pret. *végla*, *gámblar* men *vg_gámbarvg_kùdu*.

2. Konsonanterna.

α. Enkla konsonantljjud.

b

§ 73. motsvarar

1) isl. fsv. hsv. *b* allmänt; t. ex.

<i>báka</i>	isl. <i>bakki</i>	<i>bráð</i>	isl. <i>breiður</i>
<i>bít</i>	„ <i>bíta</i>	<i>grúbal</i>	hsv. <i>grubbla</i>
<i>bjúð</i>	„ <i>bjóða</i>	<i>gúb</i>	„ <i>gubbe</i> ²⁾
<i>blíka</i> ¹⁾	„ <i>blíka</i>	<i>nába</i> ³⁾	isl. <i>nabbi</i>
<i>bót</i>	„ <i>botn</i>	<i>stába</i>	„ <i>stabbi</i>

2) hsv. *f* i *blíks* vb. jfr hsv. *fläkta*. Se NN Fryksd. § 114.

3) äldre *p* i några oklara fall:

bábtíst hsv. *baptist*

bláder är hsv. *pladdra*; bör närmast sammanställas med Rz 37 a *bladdra* idm no. *bledra* 'fjase, fare med gjækkeri'. Jfr NN Fryksd. § 114.

pém̄bal hsv. *pimpla* har oäkta *b*-inskott qvs. < *pimla.

skróbok hsv. *skrápuk* lyder i ä.-nsv. *skrábuke skrábock*.

(NORELIUS NA I 225).

4) fsv. hsv. *v*

α) uddljudande framför *r*:

<i>brák</i>	fsv. <i>vrak</i> n.	<i>bríst</i>	fsv. <i>vrist</i>
<i>brágg</i>	„ <i>vrag</i>	<i>brál</i>	hsv. <i>vråla</i>
<i>bríd</i>	„ <i>vriþa</i>	<i>bráka</i>	fsv. <i>vråka</i>

¹⁾ vb. Glimma, skimra. ²⁾ Ordet möter i skrift första gången åtm. år 1620 i Johannes Magni krönika. NORELIUS NA I 221.

brégg hsv. *vränga*   *brík* hsv. *vricka*
bránsk fsv. *vrenskas*   *bréd* fsv. *vrēper*.

Anm. 1. Samma ljudöfvergång omnämnes från flertalet öfriga östsv. diall. (HGF § 111; FTHL Vö § 34, 3, Nyl. § 63; FTHL-VLL Estl. Ordb.; VLL O-N. § 58, 4, Ru (sporadiskt) § 69, Fby-Ordl.); af LLL Landsm.-alf. p. 24 från Gotl. (jfr NN Få. § 13), Vgötl., När., Leks. o. Jämtl. Däremot förekommer den ej i Närpes och Kökar, troligen ej håller på "fasta Åland".

Anm. 2. I några fall har uddlj. *v* för *r* ej öfvergått till *b* utan bortfallit: § 205, c.

β) inljudande i ordet *gubænör* hsv. *guvernör* lat. *gubernator*. Likaledes åtminstone i Nyl. o. Fby.

§ 74. I motsats till hvad fallet är i nhsv., men i likhet med åtskilliga andra östsvenska diall. (HGF § 109, FTHL Vö § 35 Np. § 66 Nyl. § 58, KARSTEN § 16 b, FTHL-VLL Estl. Ordb., VLL ON § 59 Fby-Ordl.) känner målet *b* äfven efter *m*. Denna ljudförbindelse *mb*

1) motsvarar äldre samnordiskt *mb*, t. ex.

<i>dímbu</i> jfr isl. <i>dumba</i>	<i>kámb</i> isl. <i>kambr</i>
<i>dúmb</i> isl. <i>dumbr</i>	<i>lámb</i> „ <i>lamb</i>
<i>dúmbæs</i> „ <i>tumba(sk)</i>	<i>vámb</i> „ <i>vomb</i> .

2) motsvarar fsv. *mb*, sedan *b* blifvit inskjutet mellan *m* och omedelbart följande eller af svarabhaktivokal därifrån skildt *l* [$>$] eller *r*; t. ex.

<i>hámb^urar</i> fsv. <i>hambrar</i>	<i>bitšýmber</i> jfr fsv. <i>kumber</i>
<i>húmb^la</i> „ <i>humbl</i>	<i>némb^er</i> fsv. <i>nēmbir</i>
<i>kómb^er</i> „ <i>komber</i>	<i>sám^bal</i> „ <i>sambla</i>

rúmb^al n. 'stenröse': fsv. *rumbla* vb. 'bullra' = *rúmb^alštān*:
hsv. *bullersten*.

3) är af yngre ursprung, analogibildning i enl. med föreg. moment; t. ex. *jémbli* adv. 'med ens' isl. *jafnliga, *kúmbri* hsv. *kamrer*, *súmbli* hsv. [*för-*]*sumlig* fsv. *forsumul*, *vímbar* hsv. *vinla* t. *wimmeln*.

Hit hör *júmbel*, sällsynt — blott i norra delen af Ped. bruklig — biform till *júmél* m. 'slyngel'; vore äldre *ljummel < hsv. *lymmel*: *júmél* från sg., *júmbel* från plur. *ljummel. *símber* n. 'glödspån' torde på följande sätt ha utvecklats ur fn. *sindr*: isl. *sindr* fsv. *sinder* > **sin-r-* > **sim-r-* *símber*.

Anm. I den uppväxande generationens språk är *b* stadt på bortfall, synnerligen i de under momm. 2 o. 3 hörande orden.

d

§ 75. I. motsvarar

1) isl. fsv. hsv. *d* allmänt; dock ej i förbind. *dj-*, som öfvergår till *dž-* l. *j-* (§§ 143, 3; 191 c 1), ej håller efter *l* (§ 99, 1 α); t. ex.

<i>bánd</i> isl. <i>band</i>	<i>dóna</i> isl. <i>duna</i>
<i>bínd</i> " <i>binda</i>	<i>dór</i> " <i>dyr</i>
<i>dá</i> " <i>dagr</i>	<i>gád</i> " <i>gaddr</i>
<i>drív</i> " <i>drífa</i> vb.	<i>kúd</i> " <i>koddi</i>
<i>drégg</i> " <i>drengr</i>	<i>réd</i> " <i>hréddr</i>

2) isl. *ð* fsv. *ð* *p* i sådana fall, där detta ljud äfven i hsv. öfvergått till *d* — undantagandes efter *r*, supradentaler och *l* (§ 78); t. ex.

<i>báda</i> isl. <i>baða</i>	<i>lévd</i> isl. <i>lifða</i>
<i>blád</i> " <i>blað</i>	<i>lód</i> " <i>hlið</i>
<i>fréd</i> " <i>friðr</i>	<i>sód</i> " <i>sáði</i>
<i>glád</i> " <i>glaðr</i>	<i>séd</i> " <i>séði</i>
<i>glód</i> fsv. <i>glōp</i>	<i>tród</i> " <i>þráðr</i>

Äfvenså i de obetonade *du da den det de dom* = isl. *ðu ðik þinn þitt* &c (NN Altisl. Gr. § 184, 2).

3) äldre *t*:

α) uddljudande i *dúmbis* vb. 'tumla sig' isl. *tumba*. ÖM 56 har jag fäst uppmärksamheten vid växl. *d*: *t* i **daska*: **taska*, **dorfa*: **torfa*, **dossa*: **tossa*, **dråma*: **tråma*. Exempelen kunde nog mångfaldigas; förhållandet har troligen ursprungligen berott på betonad (*t*) eller obetonad (*ð* > *d*) ställning i satsen.

β) utljudande i *híd tíð* hsv. *hit dit* < **hī-at* **þī-at* (NN NA VI 373 o. 374), naturligtvis pr **hī-að* **þī-að*. Dessutom i *húld* pret. 'höll' fsv. *hiolt*.

§ 76. II. är tillagdt under böjningen af subst.

kné 'knä' pl. *knéder* best. *knédre*

stró 'strå' „ *stróder* „ *stródre*

tré 'trä(d)' „ *tréder* „ *trédre*

analogibildningar efter plur. *bräder trådar*. Likaså i Gkby (HGF § 148). Jfr § 227.

I *éismend* 'ensam' isl. *einnsaman*¹⁾ har *d* tillagts — liksom stundom i *lákand* hsv. *lakan*, *nýpstand* hsv. *nystan* — under inflytande från pres. part. Äfven *éismend* återgår näml. på äldre *-and*: < **eins'man(d)* med vokalisk tilljämning mellan stafvelserna. — *sjóð snóð* hsv. *sjö snö* äro bildade i analogi med förh. *trä*: *träð* och de nyss anförda *knéder*: *knä*, *stróder*: *strå*. Dessa former begagnas äfven i Öfver-Esse.

§ 77. Konsonantförbindelsen *nd*

1) motsvarar sammordiskt *nd*, t. ex.

anda isl. *andi*

hánd isl. *hond*

bránd „ *brandr*

húnd „ *hundr*

¹⁾ Se ang. detta ord NN NA VI 364—369.

sýnd isl. *synd*
vínd „ *vindr*

vénd isl. *venda*
énda „ *endi(r)*

2) motsvarar fsv. *nd* för *r*, där *d* blifvit inskjutet (N_x GNSpr. § 168, 6) under samma förhållanden som *b* mellan *m* och *r*; t. ex.

brínder fsv. *brinder*
rínder „ *rinder*
vínder „ *vinder*

3) beror på nybildning efter analogi med föreg. mom., t. ex.

méndra hsv. *männerne* fsv. *mænninir*
véndra „ *vännerne* isl. *vinirnir*

hénd vb. *hinna* torde utgå från fsv. pres. (*h*)*inder* af inf. (*h*)*inna*.

d

§ 78. I. motsvarar

1) isl. *ð d* fsv. *ð d(h) þ* efter supradentaler och *l*. Härvid reduceras *l* vanligen efter lång vokal; t. ex.

káld isl. *kaldr*
váld „ *valda*
míld „ *mildr*

ta ha ísört_dagar o natar De hafva kört (under) dagar och nätter.

vaḡ dōtru e tu Hvems dotter är du?

Dessutom *fjéndaél* m. 'fjärdedel' < mltv. *vérendél*.

2) äldre *rð rd* i följande ord:

fyrhéða hsv. *förhårdad(t)* *fédz* hsv. *färdig*
gádz „ *gardet* *jóðbrúk*¹⁾ „ *jordbruk*

¹⁾ Men *jól* f.

<i>káǰ</i>	hsv. <i>karda</i>	<i>nóǰvæst, -öst</i>	hsv. <i>nordväst, -öst</i>
<i>léǰòm</i>	isl. <i>lérðómr</i>	<i>svéǰ</i>	" <i>svärd</i>
<i>móǰ</i>	" <i>morð</i>	<i>víðarvæǰe</i> ³⁾	" <i>vedervärdig</i>
<i>máǰ</i>	" <i>mörðr</i>	<i>váǰ</i>	" <i>värd, -a</i>
<i>móǰ</i>	" <i>myrða</i>	<i>véǰ</i> ³⁾	" <i>värd</i>
<i>nátvæǰ</i> ¹⁾	hsv. <i>nattvard</i>	<i>bóǰ</i>	" <i>*borda böra</i>
<i>nóǰ</i> ²⁾	" <i>nordlig</i>	<i>præstgæǰ</i> ⁴⁾	" <i>prästgård</i>

På grund af verbalböjningens egendomligheter saknas i målet adæqvata motstycken till isl. *varða lérða* &c.

Vid en jämförelse med öfvergången *rð > ɹ* finner man att den i mom. behandlade är vida yngre, hufvudsakligen uppträdande i ord, som äro lånade från hsv.

Anm. *r* kvarstår före *ǰ* i *dárǰ* n. 'drummel' mlt. *dorðe*.

§ 79. II. är tillagd i *aféǰ* hsv. *affär* *affärd, folkety. anslutning till hsv. *färd*.

§ 80. Konsonantförbindelsen *lǰ* ersätter äldre *ld lð* och

1) motsvarar samnordiskt *ld*, t. ex.

<i>háǰ</i>	isl. <i>halda</i>	<i>bóǰ</i>	fsv. <i>boldi</i>
<i>káǰ</i>	" <i>kaldr</i>	<i>kvéǰ</i>	isl. <i>kveldr</i>
<i>míǰ</i>	" <i>míldr</i>	<i>ísáǰu</i>	" <i>kelda</i>
<i>múǰ</i>	" <i>mold</i>		

2) motsvarar fsv. *ld* (jfr §§ 74, 2 o. 77, 2), t. ex.

fáǰer fsv. *falder*, *stáǰer* fsv. *skælder* o. s. v.

3) beror på nybildning efter föreg. mom., t. ex.

bjáǰru hsv. *bjällra*, *jsáǰra* hsv. *gesällerne*, *mámsáǰra* hsv. *mamsellerna*, *táǰrik* hsv. *tallrik*.

háǰ 'höll', pret. af *háǰ*, är det fsv. *hiolt*, men har *d* öfverfördt från plur. *hioldu*.

1) Men *mórus-* 1. *kvæsvæl* m. 2) Men *nóla* m. 3) Men *válu* adj. 4) Men *gál* m.

f

§ 81. motsvarar

1) isl. fsv. *f* i allmh., t. ex.

<i>fán</i>	isl. <i>fann</i>	<i>fésk</i>	isl. <i>ferskr</i>
<i>fára</i>	„ <i>fara</i>	<i>gáfel</i>	hsv. <i>gaffel</i>
<i>flák</i>	„ <i>flekk</i>	<i>rúf</i>	„ <i>ruff</i>
<i>fót</i>	„ <i>fótr</i>	<i>skáf</i>	„ <i>skaffa</i>
<i>fégg</i>	„ <i>feginn</i>	<i>stráf</i>	„ <i>straffa</i>

2) fspr. nsv. *g* för *t* i adv. *drýft* 'ledsamt' fsv. nsv. *drygt* isl. *drjúgt*; säkerligen öfver stadiet *-ht-* *-xt-*: jfr NN GNSpr § 158, e.

3) ä.-nsv. nhsv. *k* för *t*, äfven här pr *-xt-*: *lüft* 'lukt' ¹⁾ — måhända urspr. folkety. smst. med hsv. *luft* isl. *lopt*, jfr hsv. *vädra*: *väder* — och *ljóftu* f. hsv. *lykta* mht. *luchte* nht. *leuchte*. Sammalunda lyder nsv. *lykta* vb. i fsv. *lykta* *lychta* *lyffta* *liffa* Sdw.

Ann. Denna öfvergång är förut känd från östsvenskt språkområde (HGF § 118; FTHL Np § 57 Nyl. § 46; FTHL-VLL Estl. Ordb. *lift* f. & vb. 'lykta', *lüft* 'lukt', *loft* 'lukta'; VLL Ru. § 73, 2, Fby *lóft* f., *ljófto* *ljífto* f.; KARSTEN § 22, 3 *lófto* f.) samt från Dalarne (NN Dm *luft*) och Gottland (NN Få § 19, KLINTBERG Laum. p. 24 *lyfta f.). Ljudväxlingen *kt-xt-ft* är fortfarande lefvande i Estland och Finnby (exx. i ordbb.) och på Runö (VLL Ru. §§ 78, 2 o. 85, 2).

4) fspr. nsv. *p* i förbindelsen *ft* < *pt* regelbundet; t. ex.

<i>kaftén</i>	hsv. <i>kaptén</i>	<i>déift</i>	fsv. <i>gipta</i>
<i>áfton</i>	fsv. <i>aptan</i> &c	<i>jálft</i>	hsv. * <i>hjálp</i>

¹⁾ hsv. *luft* däremot lyder i målet *lükt* — de båda orden hafva altså förblandats med hvarandra. Med *f* förekommer nhsv. *lukt* äfven hos Stiernhielm o. Lucidor.

<i>knáft</i>	hsv. <i>knapp</i>	<i>skríft</i>	isl. <i>skrjúpt</i>
<i>lyft</i>	isl. <i>lypta</i>	<i>stóyft</i>	„ <i>støypti</i>
<i>skárft</i>	„ <i>skarpt</i>	<i>téft</i>	„ <i>teppti</i> .

Likasom i nyl. motsvaras äfven i detta mål hsv. *papp* af *páf*, hvarjämte dial. har *strófu* för hsv. *stropp*.

5) hsv. uddlj. *v* fför *r* i *fréka* vb. 'vräka' (tjära), *frékar* m. [tjär-]'vräkare'. Äfvenså i Gamlakarleby (HGF § 119). Jfr kske nyl. *príka* hsv. *vricka*.

§ 82. *f* beror på assimilation af *r + f* i *fáf* hsv. *farfar*, *múf* hsv. *morfar*, *vófaðan* hsv. *vårfrudagen*.

g

§ 83. är städse mediopalatalt. Det står efter vokaler, framför konsonanter (utom [i allmh.] *n* och *t*), hårda vokaler, dift. *ou*, svarabhakti *-e* och *-a*, samt vidare:

framför inf. pass. *-is*, konj. *-i*, 2 pl. imperat. akt. *-in*,
2 pl. imp. pass. *-isín*;

„ svagt betonadt *i* — på grund af hsv. inflytande?
— i *bégr hántágr tógr stégr tégr* ('tegen');

„ *y* i *gýsu* f. 'gris', *gýs* lockord till gris;

„ *a* i *gálan* adj. 'galen'.

I likhet med fspr. har målet äfven konsonantgrupperna *lg gg rg*, hvilka framför ändelserna *i* och *e* öfvergå till *-lj-* *-lj-* *-rj-* *-rj-* *-ndž-*. Detta *g*

§ 84. I. motsvarar

1) isl. fsv. *g* i ofvan uppgifna ställningar; t. ex.

<i>ág</i>	isl. * <i>oggr</i> ¹⁾	<i>gála</i>	isl. <i>gala</i>
<i>dágar</i>	„ <i>dagar</i>	<i>glás</i>	fsv. <i>glas</i>

¹⁾ adj. Afvig; jfr LGR Btr § 54 n. 1. Där af *ágsið* m. 'dödsjö', *ágas* vb. 'gå dödsjö'. *u*-omljud i ÖM 111 *ugga.

<i>gǫw</i>	isl. <i>góðr</i>	<i>álg</i>	isl. <i>elgr</i>
<i>lég</i>	„ <i>leggr</i>	<i>húgn</i>	imp. akt.
<i>vég</i>	„ <i>vegr</i>	<i>húgns</i>	inf. pass., <i>húgnsen</i> imp. pass.
<i>várg</i>	„ <i>vargr</i>		

2) isl. fsv. hsv. *k*

α) uddljudande framför *n*: *gnépan* (jte *knépan*) *n*. 'handtag' jfr hsv. *knapp*, *knäppa*.

β) uddlj. fför *r*: *gríllu* (jte *krillu*) *f*. 'uppsväld körtel' jfr Rz 351 b *krettel*.

§ 85. II. förekommer slutljudande, utan motsvarighet i fspr., i *óg* *f*. 'å' isl. *ó*, *róg* *f*. 'vrå' fsv. *vrā*, *tóg* *n*. 'byväg' isl. *tó*, *llógu* *f*. 'slå' isl. *sló*. En jämförelse med. urnord. *wrankō *tankō, got. *ahwa slahan* lär oss att målet här uppvisar ljudsubstitution för *urg*. *h* resp. spirantiskt *g*. — Här må äfven omnämnas pret. *lág* hsv. *lade*; ordet utgår från fsv. *laghþi* isl. *lagði* med förlorad ändelse och sedermera (jfr § 17, 2 α) förlängd vokal.

§ 86. *g* beror på assimilation af *ǰ* + *g* i *frág* vb., -*u* *f*. hsv. *fradga*; *brúgum* hsv. *brudgum* fsv. *brūþgumi* måste tidigare ha lydt *brúgum, men sedermera har *g* förkortats på grund af en aksentuering *brūþgúmi*.

h

§ 87. I. motsvarar

1) isl. fsv. hsv. *h* allmänt; liksom i fspr. o. nsv. endast uddljudande samt på ett undantag när, blott fför vokaler; t. ex.

<i>hálv</i>	isl. <i>halfr</i>	<i>hóks</i>	isl. <i>hugsa</i>
<i>hárm</i>	„ <i>harmr</i>	<i>hóla</i>	„ <i>hola</i> vb.
<i>híkst</i>	„ <i>hixta</i>	<i>hús</i>	„ <i>hús</i>

<i>hár</i> isl. <i>hár</i>	<i>hás</i> isl. <i>háss</i>
<i>házm</i> „ <i>heim</i>	<i>hóʒʒ</i> „ <i>høy</i>

fspr. *hitt* pron. ntr. har gifvit: α) i betonad ställn. *hít*;

β) obetonadt > *hið > *heð > *he*.

hæér adv. 'här' höres jte *jéer* fsv. *hiær*.

2) fspr. *þ* i *hása* pron. 'denne, -a' isl. *þessi*.

Anm. Detta pron. uppvisar uddlj. *h* äfven i fgutn. och gutn. runinskr. (SDBG Fgutn. Ljudl. § 22) samt i Gotl. (N_N Få. § 85), Nukk & Ormsö i Estl., Dalarne (N_N Dm p. 34), södra o. norra Östb. (F_{THL} Np § 91), slutl. Vbotten (WIDMARK p. 17); utanför den skandinaviska halfön på Färöarna (HAMMERSHAIMB p. 304).

§ 88. II. är tillfogadt

uddljudande: *hása* hsv. *asa* (sig), *hén/ínø̄r* hsv. *ingeniør*;

inljudande: *brénhællu* f. *bränn-nássla*, *ærhènder* hsv. *erindra*.

J

§ 89. motsvarar

1) isl. *j* fsv. kons. *i* hsv. *j* regelbundet utom i sådana ställningar som ersätta isl. *dj-*, *ðj-*, *g-* i allmh. fför len vok., *gj-*, *kj-*, *ngj-*, *sj-*, *skj-*. *stj-*, *tj-* och *þj-*: jfr §§ 92, 139, 143—144; t. ex.

<i>bjérg</i> fsv. <i>biærg</i>	<i>jól</i> isl. <i>jorð</i>
<i>bjén</i> isl. <i>bjørn</i>	<i>jús</i> fsv. <i>lius</i>
<i>fjór<u>t</u>u</i> „ <i>fjörtán</i>	<i>mjó<u>l</u></i> isl. <i>mjøl</i>
<i>fj<u>á</u>l</i> „ <i>fjorðr</i>	<i>mju<u>l</u>k</i> „ <i>mjúkr</i>
<i>je<u>ñ</u>a</i> „ <i>hjarni</i>	<i>þjóku</i> hsv. <i>þjáking</i>

jíta vb. 'äta' återfinnes i fgutn. *ieta*, brytning af fn. *eta*; däraf *jítu* f. 'krubba' = isl. *eta*, i no. äfven *jøtu* f.

2) äldre *g* α) uddljudande framför len vokal. Sålunda stundom i den yngre generationens uttal, i all synnerhet i och närmast Jakobstad; t. ex. *jæra* l. *jóra* hsv. *göra*, *jéta* hsv. *gitta*, *jýtju* hsv. *gytja* o. s. v.

β) intervokaliskt inljudande (fsv. *g gh*) framför suffig. art. -*a*, adj. änd. -*a*, p. p. & sup. -*a*; t. ex. *skóje* hsv. *skogen*, *hóje* hsv. *hågen*, *dráje* *láje* *féje* *lléje* *dréje* *déje* *spéje* *stéje* *sáje* *váje* *flúje* §§ 47, 3; 53, 2; 59, 2.

3) isl. *gj* fsv. *gi* (*ghi*) i yngre språkbruk stundom udd-, sällan inljudande; t. ex. *jéna* isl. *gjarna* fsv. *giærna*, *júsu* fsv. *gius*, *jút* fsv. *giuta* vb., *dýnju* isl. *dyngja* fsv. *dyng(h)ia* f.

jólje *jálp* vb. 'vämjas, spy' förutsätter äldre *gjolpa, brytn. till (fda.) *gulpe*, *i*-omljudt i fsv. *gylpa* fda. *gylpe* idm. Till samma *v* **gel-* (hvaraf *μετάθ.* isl. *elgja*) höra äfven nyl. *göljas *gölkas idm. — Ang. *jáms* *járm* *jérm* jfr § 16, 1. — *jósu* adj. 'lös, om mat' < *gjosóttv, jfr no. *gysja*, *gjøssa*, *jøssa* f. 'dynd, mudder, søle' Ross.

§ 90. II. reduceras mellan urspr. *l r* och *d < ð* i pret. (= p. p. o. sup.): *fóljd* *sísóljd* *táljd* *váljd* *sórjd* = isl. *fylgði* *skulði jfr hsv. *skóljde* *telgði* *valði* *syrgði*; *j* står här för närmast äldre *g*, jfr Fby *fóljd* *váljd*. Högsvenskt inflytande har tvifvelsutän gjort sig gällande i dessa ordformer.

§ 91. III. A) Hiatusfyllande inskjutes *j*:

1) mellan obetonadt *a* och betonad vokal i ordet *yónst* hsv. *i(j)åns* fsv. *i ädhons*.

2) mellan starktonigt *i* l. *y* och följande vokal, ish. vid böjning l. sammansättning; t. ex.

<i>fíjðl</i> hsv. <i>fiol</i>	<i>líja</i> hsv. <i>lie</i>
<i>býje</i> isl. <i>býin(n)</i>	<i>níju</i> isl. <i>núu</i>
<i>býja</i> fsv. <i>býar</i>	<i>téjund</i> „ <i>túundi</i>
<i>húje</i> isl. <i>hýit</i>	<i>nýjår</i> hsv. <i>nyår</i>

I dessa fall, likasom i de under § 89, 2 β hörande, uttalas j vanligen med ett slags hväsning snarlikt ε (se LLL Landsm.-alf. p. 62); jfr målets $d\dot{z} <$ fspr. gj . — Detta inskott är betingadt af samma orsaker som Stor-Rågömålets (i Estl.) $-g\dot{z}$ - i t. ex. *bíggn bígga lígga tígænd*.

B) j har på analogisk väg inkommit i *jédan* adv. 'härifrån' fsv. *hæþan*- ur fsv. *hiær* målets *hæér*.

2.

§ 92. Ett ålderdomligt drag i målet utgör förekomsten af $\dot{z}$ såsom sonant motsvarande hsv. j . Det uppträder

1) uddljudande sällan; t. ex. *úúł* hsv. *hjul* o. *jul*, *úól* hsv. *jord*, *ielp* hsv. *hjúp(-a)* o. s. v. Detta uttal höres dock t. o. m. i stadens närmaste omgivning.

2) postkonsonantiskt:

α) ofta efter h i *hæér* adv. fsv. *hiær* hsv. *hær*;

β) efter f m p minst lika ofta som j : *fælđ* *fært* *fól* *múúr* (njure) *múút* (njuta) *púúk* vb. (vara utstående) *púúksu* f. (sko).

γ) efter s allmänt, så att äldre *sj-* i regeln motsvaras af *sž*, sällan däremot af f l. *sš-*; t. ex. *sžál* *sžálv* *sžú* *sžál* *sžó* o. s. v.

δ) alltid efter t fför ett till afledn. urspr. hörande j : *látju* *látjas* *vétja* (pret.) *džíptju* o. s. v.

ϵ) efter fspr. $\dot{d}$ hsv. d vanligen; t. ex. *viđju* l. *viđju* isl. *viđja*, *ísíđju* l. *ísíđju* hsv. *kedja*. Jfr § 65, 2.

Anm. Sonantiskt $\dot{z}$ finnes äfven i de till Pedersöre fordom hörande Kronoby, Teerijärvi (HGf § 4 anm. 3), Esse och Larsmo socknar; i Hvittisbofjärd (enl. fil. kand. I. SMEDS);

i Nyland sporadiskt (egna rön från Kyrkslätt o. Sibbå s:r¹); i alla sydöstsvenska mål (FTHL R-Wi § 21; VLL O-Nu. § 12, 8; FTHL-VLL Estl. Ordb.; VLL Ru); desslikes på Gotl., i Dalarne, Väster- o. Norrbotten (LLL Landsm.-alf. p. 64; NN Få § 66 p. 34, Dm. Ordl.).

k

§ 93. är städse mediopalatalt. Det står efter vokaler, framför konsonant (utom *j*), hårda vokaler, svarabhakti -*e* och -*a* samt dessutom

framför inf. pass. -*as*, konj. -*z*, 2 pl. imper. akt. -*en*,
2 pl. imper. pass. -*asm*;

„ *z* i pronomina *híkz* 'hvilken', *tíkz* 'sådan', samt subst. *kísu* f.;

„ långt *e* i det från hsv. lånade *krakél*;

„ betonadt *e* i *kénu* f. 'spån', *képa* vb. 'taga för sig', *képel* m. 'skänk' fi. *képäle*;

„ betonadt *ø* i *kónu kóru skóru* § 42, 1;

„ *ɣ* i *kýnt* adv. 'besynnerligt' jfr isl. *kyn* n. 'under'.

Dessutom i det från hsv. inkomna tyska låneordet *fåg-kan*. — Detta *k*

§ 94. I. motsvarar

1) isl. fsv. *k* i ofvan uppgifna ställningar; t. ex.

<i>blák</i>	isl. <i>blakkr</i>	<i>básk</i>	isl. <i>beiskr</i>
<i>bák</i>	„ <i>bekkr</i>	<i>drík</i>	„ <i>drekka</i>
<i>bægk</i>	fsv. <i>bænker</i>	<i>flékt</i>	hsv. <i>fläkta</i>

¹) I nämnda socknar hör man ännu stundom äfven uddlj. *skl-*, t. ex. *skút skörto* t. o. m. (i Ksl) *skjö* för *sjö*. Det i Nyl. Ordb. efter af. fil. mag. I. V. OTMANS anteckningar från Borgå s:n uppgifna *sjé* 'sjö' föreställer naturligtvis *sjé*.

<i>fárk</i> ¹⁾	isl. <i>forkr</i>	<i>knjúlu</i> ³⁾	fsv. <i>knýla</i> f.
<i>hákssu</i> ²⁾	gsv. <i>hixna</i>	<i>kvíta</i> ⁴⁾	isl. <i>kvitta</i>
<i>kálv</i>	isl. <i>kalfr</i>	<i>léka</i>	„ <i>leka</i>
<i>klédar</i>	„ <i>kléði</i>	<i>skrápal</i> ⁵⁾	„ <i>skrapla</i>
<i>knív</i>	„ <i>knífr</i>	<i>vík</i>	„ <i>vík</i> .

spárk vb. isl. hsv. *sparka*: inf. pass. *spárkēs* (bet. *sparka*, t. ex. *lǫg mt tær o sparkēs*¹⁾); imperat. 2 pl. akt. *spárkum*, 2 pl. pass. *spárkēsinn!* — Gammalt *k* uppvisar äfven *kalófur* f. pl. hsv. *galoscher*: da. *kaloske* ty. *kalosche* (BILLING Åsb o-m. p. 180).

2) äldre *f* fför *n*: *knúsk* hsv. *fnask*, *knál* hsv. *fnassel* Rz 157 a, 334 b.

3) äldre *g*:

α) uddljudande fför *n* allmänt. t. ex.

knábēs hsv. *gnabbas* lty. *gnabben*

knága isl. *gnaga*

knístær hsv. *gnistra*

knáta hsv. *gnata*

*knítear*⁷⁾ jfr Rz 204 b *gnittra

knáter isl. *gnitr* f. pl.

knúg hsv. *gnugga*

kníd hsv. *gnida*

knég isl. *gneggja*

knístu isl. *gneisti*

knál „ *gnella*

kníst „ *gneista* vb.

kný isl. *gnýjja*

*kníst*⁶⁾ „ *gnísta* vb.

β) inljudande fför *s* allmänt; t. ex. *dáks* hsv. *dags*, *dak-sens* isl. *dagsins*, *skóks* & *skúks* hsv. *skogs*, *léks* isl. *leggjask* pres. *leggsk*.

Anm. 1. Denna öfvergång ägde rum redan i isl.: N_N Altisl. Gr. § 182, 3 b.

¹⁾ m. Stång hvarmed båt stakas. ²⁾ vb. Hisna. N_N Få p. 36. ³⁾ f. Knöl, puckel. ⁴⁾ vb. Yttra, orda. ⁵⁾ vb. Smattra, t. ex. om regn. ⁶⁾ vb. Gnissla med tänderna. ⁷⁾ vb. Flina; måhända af äldre *fnittra* (mom. 2).

γ) inljudande före *t* allmänt; t. ex. *hókt* fsv. *höght*, *sákt* isl. *sagt*.

Ann. 2. Så ock i isl. o. fsv.: NN Altisl. Gr. § 182, 3 b RQV IV 267.

δ) i enskilda ord: *hókfálu* hsv. *högfärdig* — kske i enl. med *hókt*; *pápkòrçju* hsv. *pappegoja* — folkety. Jfr dessutom kske *séka* vb. 'vara långsam' med isl. *síga* (HELLQUIST NA VII 54).

4) äldre *p*: *lókn* hsv. *löpna*, *sáktámber* hsv. *september*, *lúkt* hsv. *luft* isl. *lopt*.

Ann. 3. *lökna äfven i Vörå (FTHL Vö § 55, 3) och Gamlakarleby (HGF § 162), *sektember i västra Nyland.

5) äldre *t* α) framför *n* i orden

blók isl. *blotna* 'varda blöt'

fék „ *feitna* 'tilltaga i fetma'

rók „ *rotna* hsv. *ruttna*

sák 'segna, sjunka ihop' isl. *setna* (jfr LGE Btr § 105, 1; annorlunda HELLQUIST i NA VII 54).

Ann. 4. Samma öfvergång äfven i Gamlakarleby (HGF § 161) och Vörå (FTHL Vö § 55, 4).

β) i *malák* adj. 'medtagen, trött' allm. i östsv. *malát* af franska *malade*.

6) ryska *x* i *makárka* ry. *maxopka* en tobakssort.

§ 95. II. är tillagdt i

bräksílja hsv. *bresilja* — i analogi med *-ks-* i andra ord.

ékstumèr 'akta' fr. *estimer* — i analogi med andra sms. med *ex-*

frámfúksn 'framfusen' — inflytande från fn. *fjúka*.

§ 96. *k* beror på assimilation af *š* + *k* i *skrík* vb. 'åka skridsko', som vore isl. *skriðka < *skrið-ka. *sník* vb. 'snickra' isl. *snikka* < *sniðka < *snið-ka.

§ 97. motsvarar

1) fspr. hsv. *l* utom i de ställningar där detta öfvergått till *λ* (§ 102), *l* (§ 99) eller *l* (§ 100); t. ex.

<i>ál</i>	isl. <i>allr</i>	<i>láka</i>	isl. <i>laki</i>
<i>búlu</i>	hsv. <i>bulle</i>	<i>lók</i>	" <i>lok</i>
<i>fál</i>	isl. <i>falla</i>	<i>légð</i>	" <i>légð</i> (dal)
<i>háls</i>	" <i>hals</i>	<i>álvar</i>	hsv. <i>allvar</i>
<i>kál</i>	" <i>kalla</i>	<i>hándal</i>	" <i>handla</i> .

2) lat. hsv. *d* i *alvént* hsv. *advent* — säkerligen någon folketymologisk bildning.

3) äldre *r*

α) i pron. *húkadærl* hsv. *hvilkendera*, *nándærl* hsv. *nå-gondera*. Här föreligger gammal folketymologisk anslutning till fn. *deill* hsv. *del*: jfr HGF § 139, FTHL Vö § 59, 4; dessutom Pyttis (i östra Nyl.) *húorgandærl* 'hvilkendera' **hvar-gen-d.*, Nukkö (i Estl.) *ent hóndærla* **än(k)te hvarn-d.* d. v. s. 'ingendera'. — *kanálføgul* (Nyl. t. o. m. *kanaljefågel) är yngre sådan.

β) på grund af dissimilation i de urspr. roman. låneorden *úpsalvèr* hsv. *observera*, *trotuál*¹⁾ hsv. *trottoar*.

§ 98. *l* beror på assimilation

1) af *ð + l*: *mól* vb. 'mumla' isl. *muðla*; *rál* vb. 'skvallra', aflj. *rólur* f. pl. 'skvaller' jfr got. [*ga*]-*raþjan róþ* nyl. Rz 520 a *ráda* vb. 'prata, berätta';²⁾ troligen bör *fról* vb. 'prata meningslöst' sammanställas med isl. *froða* f. 'skum, fradga',

¹⁾ Mest brukl. i staden; landsboar använda gemenligen ordet *rénstærn* äfven i denna betydelse. ²⁾ jfr LGR Btr. p. 109.

ty jfr det [åtm.] i Nyl. vanliga tls. "tala alt hvad spottet för i munnen"; *tról* vb. 'springa i vägen för någon' vore fn. *troð-la.

2) af *r + l*: *fólutan* n. 'sarlakan' fsv. **forlätandi forlott* (jfr § 66, 4); *gól* vb. 'spotta och hosta' < fn. *gorla, jfr hsv. *går*; *pól* vb. hsv. *porla*; *snól* vb. 'snöfla' no. *snulla snurla* jfr isl. *snörgla* o. hsv. *snor*; *tvél* vb. 'snurra' fn. *þvirla jfr isl. *þyrill* östsv. **törel*¹⁾; *snál* m. 'remhål i sko' < *snarl- jfr Rz 639 b *snarel snärel* o. hsv. *snärja snöre*.

3) af *v + l*: *gálvæg* hsv. *gafvelvägg* *gaflevägg*.

4) *hýl* vb. 'taga vara på, vårda' *hýlu* f. 'vårdarinna' vore fsv. *hyrþla jfr *hyrþinge* m.

l

§ 99. motsvarar

1) fspr. hsv. *l*

α) i förbindelsen *lq*, allmänt; t. ex.

<i>fálq</i> isl. <i>faldr</i>	<i>búlqar</i> ä.-nsv. <i>buldra</i>
<i>kálq</i> „ <i>kaldr</i>	<i>stísýlqdu</i> isl. <i>skyldugr</i>
<i>bílq</i> „ <i>bíldr</i>	<i>ísálqdu</i> „ <i>kelda</i>
<i>sílq</i> „ <i>síld</i>	<i>kválq</i> „ <i>kveld</i>
<i>sólq</i> „ <i>selði</i>	<i>ísólq</i> hsv. <i>köld</i> .

β) i ntr. *káll* hsv. *kallt*.

γ) efter *r*, som då reduceras (till *r*); t. ex.

<i>áðar[æ]s</i> fsv. <i>adhraledhis</i>	<i>hér[æ]</i> hsv. <i>härlig</i>
<i>bár[äst]</i> „ * <i>barlast</i> ²⁾	<i>smór[æ]der</i> „ <i>smorläder</i>
<i>bæsvér[æ]</i> hsv. <i>besvärlig</i>	<i>stór[ötu]</i> jfr isl. <i>stórlátr</i>
<i>húr[æ]s</i> „ <i>huruledes</i>	<i>vár[æ]</i> hsv. <i>varlig</i> .

¹⁾ jfr LGR Btr. pp. 86 o. 124. ²⁾ Urspr. nordiskt ord, *ballast* däremot från tyskan. TAMM Etym. Ordb. ².

2) fspr. hsv. *r*l — ursprungligen blott *l* sedan *r* bortfallit — i några ord:

<i>fá</i> l	hsv. <i>farlig</i>	<i>má</i> lu	hsv. <i>mär</i> la
<i>ká</i> l	fsv. hsv. <i>Karl</i>	<i>pá</i> lu	isl. <i>per</i> la
<i>fá</i> lakan	hsv. <i>skar</i> lakan	<i>ú</i> nde]l	„ <i>und</i> rligr.

Anm. Bland svenska dialekter i Finnland har endast Käkarsmålet (KARSTEN § 33) hittills uppvisats äga supradentalt *l*-ljud; det finnes dock ätm. i Esse och äfven i Kronoby (enl. meddelande af folkhögskoleföreståndaren J. Klockars) och kan väl förutsättas i många andra munarter, där upp-tecknarene skrivit *l*. Inom Sverige användes det i Vbotten (Å: M Dgf § 120), Medelpad (exx. i Sv. Ldm. I 578 ff.), Mora (NN Dalm.-Ordl.), på Gotl. (NN Få § 56).

4

§ 100. I. motsvarar

1) isl. fsv. hsv. *l*

α) mellan hufvudtonigt *a o a a* och vokal eller *d (> d)*
f g j m s (> s) v, ställvis äfven *k p t (> t)*; t. ex.

<i>tála</i>	isl. <i>tala</i>	<i>bálk</i>	isl. <i>balkr</i>
<i>hóla</i>	„ <i>hola</i>	<i>hálm</i>	„ <i>halmr</i>
<i>fóla</i>	„ <i>foli</i>	<i>háлма</i>	„ <i>holmr</i> , hsv. <i>holme</i>
<i>stáala</i>	„ <i>stela</i>	<i>stálp</i>	hsv. <i>stolpe</i>
<i>sáld</i>	„ <i>selði</i>	<i>bálster</i>	isl. <i>bolstr</i>
<i>válft</i>	„ <i>hvelfdi</i>	<i>válfs</i>	hsv. <i>valken</i>
<i>hálf</i>	„ <i>halft</i>	<i>fálfs</i>	isl. <i>folkit</i>
<i>álg</i>	„ <i>elgr</i>	<i>kálv</i>	„ <i>kalfr</i>
<i>bálja</i>	„ <i>belgr</i>	<i>síólv</i>	fsv. <i>siælver</i>
<i>fóljd</i>	„ <i>fylgði</i>	<i>tálv</i>	isl. <i>tolf</i> .

Efter *u* blott fför kort vokal: *múl* hsv. *mulen*, *súlu* hsv. *sula*, *tílu* hsv. *tálig*. — Mellan *a* och *g* i *válgg* hsv. *välling*.

β) mellan hufvudtonigt *a o o a o ou ou* och vokal eller *d(> d) f n(> n) r*; t. ex.

<i>álfræd</i>	hsv. <i>Alfred</i>	<i>hálar</i>	isl. <i>hélar</i> m. pl.
<i>áln</i>	„ <i>aln</i>	<i>sváld</i>	„ <i>svelgði</i>
<i>bálnegg</i>	„ <i>*bulning</i>	<i>ól</i>	„ <i>olit</i>
<i>skóla</i>	isl. <i>skálin</i>	<i>gövlrí</i> ¹⁾	hsv. <i>*göfleri</i>
<i>skólu</i>	„ <i>skóli</i>	<i>mógl</i> ²⁾	fsv. <i>mögheliker</i> .

Efter *u* blott i *kúlu* hsv. *kula*, *stúlu* f. 'mjölkbytta' isl. *skjóla*, *grúla* hsv. *gruftig*. Eramför *t(> t)* knappast vidare än i adv. *svátt státt* hsv. *svalt stett*.

γ) i slutljud efter *de* i föregående två momm. anförda vokalerna; t. ex.

<i>tál</i>	isl. <i>tal</i>	<i>júl</i>	isl. <i>hjól, jól</i>
<i>sál</i>	„ <i>soðull</i>	<i>vál</i>	„ <i>vel</i>
<i>hál</i>	„ <i>hol</i>	<i>mjól</i>	„ <i>mjöl</i>
<i>stál</i>	„ <i>stál</i>	<i>ól</i>	„ <i>öl</i>
<i>sól</i>	„ <i>sól</i>	<i>róul</i> ³⁾	„ <i>raula</i> .

Dessutom i obetonade stafv. *-ul*, t. ex. *stápuul* isl. *stopull* m., och *-al*, t. ex. *vágal* hsv. *vagel* (= sittstång), *végal* vb. 'glo'.

Anm. till momm. α—γ.

Anm. 1. *l + d > ld* ifall båda komponenterna af forno tillhöra stammen; men *> ld* därest *d* egentl. utgör ändelse d. v. s. beror på äldre *ð*. Denna skilnad uppehålls icke strängt numera i vår dialektupplösande tid; därför lyder t. ex. pret. af *selja* såväl *sólđ* som *sáld* (o. *sáld*).

¹⁾ n. Tokeri, skämt. ²⁾ Lika ofta *mógl lögl*. ³⁾ vb. Skräna.

Ann. 2. $a + l > al$ blott i *ál dál mál* (tinea; grusfält) *sál* (sadel) *svál vál* d. v. s. urspr. nordiska ord; $> al$ däremot i ett öfvervägande antal låneord: *bál kál kanál lenjál sál*¹⁾ (hsv. sal) *sál skál smál trotuál* och troligen flere. Likaledes står *l* efter obetonadt *ä*: *aló alvánt kalás kaláendar malák* [*úpsalvèr* < äldre *-rv-*].

Ann. 3. Målet känner *-l_s*- blott i *bál_star* (bet. dyna); f. ö. (likasom t. ex. i Oravais enl. FTHL Vö § 61, 1 a) blott *-l_s*-, t. ex. *fál_sk hál_s frál_s hál_s pál_s púl_s*; tillkommer vokal, så inträder *l_s* sporadiskt i *hál_sa* pl., *pál_sa* pl. (ish. i okv. *óygþupál_sa* Larsmobönder), icke annars.

ð) efter konsonanterna *b f g k p v*; t. ex.

<i>blistar</i> ²⁾	isl. <i>blístra</i>	<i>káblar</i>	hsv. <i>kablar</i>
<i>flák_s</i> ³⁾	„ <i>flakna</i>	<i>hágl_s</i>	isl. <i>haglit</i>
<i>glísa</i> ⁴⁾	no. <i>glisa</i>	<i>rángla</i> ⁶⁾	„ <i>ranglaði</i>
<i>klátar</i> ⁵⁾	isl. <i>klatr</i>	<i>kóklar</i> ⁷⁾	fsv. <i>koklari</i>
<i>klíp</i>	„ <i>klippa</i> vb.	<i>stóplu</i> ⁸⁾	isl. <i>stopall</i> * <i>stoplugr</i>
<i>kló</i>	„ <i>klá</i>	<i>óvlar</i> ⁹⁾	„ <i>eflir</i>
<i>plóg</i>	„ <i>plága</i>	<i>tágl_s</i>	hsv. <i>tanlös</i>

2) isl. *rð* fsv. *rþ* hsv. *rd* regelbundet i urspr. nordiska ord:¹⁰⁾

<i>ár</i> ¹¹⁾	isl. <i>arðr</i> & <i>arði</i>	<i>fól</i> ¹²⁾	isl. <i>forða</i>
<i>ból</i>	„ <i>borð</i>	<i>fólanskáp</i> ¹³⁾	fsv. <i>fordhanskap</i>
<i>bólu</i>	„ <i>byrði</i>	<i>fjál</i>	„ <i>fjorðr</i>

1) Ehuru onekl. gammalt skand. ord, brukas det dock icke i vanl. allmogetal (ers. af *stóstygg*) o. är förty hsv. lån. 2) vb. Hvissla. 3) vb. Gå sönder, skilja sig åt. 4) vb. Glänsa. 5) n. Skräp. 6) *rángla* vb. Ragla, vackla. 7) m. Besvärjare, trollkarl. 8) adj. Fallfärdig, om personer. 9) *óval* vb. Orka; idas. jfr § 43, 6. 10) Jfr ang. den långa vok. i dessa ord § 10, 1. 11) n. Plog, pret. Plöjde. 12) vb. Undanskaffa. 13) m. Beskaffenhet af ens fortkomstledamöter, t. ex. *ja ha so gowa fólanskap*.

<i>fjál</i>	fsv. <i>fiærþi</i>	<i>ól</i>	isl. <i>orð</i>
<i>fjálæg</i>	isl. <i>fjórðungr</i>	<i>skól</i> ⁵⁾	" <i>skorða</i>
<i>fál</i> ¹⁾	" <i>ferð</i>	<i>stál</i> ⁶⁾	" <i>stirðr</i>
<i>gál</i>	" <i>garðr</i>	<i>svál</i>	" <i>svgrðr</i>
<i>hál</i>	" <i>harðr</i>	<i>vál</i>	" <i>verða</i>
<i>háln</i>	" <i>harðna</i>	<i>vál</i> ⁷⁾	" <i>verðr</i>
<i>hál</i> ²⁾	" <i>herða</i>	<i>válu</i>	" <i>verðugr</i>
<i>hólæg</i> ³⁾	fsv. <i>hyrþingi</i>	<i>džólu</i>	fsv. <i>giurþ</i>
<i>2 fjól</i>	isl. <i>í fjorð</i>	<i>džálu</i> ⁸⁾	isl. <i>gerð</i>
<i>jól</i>	" <i>jorð</i>	<i>džálu</i> ⁹⁾	" <i>gerði</i> .
<i>nóla</i> ⁴⁾	" <i>norðan</i>		

3) äldre *r*

α) framför hufvudtonig vokal efter uddljudande *k* eller *p*:

klítu hsv. *krita*. *klít* vb. 'skynda i väg' däremot är måhända kontaminationsprodukt af fn. *klífa* + *stríta*¹⁰⁾. Jfr NOBELIUS NA II 222 (*klita* hos Spegel o. Lind).

plút hsv. *pruta*.

plæg [*2 sa na*] 'vräka i sig mat l. dryck' eg. 'tvinga' d. v. s. 'tränga': jfr got. *praggan* vb. 'tränga'.

splít hsv. *sprita*. — Det i Österb. (ÖM 29) så vanliga verbet *splít* 'väsuas, stoja' däremot hör väl till hsv. *splít*.

β) in- och utljudande:

kadaval n. okv. lat. *cadaver* — efter anal. med andra ord på *-al*;

¹⁾ i pl. Spår, "fälar". ²⁾ jfr § 41, 2 n. 1. ³⁾ m. Vakt, t. ex. *kúdhólæg*. ⁴⁾ Äfven m. Nordanvind; t. ex. *har du ent nóla undr nasa, so tu kam blös!* ⁵⁾ vb. Stötta. Ordet brukas äfven i Fby. ⁶⁾ adj. Styf, stel. ⁷⁾ i *mórus-*, *kvérs-vál*: måltid. ⁸⁾ f. Arbete. ⁹⁾ f. Gärda. ¹⁰⁾ l. utgår det från äldre *stíta Estl. [*klív*]*stít* hsv. [*klif-*]*státta* isl. *stétt* f. 'steppingstones'. Tankegången i detta vb. afmålas träffande i uttr. "klifva öfver högt och lågt". Ordet är allmänt i Finnlands svenska bygder: ÖM 16.

ról hsv. *ro[de]r*, kanske qvs. **ro[de]l*;

salvát m. hsv. *servett* — trol. efter analogi med *salvér úpsalvèr* § 97, 3 β.

stávul m. 'staf' fsv. *staver* RQV VI SCHL Or d b. är bildadt i enlighet med t. ex. *áksul stápuł*. Med *-l* återfinnes detta ord äfven i Nyl.; **stafver* är f. ö. allmänt i Finnlands o. Estlands svenska diall. samt på Runö.

égglar hsv. *ängrar* — dissimilation.

4) äldre *n* i *đzýwflu* f. 'göpen'. Utvecklingsgången torde hafva varit denna: fn. *gaupn* fsv. *göpn* > **göp-l* > **göp-la*, hvarefter folketytologisk anslutning till vb. *gömma* inträdt.¹⁾ — *flás* motsv. hsv. *fnas*, men innehåller gammalt *l*: fsv. *flas*, aflj. *flos* n., no. afjudande *fles flas flus* n., jfr hsv. *flisa*.

§ 101. II. uttalas reduceradt *α*) mellan kort (ofta) eller lång (alltid) vokal och supradentalerna *q η s t* t. ex. *sáld sáld bálnas áksuln bálstar sválf*. I slika ställningar utfaller *l* stundom alldeles, hvarvid bör märkas att *l* och *η* då kunna sammansmälta i *r*. Jfr § 117.

β) efter obetonad vokal i *gámbarpig* hsv. *gammalpiga*, *gámbarþarb* *Gamlakarleby*, *húmbarköpu* hsv. *humlekoppa*, *fógalrádu* f. 'fågelskrämma' och kanske några andra ord. Äfven här bortfaller *l* ofta, denna gång spårlöst, och *a* utbyter då mot *e*. Närmare regler kunna icke gifvas; *l* har i dylika fall lika vacklande ställning som *r* (§ 127).

¹⁾ Vö, utan *m*, *jóflu* f. Egendomliga folketytologiska ombildningar af detta ord äro de estl. **göknäfve* [*gawk-nava* < **gaukn-gaupn-*] **getnäfve*.

λ

§ 102. förekommer

1) uddlj. såsom λλ-, inlj. ss. λl, utlj. ss. λ, hvilka i må-
let motsvara

isl. fsv. hsv. *sl tl* i alla ställningar. Stående framför
hufvud- l. starkt bitonig vokal är det hörbart kakuminalt. Exx.

λλágu	λλógu	fsv. slaga	f.	páλλk	hsv. passlig
λλékk		isl. sleikja		ról	" rossla
λλéka		" slíkr		nállu	fsv. nætla
λλóta		" slota		ísól	" kiortl- ¹⁾
íλλlúw		hsv. illslug		lél	" litl- ¹⁾

Anm. 1. I denna egenskap förekommer λ allmänt inom
hela området för denna afhandling samt f. ö. i Österbotten
(HGF § 136, idm språkprof från Teerijärvi och Kronoby;
FTHL Vö § 62, Np. § 52 a), Kökar (KARSTEN § 42), östra
Nyland (exx. i Nyl. Ordb. o. Nyl. Folks.), de sydösts. målen
(FTHL RW. § 27, 4, FTHL-VLL Estl. Ordb., VLL Ru § 96)
samt inom Sverige i Västmn., Dalarne, Hels., Norrl. (LLL Sv.
Landsm.-alf. 29).

2) inljudande, motsv. fspr. hsv. l, i allmh. efter kort
vok. fför k p t; t. ex.

ál _t	isl. allt	myóllk	fsv. miolk
bál _k	" balkr	myóll _ś sa	" miolkin
bjáll _k	" bjalki	stól _p	hsv. stolpe
búll _t	fsv. bul _t a	stól _t	isl. stoltr
fóll _k	isl. folk	svéll _t	" svelta
háll _t	" heilt	váll _p	fsv. hvalper
jáll _p	" hjalp	víll _t	isl. vilti pret.

jól_tru f. hsv. hjortron uppviser λ < l i st. f. r på grund
af dissimilation.

1) D. v. s. kiortil litil i prævok. ställning.

Anm. 2. Denna ljudöfvergång är allmän i Purmo och äfven i Pedersöre undantagande byarne närmast Jakobstad (Sa Str Sk Vs); i dessa senare brukas i stället l fför k p , l l fför t : $ált$ $fálk$ (jfr §§ 97 o. 100). I allmh. synes området föt l alt mera inskränkas, men äfven lk lp torde ej öfverlefva den nuvarande yngsta generationen.

Anm. 3. lk lp lt har jag hört också i östra Esse, hvarjämte dessa ljudförbindelser enligt enskildt meddelande sporadiskt förekomma i Kronoby; i språkprovet från Teerjärvi skrifer Hagfors $ált$ $væltar$. lt har förut ej uppgifvits från annan svensk ort i Finland än Närpes i södra Östb. (FTHL Np. § 52 b): lk lp lt från Degerfors i Västerb. (Å: M Dgf § 118), Jämtland, Multrå i södra Ångm. (LLL Sv. Landsm.-alf. pp. 30 o. 48). Jfr ock VLL O-Nu. § 80^{1/2}.

m

§ 103. I. motsvarar

1) äldre *m* i regeln; t. ex.

<i>ámu</i>	fsv. <i>amma</i> f.	<i>lím</i>	isl. <i>limr</i>
<i>árm</i>	isl. <i>armr</i>	<i>már</i>	„ <i>marr</i>
<i>hámar</i>	„ <i>hamarr</i>	<i>mórk</i>	„ <i>myrkr</i>
<i>hám</i>	„ <i>heim</i>	<i>rím</i>	„ <i>hrím</i>
<i>kámb</i>	„ <i>kambr</i>	<i>skám</i>	„ <i>skómm</i> .

Där fsv. har *mn* gentemot isl. *fn* — ang. utvecklingen hvaraf se NX GNSpr. §§ 111 o. 156 — uppvisar målet *mn* l. *m*, t. ex.

<i>hámn</i>	fsv. <i>hann</i>	isl. <i>höfn</i>
<i>námn, nám</i>	„ <i>namm</i>	„ <i>nafn</i>

kvámn vb. 'kväfvas' vore isl. *kofna jfr no. *köfna* o. Rz. 315 b.

2) äldre *n*:

α) uddljudande fför *ɣ*: *múra* hsv. *njure* isl. *nýra*, *mútt* fsv. *niuta* isl. *njóta*.

β) inljudande: *pémpedíkel* m. 'pendel i väggur' närmast < *penperdikel, *μεράθ*. pro. *perpendikel*. — *klúmsu* adj. 'otymplig' motsvarar hsv. *klunsig*, men återgår på äldre *klump-sig.

γ) urspr. utljudande *n* och *η* på, grund af sandhi, fför *b m p*; t. ex.

krómbi & *krúmbi* hsv. *Kronoby*

límbri hsv. *linbräde*

sámárk „ *sandmark*

jémbriuk „ *järnbruk*

stámpugkt pro *ståndpunkt* l. *stannpunkt 'hållpunkt'.

§ 104. II. har på folketymologisk väg tillagts i *déymflu* f. 'göpen': se § 100, 4.

§ 105. I verben *smómas* 'minska, aftaga, söndersmula sig' och *tásni* 'slockna' står afledn.-änd. *-ma* i st. f. äldre *-na*: Rz 636 b *smânas no. *smâna*, Rz 726 a *tassna afl. från (no) *tasa* vb. 'aftage, svækkes'.

§ 106. *m* beror på assimilation af

1) *ð* + *m*: *vámál* n. isl. *váðmál*.

2) *r* + *m*: *múmi* hsv. *mormor*, vanl. i finnl.-sv. under formen *múmu*. Sammalunda måste hsv. *farmor* älst ha gifvit *fámu; en aks. *farmór* [> **fa:mór*] torde förutsättas af vNyl. *fámu* Ped.-Pu. *fámi*, hvars *i* kan förklaras ss. uppkommet ur ordställn. *fámu mìn* > **fám'mi(n)* > **fám'mi*.

§ 107. *m* har sonantisk funktion i interj. *mni* och efter *s* i *pásni* 'pasma', *rísni* vb. 'upprispa', *tásni* vb. 'slockna'.

m

§ 108. förekommer blott i interj. *mm* hsv. *hm!*

n

§ 109. ersätter i hastigt, sammanhängande tal *m* och *n* framför *f* och *v*, t. ex. *jóvfru brénnvín kámfart*. Dock iakttages denna regel ej synnerligen noga, i det minst lika ofta — och alltid när man vill "tala tydligt" (ss. t. ex. gemenl. i svar på frågor ang. ord o. dyl.) — säges *mf mv nf nv*. — Ljudet är härförinnan uppgifvet blott från Gamlakarleby, men t. ex. ej från Kökar.

n

§ 110. I. motsvarar

1) isl. fspr. hsv. *n*-ljud utom i de fall då *η* (§ 114) eller *ν* (§ 117) inträder; t. ex.

<i>ándas</i>	isl. <i>andask</i>	<i>hánsk</i>	hsv. <i>handske</i>
<i>bánas</i>	„ <i>bannask</i>	<i>nát</i>	isl. <i>nátt</i>
<i>fnítar</i>	hsv. <i>fnittra</i>	<i>nóks</i>	fsv. <i>nākos</i>
<i>grán</i>	isl. <i>grön</i>	<i>snólǫ</i>	jfr isl. <i>snáldr</i>
<i>grón</i>	n <i>grónn</i>	<i>vánt</i>	fsv. <i>vanter</i> .

2) äldre *g*-ljud

α) i *-ndz-* o. *-ntz-* < *-ng-* och *-nk-* framför *ε* *a*, t. ex. *drágg* 'dräng' def. *dréndzε*, *ségg* 'säng' def. *séndzε*, *bágg* 'bänk' def. *bánfzε*, *fúndzε* hsv. *sjungit*, *fúnfzε* hsv. *sjunkit* o. s. v. Närmare i §§ 143, 1; 144, 3 β; 145.

β) framför *t* i *krínt* adv. 'snabbt' (i uttr. *tåla krínt*) jfr isl. *kringr* adj., *orðkringi* f.; *lánt* hsv. *längta*; *lántunt* adv. 'ledsamt' fn. *lang-pungt?

3) äldre *m* för *t* i *grýnt* vb. hsv. *grymta*, *prónt* adv. hsv. *prompt*, *túnt* f. fsv. *tompt*. Det nyss nämnda *lántúnt* kunde äfven föras hit, näml. ifall *túnt* stode för **tōmt* (jfr § 22, 4 β) jfr isl. *tóm* n.; då betydde ordet eg. 'tillfälle då tiden förefaller lång', jfr nyl. *långsamt* adv. 'ledsam'.

dúnsu adj. 'kvalmig' har äfvenledes *n* < *m*: äldre **dumsu* < **dumb-s-ugr* jfr fsv. *dimba* isl. *damb dumba*.

dúnfsi adj. 'unken' **dunken* står närmast för **dumken* < **dumbken*, jfr isl. *dumba* f. (NN Fryksd. Ordb. 19 b).

4) isl. fsv. hsv. *rn* i *bón* isl. *barn*, *skón* isl. *skarn*, *rón* isl. *várn* pron. (akk. sg.).

Anm. **bån* **skån* äro vida spridda i östsvenska mål; jfr HGF § 153, FTHL Vö § 78 Np § 45 samt Nyl., Fby-, Estl.- o. Runö-ordböckerna.

5) hsv. *l* — dissimilation? — i *níkkuvàlju* hsv. *liljekonvalje*.

§ 111. II. har tillagts

1) under böjning:

α) i *klónar* (jte *klónar*), *kónar*, *rónar* (*dórnar* § 115), *ónar* l. *ógnar* (jte *ógar*), *skónar*, pl. af *klów ków rów* (höft) *ó* l. *óg sków* (*dór*); målet har i dessa utgått från best. plur. isl. *klórnar árnar* (*dyrnar*) och i analogi därmed bildat *rónar* &c.

Anm. Sammalunda i Vörå, Närpes, Finnby, Nyland, Estland och på Runö.

β) i adj. posit. *fráwfúksu*¹⁾ hsv. *framfusig* har analogisering med adj. på *-in* gjort sig gällande (likasom i Vörå: FTHL Vö § 64, 3); äfvenså i *trón* 'längtande' isl. *prár* (men fn. nom. propr. *práinn* < **pravinn* pl. *pránir* NN NA I 156). — komp. *bítunar* superl. *bítmast* 'tidigare tidigast' jfr hsv.

¹⁾ jfr § 95.

bittida, förutsätter en posit. *bittin (jfr HGF § 145 *bítin* adv., Estl. *bittlen adj., Vö. *bittna vb.)¹⁾. Gammal komp.-bildning föreligger i sms. *ytranskræft* f. 'utanskrift' (jfr FTHL Vö § 66 Np § 85, KARSTEN § 130 p. 136, VNyl. *snàrándr* 'snarare').

2) under afledning:

a) *-*ning* ersätter någon gång det i hsv. vanliga -*ing*; t. ex. *bátanægg* *bätternig hsv. *bättring*, *fündénægg* *funderning, *ryénægg* *regernig hsv. *regering*.

Anm. Så äfven stundom i Gamlakarleby (HGF § 145) och Finnby samt mycket ofta i VästNylands bygdemål (*bätternig *sammelning *segelning o. s. v.).

β) bindestafvelsen -*an-* i ett af verb + substantiv bestående compositum, t. ex. *sítan-* l. *sítambré* n. 'sittbräde', *jítantíd* m. 'mattimme'.

Denna, som äfven brukas i Kökar (KARSTEN § 37, 3) och Finnby (Ordl. p. 13) samt är ytterst vanlig i Nyland (FTHL Nyl. p. 108), får man ej med Karsten l. c. antaga vara "troligen bildad efter öfriga i nsv. förekommande ord på denna ändelse". Till sin innebörd varande af gerundiv l. gerundial betydelse, måste den sammanställas[†] med och deriveras från pres. part. -*ande*, hvilken ändelse ju äfven i andra germaniska språk användes för att uttrycka slika begrepp (jfr Rqv. I 413). *jítantíd* = Nyl. *ítantíd* Fby *étantíd* är det fsv. *ætande-tiþ* (Rqv VI 535 a) = lat. *tempus edendi*; jfr vidare isl. tls. sådana som t. ex. *þat er geranda* och VLL O.-N. § 137 E p. 125, Ru § 141. I och för sig är detta väl ej håller besynnerligare än användandet i samma syfte af genitiver bildade från infinitiven (§ 254 anm. 2).

1) Ytterst från mlty. *bi tiden* (TAMM Et. Ordb. 2 38).

3) i enskilda ord:

góman n. 'gom' kan hafva öfvergått från stark (isl. *gómr*) till svag (ags. *góma*) böjn. och uppvisar i sådan händelse dennas karakteristiska *n*¹⁾ samt har sedermera antagit ntr. genus i anal. med. t. ex. *lakan*, eller ock är det medels *-an* afledt från *gómr*. Jfr KLUGE Vorgesch. § 48 (Grundriss I p. 389).

stóman n. 'stomme' är säkerligen (liks. t. ex. i Närpes o. Nyland) utbildadt med suff. *-an*, motsvarande **stomm-al* i Fby, Estl., Ru.; jfr isl. *mikill*: hsv. *mycken*.

n i *stámn* vb. 'stamma på målet' beror på oberättigadt inflytande från fsv. *stamn* isl. *stafn* m. 'båtstam'.

tón f. 'tå' har nasalen från best. sg. fn. *táin*.

húndrund num. ord. (saknas i isl. o. fsv.) har sitt senare *n* från (isl.) *þúsund* (fsv.) *þūsand*.

hýngstú f. 'afträde' uppvisar epentes af urspr. suff. *-n* i fsv. *hysikke* från mlty. *hyseken* n. idm. (Sdw.).

múnstálf m. 'mustasch' företer folkety. anslutning till hsv. *munn*.

visentèr (Nyl. *visentéra*) vb. 'underkasta visitation' kan hafva bevarat en genklang af fn. *visindi* n. pl. 'kunskap', vore altså en kompromiss-form.

§ 112. *n* beror på assimilation af

1) *ǰ + n*: *glénu* f. 'klar fläck mellan skyar' ÖM 101 fn. **gleđna* < *glađr* adj. 'klar'.

2) *r + n*: *ván* adv. 'hvar, hvart' fn. **hvarna*, jfr *hér-na þar-na* m. fl.

§ 113. *n* är sonant efter *k l s t*, t. ex. *vákny lókn* (löpna) *krísny* (kristna, döpa) *lédny* (ledsen) *vátny rátn* *ísólly*.

¹⁾ *góman*: **gómi* i det närmaste = Nyl. *gómnn* 'fadder': isl. *gumi*.

η

§ 114. I. motsvarar

1) isl. fsv. hsv. *n* allmänt efter supradentaler och *ʔ*; t. ex. i m. def. *bólǫnn fágn kárlinn áksuðinn bákaðinn*, verbal-afledn. -na ss. *svárlinn hállinn* o. s. v.

Efter *r* i *mánn* (vanligtvis i sg. def. -s o. pl. -ar) m. 'morgon' af äldre prævok. *mor(g)n-*.

Efter *r* i m. def. *bórn* okv. 'ruggig person', *hárn* hsv. *harren*, *hærn* hsv. *herren*.

2) äldre *rn* likaledes allmänt; t. ex. m. def. -*an* af obest. -*ar* (= hsv. -*are* fspr. -*are*, -*ari*), vidare *kán* hsv. *kar(l)en*, *mán* jte *mánn* 'morgon', *ténu* isl. *Þerna* o. s. v.

fön hsv. förrän, ej *fórn — på grund af städse obetonad ställning i satsen.

§ 115. II. har tillagts i *býrn* vb. 'börja' eg. *börjna, bildadt på hsv. fem. *början*; *dórnar* 'dörrar', pl. af *dór* f., är den isl. best. pl. *dyrnar*.

Anm. Att *n* redan tidigt från slutartikeln öfvergått till ordstammen i *dörr* intygas af samstämmigheten med Finnby-, Kyrkslätt- och de estländska målens redan i obest. sg. uppträdande *dörrn. Besynnerligt är Runömålets *dórm* — från dat. pl. *durum*?

§ 116. η uttalas sonantiskt d. v. s. stafvelsebildande efter *r* *r* *l* *ð* *ð* *rt*, t. ex. *býrn hárn fáldinn mágn stáðertinn*.

ν

§ 117. höres alltid, motsvarande äldre *ln*, i *mánn* hsv. *moln* och *vánn* fsv. ( )*calin* samt vanligen efter ett af lång

hufvudtonig stafvelse föregånget *l*, som då helt uppgått i den kakuminala nasalen: t. ex. *há_n* 'hälen', *vá_n* 'slagsskaffet'.

§ 118. I hithörande fall uppträder *n* som sonant så ofta resp. ord stå i satsslut eller absolute (§ 15, 3 γ): *mǎ_n*, *hǎ_n*, *vǎ_n* o. s. v.; *mǎ_n* och *vǎ_n* ofta äfven annars.

n

§ 119. förekommer i förbindelsen *nn* blott sporadiskt och användes då för uddljudande *gn*- och *kn*- (båda i målet vanligen representerade af *kn*-, jfr § 94), t. ex. *nnága nnáp* o. s. v.

Anm. *n* förekommer äfven i Vörå o. Nykarleby socknemål. (FTHL Vö. § 71, språkprof fr. Nkby i Sv. Landsm. h. 23 pp. XIII ff.). I Gkby *kg*- i st. f. *kn*- (tydligen i äldre tid blott tonlöst *g*-, men sedermera *k* præfigeradt i anal. med hsv. *kn*-). Jfr LLL Lm-alf. p. 31.

g

§ 120. I. motsvarar

1) isl. fsv. hsv. *n* (utmärkande *g*-ljud) för *g* och *k* ¹⁾, allmänt; t. ex.

<i>drégg</i> isl. <i>drengr</i>	<i>mágg</i> fsv. <i>mangher</i>	
<i>dréggk</i> hsv. <i>dränka</i>	<i>ségg</i> isl. <i>sé(i)ng</i>	
<i>hágg</i> isl. <i>hengja</i>	<i>túgg</i> isl. fsv. <i>tunga</i>	
<i>lágg</i> „ <i>langr</i>	<i>víggk</i> fsv. <i>hvinka</i>	

Dessutom vid inre sandhi, t. ex. *líggà_n* hsv. *lingarn*, *líggkrè_ní_su* hsv. *lín- *kränka* ²⁾).

¹⁾ för *k* finnas motsvarigheter blott i fsv. o. nsv., ty *nk* > *kk* i isl. (NN GNSpr. § 66). ²⁾ f. Bräde hvarpå man låter linknopparne falla vid afsläendet.

2) fspr. *g gh* fför *n*, allmänt; t. ex.

ágnar isl. *agnir* fsv. *aghnar*
fágn „ *fagna* „ *fæghna(s)*
vágn „ *vagn* „ *vaghn*
ógnhār fsv. *ōghnahār* n.

3) äldre *m* framför *k* i *jézk* fsv. *iamka iæmka, sázk* fsv. *samka*. — *ýpzk* vb. hsv. *ömka* isl. *aumka* hade redan i fornsvenskan biformen *önka* (Rqv. IV 317, jfr VI 527 b *ynkeliker*).

Ang. *hánt* hsv. *hemta* isl. *heimta* gäller att ”i gamla tider är [fsv.] *hænta* vanligare än *hempta*” (Rqv. IV 317).

§ 121. II. finnes, utan motsvarighet i forn- l. nyspråk, i ordet *rógn* f. ’rönn’, trol. < *röghn < *röwn < *raun isl. *røynir*; jfr § 48, 2 n. 6. Dessutom i *bírugg* hsv. *byrå*; äfven i Nyl. *bírogg*.

p

§ 122. motsvarar

1) fspr. hsv. *p* utom fför *t*, där det öfvergått iill *f* (§ 81, 4); t. ex.

<i>gápa</i>	isl. <i>gapa</i>	<i>pík</i>	fsv. <i>p̄ker</i>
<i>élpæru</i> ¹⁾	jfr fsv. <i>par</i> n.,	<i>piékar</i> ²⁾	jfr fsv. <i>piækker</i> m.
	isl. <i>þorótttr</i> adj.	<i>plúsu</i>	hsv. <i>plussig</i> ³⁾
<i>klíp</i>	„ <i>klippa</i> vb.	<i>prást</i>	isl. <i>prestr</i>
<i>kóp</i>	„ <i>kopp</i>	<i>úp</i>	hsv. <i>upp</i> .
<i>lléþ</i>	„ <i>sleppa</i>		

¹⁾ adj. Oroligt nyfiken. ²⁾ m. Trög arbetare; det fsv. ordet bet. ’stafkarl, landstrykare’. ³⁾ Uppt. hos Dalin, ej i Sv. Ak. Ordl.; af lty. *plutzig*.

2) äldre *b* i

ǵákop hsv. *Jakob* lat. *Jacobus*; jfr NN Fryksd. § 109 o. idm. enl. KARSTEN § 10.

λλápar hsv. *slabbra* — på grund af det följ. *r*;

ísápal „ *kábbla* — på grund af det följ. *l*;

úpsalvèr „ *observera* — på grund af det följ. *s*.

3) äldre *f* framför *s*, stundom; t. ex.

háps hsv. *hafsa* vb.

klápsu f. 'klase' fsv. *klifse* n.

λλáps hsv. *slafsa* vb.¹⁾

tóps hsv. *tofs*.

Stundom återgår detta *-fs-* likväl på ännu äldre *-ps-*; förändringen torde hafva inträdt först efter år 1300 (NN GNSpr. § 161). Jfr sålunda hsv. *tofs* med *topp* isl. *toppr*; *slafsa* no. *slapsa* trol. < *s* + *lap(a)* + *sa*; fsv. *klifse* (m. fl.) måhända < *klippse < **klimp-s-*.

Däremot har målet *-fs-* i t. ex. *ráfs* vb., — *u* f., *ráfs* vb., *kráfs* vb., *lúfs* vb. = hsv. *räfsa* *rafsa* *krafsa* *lufsa*.

§ 123. *p* beror på assimilation af *-mp-* i

kláps vb. 'springa klampande' < *klamp-sa;

λλáps vb. 'stökigt släpa efter' < *slamp-sa, afljud till Rz 622 b *slimpa f. 'trasa' nyl. *slím̥sor* (< *slimpsor) = *slám̥sor* (< *slampsor) f. pl. 'trasor';

prúp vb. 'pedere' < **prumpa*²⁾ Fby no. *prumpa* idm. afljud till Fby *primpa, assim. Nkby *príp* vb. *caicare*;

skvíp vb. 'skvätta' < Rz 610 a *skvimpa, aflj. t. isl. *skvampa* 'to paddle into water': hsv. *skumpa*;

¹⁾ Hos Dalin o. W-J., ej i Sv. Ak. Ordl. ²⁾ i Fby Nyl. äfven med afledn.: *prumpsa > *prumsa > *prún̥sa* och *prumpta > *prumta > *prúnta* > Nyl. *prúta* idm.

tráps vb. 'trippa, stampa' < *tramp-sa? [**trimp-*: **tramp-* = hsv. *trippa*: Nyl. *trápa* vb. 'stiga': hsv. *troppa*.]

§ 124. Ljudförbindelsen *pf-* höres blott i interj. *pfú_z* = hsv. *fy*. *pfú_z! sa danl* ordst.

r

§ 125. I. motsvarar

1) isl. fsv. hsv. *r* utom i de fall när dess område inskränkes af *d* (§ 78—79) *l* (§ 97, 2) *l* (§ 99, 2) *l* (§ 100, 3) *η* (§ 114, 2) och *ς* (§ 131); t. ex.

<i>bárk</i>	isl. <i>börkr</i>	<i>ríggr</i>	isl. <i>hringr</i>
<i>bárm</i>	fsv. <i>barmber</i>	<i>rít</i>	„ <i>ríta</i>
<i>brót</i> ¹⁾	isl. <i>brot</i>	<i>róða</i> ²⁾	„ <i>rođa</i>
<i>gár</i>	„ <i>gor</i>	<i>réka</i> ³⁾	„ <i>reka</i>
<i>krópr</i>	„ <i>kroppr</i>	<i>tróðu</i> ⁴⁾	„ <i>tróða</i> f.

2) äldre *l* i *mérakærv* (Pu Fo Kå) = *mérakælv* (Ped. f. ö.) m. 'libellula'.

§ 126. II. är åtm. skenbart tillfogadt i *némbe-sæ* vb. *nämra sig* 'nära sig'. Orsaken är dunkel; jfr komp. *némbraræ* *némbrast* = fsv. *nemare* l. *nembre næmast*

§ 127. III. reduceras d. v. s. öfvergår till *r*:

1) framför *l*, som då > *l*; jfr § 99, 1 *r*, hvarest exx.

2) vanligen efter ljudsvag, sällan efter hufvudtonig stavelse framför isynnerhet heterosyllabiskt *b f g j k l m g p v*; t. ex.

<i>búldarbàs</i>	hsv. <i>bullerbas</i>
<i>fýrflòta</i>	„ <i>fyrfota</i>
<i>sómarflògal</i> ⁵⁾	„ <i>sommarfågel</i>

1) *fäl* & *brót* tils. 'få epileptiska anfall' = isl. *falla í brot*.
2) vb. imp. Rodna. 3) vb. Drifva. 4) f. Gärdesgårdstör. 5) m. Fjäril.

<i>åburgräs</i>	hsv.	<i>abborrgräs</i>	(potamogeton)
<i>lärjugg</i>	„	<i>lärjunge</i>	
<i>finggerkrök</i>	„	<i>fingerkrok</i>	
<i>fågermåt</i> ¹⁾	„	<i>*fågermätt</i>	
<i>åcérgg</i>	„	<i>käring</i>	
<i>hårpisku</i>	„	<i>hårpiska</i>	
<i>snårvålp</i>	„	<i>snorvalp</i> ,	okv.

Vanligen är det ytterst svårt att afgöra huruvida *r* i ofvananfödda ställningar värligen höres eller icke. Otvifvelaktigt bortfaller det ofta alldeles. Men ännu mindre stadga har *r* mellan bi- l. obetonad vokal och *s* äfvensom utljudande framför uddljudande *s*. Normala uttalet af t. ex. *Anders*, *Pedersöre*, [*i*] *somras*, [*i*] *våders* o. s. v. kan visserligen angifvas ss. *ándas pádesa* *v_sómas* *t_vádes* &c; men ofta höres äfven *ándas pádesa*, alltid *vástasund*; merendels gen. *ándesas klók-asas* o. d. Ordställningen *det där bär sig inte* lyder dels *haté bæ-sa ínt*, dels *bær-sa*, dels *bæ-sa*. Prep. *för* uttalas i sms. fför de uppräknade konsonantljuden såväl *fö_r*- som *fö_o*- *fj_r*-; framför *s* blott *fj_r*- l. *fö_o*-. Att denna påstådda "regel-löshet" icke beror på bristande aktgifvande från min sida, framgår genom jämförelse med Hagfors' språkprof i Gkby-afh. och J. A. Nygrens på Kveflaxmål affattade Byrallor, där samma osäkerhet visar sig, hvarjämte ej håller FTHL Vö §§ 77 o. 78 anför närmare bestämningar härvidlag. Förhål-landet beror därpå, att redan fornsvenskan vacklade i detta afseende (Rqv IV 418), och grep ytterligare kring sig under inflytande af växlingen *g*: *s* (se § 130, 1).

Anm. Egentligen reduceradt *r* (*r*) torde förekomma i nästan hela svenska Österbotten — jfr de ofvananfödda källorna

¹⁾ adj. Tillräckligt mätt (af mat l. dryck).

— men är icke uppgifvet från Egentliga Finnland eller Åland saknas i nyländskan och de sydöstsvenska munarterna.

s

§ 128. I. motsvarar

1) isl. fsv. hsv. s utom i de fall, som betingas af målets λ (§ 102, 1) och ρ (§ 131); t. ex.

<i>ásku</i>	isl. <i>aska</i>	<i>skápa</i>	isl. <i>skapa</i>
<i>ásp</i>	„ <i>osp</i>	<i>stíúlu</i> ³⁾	„ <i>skjóla</i>
<i>bást</i>	„ <i>bast</i>	<i>skóra</i>	„ <i>skora</i>
<i>fálsk</i> ¹⁾	„ <i>falskr</i>	<i>sól</i>	„ <i>sól</i>
<i>físk</i>	„ <i>fiskr</i>	<i>spóna</i> ⁴⁾	„ <i>spuni</i>
<i>gósa</i> ²⁾	„ <i>gusa</i>	<i>stítsil</i> ⁵⁾	„ <i>stikill</i>
<i>grís</i>	„ <i>griss</i>	<i>stázn</i>	„ <i>steinn</i>
<i>hálsg</i> ¹⁾	„ <i>hals</i>	<i>sválas</i>	„ <i>svala(sk)</i>
<i>rása</i>	„ <i>rasa</i>	<i>tróst</i>	„ <i>traust</i>
<i>rás</i>	„ <i>reisa</i> vb.	<i>váster</i>	„ <i>vestr.</i>

2) hsv. *f*-ljud i några från rspr. nyligen inkomna ord: *masín* hsv. *maskin*, *púns* hsv. *punsch*, *víns* hsv. *vinsch*.

§ 129. II. är tillagdt:

α) uddljudande i

skànslí hsv. *kansli*; af t. ex. *pastors-kansli*;

snáv m. hsv. *naf*; af smst. *hjuls-naf*;

stránsportèr hsv. *transportera*—folkety. anslutning till *strand*.

β) inljudande i: *álsmèkt* adj. 'vanmäktig'; folkety. anslutn. till [*för-*]smäkt; annorlunda ÅSTRÖM Dgf. § 123.

ústakal (jfr *ústàkal*) n. 'lustig ture' jfr FTHL Vö p. 190, 2. Trol. från ngn annan dialekt.

1) jfr § 99 anm. 3. 2) vb. Ånga. 3) f. Stäfva. 4) m. Spånad. 5) m. Kvice i horn.

γ) utljudande i *ajós* hsv. *adjö*. Detta uttal är allmänt i Finland; orsaken dunkel.

§ 130. *s* beror på assimilation af

1) *fspr.* hsv. *rs* α) efter kort vokal i starktonig stafvelse i Katternö, Bennäs och byarne väster därom, spontant äfven Forsby och Purmo; t. ex. *fós* hsv. *fors*, *fés* hsv. *färsk*, *hás* hsv. *harts*, *más* hsv. *mars*, *tós* hsv. *töres* o. s. v. Hsv. *marsch* lyder äfvenså *más*.

β) öfveralt — likasom i alla andra östsv. diall — *bás* m. 'gumse' jfr isl. *bersi* (men äfven *bassi*) m. 'björn'.

Anm. Samma öfvergång *rs* > *ss* möter, som bekant, redan i hsv. *vasserra* (*tri*) af fsv. *vārs hærra* (*træ*) Rqv. II 138; dessutom i vissa trakter af Vörå (FTHL Vö. § 78 anm.), Gotl. (NN Få. § 57 p. 313, exx. i KLINTBERGS Lau-m.) och delvis Mora (exx. i NN Dalm-Ordl.) samt stundom äfven i isl. (NN Altisl. Gr. § 198, 8).

2) *đ* + *s*: *bástu* hsv. *badstuga* fsv. *baþstova*;

knís vb. 'skubba' < *gniđ-sa (med vokalförkortn. fför kons.-grupp);

gús hsv. *guþs*; jfr § 23.

mésomar & *másumar* (& *mís-*) hsv. *midsommar*;

stás hsv. *stads*;

stásul hsv. *städsel städsla*;

trós vb. grundbet. 'trampa l. tråda oaffåtligt' ¹⁾ < *trođ-sa jfr isl. *troða*;

3) *l* + *s*: *ússt* jte *ást* hsv. *alls inte(t)*;

4) *t* + *s*: *krás* hsv. *krats*;

lísu f. 'tygremsa, list' jfr nyl. *litsu* f. idm.

¹⁾ t. ex. *bóns tróssar* & *fámþ heila dæn*.

másæk hsv. *matsäck*;

plás hsv. *plats*;

sés vb. 'sätta sig' jfr isl. *setzk* pres.

§

§ 131. motsvarar

1) isl. fsv. hsv. *rs* med undantag af den i § 130, 1 gjorda begränsningen och under beaktande af framställningen i § 127, 2; t. ex. *ás bóð fásfür kás lás tósðyð* (ortn.) o. s. v.

2) fspr. hsv. *s* efter supradentaler och *ʔ*; t. ex. *bjéðs* (ortn.) *bólşfòt bálştar nátvàðşfólle* o. s. v.

Ang. *úşţàkal* se § 129 β.

t

§ 132. I. motsvarar

1) isl. fsv. hsv. *t*, dock icke sammanställningen *tj* (§ 144, 2), ej håller före *l* (§ 102, 1), efter *r*, supradentaler eller *ʔ* (§ 135, 1); t. ex.

<i>ák</i>	hsv. <i>akta</i>	<i>mát</i>	isl. <i>matr</i>
<i>bít</i>	isl. <i>bíta</i>	<i>stránd</i>	” <i>strönd</i>
<i>brétt</i>	” <i>breitt</i>	<i>tála</i>	” <i>tala</i>
<i>dótru</i>	” <i>dóttir</i>	<i>tímber</i>	” <i>timbr</i>
<i>háta</i>	” <i>hata</i>	<i>tóm</i>	” <i>tómr</i>
<i>hát</i>	” <i>høttr</i>	<i>tróþt</i>	” <i>þrøyttr</i>
<i>kást</i>	” <i>kasta</i>	<i>vítu</i>	” <i>vitni</i> .

2) isl. fsv. *þ* uddljudande utom i förbindelsen *þj*- (§ 144, 1); t. ex.

<i>ták</i>	isl. <i>þak</i>	<i>télju</i> ¹⁾	isl. <i>þilja</i> f.
<i>tárv</i>	” <i>þarfa</i>	<i>tíd</i> ²⁾	” <i>þíða</i>

¹⁾ jte *télju*. ²⁾ vb. *Tina* (< *þiðna*, liksom nyl. *tíka* idm < *þiðka).

<i>tóla</i>	isl. <i>þola</i>	<i>tvézt</i> ¹⁾	jfr isl. <i>þveitr</i> m.
<i>trýtt</i>	n. <i>þrjóta</i>	<i>týkalt</i> ²⁾	fsv. <i>þykla</i> , isl. <i>þykkliga</i>
<i>tu, te, ten</i>	n. <i>þú, þik, þinn</i>	<i>ték</i>	isl. <i>þekja</i> .

tu te ten tat användas urspr. blott i betonad ställning — i obetonad däremot *du &c* (§ 75, 2) — men denna skillnad, ehuru visserligen ställvis (näml. i trakten närmast Jakobstad) strängt iakttagen, är i allmh. utplånad. I Forsby och Purmo t. ex. höras enbart former med *t-* af detta pronomen.

3) äldre *ð d*

α) såsom ändelse i pret. ind. o. part. (= supin.) akt. af svaga, icke vokalförvandlande verb af andra konj. efter *l n*; t. ex. *fál—fált*, *spíl—spílt* ³⁾, *rán—ránt*, *ísén—ísánt*.

β) fför gen. *-s*: *dóts* hsv. *döds* (men *guds* > *gús* §§ 23; 130, 2).

4) till synes hsv. *s* i *nántn* hsv. *någonsin*; otvetydigt af äldre **nánst-n* ⁴⁾ med *t* inskjutet mellan *s* och *n*, hvar-efter *s* slutligen bortföll. I *nántn* tror allmogemannen sig dessutom ha att göra med *tiden* — jfr Nyl. (Ksl.) *áltñ* 'alltid'. I detta ord, och ännu klarare i dess variant *nántz*, framträder altså folketymologisk anslutning till ordet *tid* enligt tankegången "någonsin i tiden".

5) äfvenså skenbart hsv. *f* i *ádolt* n. pr. *Adolf*, säkerligen af **Adolft* d. v. s. urspr. tillägg liks. i Nyl. *émalt Emil*. Jfr KARSTEN § 11, 3.

§ 133. II. har tillagts

1) inljndande i *vístz* adj. vissen. Detta i Österbotten allmänna och äfven i ä.-nsv. skrift (jfr HGF § 130 n. 2)

¹⁾ m. Spån. ²⁾ adv. Ofta. ³⁾ äfven adj. Ohvass, slö; hvaraf ett nytt vb. *spílt* (hsv. **spilda?*) hebetare. ⁴⁾ FTHL Vö § 85 *nánstn*.

återgifna uttal måste bero på en inf. *vis-t-na med inskjutet *t* (liksom i *nánsty § 132, 4): isl. *visinn*. Ett ord *grístæ 'gles' har jag ej hört uppgifvas ss. brukadt i målet,¹⁾ ehuru det — att döma efter HGF § 130 o. FTHL Vö. § 85 — åtm. bör hafva funnits här; det utgår från prævokal. *grisen* > *grís-t-n.

2) utljudande efter *s* i adv. *þóngrt víntrast vórast hóstast* &c äfvensom i pret. o. supin. pass. *-ast -ast*, t. ex. *kálast ísbýgrst*. Dock är *t* här ingalunda undantagslös regel; man säger kanske t. o. m. oftare *víntras þóns* &c, hvarjämte t. ex. *kálas báðs* kunna representera såväl inf. som pret. o. supin. passivi. Osäker ställning har ett efter utlj. *s* tillfogadt *t* äfven i Vörå (FTHL Vö § 86 noten) och enligt muntligt meddelande af stud. J. A. Thurman förekommer det aldrig ss. pass.-pret.-märke i Pargas-målet (Eg. Fld.).

Anm. *váls* = nyl. *váls* int. 'hell!' antager högst sällan *t*-tillägg: *válst*. Ordet representerar enl. Noreen (i LGR Btr. p. 85 mom. d) isl. *vel es* (*þik*).

§ 134. *t* beror på assimilation af

1) *n + t*: *bátþgg* m. 'pojkbying' jfr eng. *bantling* ty. diall. *banze* (NN Fryksd. Ordb. 5 a).

it (i *ást* 'alls inte') < äldre betonadt *ít* = VNyl. Rågö Wichtp. *it af *inte*.

2) *p + t*: *at* [> *at*] prep. & adv. 'efter' < isl. *ept eptir* fsv. *æptir ættir*. Jfr NN GNSpr. § 164 e.

t

§ 135. I. motsvarar

1) isl. fsv. hsv. *t* efter *l n s*, t. ex. *gálstunt* (gårds-tomt) *kvéntrát kvénstærn hósta*, och äfvenledes effer *r*. Ljud-

¹⁾ I stället *glís* adj.

förbindelsen *-rt* — ej *t* — är undantagslös regel i Ped.-Pu.-målet, t. ex. *svárt svártn svárt*; likaledes på Fårö, i norra o. södra Gotland (NN Få. § 57) samt Nyland.

2) äldre *ð d* ss. preteritimärke efter *r* hos icke-vokal-förvandlande verb af II sv. konj., t. ex. *hórt lért*.

§ 136. II. tillägges stundom i uttr. *v_sómašt* hsv. i sommars; jfr § 133, 2. Ang. *kávferf*: hsv. *kamfer* bör påpekas att Hoffberg, enl. NORELIUS NA I 221, år 1791 skrifver *kamfert*; jfr ytterligare TAMM Tyska änd. i sv. p. 22.

v

§ 137. I. motsvarar

1) äldre *v*-ljud, tecknad t fsv. *v w f* isl. *v f* (NN Aisl. Gr. § 36, 2 GNSpr §§ 62 a, 156 c) utom i förbindelsen *vr-* (§ 73, 4) och in- l. utljudande efter *o u ou* (§ 141, 1); t. ex.

<i>árv</i>	isl. <i>arfr</i>	<i>stásálv</i>	isl. <i>skelfa</i>
<i>hávr</i>	„ <i>hafrar</i> m. pl.	<i>tálv</i>	„ <i>tolf</i>
<i>ívr</i>	hsv. <i>ifver</i>	<i>vánd</i> ¹⁾	„ <i>vandr</i>
<i>kávlar</i>	isl. <i>kaflar</i> m. pl.	<i>vásklr</i> ²⁾	„ <i>vizkuligr</i>
<i>sóva</i>	„ <i>sofa</i>	<i>óval</i>	„ <i>efla</i>

2) hsv., eg. romaniskt *d* i *avjós* *ävjö* interj. hsv. *adjö*. Då en öfvergång *d > v* är otänkbar, måste folketymologisk ombildning (t. ex. efter part. *af*) här föreligga.

§ 138. II. finnes, utan motsvarigheter i äldre eller yngre nordiskt skriftspråk, i åtm. två ord:

sóv m. 'så' fsv. *sār* m.; ordet har af fono bibehållit *v < w*: gammal östsv. **sāva-*, kvarlevande äfven i Gkby

¹⁾ adj. Ond; mest i smställn. *tan vánd* Hin onde. Brukas äfven subst., t. ex. *hadē hinvänd*. ²⁾ adj. Förståndig.

sóv Vö. *sów* Estl. *sáv sów* Ru. *sáv* och finska *saavi*, < urnord. *saiwar (NOREEN enl. Hgf. p. 60 noten).

tvínngar (m. l. f.?) pl. 'tinningar' kan förklaras genom öfvergången fsv. *thynningar* (Rqv III 212) > *pvenningar: en utveckling omvänd i förh. till den, som haft till resultat östsv. *tyrill isl. *þyrill* af urnord. **þwerila*R.¹⁾ Ordets formation, likartad i alla östsvenska mål (Kökar *tv-*, Fby Nyl. *tv- kv- kw-*, Estl. *tv- tf- f-*²⁾) och följaktligen genomförd i en grå forntid, kan hafva påskyndats af inflytande från räkneordet *tvennir tvänne*. Man får då tänka sig tillgången sålunda:

fn. *þunnvangi* > *þunnvengi* (Clby-Vigf.) > *þynningr fsv.
þynningher > $\left. \begin{array}{l} \text{hsv. } tinning \\ \text{östsv. } *pvenning \\ \quad \quad *tvenning \end{array} \right\}$, hvarefter omljudet *e* > *i*
 försiggått.

β. Sammansatta konsonantljud.

f

§ 139. är ungt i målet och användes för att återge

1) hsv. *sch*-ljud:

α) alltid för franskt *ch* i *fés fés* hsv. *schäs* och *fzum-fét* fr. *chemisette*, i hvilket ord första stafvelsens kons.-ljud öfverförts äfven till senare stafvelsen; äfvenså urspr. tyskt *sch-* i *fälakan* hsv. *skarlakan*.

¹⁾ nr ett vb. *þvara Östb. *tvára* 'omröra i gröten', i isl. finnes *þvara* f. 'kräkla'. ²⁾ Men Ru. *tínng*, lån från hsv.

β) rätt ofta för fspr. hsv. *sj-*, ehuru ej så allmänt som *sz-* (§ 92, 2 γ).

γ) sällan, och då blott i konstladt tal, för äldre *skiskj-*, hvilkas regelrätta motsvarighet i målet är *stš-* (§ 144, 3).

δ) aldrig för äldre *stj-*; dock uttalas hsv. *gästgifvare* (med *st* + *j*-ljud) i målet stundom *ǰéǰàvar*, *ǰéǰǰvar* l. *ǰésǰǰvar* förutom *džésdžàvar*.

2) hsv. *tj*-ljud i *ávrǰn* hsv. *auktion*, *múntrafǰn* hsv. *muntraktion*, *stafǰn* hsv. *station*. Orsaken torde böra sökas i läget mellan olika betonade stafvelser.

3) hsv. *s* i *kónful* hsv. *konsul*, *pàperóf* hsv. *papyross* (*ǰǰmuǰát* [mom. 1 α]). *ǰ* har här vunnit inträde efter analogi med de likaledes främmande ord, i hvilka det fans sedan gammalt.

w

§ 140. förekommer blott efter *o* u *ou*, i hvilka ställningar det

§ 141. I. motsvarar:

1) forn- och nyspråkligt *v*-ljud, tecknad *v* eller *f*, *fv*;
t. ex.

<i>dúwu</i>	isl. <i>dúfa</i>	<i>klóuw</i>	isl. <i>klauf</i> f. & pret.
<i>dóuw</i>	„ <i>dauf</i>	<i>lówa</i>	„ <i>lófi</i>
<i>grǰw</i>	hsv. <i>grof</i>	<i>prǰw</i>	hsv. <i>prof</i> , <i>profva</i>
<i>hǰwa</i>	fsv. <i>hōver</i>	<i>rǰwu</i>	„ <i>rofva</i>
<i>hǰw</i> ¹⁾	isl. <i>hóf</i> n.	<i>skruúw</i> ²⁾	„ <i>skruf</i>

1) *tu har int na magahow* Du iakttaget ej måtta. 2) såväl α) det till hsv. från ty. *schraube* lånade *skruf*, som β) isl. *skrúf* n. (hövålm), i målet 'brudkrona' — ett bevis på att dessa i äldre tider varit koniska i likhet med dalkullornas hufvudbonader.

<i>skúw</i> ¹⁾ isl. <i>skúfa</i>	<i>stúw</i> ³⁾ isl. <i>stúfr</i>
<i>spów</i> ²⁾ hsv. <i>spof</i>	<i>túwu</i> „ <i>Þúfa</i> .

2) isl. hsv. *g* fsv. *g gh* in- l. utljudande åtminstone i följande ord:

<i>bówa</i> isl. <i>bógr</i>	<i>llúw</i> hsv. <i>slug</i>
<i>dów</i> hsv. <i>dog</i>	<i>nów</i> „ <i>nog</i>
<i>drów</i> „ <i>drog</i>	<i>plów</i> isl. <i>plógr</i>
<i>flúw</i> isl. <i>fljóga</i>	<i>súw</i> „ <i>s(j)úga</i>
<i>flóuw</i> „ <i>flaug</i> pret.	<i>tów</i> hsv. <i>tog</i>
<i>júw</i> „ <i>ljúga</i>	<i>trúw</i> isl. <i>þrúga</i>
<i>jóuw</i> „ <i>laug</i> pret.	<i>tróuw</i> fsv. <i>trögher</i>
<i>lów</i> hsv. <i>log</i>	<i>tsúwu</i> „ <i>tiughu</i> .
<i>llów</i> „ <i>slog</i>	

Dessutom inljudande i *nóuwur* isl. *nógjur § 48, 5.

Anm. 1. *dów drów lów llów* kunde äfven hänföras till § 142, jfr isl. *dó dró hló sló*.

Anm. 2. Ang. växlingen *gh*: *w* i fsv. må jämföras N_x GNSpr. § 158 d. Enl. GNSpr. § 113 uttalas urspr. *gh* efter labial vokal i nyisl. ss. *ghw* eller *w*.

§ 142. II. regelbundet är tillfogadt utljudande; t. ex.

<i>bów</i> fsv. <i>bō</i> n., <i>bōa</i> vb.	<i>núw</i> isl. <i>nú</i>
<i>brów</i> „ <i>brō</i>	<i>rów</i> „ <i>ró</i> f., <i>róa</i> vb.
<i>jów</i> hsv. <i>jo</i>	<i>szúw</i> „ <i>syú</i>
<i>klów</i> fsv. <i>klō</i>	<i>sków</i> „ <i>skór</i>
<i>ków</i> „ <i>kō</i>	<i>trów</i> fsv. <i>trō</i> f., <i>trōa</i> vb.

I *gów* adj. *god* har det tillagts först sedan *ð* bortfallit; jfr Stor-Rågö *gúgwer*.

1) vb. Skubba, skrubba. 2) Egentl. är *w* väl hiatusfyllande här: jfr isl. *spói*. 3) *gúbstúw* m. def. ”Gubbstrunten”.

I *jóu* adj. 'ljum' fsv. *liör* fsv. fn. *hljóinn (jfr PBB XI 286 isl. *hlér* < *kléuō) är *w* hiatusfyllande.¹⁾

Äfven i öfriga under denna § hörande ord tillfogades det älst intervokaliskt — t. ex. *bō-w-a *bro-w-en *trō-w-a *trō-w-en &c — och medföljde sedan därifrån till vokalistiskt utljudande former af samma rötter samt öfverfördes slutligen till formelt närliknande ord.

I målet är detta *w* nästan reduceradt såsom slutljud, höres tydligt mellan vokaler, bortfaller framför konsonant (t. ex. pl. *klónar*).

dž

§ 143. förekommer såväl udd- som in-ljudande — med de i § 145 anförda viktiga undantagen — och motsvarar:

1) isl. fsv. hsv. *g* (fsv. *gh*) framför len vokal såväl udd- som inljudande; t. ex.

<i>džíta</i> isl. <i>geta</i> hsv. <i>gitta</i>	<i>dréndžr</i> isl. <i>dreng(r)in(n)</i>
<i>džýttu</i> hsv. <i>gytja</i>	<i>džik</i> „ <i>gekk</i>
<i>džást</i> isl. <i>gestr</i>	<i>skóđžr</i> fsv. <i>skoghin</i>
<i>džáva</i> fsv. <i>gáva</i>	<i>sprúndžr</i> hsv. <i>sprungit</i>
<i>džásp</i> isl. <i>geispa</i>	<i>séndžr</i> fsv. <i>sænghin</i>
<i>džóm</i> fsv. <i>gōma</i>	<i>éndžr</i> isl. <i>engin</i> .

2) fspr. hsv. -*gg*- inljudande framför len vokal; t. ex.

húđžr hsv. *huggit*

lédžr fsv. *læggin* m. def.

¹⁾ likasom stundom i fsv.: *Jowan boua broua* &c (NN NA I 157); äfvenså i Runömålet (VLL Ru §§ 131 o. 139). Mellanstadiet *ghw* återfinnes i Stor-Rågö *búgwar blúgwæn Färö sjogv* &c; stadiet *gh* i folkvisornas *sjögar(e)strand* o. d. samt Ru. *góyar grúayar* &c (VLL Ru. § 186), hsv. *trägen*: isl. *þráinn* *þravinn &c (NN ibd. pp. 156 ff.).

védže fsv. *vægin*

édže isl. *eggit*.

Anm. 1. Under böjning kvarstår *dž* sporadiskt äfven framför hårda vokaler, t. ex. *dréndžar éndžar* (jfr fsv. *dræng-iar* isl. *engjar*); vanligare är dock *dréžgar éžgar* i öfverensstämmelse med nhsv.

3) fspr. *gj gi* hsv. *gj- g-*

α) uddljudande; t. ex.

džólu fsv. *giurþ* hsv. *gjord*

džútu 'sank dåld' isl. *gjóta* fsv. *giuta* f.

džéna isl. *gjarna* hsv. *gärna*

džálu isl. *gerði* n. hsv. *gärda f.

β) inljudande i smst. *-ngj-*; t. ex.

džpndžu 'dynga' jfr isl. *dyngja* f.

sprýndžu 'springa' fsv. *spryngia* f.

4) fspr. *-ggj-* inljudande, t. ex. *tédžar* 'tiggare' fsv. *tig-giare* isl. *þiggjari.

5) äldre *dj-* (*dž-*) α) uddlj. i *džýp* hsv. *džup* β) inlj. i *glédže* hsv. *glädje*.

6) äldre *-ds-* inlj. i *húndžu* hsv. *hundsug 'hundsk' (Sv. Ak. Ordl.⁶), bildadt af *húnd* på samma sätt som *íšývsu* 'tjufsk' af *íšýv* och *svínsu* 'svinaktig' af *svín*.

Anm. 2. I nyare språkbruk användes *j* ofta för *dž* i fallen 1, 3 o. 5 α. Jfr § 89, 2 o. 3.

íš

§ 144. uttaladt *íš* efter *r* äfvensom efter *l* i de trakter där $l + k$ ej = lk (§ 102 anm. 2), förekommer såväl udd- som inljudande och motsvarar — med undantag af de i § 145 anförda fallen —

1) uddlj. isl. *þj-* fsv. *þi-* alltid; t. ex.

ísén fsv. *piena*   *ísútt* isl. *þjóta*
ísók isl. *þjokkr*   *ísýv* „ *þjófr* fsv. *þiuver*.

2) fspr. hsv. *tj-* (*ti-*) uddljudande och efter *s*; t. ex.

stísála fsv. *stiæla*   *stísérft* fsv. *stierter*
stísýfar „ *stiupfaþir*   *stíuuvu* „ *tiughu*
stísélp „ *stiælp*   *stóru* isl. *tjara* f.
stícénu „ *stiærna*   *stóra* hsv. *tjára* vb.

3) fspr. *k* framför len vokal:

α) ensamt l. föregånget af *s*, i uddljud; t. ex.

ísítill isl. *ketill*   *stísin* isl. *skína*
ísýndu ¹⁾ „ *kyndugr*   *stísj* „ *skj*
ísérrgg „ *kerling*   *stísep* „ *skip*
ísér „ *kérr*   *stícéra* „ *skera*
ísór fsv. *kōra*   *stísr* ²⁾ „ *skyr*.

Dessutom *stíúg* hsv. *skygg*, hvarom § 22, 5.

β) ensamt eller föregånget af *l λ n r s*, inljudande framför *e a*; t. ex.

tátst isl. *takit*   *bánfst* fsv. *bænkín*
tátse „ *takin* n. pl. def.   *dínfst* äldre **dum(b)ken* ³⁾
bátst „ *bikit*   *bárfst* fsv. *barkin*
sátst „ *sekk(r)in(n)*   *márfse* „ *markín*
bálfst }
bálfst } „ *balk(r)in(n)*   *róstst* ⁴⁾ isl. *ruskit

Anm. Stundom kvarstår *-nfst-* äfven framför hård vokal, t. ex. *bánfstar* fsv. *bænkíar*; vanliken dock *béggkar* i öfverensstämmelse med hsv. Jfr § 143 anm. 1.

¹⁾ adj. Inbilsk. ²⁾ n. Surmjölk. ³⁾ adj. Unken. Jfr gjord af NN Fryksd. Ordb. 19 b. ⁴⁾ *rósk* n. Skräp = no. *rusk* n.; affjud till isl. *rask* n., *raška* vb.

4) fspr. *kj* (*ki*)

α) ensamt eller föregånget af *s*, i uddljud; t. ex.

<i>ísól</i>	fsv. <i>kiurtil</i>	<i>stísóru</i>	isl. <i>skjór</i>
<i>ísáft</i>	isl. <i>kjopttr</i>	<i>stísórtu</i>	fsv. <i>skiurta</i>
<i>ísénu</i>	„ <i>kjarni</i>	<i>stísut</i>	„ <i>skiuta</i> .

β) ensamt l. föregånget af *n r*, inljudande; t. ex.

<i>lérítsu</i> ¹⁾	fsv. <i>læríkia</i>	<i>stýrfsu</i>	jfr isl. <i>styrkja</i> vb.
<i>éntfsu</i>	„ <i>ænkia</i>	<i>ísýrfsu</i>	fsv. <i>kyrkia</i> .

5) isl. fsv. *-kk-* hsv. *-ck-* inljudande framför *æ*; t. ex.

bótsi hsv. *bocken* isl. *bukk(r)in(n)*

stótsi fsv. *stokkin* m. def.

stýtsi hsv. *styckena* isl. *stykkin*.

6) fspr. *-kkj-* *-kki-* inljudande, t. ex. *lyftsu* f. 'ögla' isl. *lykkja* fsv. **lykkia*.

7) Uddljudande *stís-* ersätter, omväxlande med *s₂-* (§ 87 2 γ) och *f* (§ 139, 1), fspr. hsv. *sj-* sällan och oregelbundet; t. ex. *stísú* hsv. *sjö*, *stísúk* hsv. *sjuk* &c. Detta intygar att medvetandet om skillnaden mellan urspr. *sj-* o. *skiskj-*, under inflytande af det för målet egentligen främmande hsv. *f*-ljudet, börjar fördunklas här likasom i Vöra (FTHL Vö. § 94, 3) och grannsocknarna.

Anmärkningar till §§ 143 o. 144.

§ 145. Bruket af *dž* och *ts* är inskränkt af följande beaktansvärda undantag:

1) *dž ts* stå aldrig, utan blott *g k*, framför svarabhaktivokalerna *-a -a*; t. ex. *fäger*, *stápal*, *týgar*, *húgar*.

1) f. Lärka.

Desslikes t. ex. *vákals stýggals brýggarí.*

framför -r konj.; t. ex. *býgg, tagk!*

„ -in i 2 pl. imperat. akt.; t. ex. *lágin víkin ríggin*
tágkin.

„ -is i inf. pass. (= reflex.); t. ex. *býggs víks.*

„ -ism i 2 pl. imperat. pass.; t. ex. *rýkasin vígism.*

2) *ð* står ej — utom undantagsvis — efter *l* och *r*,

utan

lg + i e > -lj- -lj, t. ex. *álg álg, fólga fólga.*

rg + i e > -rj- -rj, t. ex. *kárg kórg, bjérgja bjérgja.*

pl. def.

Dessutom vanligen *hórg skórg* § 89, 2 β.

3) tillkommer af vokal följdt, till afledning hörande *j*, så öfvergår *t + j > -tj- -tj-*, t. ex. *látu látju látas látjas*; jfr §§ 65, 2 o. 87, 2 δ.

4) inljudande *-ag + i > -a₂j-* *lárg* § 53, 2.

„ *-eg + i > -e₂j-* *dárg* &c § 47, 3.

Dessutom *rórg* hsv. rågen (§ 57, 2), *flúrg* fsv. *flughit* (§ 59, 2).

5) framför *ou* kvarstår *g*: *góuk góul* [*k* förekommer ej i sådan ställning].

6) framför len vokal kvarstå i enskilda ord mediopala-talerna:

α) gammalt *g* i *bárg hántárg stérg tórg térg gýs gýsu gálm* (jfr § 83);

β) gammalt *k* i *húkr túkr kisu krakél fúgkan kjnt kánu kónu skóru képa képel krakel* (jfr § 88).

Anm. *ð* och *ís* förekomma inom flertalet under namnet Pedersöre fordom sammanfattade, senare utbrutna socknar, men åtm. i österväg icke utanför dessa, nämligen: Pedersöre, Purmo, Esse, Kronoby, Larsmo, Gamlakarleby, Nedervetil, Teerijärvi.

KAP. III.

Descendent Etymologisk Öfversikt.

1. Vokalerna.

I. I betonad stafvelse.

a. Enkla vokaler.

a.

§ 146. Äldre kort *a* har

A) i allmänhet bibehållits som *a*, t. ex. *ál*, *lák*s, *várg*:
§ 16, 1.

B) öfvergått:

1) $> \underline{a}$ ish. i enstafviga, med kort konsonant utljuddande ord och fför urspr. *ld lð ln rð rl rn*; t. ex. *sák fáld váld ál kál flán*: § 17, 2 (och 3).

2) $> o$ stundom fför urspr. *ld ng*, t. ex. *ólðar sógg*: § 29, 5; och $> a$ i *sálv* isl. *sjalfr*: § 31, 2.

3) $> \underline{o}$ l. $> \underline{a}$ enl. bestämda regler fför *rd rð rt*, t. ex. *gál* isl. *garðr* pl. *gólar*, samt *bón* isl. *barn* o. *skón* isl. *skarn*: §§ 30, 2 & 32, 1.

4) $> u$ i *vúr* hsv. *varit*, *fúr* hsv. *farit* efter anal. med *burit skurit*: § 22, 7.

5) $> \underline{a}$ *æ a* dels på grund af *i*- l. palatal-omljud, dels (genom „kombineradt *i*- och *u*-omljud“) framför ett *i* följande

stafvelse befintligt *u*; t. ex. *lám* isl. *laminn*, *vátás* isl. *vakinn*, *háku* isl. *haka*, *snéru* isl. *snara*, *sválu* isl. *svala*, *gálm* isl. *galinn* §§ 34, 2; 38, 2; 41, 2.

6) > *a* i ordet *válm* *vám* fsv. *dvalin*: § 42, 4; se ang. detta ord ytterligare §§ 117 & 118.

7) > *a₂* för palataliseradt, af vokal följt *g*, i *drágg* hsv. *draget* n. def., *lág* hsv. *laget*: § 53, 2; troligen äfven *jám* hsv. *jama*, *plásk* hsv. *plaska* m. fl.: § 54.

§ 147. Äldre långt *a* har

A) **bibehållits** som *a* i *gá* isl. *gá*, *stá* isl. *stá* och några få andra ord: § 17, 1.

B) **öfvergått**

1) > *o* *a* allmänt; t. ex. *bót* isl. *bátr*, *fár* best. *fóre* isl. *fár* (hsv. *fár*): §§ 30, 1 o. 32, 2.

2) > *o* i de relativt obetonade *mo so to* isl. *má svá* (fsv. *sā*) *þá* samt *óska* fsv. *āsikkia*, *óta* isl. *átta* och några andra: § 29, 6.

3) > *a* i *fár* 'farsot' isl. *fár*, *fáte* isl. *fátókr*, *nát* isl. *nátt*: § 16, 2.

4) > *e* af olika orsaker i *láta* isl. *láta*, *ta* isl. *þá* § 34, 3; och, genom *i*-omljud, i *hás* isl. *háss*: § 36, 4.

5) > *u* i *fú* 'fätt' supin. < *fāit: § 22, 6.

e.

§ 148. Äldre långt *e* har

A) **bibehållits** i åtskilliga från hsv. lånade ord, hvilka till största delen uppräknas § 18, 1.

B) **öfvergått**:

1) > *i* i *glís* hsv. *gles*, *hívur* jfr ty. *hefe*, *kritur* ä.-nsv. *krētur* § 20, 4.

2) > *i* i *vídervæð* hsv. *vedervärdig*: § 19, II 2.

3) $> a_2$ i de analogiskt utbildade *bréðv* hsv. *bref*, *armánu* hsv. *armé*: § 47, 2.

4) isl. *é* = $\bar{e}$ $> e$ i *fé* fsv. *fæ* isl. *fé* m. fl.: § 36, 1.

i.

§ 149. Äldre kort *i* har

A) **bibehållits** såsom *z* i åtskilliga, § 19 I 1 närmare specificerade fall.

B) **öfvergått**:

1) $> z$ i några ord, t. ex. *bilt* hsv. *billig*, *gríp* isl. *gripr*: § 20, 2. I sist anförda ord torde vokallängden bero på samma orsak som *a* & *a* i §§ 17, 2 och 146 B 1.

2) $> y$ i omedelbar närhet af en labial eller *l n r*, t. ex. *býsman* fsv. *bismān*, *sprýfðu* hsv. *spricka* f.: § 25, 2.

3) $> e$ i följd af depalatalisering, bortfall af *ð* och ersättningsförlängning; t. ex. *vér* isl. *viðr*: § 18, 2.

4) $> a$ på grund af *a*-omljud, relativt obetonad ställning i satsen och hsv. inflytande: § 34, 4; $> a$ genom *a*-omljud i *sála* isl. *sili* m.

5) $> e$ *a* troligen på grund af *a*-omljud och depalatalisering §§ 36, 3 o. 42, 3; t. ex. *fré(d)* isl. *friðr*, *stál* isl. *stirðr*. *tál* hsv. 'telne' kunde äfven jämföras med isl. *teila*, hvarvid förklaring uteblir.

6) $> o$ i orden *löd* isl. *hlið*, *lóm* isl. *lifna*; säkerligen närmast af **lám*: § 43, 7.

§ 150. Äldre långt *i* har

A) i allmänhet **bibehållits**, t. ex. *blístar* isl. *blístra* vb., *líd* isl. *hlið*: § 20, 1.

B) **öfvergått**:

1) $> i$ af olika orsaker, t. ex. *bíld* isl. *bíldr*, *í* isl. *í*, *blís* jfr da. *blīs*: § 19 I 2.

2) $> e$, måhända afljud, i *ölekt* hsv. *olikt*, *pégu* hsv. *piga*, *vég* hsv. *vig* adj. *viga* vb.: § 18, 3.

o.

§ 151. Äldre kort o har

A) **bibehållits** såsom o i flertalet ord, ish. om a står i följande stafvelse: § 29, 1; samt som a fför $\downarrow r r\downarrow \xi$ i slutna stafvelse; t. ex. *kál* best. *kólz*, *gár* best. *górz*, *fáz* o. s. v.: § 31, 1.

B) öfvergått

1) $> u$ ish. om $\downarrow$ eller u står i följande stafvelse; t. ex. *hukz* fsv. *holikin*, *kúmz* isl. *komit*, *súvz* isl. *sofit*, *skúru* isl. *skora* f.: § 22, 3, där bl. a. inom målet försiggående tilljämning påpekas.

2) $> o$ fför urspr. *rð* *rn* *rt* allmänt: § 21, 2.

3) $> a$ i *bálmz* fsv. *bolna*: § 32, 3.

4) $> a$ i *bólpu* isl. *bolginn*, *bór* jfr fsv. *borre*, *bágt* fsv. *borst* och några andra: § 43, 3.

5) $> o$, liksom i hsv., i *bjón* *ón* *mjóð* *ól*: § 45, 4.

6) $> o\varphi$ fför palataliseradt, af vokal följdt g i *róygjz* **rog(r)in(n)* 'rågen', *tróygjz* n. def. isl. *trogit*: § 57, 2.

§ 152. Äldre långt o har

A) i allmänhet **bibehållits** som o ; t. ex. *bók* isl. *bók*, *trów* fsv. *trō*: § 21, 1.

B) öfvergått

1) $> u$ på grund af akseutflyttning eller förkortning fför konsonantförbindelse l. genom hsv. inflytande; t. ex. *túbak* hsv. *tobak*, *súknz* isl. *sókn*, *blúmu* hsv. *blomma*: § 22, 4 α .

2) o genom progressivt i -omljud, liksom i hsv.: *sáz* isl. *sjór*, *snó* isl. *snjór*: § 45, 6.

§ 153. Äldre kort *u*

A) bibehålles som *u* allmännast; t. ex. *bír* fsv. *burit*, *lúnu* isl. *hlunnr*, *stúba* fsv. *stubbi*: § 22, 1.

B) har öfvergått

1) $> o$, ish. i öppen stafvelse på grund af *a*-omljud; t. ex. *dóga* isl. *duga*, *róg* isl. *rugr*, *nóra* fi. *nuhrata*, *bólk* isl. *bukkr*: § 29, 2.

2) $> o$ fför urspr. *rð rt*; t. ex. *stísórtu* fsv. *skiurta smór* isl. *smurði*: § 21, 3.

3) $> u$ på grund af konsonantbortfall och ersättningsförlängning, i *lún* fsv. *lughn*, *ún* fsv. *ughn*: § 24, 2.

4) $> y$ af olika orsaker; t. ex. *yþmska* fsv. *liumski*, *flýgu* fsv. *flugha*, *stýgu* fsv. *stugha*: § 25, 3.

§ 154. Äldre långt *u*

A) bibehålles i allmänhet ss. *u*, t. ex. *brúð*, *hús*, *súk* § 24, 1; förkortadt tll *u* blott i *gús* i vissa formler: § 23.

B) har öfvergått

1) $> y$ dels på grund af progressivt *i*-omljud, t. ex. *ísjv* fsv. *þiüwer*, dels framför *m p*, t. ex. *rým*, isl. *rúm*, *sýp* isl. *súpa*: § 27, 3.

2) $> o$ i *hósbùn* hsv. *husbonde*: § 29, 3.

3) $> u$ i de vanligen obetonade *hu nu tu* = isl. *hú nú þú*: § 22, 2.

4) $> y$ i de likaledes ofta obetonade *ny ty* = isl. *nú þú*; samt i *yþl* *yþn* hsv. *juli juni*: § 25, 3.

§ 155. Äldre kort *y*

A) bibehålles allmänneligen som *y*; t. ex. *brýðzu* isl. *bryggja* f., *rýg* isl. *hryggr* m.: § 25, 1.

B) har öfvergått:

1) $> \underline{y}$ fför kons.-förb. i *brýst trýsk trýs *trýst*: § 27, 2.

2) $> \underline{\varnothing}$ i åtskilliga ord fför *l m n r*: § 43, 4.

3) $> \underline{\varnothing}$ fför urspr. *rđ rn*: § 45, 5.

4) $> \underline{i}$ i *ípz* fsv. *ypin*, *ívz* isl. *yfi(r)*, hvilka uppvisa det yngre nordiska *i*-omljudet af *y* till *i* (NN NA I 168 n. 3 GNSpr 140 a.) sam *gríl* isl. *grylla*: § 19 I 3.

5) $> \underline{u}$ i *stúsúg* hsv. *skygg*: § 22, 5.

6) $> \underline{u}$ i ordet *dún* hsv. *dygn* fsv. *dyghn* (men isl. *dóg-r* n.): § 24, 4.

§ 156. Äldre långt *y*

A) bibehålles i allmänhet ss. *y* t. ex. *blý bj ný*: § 27, 1.

B) har öfvergått:

1) $> \underline{u}$ i *dúk* hsv. *dyka*, *súr* hsv. *syra*: § 24, 4.

2) $> \underline{\varnothing}$ i *lós mós* = isl. *ljss mjss*: § 43, 5.

3) $> \underline{e}$ -*be* hsv. -*by* i ortn: § 19 I 3.

4) $> \underline{e}$ i *bírugg* hsv. *byrá*, *dívalstrák* hsv. *dyfvelsträck*: § 20, 5.

ä.

§ 157. Äldre kort *ä*-ljud, tecknad t. ex. *e* $\varnothing$ fsv. *æ* hsv. *ä*

A) bibehålles ss. *æ* fför *r*- och *r*-supradentaler (§ 38, 1), *a* fför *l* (§ 41, 1), *e* f. ö. (§ 34, 1); t. ex. *brén* isl. *brenna*, *bágl* isl. *bænker*, *déera* isl. *gera*, *bjérg* fsv. *biærg*, *álg* isl. *elgr*.

B) har öfvergått

1) ofta $> \underline{e}$ af olika orsaker, bland hvilka *i*- resp. pal.-omljud spelar största rollen; t. ex. *tíru* fsv. *tiæra*, *lís* isl. *lesit*, *spríkl* fsv. *spræklot*: § 19, II 1.

2) $> \underline{e}$ i *gléd* isl. *gléđja*, *vég* isl. *vegr*, *kvélđ* isl. *kveldr* § 36, 2. $> \underline{æ}$ fför urspr. *rđ rn*, t. ex. *féd* isl. *ferđ*, *kvén*.

isl. *kvern* § 40, 2; > a fför urspr. *rǫ*, t. ex. *fálas* isl. *ferðask*: § 42, 2.

3) > ø fför urspr. *l m*; t. ex. *jólþ* fsv. *hielþa*, *stísum* isl. *skemma*, *síólþ* fsv. *siælver*; äfvensom i *óval* isl. *eþla*: § 43, 6. Jfr, ang. sist anförda ord, mlty. *stēvel*: hsv. *stöfvel*.

4) > a af olika orsaker i några § 16, 3 uppräknade ord. Dessutom i § 16, 1 *válþ* isl. *hvelþr*, *vára* isl. *vera* vb.

5) > o resp. æ i uttr. *hòs o kós* = *há_s o ká_s* hsv. *härs (och tvärs)*: § 29, 7.

6) > æ framför palatalt, af vokal efterföljdt *g* i några § 47, 3 uppräknade ord.

§ 158. Äldre långt ä-ljud — i fsv. tecknat *æ*, i isl. *é* —

A) bibehålles allmänt såsom a (§ 36, 1), æ (§ 40, 1), ä (§ 42, 1); t. ex. *klä* isl. *kléði*, *tér* fsv. *þær*, *há* isl. *háll*.

B) har öfvergått

1) > e i *ísén* &c, fsv. *þiēna*: § 18, 4.

2) > æ i *fä_s* hsv. *schäs*: § 47, 5.

ö.

§ 159. Äldre kort *ö* bibehålles som *ø* i *fönster* hsv. *fönster*, detta af fsv. *finster* < lat. *fenestra* (§ 43, 2). I de flesta fall är såväl fsv. som hsv. *ö* af yngre ursprung, hvarför hithörande ord återfinnas under andra vokaler. fsv. *köt* har en biform *kyt*, hkn i målet lyder *ísypt*.

§ 160. Äldre långt *ö*

A) bibehålles i allmh. ss. *ø*; t. ex. *bóker* isl. *bókr*, *sók* isl. *sókja*: § 45, 1.

B) har öfvergått

1) > *ø* i *hóval* hsv. *höfvel*, *stóval* hsv. *stöfvel*, *móbal* hsv. *möbel*: § 43, 2.

2) > *y* i *déýnæg* hsv. *göðning*, *íþýrar* hsv. *körare*, *lýfísi* hsv. *löken*: § 25, 4.

3) > *óu* i *nóuuur* hsv. *nögor isl. *nógjur: § 48, 5.

4) > *oy* i *fróýj*, analogibildning efter *óýj*: ö § 50, 4.

ø.

§ 161. Isl. ø, u-omljud af *a*,

A) bibehålles under gestalt af ø i ett antal ord, uppräknade § 43, 1 samt bör äfven förutsättas i *kénu léðu snéru sválu* m. fl.: §§ 34, 2; 38, 2; 41, 2 β.

B) **motsvaras** i allmh. af samma ljud som i hsv.: *a* § 16, 1; *a* § 17, 2; *o* § 21, 2; *u* § 22, 1; *a* § 32, 1; *o* § 45, 4; dessutom af *o* i *hóg* n. 'hugg' isl. *hogg* § 29, 4.

β. Diftonger.

a) Fornnordiska diftonger.

ei.

§ 162. Isl. dift. *ei*

A) bibehålles i allmänhet ss. *eí*; t. ex. *béin* isl. *bein*, *bréit* isl. *breitt*: § 47, 1.

B) har öfvergått:

1) > *e* för konsonantförbindelse; t. ex. *bésk* isl. *beiskr*, *héls* isl. *heilsa*: § 34, 5. Dessutom i det oftast obetonade *tem* = hsv. *dem* isl. *þeim*.

Anm. Samma ljudlag gör sig, genomförd i större omfång, gällande redan i fn. (NN GNSpr. § 39) o. fgutn. (SÖDERBERG Fgutn. ljudl. § 16, 2) samt åtminstone i nygutn.

(NN Få § 149, α), Nukkö i Estland (VLL N-O. § 48, 3), Kökar (KARSTEN §§ 105 & 106); dessutom i enskilda ord nästan öfveralt.

2) $>_e$ i de svårförklarliga *læg ség tæg* gentemot isl. *leiga* vb. *seigr teigr*: § 36, 5.

3) $>_i$ i *ilak* hsv. *elak* fn. *ei-lakr och *knístu* isl. *gneisti*: § 20, 3.

4) $>_r$ för kons.-förbind. i *frígt*¹⁾ isl. *freista* samt de vanligen obetonade *m t* = isl. *einn þeir*: § 19 II 3.

5) $>_o$ i det vanligen obetonade *tom* isl. *þeim*: § 29, 8. Samma ord är äfven utsatt för öfvergången

6) $>_v$: *töm* § 43, 8. I öfr. östsv. diall. förekommer detta pron. med samma skiftningar i uttalet som inom Ped.-Pu.-målet.

au.

§ 163. Isl. *au ou*

A) bibehålles allmännast såsom *ou*; t. ex. *bóud* isl. *bauð*, *dóuuv* isl. *daufr*: § 48, 1.

B) har öfvergått

1) $>_{oy}$ i åtskilliga § 50, 2 uppräknade ord och former, ish. för *t*: *bróypt flóypt* pret. *knóypt skróypt snóypt tróypt ísóypt*; i några ord med säkerhet öfverfördt på analogisk väg (l. c.)

2) $>_{\emptyset}$ ish. i omedelbart grannskap af *d g l m n r*; t. ex. *bró* isl. *brauð*, *sém* isl. *saumr*, *éga* isl. *auga*: § 45, 2.

3) $>_{ou}$ i *jóuv* isl. *jaur* § 56, 1. I själfva värdet synes sammanhanget med anförda isl. ord vara endast teoretiskt. Troligare är att *jóuv* blott är senare diftongering af det äfven brukade *jóv* < hsv. *jo*. En slik utveckling före-

¹⁾ men *frézt* vb. Pröfva, försöka.

kommer nog mångenstädes, är sålunda lag i Vörå-, Pargas-, Kimito-, Finnby- och Nargö-målen, hvarjämte spridda nyländska ord med *ou* tyda på att denna diftong ännu för något sekel tillbaka alldeles ersatt fspr. $\bar{o}$ i hela Nyland.

4) $> a$ i *áugust* hsv. *August*, hvarom se § 17, 3.

ey øy.

§ 164. Isl. *ey øy* (NN Altisl. Gr. § 80)

A) bibehålles gemenligen som *øp*; t. ex. *flóeyt* isl. *fløyta*, *lóyps* isl. *løysa*, *røypk* isl. *rauokr*: § 50, 1.

B) har öfvergått

1) $> ø$ ish. i omedelbart granskap af *ð g l m n r*; t. ex. *bóg* isl. *bøygja*, *hór* isl. *høyra*, *lón* isl. *løyna*: § 45, 3.

2) blott skenbart $> ou$ i några § 48, 2 anförda ord.

b) Finska diftonger.

ai

§ 165. bibehålles som *a_z*; t. ex. *áisu* fi. *aisa*: § 53, 1 β.

au

§ 166. A) bibehålles som *au*; t. ex. *láuku* fi. *lauku*: § 55.

B) har öfvergått till *ou*; t. ex. *hóut* fi. *hautoa*: § 48, 7.

eu

§ 167. öfvergår till *ou*: *póuru* jfr fi. *peura*? § 48, 7.

oi

§ 168. A) bibehålles som *oy*; t. ex. *móypt* fi. *moittia*: § 57, 1 β.

B) öfvergår till *u*; t. ex. *húrk* fi. *hoihkata*: § 59, 1 β.

ou

§ 169. A) bibehålles som *ou*, t. ex. *jouku* fi. *joukko*: § 56, 2 — där äfven *souwar* < nndl. *sjouwer* anföres.

B) öfvergår till *ou*, t. ex. *jóutas* fi. *joutua*: § 48, 7.

öy

§ 170. öfvergår till *ou*, t. ex. *hóur* fi. *höyry*: § 48, 7.

uo

§ 171. öfvergår 1) > *o* i t. ex. [*bón-*]*tòna* jfr fi. *tuo-*: § 30, 3.

2) > *ou* i *jóunur* fi. *juoni*: § 56, 5.

γ. Omljud.

a-omljud

§ 172. visar sig i öfvergångarne

1) *i* > *e* *e* *a*; t. ex. *sáma* fsv. *sima*, *nást* isl. *nista*, *vé(d)* isl. *viðr*: §§ 34, 4 o. 36, 3 o. 41, 3. Måhända äfven *stál* isl. *stirðr*, *tál* isl. *þinull*: § 42, 3.

2) *u* > *o*, t. ex. *dóna* isl. *duna*, *lóm* isl. *hlumr*: § 29, 2.

i- och palatal-omljud.

§ 173. I det föregående hafva följande hithörande ljudöfvergångar blifvit genom exempel belysta och utförligt behandlade:

- 1) $a > e$ § 34, 1 o. 2 α ; $> \text{æ}$ § 39; $> \text{a}$ § 41, 2 α ;
 $> *e > \text{æ}$ § 47, 3.
- 2) $a > *e > \text{z}$ § 19 II 1 β .
- 3) $a > *a > \text{z}$ § 19 II 1 α .
- 4) $\bar{a} > \text{æ}$ §§ 36, 4 o. 37; $> \text{a}$ § 42, 4.
- 5) $o u > \text{y}$ § 25, 1 & 3; $> \text{ø}$ §§ 43, 3 o. 44.
- 6) $\bar{o} > \text{ø}$ §§ 45, 1 o. 46.
- 7) $\bar{u} > \text{y}$ §§ 27, 3 α o. 28; $> \text{ø}$ § 43, 5.
- 8) $au > \text{øy}$ §§ 51 o. 52.

*u-*omljud

§ 174. visar sig i öfvergången $a > \text{ø}$ i ett antal ord: § 43, 1. Kombineradt *i-* och *u-*omljud i t. ex. *kánu snóru sválu*: §§ 34, 2 β ; 38, 2; 41, 2 β .

II. I obetonad stafvelse.

 α . Enkla vokaler.*a*.

§ 175. Äldre kort *a*

A) bibehålles i flertalet fall: § 62, 1.

B) har öfvergått

1) $> \text{z}$ i inf. pass. (dep.) -änd. $-\text{is} = \text{fspr. hsv. } -\text{as}$:

§ 64, 6.

2) > o i *ot* isl. fsv. *at* (hsv. *åt*, prep.): § 68, 2.

3) > u i *tómus(màs)* fsv. *thomas(mæssa)*, *fúlkunēr* hsv. *chikanera* och kvinliga nom. pr. t. ex. *lísu* hsv. *Lisa* m. fl.: § 66, 5.

4) > e i plur.-änd. (*ar*)-*ar* = fspr. (*ar*)-*er* samt *túsand* fsv. *þúsand* och *pálagrim* fsv. *pilagrimber*: § 69, 3.

5) > a i *gámbal* isl. *gamall*: § 71, 3.

C) har **bortfallit**

1) uddljudande stundom i *mírka* Amerika.

2) inljudande i enskilda ord:

álhàku hsv. *almanacka*

frída fsv. *frīadagher*

krítur hsv. *kreatur*: jfr § 20, 4

stírínjúð hsv. *stearinljús*

túsn fsv. *þúsand*; men *túsan* svord.

tærł adv. 'tils' fsv. *þær-at* isl. *þar-at*.

3) utljudande:

α) i pron. pers. fem. *mín tín sín* ifall dessa — jfr LGR Btr. p. 151 — böra härledas från akk. sg. fem. isl. *mína þína sína*.

β) i inf. af långstafviga icke *ja*-afledda samt [i målet] kortstafviga *ja*-afledda verb, hvilka sistnämnda sålunda komma att lyktas på -r (§ 64, 8 β); t. ex. *mál* isl. *mála*, *lójpp* isl. *hlaupa*, *týk* isl. *þykkja*, *háv* isl. *hefja*. Då imperat. = inf., så bilda svordomarne *ánáma fòrbána ryéra* &c — med bibehållet *a* — undantag från denna regel: manne på grund af högsvenskt inflytande? Äfvenså i Burträsk (LGR Btr. p. 148 anm. 5).

γ) i enskilda ord, t. ex.

hém isl. *heima*

íl „ *illa*; men *géna* isl. *gjarna* fsv. *giærna*

páp hsv. *pappa*

mám hsv. *mamma*

fáf „ *farfar* jfr Nyl. *fáfa*

múf „ *morfar* „ „ *mófa, múfa*

mágg „ *många*

pátt fi. *paita* [urspr. indogerm.; jfr gr. *βαίτη*]

mérr isl. *meira* hsv. *mera*

náhånd o. *násànd* adv. 'någorlunda, något' innehåller gen.

pl. *handa*.

Anm. I substantivens best. pl. hafva delvis både vokaler och konsonanter bortfallit, hvarför hänvisas till formläran.

§ 176. Äldre långt *a* har

A) aldrig bibehållits, utan

B) öfvergått

1) > *a*, t. ex. *óta* fsv. *ättā*, *býsman* fsv. *bismān*: jfr § 62, 1 *γ* slutet.

2) > *o* i *okrígg* *bo po no* m. fl.: § 68, 3. Äfvenså i *ostá* fsv. *āfstap̄*, part. brukad fför inf. i betydelsen „för att“.

3) > *u* i räkneorden 13—19 och *fólutan* fsv. **forlātandi*: § 66, 4.

C) bortfallit i *stá* = *ostá*, se B 2 här ofvan.

e.

§ 177. Äldre kort slutet *e*-ljud

A) bibehålles såsom *e* ish. i sms. med hvs. *be-*, *ge-*, *re-*, samt i enskilda ord: § 64, 4.

B) har öfvergått till *u* i orden *knákubrø* hsv. *knäckebröd*, *ríputèr* htv. *repetera*, *sutunér* fr. *soutener* sv. *sutenera*: § 66, 6.

C) har bortfallit

1) uddljudande i t. ex. *vanejlyum* hsv. *evangelium*, *fáp* vb. 'springa, fly' fr. *échapper*, och nom. pr. ss. *ríku* Erika, *lís* Elisabet, *víra* Elvira, *máne* Emanuel.

2) inljudande i nom. prop. *áf* Alfred, *lát* Beata, *dríka* Fredrika, *sámul* Samuel m. fl.

3) utljudande i *ánt* diall. *Ante* (RQV VI 17 a) hsv. *Anders*.

§ 178. Äldre kort öppet *e*-ljud

A) bibehålles såsom *a* eller, framför *l*, *a* t. ex. i utlj. *-als*, *-elsk*, *-erí*, *-al*: §§ 69, 1 o. 71, 1.

B) har öfvergått till 1) *a* i *pápar*, *sålvér*, *úpsalvèr*: § 62, 2.

2) *ɛ* i *éndrýsæt* fsv. *endæghis-ept: § 64, 3.

C) har bortfallit t. ex. i *kaplán* hsv. *kapellan*.

i.

§ 179. Äldre kort *i*

A) bibehålles i allmänhet såsom *ɛ*: § 64, 1.

B) har öfvergått

1) $> a$ i *-al* = isl. *-ill* i *békal*: § 71, 2.

2) $> u$ i *kúmun* hsv. *kummin*, *ákstumèr* fr. *estimer*, *fèmuftæt* fr. *chemisette*: § 66, 7.

3) $> a$ i best. slutart. sing. af starka fem. och plur. af starka neutra: § 69, 2. Dessutom i pron. *man* *ten* *san*: § 34, 4 β.

C) har bortfallit:

1) inljudande i enskilda ord; t. ex. *dúsn* hsv. *dussin*, *págg* isl. *penningr*, *strómg* hsv. *strömming*, *válgg* isl. *velingr*, *kaftén* & *kaptén* fr. *capitaine*. — Ang. bortfall af *i* (*e*) i substantivens böjn.-änd. hänvisas till formläran.

2) utljudande

α) ur afledn.-änd. *-ari* *-ingi* *-elsi* och part. pres. *-andi*; t. ex. *dómar* isl. *dómari*, *hólugg* fsv. *hyrdhingi*, *fóðels* fsv. *fōþilsi*, *kómand* isl. *komandi*.

β) i starka ntr. *ja*-stammar; t. ex. *dík* isl. *díki*.

γ) i några svaga msk., hvilka dymedels öfvergått till svag böjning; t. ex. *ábur* fsv. *aghborri* (-e).

δ) i adjektivens o. participens svaga böjning, starka komparativer och superlativer. Exx. i formläran. Undantagsvis bibehålles *z* i svordomar, t. ex. *ármadr*, *forþánade* o. s. v. (Jfr § 175 C 3 β).

ε) i pret. af svaga vb.: *kála* fsv. *kallaþi* isl. *kallaði*.

ζ) i adverb, t. ex. *lægg* isl. *lengi*, *ín* isl. *inni*, *út* isl. *úti*.

§ 180. Äldre långt *i* har öfvergått till *z* i *ífrán* isl. *ífrá*, *ímílan* isl. *ímillum*, *ímót* isl. *ímóti* samt räkneorden på *-t* isl. *-tíu*: § 64, 2.

o.

§ 181. Äldre kort slutet o

A) bibehålles såsom *u*; t. ex. *ávukát* hsv. *advokat*, *nuámbar* hsv. *november*, *luvér* hsv. *lofvera*, *prubéran* hsv. *proberaren* (en tobakssort) o. s. v. § 66, 2.

B) har bortfallit i *áptæk* hsv. *apotek*, *ním* hsv. **mommo mormor*.

§ 182. Äldre kort öppet o

A) bibehålles såsom *o*; t. ex. *o* hsv. *och*, *októbar* hsv. *oktober*, *kusák* hsv. *kosack*: § 68, 1.

B) har öfvergått 1) till *a* i *kántór* hsv. *kontor*: § 62, 3.

2) till *u* i ord på *-ur* = lat. *-or* äfvensom *ánuš* och enskilda ord: § 66, 2.

§ 183. Äldre långt *o* uppträder såsom *u* i *ánsus* fn. **and-söls* och *dráksul* fn. **drag(s)-ól*: § 66, 3.

u.

§ 184. Äldre kort *u*

A) **kvarstår** allmäneligen såsom *u*: § 66, 1.

B) har **öfvergått** till *o* i *trománt* *trugment 'våld, hot' och *týfos* hsv. *tyfus*: § 68, 4.

C) har **bortfallit** i *agústa agústu* hsv. *Augusta augusti*: § 62, 4.

y.

§ 185. Äldre kort *y*

A) **bibehålles** såsom *y* i de i sms. ingående *fyrri-* o. *fyr-* isl. *fyrri(r)*. Enär prepositionen i olika sammanställningar än är betonad än åter tonlös samt *y* i absolut obetonad ställning ej förekommer i andra ord, har detta vokalljud ej behandlats under kap. II afd. II.

B) har **öfvergått**

1) $> u$ i *surén* hsv. *syren*: § 66, 8.

2) $> e$ i *pàparóf* hsv. *papyross*: § 69, 4.

ö.

§ 186. Äldre kort *ö* **kvarstår** som *ø* i *fø?* *fø-* hsv. *för-* och gäller härom det § 185 A om *y* sagda.

§ 187. Hsv. långt *ö* har **öfvergått** till *z* i den (i såväl Sverige som Finland) allmänna formeln *tåkarimjåkast* = skriftspråkets *tackar ödmjukast!* Jfr t. ex. SCHAGERSTRÖM Vätö-Ordl. 92, 1 NN Fryksd. Ljudl. § 13; samma uttal förekommer dessutom åtm. i Nyland och Eg. Fld.

β. Diftonger.

ei

§ 188. har **öfvergått** till *z* i *m* isl. *einn*. pron. & obet. räkn., *z* isl. *eitt*, *tz* isl. *þeir*: §§ 19 II 3 o. 64, 5.

au

§ 189. har

A) öfvergått 1) $> a$ i *agústa agústa*: §§ 62, 4 o. 184 C.2) $> av$ i *ávafön* hsv. *auktion*: § 139, 2. Ordet förefaller att vara bildadt efter analogi med hsv. *aversion*.B) bortfallit i nom. propr. *róra* = *Aurora*.

2. Konsonanterna.

b.

§ 190. Äldre *b* harA) i allmänhet **bibehållits**; t. ex. *báka* isl. *bakki*, *blák* isl. *bleikr*, *sáblar* hsv. *sablar*, *kámb* isl. *kambr* o. s. v. Äfven står det, liksom i fsv., mellan *m-l* och *m-r*; t. ex. *hámb*rar fsv. *hambrar*, *kómber* fsv. *komber*: §§ 73, 1 o. 74.B) öfvergått till *p* i *jákop* hsv. *Jakob*, *llápar* hsv. *slabbra*, *ísápal* hsv. *käbbla*, *úpsalvèr* hsv. *observera*: § 122, 2.C) Det i fsv. och målet inskjutna *b* (mom. A) **bortlämnas** naturligtvis då äfven *r* saknas, t. ex. *árm* fsv. *orm* (akk. sg.)

d.

§ 191. Äldre *d*A) **bibehålles** i allmänhet utom i ljudförbindelserna *dj* och *ld*; t. ex. *bránd* isl. *brandr*, *dúkr* isl. *dúkr*. Äfvenså, liksom i fsv., mellan *n* och *r*; t. ex. *brínder* fsv. *brinder*: §§ 75 o. 77.

B) har öfvergått

1) $> d$ efter supradentaler och ($l >$) *l*: exx. §§ 78—80.

2) $> l$ i ordet *alvánt* hsv. *advent*: § 97, 2.

3) $> t$ för *s* i *dóts* hsv. *döds*, hkt dock af fsv. *dōþs*.

4) $> v$ i *avjé(s)* hsv. *adjö*: § 137, 2.

5) i sammanställningarna

$d + j > dʒ$ uddlj. i *dʒjþ* isl. *djúþ(r)*, inlj. i *glédʒe* hsv. *glädje*: § 143, 5.

$d + s > dʒ$ i *húndʒu* 'hunds-k': § 143, 6.

C) har **bortfallit**

1) uddljudande α) hälst för *j*: *jþ* isl. *djúþ(r)*, *jýr* fsv. *diur*, *jéval* hsv. *djáfel*: § 143, anm. 2.

β) framför *v* i *ván*, fsv. *dvalin* (Rqv. II 403, 459) — ifall man ej föredrager SCHAGERSTRÖMS i Vätöm. § 123 n. 2 gjorda smst. med isl. *valr* m.

2) inljudande

α) i de vid sammansättning uppkomna konsonantgrupperna

n-d-b t. ex. *sánbàka* (jte *sám-b-*: § 103, 2 γ) isl. *sandbakk*, *blínbròm*s (jte *mbr-*) hsv. *blindbröms*;

n-d-d t. ex. *sjuúndæil* hsv. *sjundedel*;

n-d-k i *lúgku* f. 'höft' $< *lund-ka$, jfr isl. *lundir* f. pl.;

n-d-s t. ex. *bránstúka* hsv. *brandstake*. I obetonad stafvelse bortfaller dessutom *nd* för *s* t. ex. *sánsus-kàrs* Sandsunds-Kajsa, *bránsus-mát* Brändsunds-Matte.

n-d-t t. ex. *ántræg(g)d* 'andtruten', *bránfšák*s fsv. *brandkexi n. brandkrok'.

β) efter obetonad vokal framför *j* i hufvudbetonad stafv.: *ajós* hsv. *adjö*, *kòmjánt* hsv. *komediant*.

3) utljudande efter långt *n*-ljud; t. ex.

<i>hán</i> fsv. <i>hand</i>	<i>vín</i> isl. <i>vindr</i>
<i>tán</i> „ <i>tand</i>	<i>hún</i> „ <i>hundr</i> .

Icke sällan höres här dock *d*, hvilket alltid återkommer framför vokal: *hándar* *víndar* *húndar* o. s. v.

Där i fsv. och målet *d* inskjutits mellan *n* och *r* (§ 77, 2), utfaller det klarligen så snart *r* ej mera följer; t. ex. *vín* imperat.

ð.

§ 192. Fspr. ð, i fsv. äfven teeknadt *dh þ*

A) kvarstår ej såsom sådant, utan

B) har öfvergått

1) $> d$ allmännast; t. ex. *báda* isl. *baða*, *tróð* isl. *þráðr*; hit höra ock de obetonade *du de dan det dr dom* (*dom dem*): § 75, 2.

2) $> q$ efter supradentaler och *l*, hvarjämte det med föregående *r* stundom sammansmälter till *q*: § 78, 1 o. 2.

3) såsom preteriti-märke (NN Altisl. Gr. § 422)

α) $> t$ efter *l n* af icke-vokalförvandlande kortstafviga verb af II sv. konj., t. ex. *stált bránt* isl. *stelði brenði*; och

β) $> t$ efter *r* af likartade långstafviga, t. ex. *ísórt* isl. *køyrði*: §§ 132, 3 o. 135, 2 — samt

γ) $> q$ efter (*l <*) *l* af vokalförvandlande verb enl. II sv. konj.: *sáld* isl. *selði* fsv. *saldi*, *táld* isl. *telgði*, *váld* isl. *valði*; dessutom *sváld* isl. *svelgði(st)*, *táld* isl. *þoldi*. Jfr §§ 78, 1 o. 100 anm. 1.

Anm. *t < ð* i liknande fall omnämnes äfven från Gamla-karleby (HGF § 127: efter *r*), Vörå (FTHL Vö. § 100: efter *r*) och Degerfors (ÅSTRÖM § 112: efter *m n y*), hvarjämte Lindgren från Burträsk anför åtskilliga exempel på slika preterita.

4) i följande konsonantförbindelser:

$\check{d} + j$ före *a u* $> -d_j-$ $-d_j-$: § 92, 2 ϵ .

$\check{d} + g > g$: § 86.

$\check{d} + k > k$: § 96.

$\check{d} + l > l$: § 98, 1.

ǰ + m > m: 106, 1.

ǰ + n > n: § 112, 1.

C) har bortfallit

1) inljudande:

α) urspr. intervokaliskt, efterlämnande ersättningsförlängning; t. ex.

fúr isl. *faðir*, *brór* isl. *bróðir*, *mór*¹⁾ isl. *móðir*, *te_góa* hsv. *till goda* (DALIN I 618 a).

[*bé:n-*]*stásà:ju* f. 'spigg' vore fn. [*bein-*]*skeiða, jfr *skeið*, afljud till *skið*.

ján 'härifrån' *hjan < *hian < *hean < fn. *héðan*.

tán 'därifrån' < fn. *þaðan*.

sán 'sedan' efter analogi med de två föregående.

-*stàns* 'städes' (i sms.) af äldre *stadens* < *stadsins*, jfr fsv. *anders stadens* Sdw.

β) framför n: *frén lén smén vén* m. def. af *fré(d) lá(d) smé(d) vé(d)*, ang. hka jfr § 36, 3.

frópn adj. 'skör' no. *frøyden* fn. *frøyðinn prævokal **frøyðn-*.

rón vb. 'rodna' fsv. *röþna* isl. *rauðna Ru. *róyn*.

γ) framför r: *vér* prep. 'vid': isl. *viðr* = *ner*: isl. *niðr*; jfr § 18, 2.

áru f. 'annan' < fn. *aðru < *annru < *annuru isl. *önnur*; *ár* pl. 'andra' < fn. *aðrir*. Jfr § 17, 2 γ.

δ) framför s ofta, t. ex.

bástu f. 'badstuga' < fn. *baðstofa*.

bás vb. 'tigga' jfr fn. *beiðask*; däraf *básar* m. 'tiggare'.

vúslös adj. 'vårdslös' fsv. *vyrþislöser.

ε) i enskilda ord:

brúgum m. 'brudgumme' isl. *brúðgumi* m.

1) jte *móðru* f.

jóla vb. 'di' måhända < *jóðla, jfr isl. *jóð* n. 'barn' (?).

tíli adj. 'tidig' jfr. isl. *tíðligr* 'temporal'.

áltíli adv. 'alltid' < fsv. *altidhelika*.

I *tróka* vb. 'trampa otåligt, stöka' kan äldre assimilation förutsättas: *tróka < fn. *troðka, jfr. isl. *traðka* vb.

2) utljudande: α) i pret. af I sv. konj., som i målet lyktas på -a, och i afledn.-änd. -að(r) och -nað(r) > -a och -na; t. ex. *kála* isl. *kallaði*, *móna* isl. *mánaðr*, *sákna* isl. *saknaðr*. Dessutom i en mängd ord efter vokal, som, därest ursprungligen kort, då förlänges; t. ex.

<i>blá</i>	isl. <i>blað</i>	<i>gúw</i>	fsv. <i>guþ</i>
<i>blów</i>	„ <i>blóð</i>	<i>lé</i>	isl. <i>liðr</i>
<i>bré</i>	fsv. <i>bröþ</i>	<i>ré</i>	„ <i>rauðr</i>
<i>bré</i>	hsv. <i>bräde</i>	<i>smé</i>	„ <i>smiðr</i>
<i>fré</i>	isl. <i>friðr</i>	<i>stá</i>	„ <i>staðr</i>
<i>glá</i>	„ <i>gláðr</i>	<i>vé</i>	„ <i>viðr</i> .

Då nu jämte dessa former äfven, ehuru mindre ofta, sådana med bevaradt *d* förekomma — *blád blóð fréd gúð léð stád sméd véð* — så synes det lätt att lösa frågan om den härutinnan sig yppande regellösheten (HGF § 149, 2, FTHL V ö § 41, KARSTEN § 80 anm. 1, SCHAGERSTRÖM Vä. § 123) sålunda: *ð* har intill senare tider kvarstått såsom *d*; bortfallet är ännu jämförelsevis ungt, hvarför — och då dessutom hsv. invärkar förvirrande — ingen stadga härutinnan kunnat vinnas. Finge våra dialekter ostörtdt utveckla sig, så skulle utljudande enkelt *d* efter vokal säkerligen med tiden alldeles bortfalla.

β) efter *r* i pret. *ðsór smór* isl. *gørði smurði* — liksom i Gamlakarlebymålet (HGF § 149, 2) — samt i adj. *véðarþær* 'väderbiten', hvilket till såväl form som betydelse återgår på isl. *viðri þarðr*; jfr LGR Btr. p. 110 mom. 2.

Anm. Äfven i äldre danskan (XIV årh.) förstummades utljudande $\ddot{o}$ efter r : N $\ddot{N}$ GNSpr. § 21.

f.

§ 193. Äldre f

A) bibehålles i allmänhet; t. ex. *fára* isl. *fara*, *flák* isl. *flekk*, *frás* 'katthanne' isl. *fress*: § 81, 1.

B) har öfvergått

1) stundom $> p$ fför s , t. ex. *tóps* hsv. *tofs*: § 122, 3.

2) $fl- > bl-$ i *blíks* hsv. *flakta*: § 73, 2. Analogt härmed är förhållandet [*orma-*]blek: hsv. *fläck*, jfr TAMM Et. Ordb. ² s. v. *bräken*.

3) $fn- > kn-$ i *knúsk* hsv. *fnask*, *knúl* hsv. *fnassel*: § 94, 2.

4) utljudande $> t$ i *údots* n. pr. *Adolf* pr. *Adolft: § 132, 5.

g.

§ 194. Äldre g

A) bibehålles i allmänhet framför hård vokal och konsonant, utljudande äfven i förbind. *-lg*, *-gg* och *-rg* samt står i vissa fall också framför mjuka vokaler: §§ 83 o. 145, hvar-est exx.

B) har öfvergått

1) $> f$ framför t i *drýft* hsv. *drygt*: § 81, 2.

2) $> j$, stundom i yngre tal, udd- o. inlj. fför mjuk vokal: § 89, 2.

3) $> k$ α) uddlj. fför n allmänt (§ 94, 3 α), hvilken smst. *kn-* sporadiskt ersättes af *-nn* (§ 119).

β) inlj. fför s och t samt i enskilda ord: § 94, 3 β — δ .

4) $> g$ fför n , t. ex. *vágn* fsv. *vaghn*: § 120, 2.

5) $> d\acute{z}$ udd- och inljudande framför len vokal: § 143, 1—4, där exx. lämnas på slik öfvergång från urspr. *g*, *-gg-*, *gj-*, *-ggj-*.

6) $> w$ in- och utljudande allmänt efter $\acute{o}$ $\acute{u}$ $\acute{u}u$; t. ex. *plów* isl. *plógr*, *tsúwu* fsv. *tiughu*: § 141, 2.

7) jämte föregående vokal stundom till diftong, nämligen:

-*ag* $>$ *axj* i *dráxx* *láxx*: § 53, 2;

-*eg* $>$ *axj* i *ráxn* *dáxx* *lláxx* m. fl.: § 47, 3.

-*og(h)* $>$ *oxj* i *róxx* § 57, 2; $>$ *ou* i *dóud* *dóux*: § 56, 4;

-*ugh-* $>$ *uxj* i *flúxx*; § 59, 2;

-*ygh-* *ögh-* $>$ *ou* i *bóulu* *lóud* m. fl. § 48, 4.

β) $>$ *oxj* i *fróyd* m. fl. § 50, 3.

C) har bortfallit

1) udd- och inljudande stundom i yngre språkbruk för *j*; t. ex. *nút* vb. *gjuta*, *sprýnju* fsv. *spryngia*: § 89, 3.

2) inljudande

α) mellan två palatala vokaler i *ándrsæt* af och jämte *ándrsæt* *ándrdéyæt*: §§ 34, 5 o. 64, 3.

β) mellan lång vokal och *n*, t. ex.

dún fsv. *dyghn*; jfr § 24, 4.

<i>hún</i>	„	<i>lughn</i>	}	jfr § 24, 2.
<i>ún</i>	„	<i>ughn</i>		

ónas 'hota' isl. *ógna*.

vín[klé] 'brudpäll' eg. *vignings-[kläde]*.

válsína = *válsín* vb. hsv. *válsigna*. Af *signa* härleder jag *sínastönd* f. 'kort stund, ögonblick' eg. „en stund, icke längre än att man hinner *válsigna* sig“.

I *nánn* *nán* pron. 'någon' är det naturligtvis fsv. *gh* — i obetonad stafvelse $< k$ (N_N GNSpr. § 163: sedan c:a 1400) — som bortfallit; äfvenså i pl. abs. *nar* 'några' $<$

*nagr-ir: jfr. Vö. *nágar* Nyl. *nógar* pl., Ru *nágran* Nukk *núan* *nagharn sg.

γ) efter *g*-ljud, betecknadt *n*, i konsonantförbindelserna *n-g-k* t. ex. *úgkär* hsv. *ungkarl*;

n-g-s t. ex. *lágss* fsv. *langs* hsv. *långs*;

n-g-t t. ex. *lágst* fsv. *langt*, *túgt* isl. *Þungt*.

δ) i enskilda ord:

drévi g *dräg-vigg m. 'lätting';

hálvss adv. hsv. *half-vägs*;

sladagk *slagdank m. 'dagdrifvare';

sladaggu *slagdänga f. 'slarfva, slamsa';

trománt *trugment adv. 'med våld': jfr § 16, 3;

túbuss hsv. *tuggbuss*.

Bortfallet af *g* i dessa ord — äfvensom t. ex. i sms. *skós- skús-* hsv. *skogs* — beror på gammal betoning af andra stafvelsen. Äfven i *svádríka* n. hsv. *svagdricka*, om ej detta uttal inkommit från annan dialekt.

móru m. 'morgon', *móris* adv. 'i morgse' utgå från förvokaliskt *morgn-*, där *g* bortfallit, hvarpå den sålunda erhållna stammen *morn-* mist *n* och åter fortbildats med de i afljudsförh. till hvarandra stående suffixerna *-inn*: *-unn* = isl. *myrginn*: *morgunn*.

Slutligen i det svårfattliga oböjliga vb. *pa* hsv. *pläga*.

3) utljudande:

α) alltid i adj. afledn.-änd. *-igr* och *-igr* under dessas hela böjning; i. ex. *strévi* 'sträf', komp. *stréviari* superl. *stréviast*; *stánu* 'stenig', msk. *stánuua* komp. *stánuuari* superl. *stánuuast*. Äfvenså i adv. isl. fsv. *-iga* t. ex. *jámbl* fsv. *iamliga*.

β) efter urspr. lång l. i målet förlängd vokal (utom *o* *u*: mom. B.6 här ofvan) t. ex. *dá* isl. *dagr*, *sá* isl. *sagði*, *krí* hsv. *krig(a)*, *drý(s)* 'dröja' isl. *drýgja*.

γ) i *áldar* *aldr fsv. *aldrigh* (jtte en senare form *aldri* Sdw) isl. *aldrigi*.

h.

§ 195. Äldre *h*

A) **bibehålles** allmänt framför och mellan vokaler; t. ex. *híkst* vb. 'hicka' isl. *hixta*, *bhálq* fsv. *behalda*. § 87, 1.

B) har **öfvergått** till *k* i

knóku f. 'garn l. linknippe' fn. *knočka jfr isl. *knoða* f.

knér vb. 'hålla högt' jfr isl. *hnár*: § 39.

krákas vb. 'hosta och spotta', jfr isl. *hráki* m. 'spott' (hvaraf äfven *hrékja* hsv. *krákas* Ped.-Pu. *krékas*).

C) har **bortfallit**

1) uddljudande

a) framför *j l n r v* städse utom i det jämte *jér* stundom brukade adv. *hjár* fsv. *hiær* hsv. *här*.

Exx.

<i>jérta</i> fsv. <i>hierta</i> isl. <i>hjarta</i>	<i>rát</i> isl. <i>hrat</i>	
<i>jélp</i> " <i>hielpa</i> " <i>hjalpa</i>	<i>rígg</i> " <i>hringr</i>	
<i>líð</i> isl. <i>hlíð</i>	<i>rýgg</i> " <i>hrygg</i>	
<i>ljús</i> " <i>hlýðask</i>	<i>ví</i> " <i>hví</i>	
<i>náka</i> " <i>hnakki</i>	<i>vít</i> " <i>hvít</i>	

jóla vb. 'pladdra' kan sa mmanställas med isl. *hjala* (Ru. *hál*)

vb. 'prata'. — *répal* vb. 'cacare, om små barn' vore fn. *hripla, jfr isl. *hripa* vb. 'läka, intr.'

Anm. Enligt N_x GNSpr. § 17 förstummades uddljudande *h* i fornsvenskt riksspråk först på 1400-talet. Det kvarstår för *j* än i åtskilliga östsv. dialekter: oförändradt, d. v. s. såsom *h_z*, i Hvbffj. på Runö, Ormsö, Nukkö och Odensholm allmänt, i Nyland ofta i ordet *hjár*, öfvergånget till *s_z* på Dagö och Rågöarna samt i Gammalsvenskby och Wichterpal allmänt äfvensom i Lappträsk, östra Nyl., i ordet *sjár*; slut-

ligen $> f$ i Närpes (FTHL Np. § 51); fför w i Nukkö samt på Ormsö och Runö (FTHL—VLL Estl. Ordb., VLL Ru § 85, 1).

β) i pron. *a u ena enar he = fn. hann hún hennar* (bet. i målet: henne) *hitt* efter starkt betonadt ord; t. ex. *kàn tu sí u na? ja sów enar*¹⁾. Dessutom *aló* n. 'larm' hsv. *hallå*.

2) inljudande åtminstone i följande ord:

bósåka hsv. *båtshake*, *ásåka* *-hake 'fimmelstångskrok'.

fóus äldre *feys fn. *fé-hús hsv. *fåhus*.

húsòlq (jte *húsàlq* o. *húshàlq*) hsv. *hushåll*.

nóka, *nóra* af finska *nuhku*, *mhrata*: § 29, 2 α .

j fsv. *i*.

§ 196. Äldre j (halfvokal i urnord: NN GNSpr. § 29, 2)

A) **bibehålles** i allmht dels såsom j (§ 89, 1) dels såsom ε (§ 92).

B) har **öfvergått**

1) $> \varepsilon$ i urspr. afledn. *-ja* i sbst.-sms. o. vb.-inf.: § 64, 8.

Anm. Likadant är förhållandet i hela Östb., åtm. i verbens inf. (HGF § 68, FTHL Vö. § 5, 3 Np p. 106), liksom i Dalby (Värml.) och Västerb. (NN Dby § 9); i sbst.-sms. trol. äfvenså i hela Östb. (omnämnes dock blott af HGF § 69, 2); i allo = här behandlade mål i Nyland och de sydöstsvenska munarterna.

2) i följande ljudförbindelser:

$d_j > j$ § 143 anm. 2, $> d\dot{z}$ § 143, 5;

$\check{d}_j > -d_\varepsilon -d_\varepsilon j$ §§ 92, 2 ε ; 65, 2;

$g_j > d\dot{z}$ § 143, 3 o. 4, $> j$ § 143 anm. 2;

$h_j > h_\varepsilon$ (i *húér*) § 195 C 1 α ;

¹⁾ Att fallet varit (och är) likadant i isl., framgår af ex. i CLBY-VIGF. Dict. 624 a *eg trú'ann sé dáinn*.

kj > *ks* § 144, 4 o. 6;

nj > *mz*- § 103, 2 α ;

sj > *sz*-, > *sks* §§ 92, 2 γ ; 139, 1 β ; 144, 7;

skj- > *sks*- § 144, 4.

tj > *ts* § 144, 2, > *f* 139, 2, i afledn. > *-tz*- *-tzj*- §§ 65, 2 o. 92, 1 δ .

lj > *ls* § 144, 1.

Dessutom hsv. *ej* *äj* > *ez* § 47, 1; *öj* > *oz* § 50, 3; *aj* > *az* § 53, 1 α ; *oj* > *oz* § 57, 1 α , > *uz* § 59, 1 α .

C) *reduceras* mellan urspr. *l r* och pret.-märket *ǰ* > *d*: § 90.

D) har bortfallit:

1) ur dift. *ju* *iü* efter *l* och *r*, t. ex. *brút* *flút*: § 24, 3. Äfvenså stundom redan i fsv. efter *r*: Кock NA VI 44 n. 1.

2) i enskilda ord, t. ex. pret. *fúl* *húld* fsv. *fioll* *hiolt*; vidare *flyt* isl. *flytja*, *lög* isl. *liggja*, stundom *síta* isl. *sitja*, alltid *víla* isl. *vilja* — som äfvenledes saknar *j* i öfr. finnl. mål, Estl. o. Runö samt förty synes återgå på gammalt östsvenskt **vila* (?) — äfvensom i alla *ja*-afledda verb med lång rotstafvelse. Dessutom i *nílkú* f. hsv. *näjlika*.

k.

§ 197. Äldre *k*

A) *bibehålles* allmänneligen såsom *k*, i vissa fall t. o. m. framför len vokal: §§ 94, 1 o. 145.

B) har öfvergått

1) > *f* framför *t* i *lúft* hsv. *lukt*, *lyftu* hsv. *lykta*: § 81, 3.

2) > *g* i *gnépan* *gríllu* § 84, 2. Då *g* icke annars står uddlj. fför *n*, så måste uttalet *gnépan* för *knépan* vara skäli- gen ungt, ant. beroende på omvändning af regeln *g* > *k* eller ock närmast uppkommet af t. ex. **gnépan*.

3) $\text{> } \acute{i}\acute{s}$ framför len vokal: § 144, 3—6, hvarest äfven om uddlj. *kj-*, inlj. *-kk-* o. *-kkj-*.

4) *kn-* uddlj. sporadiskt $\text{>} nn-$: § 119.

C) har **bortfallit**

1) inljudande

α) framför *s-* och *f-* (och *tj*)-ljud i *ávriðin* hsv. *auktion*, *míntrafón* hsv. *muntraktion*, *ólú* *oxla hsv. *oxel(tand)*.

β) i konsonantförbindelserna

n-k-t t. ex. *drégt* hsv. *dränkte*, *púgt* hsv. *punkt*;

s-k-n i *brísu* vb. 'börja surna', om mjölk: jfr Rz 54 a *briskna*;

s-k-t t. ex. *fríst* isl. *frískt*¹⁾.

γ) efter obetonad stafvelse i *sprákal* hsv. *spektakel*.

2) utljudande i *f_e d_z* fsv. *fik gik*; bortfallet beror på verbalformernas vanligen ringa grad af betoning — man säger äfven *f_ek d_zk*. Att vi här närmast ha att förutsätta utlj. *g* (icke *k*) framgår af Vöra *fig jig*, Närpes *fég jég*. Samma är förhållandet med pron. *me te se* *meg *čeg seg hsv. *mig dig sig* fsv. isl. *mik þik sik* (jfr NN GNSpr. § 163).

l.

§ 198. Äldre *l*

A) **bibehålles** som *l* i de fall som icke inrymmas under mom. B och står sålunda alltid uddljudande fför vokal: § 97, 1.

B) har **öfvergått**

1) $\text{>} l$ i åtskilliga, § 100, 1 närmare specificerade ställningar.

2) $\text{>} l$ i förbind. *ld* $\text{>} l\acute{d}$ samt efter bortfallet eller såsom reduceradt kvarstående *r*: § 99.

3) $\text{>} \acute{\lambda}$ mångenstädes framför *k p t* (§ 102); föregån-

¹⁾ jfr lat. *priscus*: LINDGREN i sin recension af HAGFORS' Gamlakarlebymålet, F. Tidskr. febr. 1892.

get af *s* uddlj. > $\lambda\lambda$, föregånget af *s* eller *t* inlj. > $\lambda\lambda$, utlj. > λ (§ 102).

4) > *n* i *nélkkuvàljju* hsv. *liljekonvalje*.

5) > *r* i *mérakàrv*: *-kàlv* § 125, 2.

6) i konsonantförbindelserna

l + d ð > *ld* §§ 80 o. 99 1 α ; > *ld* § 100 anm. 1.

l + g > *-lj-* *-lj-* fför *e a*: §§ 145, 2 o. 65, 2; > *lg* annars: §§ 100, 1 α o. 83.

l + n > *ln* oftast: § 114; > *n*, stundom efter lång vokal: § 117.

l + s > *ls* oftast, > *ls* blott sällan: § 100 anm. 3; > $\underline{s}$ i *ásst* § 130, 3.

Dessutom *-els-* > *-eəs-* i *kveəsval*: § 47, 4.

C) *reduceras*, under gestalt af *l*, stundom: § 101.

D) har **bortfallit**:

1) alltid uddljjudande före *j*; t. ex. *jóur* 'ljum' fsv. *liōi*, *jús* hsv. *ljus* isl. *ljós*.

2) inljjudande i enskilda ord, t. ex.

húkr túkr pron. fsv. *hol(i)kin thol(i)kin*.

ískur f. pl. 'ilska' isl. *íllska* f.

gámba? o. *ný-kàrb?* Gamla o. Ny-karleby.

ánsus adv. 'motsols' *andsöls isl. *andsglis* — detta på grund af stafvelsens ringa betoning.

ísérugg *ísérugg* isl. *kerling* — i öfverensstämmelse med hsv. *kär(i)ng*.

3) utljjudande, äfvenså i enskilda ord:

kár pl. *kárar* isl. fsv. hsv. *karl* (appell., men *kál* n. pr.) samt i de obetonade *ska sku t?* hsv. *skall skull(e) till*.

m.

§ 199. Äldre *m*

A) bibehålles i allmh.; t. ex. *árm* isl. *armr*, *lám̄b* isl. *lamb*, *mága* isl. *magi*, *hámb̄rar* fsv. *hambrar*: §§ 103, 1 o. 74.

B) har öfvergått

1) $> n$, ish. fför *t*: § 110, 3. Här har nasalen gjorts homorgan med den följande konsonanten (N_N GNSpr. § 155).

2) $> g$ fför *k* i *jé̄gk* *ságk* *ýgk*: § 120, 3.

3) $> v$ fför *f* och *v*, t. ex. *jón̄fru* fsv. *iomfru*, *héz̄mvèr* adv. 'hemma': § 109.

4) $m + p > p$ i några § 123 anförda ord.

C) har bortfallit åtminstone i *á̄n̄à̄ku* & *á̄r̄à̄ku* hsv. *almanacka* och *sm̄n̄á̄ru* hsv. *seminarium*.

n.

§ 200. Äldre *n*

A) bibehålles oftast, utom då det företrädes af *ŋ*, sålunda alltid uddljudande före vokal och intervokaliskt samt i förbindelsen *n̄d*: §§ 110, 1, 2 o. 77.

B) har öfvergått

1) $> ŋ$ efter *r*, supradentaler och *l*, hvarjemte *r* då ofta utfaller (t. ex. i best. m. *-an̄ < -arn*): §§ 114 o. 115.

2) $> g$ fför *g* och *k* såväl inne i ord (där uttalet *g* är ursprungligt: N_N Altisl. Gr. § 41, 2) som vid sandhi: § 120, 1.

3) $> m$ uddlj. i *m̄r̄út* *m̄r̄úra*, inlj. på grund af sandhi fför *b m p* (samt i *klúmsu*): § 103, 2.

4) $> v$ fför *f* och *v*: § 109.

5) Den från fornspråket kända ljudlagen $nn + r > ðr$ finner sin tillämpning i pron. *á̄der* 'annan, andra' < *á̄d̄r* = isl. *aðr*- fsv. *aþr*-.

6) $n + t > t̄$: § 134, 1.

C) har bortfallit

1) inljudande

α) före *s*, egentligen väl blott i obetonad stafvelse (Nx GNSpr. § 170, 5). Sålunda: *a*) i best. gen. sg. o. plur.; t. ex. *gúðs prástis* (sg.), *gúðas prástas* (sg. o. pl.), *ísþrkvæðas* (sg.), *flíkus frískus* (madam Frisks¹).

b) i suff. art. plur. delvis, t. ex. *véndra* af fn. *vin(i)r(n)i(r)*, *fótra* af fn. *fótr(n)i(r)*²).

c) i uttr. *váftus(t)* i '*aftons 'i går afton'. I de § 191 C 2 α anförda *bréngus* Brännsunds *sángus* Sandsunds har långt *n*-ljud (*nn* < *nd*) utfallit.

d) i *éðsmend* (§ 76) isl. *einnsaman* har *n* bortlämnats på grund af konsonanthopningen (**einsman(d)*).

β) i närheten af *g*-ljud, sedan i målet obetonad kort vokal synkoperats: *kúgg pégg* isl. *konungr penningr*. Dessa kunde visserligen äfven förklaras ur äldre *konuher pænigher (jfr Nx GNSpr. § 170, 6), då *n* (*nn*) + *g* > *gg*; så måste i alla fall ordet *strómg* hsv. *strömming* fsv. **strömi(n)gher* förklaras. Detta antagandes riktighet tyckes bevisas af de i estl. diall. förekommande *kúng péng strémg válg* (välling).

 γ) i enskilda ord:

báðgg hsv. *benling*, äldre aks. *beinling(r)*.

karíbel 'kanalje' jfr Nyl. *karníbel* — efter obet. stafv.

kómðer hsv. *kommendera* — i obet. stafv.

kuválju hsv. *konvalje* — af samma orsak som föreg.

ásst *ást* hsv. *alls inte* har närmast förkortat *t*-ljudet i obetonad stafvelse: < *ásst § 134, 1.

¹) *-s* har vok. från gamla sv. nom. sg.; *-as* från g. pl. och svaga obl. sing.; *-us* kan äfven användas för gen. pl.

²) I afs. å suff. art. har målet vidtagit våldsamma förändringar, hvarför blott några fingervisningar här kunna gifvas; i form. lämnas förteckn. öfver dem.

Det hsv. *drunkna* lyder i målet *drókn*, men här var *k* urspr. långt: isl. *drukna* (fsv. *drukna*) < -nk-.

2) utljudande

α) ur suff. art. — *in(n)* m. efter stamslutande *b f g k m p v* *ln rn*; -*in* fem. sg. o. ntr. pl.; -*an* msk. o. fem. sg.; -*un* fem. sg. o. ntr. pl. Exx. i formläran!

β) ur adj. afledn.-änd. -*in(n)*, t. ex. *nátsi vétsi* isl. *nakinn vakinn*.

γ) ur vb.-afll.-änd. -*na* i *fámp* fsv. *fampna* (med inskjuttet *p*, sannolikt först c:a 1300 NN GNSpr. § 168, 7) hsv. *famna*.

δ) ur num. card. -*ton* 13—19: *trétu fjórtu* o. s. v.

ε) i pronomina: *ha hu* isl. *hann hún*, *hísa* fsv. *þæssin*, *húks túks* fsv. *hol(i)kin thol(i)kin*, *vóru áru* jfr. Nyl. *vóron áron*.

ζ) i partiklar:

<i>míla</i>	fsv. <i>millan</i>	<i>inna</i>	fsv. isl. <i>innan</i>
<i>fráma-</i>	„ <i>framman</i>	<i>únda</i>	„ <i>undan</i>
<i>náda-</i>	„ <i>níþan</i>	<i>úta</i>	„ <i>útan</i>
<i>óva-</i>	„ <i>ovan</i>	<i>ántíndzi</i>	hsv. <i>antingen</i>

fj þ jámna hsv. *för jämnan* isl. *jafnan*. *várfsi* hsv. *hvarken* är isl. *hvártki*, fsv. *hvarghi* jte *hvarghin*, t. ex. pron. *várfsidæra* fsv. *hvarghinþera*.

Ofvanuppräknade ord återfå stundom *n* i sms., t. ex. *mílanòt óvanèt útanò*. Likaså i Degerfors (ÅSTRÖM Dgf. § 128 anm.)

η) i en mängd enskilda ord, t. ex.

bráks hsv. *braxen*, där -*en* antogs vara slutart.

fám hsv. *famn*, *nám* hsv. *namn*, *lém* hsv. *lämma*.

móru isl. *morgunn*, men *márη mæn* af *morgn-*; ett

motsvarande *mórr* = isl. *morginn* framgår af *mórrs* adv. 'i morgse' ¹⁾.

múlkràgglu adj. 'betäkt med strömoln, om himmeln' tolkar jag ss. 'molnblandad', jämförande med Estl. *múl* fsv. *mulin* n. (RQV VI 300 b) hsv. *moln* och Vö. *ràggal* vb. 'hopröra, hopblanda' ²⁾.

nánt hsv. *någonsin*, qvs. **någon-ti(de)n*.

nóla súna vésta ósta (jte -n delvis) hsv. *nordan sunnan óstan västan*.

rédj adv. hsv. *redan*.

Frukt- och bärramn, hka i hsv. äro ntr. och lyktas på -an, äro i målet svaga fem. med -u i sg. Äfvenså i Vätö, Roslagen (SCHAG. Vä. § 135 B 3 a). Detta är den ursprungliga, högsvenskans däremot en yngre afledd böjning: jfr SCHAGERSTRÖMS afh. „Svenska frukt och bärramn på -on“.

p.

§ 201. Äldre p

A) bibehålles i allmänhet utom framför t: § 122, 1.

B) har öfvergått

1) > f regelbundet framför t, — t. ex. *lyft* isl. *lypta*, *kaftén* hsv. *kapten* — äfvensom i orden *páf strófu* hsv. *papp stropp*: § 81, 4.

Anm. Jfr, ang. förhållandet mellan ft o. pt, NN Alt-isl. Gr. § 183 o. GNSpr. § 161, a.

2) > b i *bládar pémbal* (skróbok): § 73, 3.

¹⁾ Men *áftun* hsv. *afton*, egentl. låneord (TAMM Et. Ordb. ² s. v.); i målet användes vida oftare *kvélq* l. *kvélq*.

²⁾ Detta vb., äfven bet. 'ragla', återgår på ett äldre *vrangla, stående i afj.-förh. till ags. *vringan*, jfr hsv. *vrång vränga*: „göra ngt så att skefhet l. oreda visar sig“.

3) $> k$ inlj. fför n i *lókn* hsv. *löpna* och fför t i *lúkt* isl. *lopt* hsv. *luft*, *saktámber* hsv. *september* (jfr isl. *hepta*: hsv. *hákta*): § 94, 4.

4) $> l$ i *déípfllu* fsv. *göpn*: § 100, 1.

5) i förbindelsen $p + t > t$ i *et*, postponerat äfven *et* (jfr *et > et* § 134, 1): § 134, 2. Ang. detta ord utförligt i LEFFLER KONS. p. 65.

C) har **bortfallit**

1) uddl. i *sálm* & *sálm* hsv. *psalm*.

2) inljudande i enskilda ord:

lér hsv. *lärft* isl. *lérept*

pám (jte *pám*) adj. 'klunsig' jfr hsv. *pamp*

plúma vb. synes innehålla roten till målets i hsv. *plumsa* *plum ingående, likabetydande *plúmp* vb.; detta *plúmp*: *plum-p-sa* = *fám*: fsv. *fam-p-na* (§ 200, 2 *r*).

stíup-fär, *mör* &c fsv. *stiup-fápir* o. s. v., på grund af såväl ställningen framför labialer som ock gammal aks. *stiup-fápir* &c.

r.

§ 202. Äldre *r*

A) **bibehålles** oftast, dock med de inskränkningsor som anförts § 125, 1.

B) har **öfvergått**

1) $> l$ i enskilda ord, uppräknade § 97, 3.

2) $> l$ äfvenledes i enskilda ord, omnämnda § 100, 3.

3) $> l$ i *jóltru* hsv. *hjortra hjortron: § 102, 2.

4) i konsonantförbindelserna

$r + \delta > l$ i äldre (§ 100, 2), $> d$ i yngre (§ 78, 2) bildningar.

$r + f > f$ § 82.

$r + g > -rj-$ $-rj-$ för εa : §§ 145, 2 (o. 65, 2); $> \underline{rg}$
f. ö. § 83.

$r + k$ för $\varepsilon a = r + -kj-$ $> r\check{s}$: § 144, 3 β o. 4 β .

$r + l > r\check{l}$, $\check{l}$: § 99; $> \underline{l}$ § 98, 2.

$r + m > \underline{m}$ § 106, 2.

$r + n > \underline{n}$ allm. § 114, 2; $> r\eta$ ish. efter kort vokal:
§§ 114, 1 o. 115; $> n$ i *bón skón vón*: § 110, 4; $> \underline{n}$ i
enskilda ord: § 112, 2. — $rr + n > r\eta$ § 114, 1.

$r + s > \underline{s}$ § 130, 1; $> \underline{s}$ § 131, 1.

$r + t > r\check{t}$ § 135, 1.

$r\check{d} + l > \underline{l}$ i *hýl*, *hýlu* § 98, 4.

C) *reduceras* [$> r$] hufvudsakligen framför heterosylla-
biskt *b f g j k m z p v* samt $\check{l}$: § 127.

D) *har bortfallit*

1) inljudande

a) framför $\check{l}$ t. ex. *bæsýn $\check{l}$* hsv. *besynnerlig*, *pålamént n.*
'pack, pockande sällskap' jfr hsv. *parlament*; för $\check{l}$ i t. ex.
kál Karl, *pélu* hsv. *pärta* §§ 99 o. 202 B 4; för $\check{l}$ med sä-
kerhet blott i *sóla* hsv. *sorla*.

β) framför n i ändelserna *-arnir* *-arnar* *-urnar* t. ex.
hásta rárna kómuna.

γ) alltid framför heterosyllabiskt r , t. ex. *nævarivu pí-*
paröt tvérändu.

δ) i många andra fall vid inre sandhi äfvensom annars
prækonsonantiskt, såsom det tyckes regellöst — jfr § 127, 2
— t. ex. *fábru* hsv. *farbror*, *móbru* hsv. *morbror*, *rádagùb*
*radar(e)gubbe 'vedradare', *sógagùb* **sågar(e)-g.* 'vedsågare',
vésteman Västerman n. pr., *fágenés*¹⁾ ortn., *ándasas*¹⁾ gen.
sg. *Anders'*, *nédattl* **nedertill*, *tvátátssèrgg*¹⁾ o. s. v. Här
måste r naturligtvis postuleras såsom öfvergångsstadium.

1) I dessa och liknande fall kunde synkoperingen bero på
svårigheten för η $\check{s}$ och $\check{l}$ att bibehålla sig efter obetonad stafvelse.

2) utljudande

α) i suffigerade artikeln i plur.; t. ex. *árma* pro *árman &c 202 D 1 β — sålunda i Vörå (FTHL Vö § 113) — isl. *armarnir*, *fótræ* isl. *fótrnir*, *kónuna* isl. *konurnar*.

Anm. Då *r* saknas såsom maskulint kännemärke i nom. sg. af starka subst. och adj. (utom *íldar* isl. *íllr*, här dock p. tr. g.), så beror detta på att målet, liksom öfriga österb. diall. och rspr., generaliserat akkusativen.

β) i enskilda ord, hufvudsakligen om dessas ställning inom satsen varit mindre betonad, t. ex.

fyr < *fyr isl. *fyrir*

fýræ isl. *fyrir*

úndr „ *undir* fsv. *undir* jte *undi*

yfir „ *yfir*

ba *bar hsv. *bara*

va *var hsv. *vara* vb., jte pres. *a* pret. *va*

-té *-dé* -fsv. *þær* *ðær o. *-jé* fsv. *hiær*, i sms. med *ha hu hæ hæs* (se forml., pron.!) och äfven utvidgade *-téna* & *-ténan* (gen. *ténas* &c), *-déna* & *-dénan*, *-jéna* & *-jénan* (gen. *jénas*).

æt hsv. *efter* lyder i isl. såväl *ept* som *eptir*; superl. *áftast* 'sist' pro *áftast jfr nyl. *átast*.

Efter svagt betonad stafv. i *fábru móbru* hsv. *farbror morbror*.

s.

§ 203. Äldre *s*

A) **bibehålles** i allmh. utom i de fall som betingas af målets *λ* och *ε*: § 128, 1.

B) har **öfvergått**

1) > *ε* på vissa trakter och i vissa tillfällen jämte föregående *r* (§ 131, 1), öfveralt efter supradentaler och *ʎ* (§ 131, 2).

2) $>f$ i *kónful pàperóf*: § 139, 3.

3) i konsonantförbindelserna

$s + j > s\grave{z}$ allmänt: § 92, 2 γ ; i yngre språkbruk $>f$, som därjämte i låneord ersätter franskt *ch* och tyskt *sch*: § 139, 1; $>st\acute{s}$ sällan och oregelbundet: § 144, 7.

sk- framör $\varepsilon a = ski = skj- >st\acute{s}$ allmänt: § 144, 3 o. 4.

$s + l > ll$ i uddlj., ll i inlj., $\underline{l}$ i utljud: § 102, 1.

stj- $>st\acute{s}$ allmänt: § 144, 2.

C) har **bortfallit**

1) uddljudande i *kóstærn kástærn* hsv. *skorsten*, troligen äfven i vb. *pærr* [*mót*] 'streta emot' isl. *sperrask* (*við*).

2) utljudande i *plúmp* $> *plúmps$ fsv. **plum-p-sa* hsv. *plumsa*.

t.

§ 204. Äldre *t*

A) **bibehålles** i allmh. utom då dess ställe intages af *t*: § 132, 1.

B) har **öfvergått**

1) $>t$ efter *r*, supradentaler och τ : § 135, 1.

2) $>d$ uddlj. i *dúmbærs*, utlj. i *híd tíð húld*: § 75, 3.

3) $>k$ framför *n*: *blókny fákný rókný sékný* § 94, 5.

4) i konsonantförbindelserna

$t + j > t\acute{s}$ - (§ 144, 2); $>-t\grave{z}$ - $-tj$ - framför utlj. *a u*: §§ 92, 2 δ o. 65, 2; $>f$ i låneord: § 139, 2.

$t + l > ll$ inlj., $\underline{l}$ utlj.: § 102, 1.

$t + s > \underline{s}$ § 130, 4.

C) har **bortfallit**

1) inljudande α) ur ljudförbindelserna

lång vok. l. *dift.*- + *t-s* t. ex. *bæsta* pret. isl. *beitzt* (vanl. dock *bítst*), *lös* hsv. *lots*;

r-t-s t. ex. *sváskòw sváskòw* hsv. *svartsko, háš* hsv. *harts*;

s-t-g (o: y) t. ex. *déásdázavar* hsv. *gästgifvare, prásgàd* hsv. *prästgård*;

s-t-n t. ex. *fásn* hsv. *fastna, krís* hsv. *kristna*;

s-t-s t. ex. *háskòw* hsv. *hästsko, káskòval* hsv. *kastskofvel, brúpsòker* hsv. *bröstsocker*.

β) framför *s* i urspr. tonsvag stafvelse; t. ex. *lákrís* hsv. *lakrits, spásèr* hsv. *spatsera, óggusvår* hsv. *örngåtsvar* fsv. *örnagäts-*.

2) utljudande

α) i neutrum sing. af suff. art., adjektivens starka böjn. (utom då adj. brukas rent adverbialt), flere pronomina (då det föreginges af vok.), part. pass. (o. supinum) af sv. vb. enl. konj. I och st. vb. Exx. i formläran.

β) förmedladt af *ð*, i de obetonade *he* isl. *hitt* och *va* isl. *hvat*.

þ.

§ 205. Isl. fsv. *þ*

A) bibehålles aldrig, utan

B) har öfvergått

1) > *t* allmänt: § 132, 2.

2) > *h* i pron. *hisa* isl. *þessi*: § 87, 2.

3) *þj* > *ís* undantagslöst: § 144, 1.

v.

§ 206. Äldre *v*-ljud

A) bibehålles allmänneligen utom framför *r* och efter *o* *u* *ou*: § 137, 1.

B) har öfvergått

- 1) $\text{>}w$ in- och utljudande efter o u ou : § 141, 1.
- 2) $\text{>}b$ i ordet *gùbæñór* hsv. *guvernör*: § 73, 4 β .
- 3) $\text{>}f$ i *fréka frákar*: § 81, 5.
- 4) i konsonantförbindelserna:
 $v + l \text{>} l$ § 98, 3.
 $v + r$ uddlj. $\text{>}br-$: § 73, 4 α .
- 5) jämte föregående vokal till diftong: *ev äv* $\text{>} eu$ § 61; *ov* $\text{>} ou$ § 56, 3; *öv* $\text{>} ou$ § 48, 3.

C) har **bortfallit**

1) uddljudande fför r i orden *ró* *róg* fsv. *vrā* (§ 85), *rāka* vb. 'drifva' fsv. *vraka*, *rāka* vb. 'drifva' fsv. *vræka*, *rāggla* fsv. *vranġlugher (§ 200 C 2 η); *róuul* vb. 'skräfla' isl. *raula* jfr kske da. *vrøvle* idm.

2) inljudande i omedelbart grannskap till o u , t. ex.

grúlk hsv. *gruflig* (§ 100, 1 β)

júur isl. *júgr* hsv. *jufver*

nuéamber hsv. *november*

ólusædel „ *orlofsedel*

sóyps 'sålunda' $\text{<}sā-vis$ (§ 58)

3) urspr. utljudande i enskilda ord, t. ex.

brá fsv. *braf*

blí hsv. *blifva*

ó- intens. pref. isl. *of*

o isl. fsv. hsv. *af*

dáimlq hsv. *gifmild*.

Kap. IV.

Öfriga ljudföreteelser.

Sandhi.

I det föregående hafva alla fall af inre sandhi blifvit behandlade vid framställandet af konsonanternas ljudöfvergångar. De i sådant sammanhang fastställda reglerna äro gällande äfven vid yttre sandhi och hänföra sig då till

§ 207. I. förändringar af utljud:

$d > t$ fför uddlj. s , t. ex. *há va sèt_som dögar* Det var säd som duger. — d bortfaller fför b efter n , som då öfvergår till m , t. ex. *vi hàr vg góuvn stràm_bakom býg* Vi har en god strand bakom byn.

$g > k$ fför uddlj. k , t. ex. *to ha sku víkàl* Då han skulle viga Karl, *lèkárísè po* Lagg korken på! Äfvenså fför s , t. ex. *hædè bónè vært kav váksa sælv* Det där barnet vårt kan vagga sig själf(t).

$m > n$ framför f och v ; t. ex. *ha kov_frám* Han kom fram, *hè posov_vært* Det är just som vårt.

$n > m$ fför b p m , t. ex. *mím_brør, mím_pàp, mím_màm* Min bror, min pappa, min mamma. $> g$ fför g och k , t. ex. *hè m so rúkug-gàtu hugè* Det är en så dålig (en) gata den här. $> v$ fför f och v ; t. ex. *llgv fáste* Slån fast det! *sàm_ví ræst tàn* Sedan vi reste därifrån.

$\eta > m$ för b (p m.), t. ex. *vá myfísyp jēm behōva ηr*
Huru mycket järn behöfver ni?

$r > r$ i enl. med §§ 127 o. 202 C, t. ex. *vá dšær gūbē*
Hvad gör gubben?

t stundom $> t$ för s , t. ex. *ha vīlēt sa* Han förvil-
lade sig.

§ 208. II. förändringar af uddljud:

$d l n s t > d l \eta r s t$ enligt kända regler; t. ex.
vás dōtru a tú Hvems dotter är du? *ha fō ηù* Han for nu.
līg litē Ligg litet! *hær ηōqmān* Herr Nordman. *vá ηātær*
[*vær nar tær] Var någon där? *ha vá ru nā yan te tāla*
om Det var nu något igen att tala om. *mō sat o grāt to* 1)
fār kom hēm Mor satt och gret då far kom hem. *hār tu*
ha ò Har du det ock?

h bortfaller ur pron. *ha hu ha hena hanar* såsom obe-
tonade efter starkt betonadt ord: § 195 C 1 β.

Med mig, med dig, med sig lyder *māma mēda māsa*
— liksom trol. i alla svenska mål — då *me* är betonadt;
t. ex. *hār tu pēggar mēda ny* Har du penningar med dig nu?

§ 209. III. förändringar af ut- och uddljud.

Hit torde knappast några andra fall höra än följande:

$t-d t \&c > t-d t \&c$, t. ex. *hēt dāgar l. -tēder* Hårda
dagar l. tider.

$r > r$ l. bortfallet framför $d l n s t > d l \eta s t$, t. ex.
ha bēr sa intē Det bär sig inte. *fā dō* Far dog. *hō du nā*
būlde ηù Hör du något buller nu?

āl dāgar 'alla dagar' uttalas näppeligen någonsin *āl*
dāgar (jfr § 99, 1).

Anm. Det är föga troligt att dessa få regler afspegla
alla sandhi-förhållanden i målet, hälst som mycket här beror

1) rättare *grātō*.

på den talandes organ l. individualitet m. fl. svårbestämbara faktorer.

Metatesis.

§ 210. Målet uppvisar ytterst få fall af sådan utom i ordformer, som äro gemensamma med hsv. (ss. *bárŕ kás* m. fl.). Jag känner blott följande: *pámpaði kál* *pemperdikel hsv. *perpendikel*, *pás pás* *pärsa hsv. *prässa*, *trósti* m. def af *trosk hsv. *torsk* (barnsjukd.).

Metatesis föreligger vidare kanske i pret. o. sup. pass. -*sta*, hvarmed man då kunde jämföra hsv. -*des -tes -ts* (nyl. -*ast -ast*); t. ex. *he ha hósta* 'det har hörts' nyl. *he ha hörđast*; *ja nóksta int* nyl. *ja nókast int* 'jag nådde inte', *he íšópsta* hsv. *det köptes* nyl. *he kóptst*.

Däremot förete starka komp., t. ex. *bátar sámbar ýggar* o. s. v., blott skenbart sådan i förh. till hsv. *bättre sämre yngre* o. s. v.: de hafva nämligen förlorat utljudande *i (e)* och dymedels tvungits att inskjuta svarabhaktivokal (§ 70) samt stå sålunda närmast för *bátr sámbr ýggr o. s. v.

Afljud.

§ 211. Då det vore omöjligt att anföra alla hithörande fall, enär i det närmaste hela ordförrådet kunde behandlas under denna titel, så inskränker jag mig till att såsom exempel meddela ord och ordformer, hvilka för hsv. äro främmande.

§ 212. Afljudsserien isl. *i-ci-i* = urg. *i-ai-i*.

glís: hsv. *gles* = *pégu* hsv. *piga*: *pégu* = isl. *vígja*.
vég vb. = hsv. *vig*: *vég*¹⁾ adj. = isl. (*g*)líkr: [*ó*]lèkt (olikt).

¹⁾ § 18, 3. *pégu* af äldre *peiga = isl. *hné*: *hneig*.

knistu f. 'gnista': isl. *gneisti*.

fn. *kvisa kvísu f. 'blemma': *kréðsu* f. 'reumatism', fsv.

kvēsa f. 'ngn invärtes sjukdom'.

isl. *rísa* vb., *rísi* m.: *résæl* m. 'jätte' *reisill (§ 36, 5).

isl. *skíð*: *skeið* *skeiða > *stísléym* (§ 192 C α).

isl. *slím* nyl. *slím*: *λλέζm* hsv. *slem*.

fn. *slúkja hsv. *slicka*: *λλέζk* vb. idm.

isl. *svíða*: *svéðd* *sveiða vb. 'slå till': *svéða* *sviða (a-omljud!) vb. 'svida; sveda'.

smít vb. 'slå': *smézt* vb. 'bryna lie'. Jfr Rz 633.

Måhända äfven *lépu*¹⁾ f. 'läpp': hsv. *lipa*. Jfr LGR Btr § 94, 4 och isl. *hreistr*: *résur* (ibd. mom. 6).

§ 213. Afljudsserien isl. *jú jó-au-u ō* = urg. *eu-au-u*.

isl. *fljóta flútt*: isl. *fløyta flóypt*: isl. *flota flóta*.

isl. *brjóta*: *bróypt* n. 'bråte': *bróta* vb. 'bråka lin'.

isl. *bauka* omlj. no. *løykja bók* vb. 'byka': no. *boka*.

bróusk: hsv. *brosk* § 49.

glóypt vb. 'röra l. plaska i vatten': nyl. *glótron* n. 'moget hjortron'; öfvergången i betydelse d. s. som i hsv. *blóta*: Ped.-Pu. *blóyptu* f. 'moget hjorton'.

gróym **graym-ɣ-* n. 'grums': nyl. *grúma* isl. *grómr* § 52. Sammanhang med estl. *grúma* vb. 'brusa' antaglig — äfven psykologiskt.

knóusk vb. 'knastra': no. *knuska* § 49.

knóustar vb. 'krossa; knastra': no *knustra* § 49.

skróym vb. 'knarra': no. *skruma skrumla* § 52.

isl. *stauta*: *stóta* vb. 'stamma på målet'.

λλóusk: hsv. *slusk* § 49.

§ 214. Afljudsserien isl. *e í-a-u* = urg. *e-a-u*.

brín isl. *brenna*: isl. *bruni* m. Ped.-Pu. *bróna* vb. 'glöda'.

¹⁾ *lèg lépu* tls. *Lipa*.

dämp: *dámp*: *dúmp* vb. 'falla, ramla'.

fléns vb. 'luffa': no. *flana flangsa*: no. *flunsa*.

fláts: *fláts*: *flót* vb. 'slå'.

flád: *flód* vb. 'slå'.

flágk vb. 'flyta': nyl. *flúgka* idm.

hsv. *flisa* no. *fles*: fsv. *flas flas*: fsv. *flos* no. *flus* § 100, 4.

no. *gletta* vb. 'titta': *glút* idm.

hégga vb. 'dröja, söla': nyl. *hággla* < *hangla idm.

no. *hikra háker* vb. 'fina': *hóker* idm.

isl. *jarma* 'bräka' dial. *járm jérm* vb. 'kälta' fn. *gjarma

pres. *germ:- hsv. *gorma*.

klégk vb. 'halta': Pg. *klúgk* Ped.-Pu. *klýgk* vb. 'stulta'.

isl. *lendir*: isl. *lundir lúgku* *lund-ka § 191 C 2 α.

líker vb. 'kela': *lúker* idm.

lérp vb. 'rumla' eg. 'stulta': *larpa: *lurpa ÖM 10.

lláb: *llúb* = *llág*: *llúg* vb. 'slå dank' o. descr.

*primpa ÖB. *príp*: *prumpa ÖB. *prúp* vb. 'pedere; ca-care' § 123.

hsv. *ranta*: *rúnt* vb. 'rulta'.

rósk no. *rusk* n. 'skräp': isl. *rask* n. 'affall'.

síka séka: *sáka*: *sóka* vb. 'söla, dröja'.

skráb vb. 'skrapa, skudda': hsv. *skrubba*.

Rz 610 a *skvimpa skvíp: isl. *skvampa*: hsv. *skumpa* § 123.

skvíter vb. 'skratta, fina': hsv. *skvattra*.

hsv. *slínka*: *llágk*: *llúgk* vb. 'slå dank' o. descr.

hsv. *slínta*: *slanta ÖM 13: *llúnt* vb. 'slå dank'.

[af-]*slípp Orsa: [ó-]*llàp* n. 'kvarlefvor'.

spílu f. 'splittra': *spálu* f. idm.

strét vb. 'stänka', intr.: *strút* vb. 'studsa'.

trínt-vb. 'hoppa på ett ben': *tranta ÖM 18 'småspringa':

trónt vb. 'trampa, stampa'.

ísiggjal vb. 'vackla': *kággjal* vb. 'ragla, vräka sig', *kággjalbáðn* n. 'hjulbent person'.

vringla Rz 819 b: *rággjal* vb. 'ragla, slå dank', *rágglu* adj. 200 C II η.

végal vb. 'glo, skefva': *úgal* vb. 'se skarpt'; måhända af *ög-* i isl. *ógna ótti* altså eg. 'se med skräckinjagande eller förskrämda blickar'.

Jfr äfven *dígglu* adj. 'spräcklig' med litt. *dāglas* idm.

§ 215. Afjuddserierna isl. *e-a-á-o* = urg. *e-a-ē-u* och isl. *e-a-á-e* = urg. *e-a-ē* kontamineras stundom inbördes.

bákal vb. 'fumla': no. *bakla*: Ped.-Pu. *ó-bòkka* adj. 'otymp-
lig': no. *bokla* Ped.-Pu. *bókal-húvu* n. 'drummel'. [Men *báklar*
m. pl. 'långa ben' hör till samma idg. rot som litt. *bég-ti* vb. 'springa'].

dákal: *dókal* m. 'räkel'.

dáma: *dóma* vb. 'slå' — eller till § 214? Sammanhanget med hsv. *damma* är osäkert; snarare hör det till Rz 90 a *domma* 'falla'.

frég vb.: hsv. *fråga*; jfr. isl. *fregna frá* got. *fraihnan frah*.

isl. *kvern kvæn*: hsv. *kvarn*. LGR Btr § 40 anm. 1.

isl. *reka ráka*: fsv. *vraka ráka* vb. 'drifva' *rakal* vb. 'flacka omkring, ramla': *rókal* vb. 'vackla'.

isl. *geta dēita* vb.: isl. *gáta gótu* f. 'berättelse, saga (sällan: gåta)': *gúta* vb. *gitta* 'mäkta'.

trál vb. 'trampa, trippa' *traðla: *tról* vb. 'springa i vägen för ngn' *troðla; hsv. *trilla* däremot hör ej hit (Rz 751 a).

trís vb. 'springa i vägen för ngn' *treð-sa: *trós* vb. 'trampa ss. ett barn' *troð-sa.

érv n. 'liorf': isl. hsv. *orf*.

§ 216. Afljudsserien isl. *a-ó* = urg. *a-ō* torde föreligga i *rál* vb. 'skvallra': *rólur* f. pl. 'skvaller' jfr got. *raþjan rôþ*: § 98. 1.

snál *snarl 'remhåll i sko' (§ 98, 2) isl. *snerja snéri* vb.: isl. *snéri* hsv. *snöre* (*snōr-ǵ) n.

snása vb. 'nosa, vädra' torde (pr *snōs) stå i samband med *snússak* m. = Vö. *snýfar* m. 'en som lägger sin näsa i alt'.

Här må äfven anföras *hév* adj. 'duglig, duktig' *hāv-ǵ (kvant. aflj. till *haf i *hefja*): isl. *hófr* *hōv-ǵ.

§ 217. Ofta förekommer afljud äfven i **suffix**. Sålunda i de med hvarandra växlande adj.-afledn.-ändelserna *-i*: *-u* isl. *-igr*: *-ugr*. Vidare t. ex. *mór(s)* § 200 C II *η*: *móru* = isl.: *morginn*: *morgunn*.

isl. *þúsund*: fsv. *þūsand* i målet *túsun* *túsan*.

isl. *erindi*: fsv. *ērandi* „ *ērand*.

'Skata' heter vanligen *sísóru*, men *sísíru* i sms. *nálstíru* f. 'trollslända' = isl. *skjór*: btr. *fír* = urg. *skeworó: *skiwiró?
LGR Btr § 104.

Folketymologier.

§ 218. Såsom hufvudsakligen beroende på missupfattning af främmande eller förut icke hörda ord, kunna slika dagligen bildas. Här nedan anföras några bland de i målet vanligaste; såsom synes äger det många slika gemensamma med andra dialekter.

advent kallas *alvént*, trol. af *all* + *vänta*, ty „advent är en väntetid“.

affär heter *aféd*, jfr *färd*.

adjö blir *avjó*, *ävjó*, *-s* emedan det innefattar *afsked*.

-dera i pron. utbytes stundom mot *del* *dał*: § 97, 3 a.

forman kallar *fóðarmán* på grund af att han har med hästfoder att skaffa.

fällknif heter *félskraftkniv*. Sammalunda i Pyttis (östra Nyl.); jfr Rågö **stjälphäftaknif*.

groblad har benämningen *gróðbläd*, osäkert huruvida af *groda* eller af *grodd*; i Nyl. Fby äfvenså *gróð-b*. Jfr FRIES Växtn. 34 a; fsv. *groddabladh* n.

gråbo (*Artemisia vulgaris*) lyder *gróbòt* (genus oskönjbart; ordet brukas alltid i obest. form), trol. urspr. best. ntr. sing.

kackerlacka har försvenskats till *kákałnàku* f. **kakelnacka*.

kamomillblommor ha omdöpts till *kamélblùmur* — det ena utländska ordet har förefallit lika godt som det andra.

kanariefågel har förändrats till *kanáléfogal*, som väl närmast skall föreställa *kanalje-f*.

kopparstick kallas här som mångenstädes *kópastjèk*, som vore hsv. *kopparstycke*.

lanterna (af lat. *laterna*) heter **lamptärna lámptènu* f. *levkoja* it. *leucojo* heter **löfkoja lóvkòyju*, f.

likprocession förkortas till *-process: líkprusàs* m.

liktorn lyder här liksom oftast i diall. **liktå líktòn* f. (jfr § 111, 3).

liljekonvalje **konvalja* heter *nélkuvàlju* f., vid hvilken ordforms bildande tanken på *näjlika nélku nélku* f. icke torde ha legat fjärran.

malört > **malärter málàrtar* f. pl. Ordet ört användes i allmh. sällan af allmogen.

mustascher heter *mùnståser* pl. t., liksom af *mun*.

någonsin lyder *nántz* qvs. *någon[sin i] tiden*: § 200

C η.

papegoja > *pápəkòyju* f. § 94, 3 d.

papyross kallas *pàperólf* m., liks. af *papper*.

passageraretåget kallas åtm. i Kållbytrakten *spatser-tåget *spasértög* n. def.

propps ersättes af *prúp*, hket ord f. ö. betyder 1) propp (sälls.), 2) fjärt *prump (jfr § 123): *ja ska fêr prúpa tã úlhálm tã sãk*.

reumatisk (värk) kallas ofta *aromatisk*: *arumátisk*.

tordyfel > **torndyfel tónđyfel* m.; sammalunda oftast i svenskt vulgärt tal.

transportera kallas här, liksom somligstädes i Nyland, *strandsportera *stránsportêr*.

tröskel har förtydligats genom uttalet *trossgård *trós-gú* m.

Formlära.

Kap. I.

Substantiv.

Genus.

§ 219. I motsats till hvad förhållandet är i Gamla-karleby—Nedervetil-målet (HGF § 256), men i öfverensstämmelse med öfriga svenska dialekter uppvisa substantiven i här behandlade munart ett utprägladt könsmedvetande. Hvad angår de enskilda orden, så bibehålla dessa i allmänhet sitt gamla genus; dock äro icke häller *de* fåtaliga, som härutinnan förete skiljaktighet gent emot nhsv. eller fspr. Sålunda äro följande i ortens allmogespråk

maskulina:

<i>ága</i>	hsv. <i>aga</i> f. isl. <i>agi</i> m.
<i>ákälla</i>	„ <i>axel</i> fsv. <i>axl</i> f. 'skuldra'.
<i>ár</i>	„ <i>aln</i> isl. <i>öln</i> f.
<i>bráks</i>	„ <i>braxen</i> fsv. <i>braxn</i> f.
<i>bríst</i>	„ <i>vrist</i> fsv. <i>vrist</i> f.
<i>díl</i>	„ <i>dill</i> f.
<i>dráksul</i>	isl. * <i>drags-ól</i> f. 'dragrem'.
<i>fart</i>	hsv. <i>fart</i> f.
<i>flán</i>	„ <i>flarn</i> n.
<i>fál</i> 'fjät'	isl. <i>ferð</i> f.
<i>hásp</i>	hsv. <i>hasp</i> f.
<i>héta</i>	„ <i>hetta</i> f. isl. <i>hiti</i> m.

<i>júl</i>	hsv. <i>jul</i> f. fsv. <i>iul</i> isl. <i>jól</i> n.
<i>jéna</i>	„ <i>hjærna</i> f. fsv. <i>hiærni</i> m.
<i>jéssa</i>	„ <i>hjäs</i> a f. isl. <i>hjarsi</i> m.
<i>kajút</i>	„ <i>kajuta</i> f.
<i>kása</i> 'hög'	isl. <i>kos</i> f.
<i>klów</i>	hsv. fsv. <i>klō</i> f.
<i>klóuw</i>	„ „ <i>klöf</i> isl. <i>klauf</i> f.
<i>kónst</i>	hsv. <i>konst</i> f.
<i>krámp</i>	„ <i>krampa</i> f.
<i>kád</i>	„ <i>karda</i> f.
<i>lást</i>	„ <i>last</i> f. jfr fsv. <i>læst</i> f.
<i>mósa</i>	„ <i>mossa</i> f.
<i>móur</i> ¹⁾	„ <i>myra</i> f. isl. <i>maurr</i> m.
<i>nós</i>	fsv. hsv. <i>nōs</i> f.
<i>pápar</i>	„ <i>papper</i> n.
<i>plágk</i>	„ <i>plank</i> n.
<i>prédikan</i>	„ <i>predikan</i> f.
<i>pósk</i>	„ <i>påsk</i> f. isl. <i>páskar</i> m. pl.
<i>pàsón</i>	„ <i>person</i> f.
<i>ríja</i>	„ <i>ria</i> f.
<i>réljón</i>	„ <i>religion</i> f.
<i>rów</i>	„ <i>ro</i> f. 'höft'.
<i>ró</i>	„ <i>rå</i> fsv. <i>rū</i> isl. <i>rá</i> f.
<i>síld</i>	„ <i>sill</i> fsv. <i>sild</i> isl. <i>sild</i> f.
<i>skóp</i>	„ <i>skåp</i> n.
<i>stafón</i>	„ <i>station</i> f.
<i>stríd</i>	„ <i>strid</i> f. isl. <i>strið</i> n.
<i>stýpğa</i> pl. def.	hsv. <i>styng</i> m. (åkomman).
<i>stásıl</i>	hsv. <i>städsel</i> f.
<i>súr</i>	„ <i>syra</i> f.

1) i sms. *flógmáur* 'flugmyra'; annars *móuru* f.

<i>sóg</i>	hsv. <i>såg</i> f.
<i>tíð</i>	„ <i>tíð</i> fsv. <i>tīþ</i> isl. <i>tíð</i> f.
<i>tíðnæg</i>	„ <i>tíðning</i> f.
<i>tvága</i>	„ <i>tvaga</i> isl. <i>þvaga</i> f.
<i>tvéxt</i> 'spån'	isl. <i>þveit</i> f. <i>þveiti</i> n.
<i>vám̄b</i>	fsv. <i>vamb</i> isl. <i>vomb</i> f. hsv. <i>vám</i> m.
<i>vána</i>	hsv. <i>vana</i> f. fsv. isl. <i>vani</i> m.
<i>vár</i>	fsv. hsv. <i>var</i> n. (i sår).
<i>víkseł</i>	„ <i>vigsel</i> f.
<i>vínst</i>	„ <i>vinst</i> f.
<i>vóg</i> 'libra'	„ <i>våg</i> fsv. <i>vāgh</i> f.

Stundom *véđ* hsv. *värld* fsv. *værlud* isl. *veröld* f. Dessutom stundom ord på *-(n)ing* t. ex. *ryđnæg* hsv. *regering* f.

feminina:

<i>águ</i>	hsv. <i>agg</i> n. ä-nsv. m. l. f. (TAMM Et. Orb. s. v.)
<i>bást</i>	hsv. fsv. <i>bast</i> n.
<i>búlu</i>	„ „ <i>bulle</i> m.
<i>búru</i>	hsv. [näs-]borre m. isl. <i>bora</i> f. 'hål'.
<i>bédu</i>	„ <i>bädd</i> isl. <i>beðr</i> m.
<i>drópu</i>	„ <i>droppe</i> isl. <i>dropi</i> m.
<i>férgu</i>	„ <i>färg</i> m. fsv. <i>færgha</i> f.
<i>gágg</i>	„ <i>gång</i> fsv. <i>ganger</i> m. 'vicis'.
<i>grédu</i>	„ <i>grädde</i> m.
<i>gréxp</i>	„ <i>grepe</i> m.
<i>læpu</i>	„ <i>läpp</i> fsv. <i>läpi</i> m.
<i>lunu</i> 'rullkafvel'	isl. <i>hlun(n)r</i> m. fsv. <i>lunnar</i> m. pl.
<i>nágu</i>	hsv. <i>nagg</i> m.
<i>pálmur</i> f. pl.	'hänge på sälg och vide' hsv. <i>palm</i> m.
<i>pátu</i>	hsv. <i>patt</i> m.
<i>réglu</i>	„ <i>regel</i> m. lat. <i>regula</i> fsv. <i>reghla</i> f.
<i>róusu</i>	„ <i>röse</i> isl. <i>hrøysi</i> n.

<i>sálm</i>	hsv. (<i>p</i>) <i>salm</i>	m.
<i>stísfly</i>	„ <i>skyffel</i>	m.
<i>stíót</i>	„ <i>sköt</i>	m. (fiskbragd).
<i>strófu</i>	„ <i>stropp</i>	m.
<i>strúku</i>	„ <i>stråke</i>	m.
<i>týknu</i>	„ <i>töcken</i>	n.
<i>útsæd</i>	„ <i>utsäde</i>	n. Bildadt efter <i>sæd</i> f.
<i>vágn</i>	„ <i>vagn</i> fsv. <i>vagn</i>	m.
<i>vás</i>	„ <i>vass</i> fsv. <i>vas</i>	m.
<i>vár</i>	„ <i>vår</i> m. fsv. <i>vår</i> f. isl. <i>vár</i>	n.
<i>váltu</i>	„ <i>vält</i>	m.
<i>vásu</i>	„ <i>vers</i> m. fsv. <i>værs</i>	n.
<i>ðásu</i>	„ <i>gjuse</i> fsv. <i>fiskagi</i>	m.
<i>ðátu</i>	„ <i>gårde</i> fsv. <i>gærþi</i> isl. <i>gerði</i>	n.

Jfr *tændu* f. med Nyl. *tände* n. *tändel* m. 'ämne hvori eld tändes'.

Frukt o. bärnamn, hvilka i hsv. äro neutra och lyktas på *-on*, hafva utan undantag i målet öfvergått till svaga feminina: *hálu* hallon, *jólttru* hjortron, *lígg* lingon, *nýpu* nypon, *péru* päron (bet. potät), *smúlttru* smultron &c. Likställas med dessa måste ordet *nílkuválju* f. 'liljekonvalje', ty jfr nyl. *líljonkonválnjon* n. idm.

neutra:

<i>ál</i>	'ärder'	isl. <i>arðr</i> (gen. <i>-rs</i>)	m.
<i>bróf</i>	hsv. <i>brosch</i>		m.
<i>býrjan</i>	<i>býrjan</i>	hsv. <i>början</i>	f.
<i>dý</i>	hsv. <i>dy</i> fsv. <i>dvi</i>		m.
<i>fabrík</i>	„ <i>fabrik</i>		f.
<i>fólanskáp</i>	fsv. <i>fordanskap</i>		m.
<i>frákni</i>	hsv. <i>fräknar</i>		f. pl.
<i>fægkol</i>	„ <i>fenkål</i>	m. Anslutn. till <i>kol</i>	n.
<i>féld</i>	isl. <i>feldr</i>		m.

<i>góman</i>	hsv. <i>gom</i> isl. <i>gómr</i> m.
<i>hóst</i>	„ <i>höst</i> fsv. <i>höster</i> m. isl. <i>haust</i> n.
<i>íl</i>	„ <i>il</i> m. fsv. <i>il æl</i> isl. <i>él</i> n.
<i>kléþ</i>	„ <i>kläpp</i> m. 'barn, ish. oäkta'.
<i>kófarþ</i>	„ <i>koffert</i> m.
<i>kópar</i>	„ <i>koppar</i> fsv. <i>kopar</i> isl. <i>koparr</i> m.
<i>kvélð</i>	„ <i>kväll</i> m. fsv. <i>kvæld</i> m. <i>kvælder</i> m. isl. <i>kveld</i> n.
<i>lákrís</i>	„ <i>lakrits</i> m.
<i>láv</i>	„ <i>laf</i> m.
<i>lóv</i>	„ <i>lo</i> m. (på kläde) isl. <i>lóð</i> f.
<i>lúð</i>	„ <i>ludd</i> m.
<i>míl</i>	„ <i>mil</i> f. isl. <i>mila</i> f.
<i>mjóð</i>	„ <i>mjöd</i> isl. <i>mjóðr</i> m.
<i>mós</i>	„ <i>mus</i> isl. <i>mús</i> f.
<i>pén(æ)</i>	„ <i>penni</i> m.
<i>pél</i>	„ <i>päll</i> m.
<i>sínáp</i>	„ <i>senap</i> m.
<i>síkt</i>	„ <i>sikt</i> m. fsv. <i>sikt</i> n.
<i>sírap</i>	„ <i>sirap</i> m.
<i>snár</i>	„ <i>snor</i> m.
<i>stól</i>	„ <i>stolle</i> m.
<i>stóman</i>	„ <i>stomme</i> m.
<i>stýmt</i>	„ <i>skymt</i> m.
<i>tíndærst</i>	„ <i>tingest</i> n.

Böjning.

§ 220. **Numeri** äro två: *singularis* och *pluralis*, den senare på vanligt sätt bildad medels ändelser, hvilka äfven här användas såsom särmärken för skilda deklinationer.

§ 221. **Kasus**. Endast *nominativus* i *pluralis* samt *genitivus* i *sing.* o. *plur.* utmärkas med skilda ändelser. *Ge-*

nitiven förekommer jämförelsevis sällan och bildas blott af nomina propria i sing. och af appellativs suffigerade form i sg. o. plur. Därvid gäller följande regel: msk. nom. pr. antaga *-as*, t. ex. *káljas ísakas jákopas knútas ándesás*; likaså sg. af appell., som utmärka personer, t. ex. *próstas* 'prostens', *ísýrkvæðas* 'kyrkovärdens'. F. ö utgöres ändelsen af *-s*; t. ex. *gúbirs* gubbens, *gúbas* gubbarnes, *hærns* herrrens, *flíkus* flickans pl. *flíkunas*, *súknas* socknens, *bóndras* böndernas o. s. v. Feminina släktskapsord och namn tillfoga stundom *-sas*; t. ex. *fíjusas* Sofias, *fásusas*¹⁾ fasterns o. s. v.

§ 222. Med afseende å böjningssättet fördelas substantiven i målet mellan *tre* starka och *två* svaga deklinationer.

A. Stark böjning.

§ 223. Hithörande substantiv utgå i sing. från den gamla ackusativen — därför sakna msk. det i fspr. karakteristiska *-r* —, i plur. däremot från nominativen. Då ändelsevokal tillkommer, bortfalla svarabhaktivokalerna *e a* (§§ 70 o. 72) äfvensom *a* ur afledn.-änd. *-ar*; *z* kvarstår alltid i afledn. *-al*, hvaremot det i afledn. *-ul -ur* befintliga *u* dels bibehålles dels bortkastas. Ord på *i* och *y* inskjuta då 'hiatusfyllande' *j* (§ 91, 2).

§ 223. Första starka deklinationen har ingen bestämd ändelse i singularis, men *-ar* i plur.; den omfattar maskulina och feminina. Deklinationen har vunnit i omfång genom att till densamma öfverträdt några ord från andra starka och första svaga dekl. (jfr § 179 C 2).

¹⁾ *blq* som *fásusas lorr* tils.

Exx. på maskulina :

<i>ábur</i>	fsv. <i>aghborri</i>	plur. <i>áburar</i>
<i>árm</i>	isl. <i>armr</i>	<i>ármur</i>
<i>bý</i>	„ <i>býr</i>	<i>býgar</i>
<i>hámar</i>	„ <i>hamarr</i>	<i>hámburar</i>
<i>hólæg</i>	fsv. <i>hyrþingi</i>	<i>jéklar</i>
<i>jévuł</i>	isl. <i>dyfull</i>	<i>hólæggar</i>
<i>pégg</i>	„ <i>penningr</i>	<i>péggar</i>
<i>stápuł</i>	„ <i>stópull</i>	<i>stápułar</i>
<i>stávur</i>	„ <i>stafr</i>	<i>stávurar</i>
<i>stávul</i>	'staf'	<i>stávular & stáklar</i>
<i>ísítal</i>	isl. <i>ketill</i>	<i>ísítalar</i>
<i>vásal</i>	'stackare'	<i>vásalar.</i>

Exx. på feminina :

<i>frúu</i>	hsv. <i>fru</i>	plur. <i>frúur</i>
<i>grépp</i>	„ <i>grepe</i>	<i>gréppar</i>
<i>róg</i>	fsv. <i>vrā</i>	<i>rógar</i>
<i>súal</i>	„ <i>siæl</i>	<i>súalar</i>
<i>ságg</i>	isl. <i>sé(i)ng</i>	<i>sággar</i>
<i>væg</i>	fsv. <i>væg</i>	<i>vægur</i>
<i>hásr</i>	isl. <i>hes</i>	<i>hásrar.</i>

§ 225. I ett eller annat afseende oregelbunden böjning

hafva:

mksk.	<i>dá</i>	isl. <i>dagr</i>	plur. <i>dágar</i>
	<i>kár</i>	„ <i>karl</i>	<i>kárar</i>
	<i>klóu</i>	„ <i>kló</i>	<i>klónar & klónar</i>
	<i>róu</i>	hsv. <i>ro</i> [= höft]	<i>rónar</i>
	<i>skóu</i>	fsv. <i>skór</i>	<i>skónar</i>
fmsk.	<i>dór</i>	hsv. <i>dörr</i>	<i>dórur</i>
	<i>kóu</i>	„ <i>ko</i>	<i>kónar</i> [sälls.]
	<i>óg</i>	isl. <i>á</i>	<i>ógnar & ónar.</i>

Jfr § 111, 1!

§ 226. **Andra starka deklinationen** kännetecknas af ändelsen *-er* i plur., medan sing. ej har någon bestämd ändelse. Af forno höra hit msk. o. fmn.; dessa undergå *i*-omljud i plur. därest rotvokalen är för sådant mottaglig. Hit hafva dessutom urspr. svaga msk. på *-ari* öfvergått, hvarjämte alla starka neutrer i plur. kunna antaga *-er* och följaktligen äro hit hänförliga. — Obs. ang. svarabh. *é* och *a* §§ 70 o. 72!

Exx. på *maskulina*:

<i>fjænd</i>	isl. <i>fjándi</i>	plur. <i>fjændar</i>
<i>ván</i>	„ <i>vinn</i>	<i>vénar</i>
<i>brór</i>	„ <i>bróðir</i>	<i>bróðer</i>
<i>bún, bóñ</i>	„ <i>bóndi</i>	<i>bónder</i>
<i>fár</i>	„ <i>faðir</i>	<i>féðer</i> [sälls.]
<i>fót</i>	„ <i>fótr</i>	<i>fóter</i>
<i>mán</i>	„ <i>maðr</i>	<i>ménar</i>
<i>són</i>	„ <i>sonr</i>	<i>sónar, sýnar</i>
<i>stád</i>	„ <i>staðr</i>	<i>stáðer</i>
<i>[bók-]stáv</i>	hsv. <i>[bok]staf</i>	<i>[bók-]stævar</i>
<i>stísépar</i>	isl. <i>skipari</i>	<i>stíséparer.</i>

Exx. på *feminina*:

—	—	plur. <i>krýðer</i>
<i>llákt</i>	hsv. <i>slákt</i>	<i>lláktar</i>
<i>mamsél</i>	„ <i>mamsell</i>	<i>mamsélar</i>
<i>sák</i>	fsv. <i>sak</i>	<i>sáker</i>
<i>sýnd</i>	„ <i>synd</i>	<i>sýnder</i>
<i>bók</i>	isl. <i>bók</i>	<i>bóker</i>
<i>bót</i>	„ <i>bót</i>	<i>bóter</i> 'lakedom'
<i>rót</i>	„ <i>rót</i>	<i>róter</i>
<i>ánd</i>	„ <i>ond</i>	<i>ándar</i>
<i>hánd</i>	„ <i>hond</i>	<i>hándar</i>
<i>ránd</i>	„ <i>rond</i>	<i>rándar</i>

<i>stránd</i>	isl. <i>strönd</i>	plur. <i>stránder</i>
<i>tán</i>	„ <i>tönn</i>	<i>tänder</i>
<i>brágg</i>	„ <i>röng</i>	<i>brágger</i>
<i>stágg</i>	„ <i>stöng</i>	<i>stágger</i>
<i>tágg</i>	„ <i>töng</i>	<i>tágger</i>
<i>nát</i>	„ <i>nútt</i>	<i>nátar</i>
—	—	<i>ráglkar</i> 'bogträn'
<i>mást</i>	hsv. <i>mast</i>	<i>mástar</i>
—	—	<i>érlar</i>

Exx. på *neutra*:

<i>ból</i>	isl. <i>borð</i>	plur. <i>bólar</i>
<i>bón</i>	„ <i>barn</i>	<i>bóner</i>
<i>dík</i>	„ <i>díki</i>	<i>díkar</i> & <i>dítser</i>
<i>hón</i>	„ <i>horn</i>	<i>hóner</i>
<i>kalás</i>	hsv. <i>kalas</i>	<i>kaláser</i>
<i>ól</i>	isl. <i>orð</i>	<i>ólar</i>
<i>stál</i>	hsv. <i>ställe</i>	<i>stálar</i>
<i>érv</i>	isl. <i>orf</i>	<i>érvlar</i>
<i>brýggeri</i>	hsv. <i>bryggeri</i>	<i>brýggeríar</i>

Omljud har *lánd* isl. *land* *lánder* (efter analogi med *hand rand strand tand*).

Några få ntr. *ja*-stammar bibehålla *-r* i sing.: *hákt* häkte, *íd* ide, *lín* & *lín* linne, *lät* late, *réd* rede (äfvén *réd*), *sílt* silke— alla troligen lånade från hsv.

Anm. Af jämförelse mellan msk. o. fmn. å ena sidan samt ntr. å den andra framgår att såsom pluraländelse i öfvervägande mängd egentligen *-r* här användts (jfr isl. *fótr bókr rendr* &c), hvarför det föregående *e* måste stämplas ss. svarabhaktivokal. Därför heter det *bókar brágger* &c, icke *bótsar brándsar* &c. Efter analogi med dessa ord hafva alla öfriga hit öfverförda bildat sina plur.-former: *sákar* (isl. *sakir*) o. s. v. Senast hafva naturligtvis neutra antagit denna böj-

ning; detta bevisas däraf att *dík* dike *ták* täcke o. d. i plur. sporadiskt genomfört öfvergången $k > \acute{k}$ (liksom i best. sg. o. plur.: *dítt* *dítta*).

§ 227. Oregelbunden böjning hafva bland fmn. motsvarigheterna till isl. *dóttir móðir*: sg. *dótru móðru* (sällan *mór*) pl. *dótar móðar* och, bildade efter sg. på *-u*, *dótrur móðrur*. Formerna *dótru móðru* äro till synes svaga sing.-bildningar, men kunna genom $\mu\epsilon\pi\acute{\alpha}\theta$. hafva uppstått af äldre *dótur *móður = isl. obl. *dóttur móður*; — *lús* lyder i plur. *lós* (isl. *ljús*); af ett *mús kommer plur. *mós* (isl. *mýss*).

Likasom i hsv. har äfven i målet fsv. *træ* ursprungligen till obest. sg. fogat neutrala suffig. art. *-t*, som då sammanvuxit med ordet: *tréd (jfr Kock Undersökn. p. 10); därpå har $d > \acute{d}$ såsom utljudande bortfallit (§ 192 C 2 α). Sålunda uppkom böjningen *tré* pl. *tréder*. Efter analogi härmed har man vidare ntr.

<i>bré</i>	hsv. <i>bräde</i>	plur. <i>bréder</i>
<i>kné</i>	„ <i>knä</i> (Kock l. c.)	<i>knéder</i>
<i>stró</i>	„ <i>strå</i>	<i>stróder</i> .

Motsvarigheten till isl. *liðr* hsv. *led* m. lyder i målet sg. *léd* jte *lé* plur. *léder* m.

§ 228. Tredje starka deklinationen har plur. = sing., som ej utmärkes af någon särskild ändelse. Denna böjningsart anlitas uteslutande af neutra; såsom i § 226 omnämns, vackla dessa dock numera mellan st. dekl. II och III. Deras äldre böjning är sålunda t. ex.

<i>ból</i>	isl. <i>borð</i>	plur. <i>ból</i>
<i>bált</i>	„ <i>belti</i>	<i>bált</i>
<i>dík</i>	„ <i>díki</i>	<i>dík</i>
<i>gálv</i>	„ <i>golf</i>	<i>gálv</i>
<i>hóns</i>	„ <i>hóns</i>	<i>hóns</i>
<i>kós</i>	„ <i>kross</i>	<i>kós</i>

<i>svín</i>	isl. <i>svín</i>	plur. <i>svín</i>
<i>síśép</i>	„ <i>skíp</i>	<i>síśép</i>
<i>ták</i>	„ <i>þak</i>	<i>ták</i>
<i>ták</i>	hsv. <i>täcke</i>	<i>ták</i> .

Ord på *-eri* (*brýggeri bræneri*) torde knappast böjas an-
norlunda än enligt II st. dekl.

B. Svag böjning.

§ 229. Äfven här har akkusativen generaliserats i sing. (utom några fem. på *-a*: § 231, 2), medan pluralen utgår från den gamla nom. pl. Jfr § 221.

§ 230. Första svaga deklinationen, omfattande endast maskulina, lyktas på *-a* i sing., på *-ar* i plur. På grund af att utljudande *d < ð* bortfallit ha några urspr. starka msk. på *-(n)aðr* öfverträdt till denna dekl.

Exx.

<i>báka</i>	isl. <i>bakki</i>	plur. <i>bákar</i>
<i>báta</i>	„ <i>biti</i>	<i>bátar</i>
<i>dráka</i>	„ <i>dreki</i>	<i>drákar</i>
<i>fóla</i>	„ <i>foli</i>	<i>fólar</i>
<i>hága</i>	„ <i>hagi</i>	<i>hágar</i>
<i>hára</i>	fsv. <i>hari</i>	<i>hárar</i>
<i>skáta</i>	„ <i>skati</i> 'trätopp'	<i>skátar</i>
<i>stéga</i>	isl. <i>stigi</i>	<i>stégár</i>
<i>márkna</i>	„ <i>marknaðr</i>	<i>márknar</i>
<i>móna</i>	„ <i>mánaðr</i>	<i>mónar</i> .

§ 231. Andra svaga deklinationen kännetecknas af ändelsen *-ur* i pluralis. Hit höra

1) en stor mängd feminina med sing på *-u*; t. ex.

<i>bástu</i>	isl. <i>baðstofa</i>	plur. <i>bástur</i>
<i>blúmu</i>	hsv. <i>blomma</i>	<i>blúmur</i>

<i>fínu</i>	fsv. <i>fina</i>	plur. <i>fínur</i>
<i>fíkku</i>	hsv. <i>flicka</i>	<i>fíkkur</i>
<i>gátu</i>	isl. <i>gata</i>	<i>gátur</i>
<i>lóðu</i>	„ <i>hlaða</i>	<i>lóður</i>
<i>svólu</i>	„ <i>svala</i>	<i>svólur</i>
<i>trónu</i>	„ <i>trana</i>	<i>trónur</i>
<i>túgg</i>	„ <i>tunga</i>	<i>túggur</i>
<i>víku</i>	„ <i>vika</i>	<i>víkur</i> .

2) följande feminina med sing. på *-a*:

<i>júgga</i>	'mindre knif'	plur. <i>júggur</i>
<i>mára</i>	isl. <i>mara</i>	<i>márur</i>
<i>nása</i>	hsv. <i>näsa</i>	—
<i>[knív]stísida</i>	hsv. <i>-skida</i>	<i>[knív-]stísidur</i>
<i>bána</i>	hsv. <i>bana</i>	<i>bánur</i>
<i>bresílja</i>	„ <i>bresilja</i>	—
<i>lísa</i>	„ <i>lisa</i>	—
<i>máttra</i>	„ <i>materie</i>	—
<i>síkúrja</i>	„ <i>cikoria</i>	—

Dessutom de ss. okvädesord använda *-dára*, *-sára* och *-síba*, hvilka sakna pluralis.

Dessa ord, bland hvilka *bána*—*síkúrja* äro inkomna från hsv., hafva generaliserat nominativen. Orsaken, hvarför *júgga mára nás*a och *stísida* bibehållit *-a*, är dunkel. *-sára* är egentl. nom. pr. *-dára* och *-síba* äro bildade i enlighet därmed.

3) de neutrala

<i>éga</i>	fsv. <i>ögha</i>	plur. <i>égur</i>
<i>óra</i>	„ <i>öra</i>	<i>órir</i>
<i>járta</i>	„ <i>hierta</i>	—

hvaraf framgår att sv. dekl. III uppgått i den andra; sammalunda säges i Nyland *égor óror*. [De sydöstv. målen hafva

gått ett steg längre härutinnan, i det att öga öra hjärta där blifvit feminina.]

Artikeln.

§ 232. Den obestämda artikeln lyder m. *m* f. *m* n. *z* (= Vörå: FTHL Vö. § 113).

§ 233. Såsom bestämd fristående artikel brukas pron. *ha* f. *hu* n. *he* eller *tan* f. *tu* n. *te*, det senare skäligen sällsynt; i plur. alltid *te*, *tom*, *tém* l. *tóm*.

§ 234. Bestämda suffigerade artikeln utgöres af nedanuppräknade ändelser, vid hvilkas tillfogande reglerna ang. svarabhaktivokalerna (§§ 70 o. 72), förmjukningen af *g* (§ 194 B 5) och *k* (§ 197 B 3), behandlingen af *lg rg* framför mjuka vokaler (§ 145, 2) äfvensom ang. öfvergången $n > \eta$ (§ 200 B 1) och inskjutning af *j* (§ 91) vinna tillämpning.

1) **Maskuliner:** *a*) *Starka msk.* antaga i sg. *-z* efter *b f m p v w g k y* äfvensom efter urspr. *ln rn*, f. ö. *-n*; i plur. *-a* i st. I, *-a* i st. II dekl. Altså t. ex.

<i>gúb</i>	best. <i>gúbz</i>	plur. <i>gúbzar</i>	best. <i>gúba</i>
<i>múf</i>	<i>múfz</i>	<i>múfar</i>	<i>múfa</i>
<i>kárm</i>	<i>kármz</i>	<i>kármzar</i>	<i>kárma</i>
<i>skóp</i>	<i>skópz</i>	<i>skópar</i>	<i>skópa</i>
<i>kálv</i>	<i>kálvz</i>	<i>kálvar</i>	<i>kálva</i>
<i>úw</i>	<i>úwz</i>	<i>úwar</i>	<i>úwa</i>
<i>lég</i>	<i>lédz</i>	<i>légzar</i>	<i>lêga</i>
<i>álg</i>	<i>álgz</i>	<i>álgar</i>	<i>álga</i>
<i>bák</i>	<i>báfz</i>	<i>bákar</i>	<i>bákza</i>
<i>béglk</i>	<i>bántsz</i>	<i>béglkar</i>	<i>béglka</i>
		[& <i>bántszar</i>	<i>bántsza</i>]

<i>bárk</i>	best. <i>bárfsz</i>	plur. <i>bárkar</i>	best. <i>bárka</i>
<i>ál̄η ár̄</i>	<i>ál̄ηz</i>	<i>ál̄ηar</i>	<i>ál̄ηa</i>
<i>márη</i>	<i>márηz</i>	<i>márηar</i>	<i>márηa</i>
<i>bý</i>	<i>býjz</i>	<i>býjar</i>	<i>býja</i>
<i>hást</i>	<i>hástη</i>	<i>hástar</i>	<i>hásta</i>
<i>ván</i>	<i>ván</i>	<i>váner</i>	<i>véndra</i>
<i>fót</i>	<i>fótη</i>	<i>fótar</i>	<i>fótra</i>
<i>stísépar</i>	<i>stísépan</i>	<i>stíséparar</i>	<i>stísépare</i>
<i>áksul 'hjulaxel'</i>	<i>áksulη</i>	<i>áksular</i>	<i>áksula</i>
<i>stávur</i>	<i>stávun</i>	<i>stávvar</i>	<i>stávra</i>
<i>hámar</i>	<i>háman</i>	<i>hámbra</i>	<i>hámbra.</i>

β) *Swaga msk.* hafva i sg. obest. = best. och antaga i plur. -a; t. ex.

<i>dráka</i>	best. <i>dráka</i>	plur. <i>drákar</i>	best. <i>dráka</i>
<i>stáka</i>	<i>stáka</i>	<i>stákar</i>	<i>stáka.</i>

2) **Femininer**; α) *Starka fmn.* antaga i sing. -e, som efter *g* och *k* växlar med -z; i plur. af I dekl. -ana, hvilket altmer (likasom t. ex. i Esse och Kronoby) ger vika för -a; i plur. af II dekl. -e. T. ex.

<i>róg</i>	best. <i>ródze</i>	plur. <i>rógar</i>	best. <i>róga(na)</i>
<i>gréyp</i>	<i>gréype</i>	<i>gréypar</i>	<i>gréypa(na)</i>
<i>ísérvgg</i>	<i>íséndze & -z</i>	<i>ísérvggar</i>	<i>ísérvgga(na)</i>
<i>vég</i>	<i>védze & -z</i>	<i>végar</i>	<i>véga(na)</i>
<i>sévgg</i>	<i>séndze & -z</i>	<i>sévggar</i>	<i>sévgga(na)</i>
		[& <i>séndzar</i>	<i>séndza(na)</i>]
<i>bók</i>	<i>bóise & bóise</i>	<i>bóker</i>	<i>bókre</i>
<i>mamsél</i>	<i>mamséle</i>	<i>mamsélar</i>	<i>mamsélđre</i>
<i>hálg</i>	<i>hálje & hálje</i>	—	—
<i>lús</i>	<i>lúse</i>	<i>lós</i>	<i>lóse.</i>

β) *Swaga fmn.* hafva i sg. best. = obest., i plur. -una, ställvis ¹⁾ växlande med -u; t. ex.

¹⁾ och tyckes då stå i kollektiv betydelse, t. ex. *flíku kátu móuru.*

<i>flíku</i>	best. <i>flíku</i>	plur. <i>flíkur</i>	best. <i>flíku(na)</i>
<i>túggu</i>	<i>túggu</i>	<i>túggur</i>	<i>túgguna</i>
<i>júgga</i>	<i>júnga</i>	<i>júggur</i>	<i>júgguna(na)</i>
<i>mára</i>	<i>mára</i>	<i>máru</i>	<i>máru(na)</i> .

3) **Neutra:** α) *Starka ntr.* antaga i sing. -*z*, i plur -*e*;

t. ex.

<i>ból</i>	best. <i>bólz</i>	plur. <i>ból</i> l. <i>bólar</i>	best. <i>bóla</i>
<i>bón</i>	<i>bónz</i>	<i>bón</i> l. <i>bónar</i>	<i>bóna</i>
<i>dík</i>	<i>dífsz</i>	{ <i>dík</i>	<i>dífsa</i>
		{ <i>díkar</i>	<i>díkra</i>
<i>érv</i>	<i>érvz</i>	{ <i>érv</i>	<i>érva</i>
		{ <i>érvar</i>	<i>évrva</i>
<i>lánd</i>	<i>lándz</i>	<i>lándar</i>	<i>lándra</i> .

β) *Svaga ntr.* hafva i sg. best. = obest., antaga i plur.

-*una*:

<i>jérta</i>	best. <i>jérta</i>	plur. —	best. —
<i>óra</i>	<i>óra</i>	<i>óru</i>	<i>órana</i>
<i>éga</i>	<i>éga</i>	<i>égur</i>	<i>éguna</i> ¹⁾ .

Anm. -*z* (af äldre -*zn*) förekommer som msk. suff. art. åtm. äfven i Kveflax, Malax och Hvittisbofjärd samt, efter *g* och *k*, i Pyttis (östra Nyl.). — Utlj. -*n* har bortfallit i suff. art. -*a* < *an och *e* [= Pyttis] < *an (jfr Fby -*en* VLL Fby p. 7 f.), utlj. *ð* < *t* i ntr. -*z* *ið < *it*. På analogt sätt är best. = obest. hos svaga msk. och fmn. äfven i Pyttis samt fmn. på Runö (VLL Ru § 173).

¹⁾ i bet. 'ögonen'; *égu* däremot = 'ansikte'; t. ex. *ska ja spot ta z égu?*

KAP. II.

Adjektiv.

Deklination.

§ 235. Adjektivens i fornspråket så formrika böjning är i målet upplöst, likasom förvittrad; några förstelnade rester hafva med tiden blifvit missuppfattade — det är egenomligt att språkkänslan just inom denna ordklass blifvit i så hög grad försvagad.

Positiven och **komparativen** böjas endast starkt d. v. s. stående såsom attribut och föregångna af obestämda artikeln (§ 232) — och äfven då blott i singularis. Ändelserna äro:
msk. *-a* fmn. *-in* ntr. *z*.

Bland dessa kan allenast *a* återföras till fornspråklig grund: *n* har utfallit (§ 200 C 2 α), hvadan *a* < *an* [som kvarstår i Kronoby-, Gamlakarleby-, Nykarleby- och Närpes- (ej Vörå) samt vidare i Wichterpal-, Nuckö-, Ormsö- och Runö-målen¹], är den gamla ändelsen i ack. msk. sing. — *-in* och *-z* däremot (likalydande i Esse o. Kronoby) sammanfalla med obst. art. (§ 232), hvilken följaktligen här postponerats²). Således *in stóra kår* fmn. *in stórin kviñu* ntr.

1) Äfven i Nyl. stundom, oftast *túggan* o. *stóran*. Esse-målet har samma adj.-böjning som Ped.-Pu.

2) Enskilda personer iakttaga hiatus för detta *-in*, *-z*, t. ex. *in mágar in jól*, *z so stór z trè*.

ε *stór* *bön* = en stor karl, en stor -en kvinna, ett stort -ett barn.

Stående predikatift eller föregångna af annat bestämningsord än obest. art. böjas adj. ej; sålunda t. ex. *hade stór kæn* den där stora karlen; *ha e gámbal* han är gammal; *hu ný hönu e svárt* den nya hönan är svart; *ha úgg bön e sruk* det unga barnet är sjukt.

Stående såsom adverb antaga adjektiven *t*, efter lång vokal *t̄* i ntr. sg.; t. ex. *so grómt t̄ stór* l. *so grómt so stór* så grymt stor! *h'e so blót po sön* det är så blått på sjön.

§ 236. Adjektiven *frámfúksgy* (§ 95), *gáln* (§ 41, 2), *váln* & *ván* (§ 42, 4) *trón* (§ 111, 1 β) ändades väl egentligen i nom. sing. msk. på *-in(n)*, men böjas det oakadt med de i § 235 anförda ändelserna:

msk. <i>frámfúksna</i> ¹⁾	fmn. <i>frámfúksnæn</i>	ntr. <i>frámfúksnæ</i>
<i>gálna</i>	<i>gálnæn</i>	<i>gálnæ</i>
<i>vána</i> ¹⁾	<i>vánæn</i>	<i>vánæ</i>
<i>tróna</i>	<i>trónæn</i>	<i>trónæ</i> .

Sammalunda öfriga gamla adj. på *-in*, sedan *n* bortfallit (§ 200 C 2 β):

msk. <i>nátstra</i> 'naken'	fmn. <i>nátstræn</i>	ntr. <i>nátstræ</i>
<i>vátstra</i> 'vaken'	<i>vátstræn</i>	<i>vátstræ</i> .

§ 237. Flere adjektiv på *-a* äro oböjliga. Sålunda vanl. *ámpera* 'bitter', *brána* 'brant', *góla* 'gul', *hála* 'hal', *láma* 'lam'²⁾, *láta* 'lat', *léna* 'len', *ráda* 'snabb', *ráda* 'rädd' (jfr § 62 1 ε): till grund för hvilka fornspråkets svaga böjning ligger. Vidare *pléga* = *smáka* 'drucken', *túggfóla* 'tungför' (ish. om hafvande kvinnor) o. a., hvilka egentligen äro part. pret. Slutligen afledning från subst., urspr. motsvarande

1) Man får höra t. o. m. *frámfúksna*, *vána*, *-æn* o. s. v.

2) isl. *lami lama*, ej *lamr*.

hsv. *-ad* (d. v. s. med apokoperadt *d*) t. ex. [*trí- &c*]*tína* 'tretinnad', *lággarma* 'långarmad', *stónása* 'stornäsigt' [-ad] *úpdaga* 'spökande' o. s. v. Alla dessa adj. användas hufvudsakligen predikatift l. i bestämd ställning. *hásla* användes i samma ställn. som hsv. *hela*.

Oböjligt är dessutom *íldar* 'elak, ond' isl. *íllr* fsv. *ilder*; detta ord har således generaliserat den gamla starka msk. sing. Det lika betydande *vánd* fsv. *vänder vander* (КОСК NA. V 52) begagnas aldrig annorlunda än efter best. art. och är därför i målet oböjligt; med substantiv betydelse där- emot säges t. ex. *tíðr vanda* 'de där djäflarne', *há va nu vanda* — 'det var nu fans —' o. s. v.

Anmärkas bör att adj. på *-u* äro ojämförligt talrikast inom munarten, motsvarande isl. *-ugr* och *-ótrr*; på *-r* där- emot knappast ett tiotal.

Komparation.

§ 238. Komparationen försiggår vanligen svagt d. v. s. med tillägg af ändelserna

komp. *-ar* superl. *-ast*, stundom starkt d. v. s.
-er *-st*

I senare fallet är *a* i komp. blott svarabhaktivokal och afficierar följaktligen icke ett föregående *g* eller *k*; d. v. s. fspr. *-ri* har förlorat slutvokalen, hvarpå *a* inskjutits efter konsonant.

§ 239. När stark böjning anlitas, så undergår stamvokalen *i*-omljud ifall den är för slikt mottaglig (jfr Nx GNSpr. § 192). Sålunda kompareras:

<i>fúl</i>	full	komp. <i>fýlðar</i>	superl. <i>fýplst</i>
<i>fáger</i>	fager	<i>fáger</i>	—
<i>gróv</i>	grof	<i>gróvar</i>	<i>grófst</i>
<i>hög</i>	hög	<i>hóger</i>	<i>hókst</i>
<i>lág</i>	lång	<i>lágger</i>	<i>lágst</i>
<i>lóg</i>	låg	<i>léger</i>	<i>lákst</i>
<i>smó</i>	små	<i>smér</i>	—
<i>stáku</i>	kort	<i>stákar</i>	<i>(stákuast)</i>
<i>stór</i>	stor	<i>stór</i>	<i>stósti</i>
<i>trágg</i>	trång	<i>trágger</i>	<i>trágst</i>
<i>tún</i>	tunn	<i>týnder</i>	<i>týnst</i> (sälls.)
<i>túgg</i>	tung	<i>týgger</i>	<i>týgst</i>
<i>úgg</i>	ung	<i>ygger</i>	<i>ygst</i>
<i>várm</i>	varm	<i>vérmbær</i>	<i>vérmst.</i>

Några adj. bilda komp. o. superl. med samma ändelser ehuru af annan stam än positivus:

<i>(gámbar</i>	gammal)	komp. <i>élðar</i>	superl. <i>élst</i>
<i>(góv</i>	god)	<i>bátar</i>	<i>bást</i>
<i>(ílak</i>	elak)	<i>vér</i>	<i>vást vésti</i>
<i>(líl</i>	liten)	<i>mínder</i>	<i>mínst</i>
<i>(mágg</i>	mången)	<i>fláar</i>	<i>flást</i>
<i>(mýftý</i>	mycket)	<i>méar</i>	<i>mást</i>
<i>(rúku</i>	dålig)	<i>sámbar</i>	<i>sámst</i>

Till posit. *góv* 'god' l. *dóvle* 'duglig' brukas dessutom en komp. *válkari* *válkari* superl. *vállkast* *vállkast*.

§ 240. I detta sammanhang anföras lämpligen äfven några gradfogningar till adverb och partiklar:

<i>(frám</i>	fram)	komp. <i>frámbar</i>	superl. <i>frámst</i>
<i>(fyr</i>	före)	<i>fár</i>	<i>fósti fósti</i>
<i>(ín</i>	in, inne)	<i>índer</i>	<i>índast</i>

(<i>míla</i> mellan)	—	<i>mílast</i>
(<i>nádar</i> ner, nere)	<i>nádra</i>	<i>nádrast</i>
(när nära)	{ <i>némarr</i> <i>námber</i>	<i>némast</i>
	{ <i>námblarr</i>	<i>námblast</i>
(<i>úndr</i> under)	<i>úndra</i>	<i>úndrast</i>
(<i>út</i> ut, ute)	<i>ýtar</i>	<i>ýlast</i> <i>ýtrast</i>
(<i>övr</i> öfver)	<i>óvra</i>	<i>óvast</i> <i>óvrast</i>
(<i>at</i> efter)	—	<i>átast</i> <i>átast</i> <i>áftast</i>
(<i>sán</i> sedan)	—	<i>sást</i>
—	<i>hógar</i> högra	—
—	<i>vánster</i> venstra	—

Jfr WIMMER Fornnord. forml. § 90. De senast anförda orden uppvisa egentl. en tredje komparativbildning: NN GNSpr. § 193.

Jämte *ýtar* och *óvra* förekomma i sms. komp. *ýtran* o. *óvran* t. ex. *ýtranskrift* 'utan l. öfverskrift', *óvransstift* 'öfre skiftet' (ängsnamn). Jfr ang. denna ändelse -an FTHL Vö. § 116, KARSTEN Kkr § 131 b c¹⁾, RQV II 449.

§ 241. Komparativen, vare sig svagt eller starkt bildad, böjes under likartade förhållanden och med samma ändelser som positiven (§ 235), t. ex.

msk. <i>flítarrar</i>	fmn. <i>flítarrin</i>	ntr. <i>flítarr</i>
<i>válkarrar</i>	<i>válkarrin</i>	<i>válkarr</i>
<i>týggjara</i>	<i>týggjarin</i>	<i>týggjar</i>
<i>bátara</i>	<i>bátarin</i>	<i>bátarr</i>
<i>frámbera</i>	<i>frámberin</i>	<i>frámber</i> .

¹⁾ I västra Nyland användes ett adv. *snárándr* 'snarare', som uppvisar denna ändelse i utvidgad gestalt.

Äfven Gamlakarlebymålet företer spår af en sådan böjning:
jfr HGF § 265.

Superlativen, vanligen föregången af *ál̥*¹⁾) = hsv. *allra*,
är städse oböjd.

---

¹⁾ ej *ál̥*, ty $\leftarrow *ál̥ = alle[handa]$ af gen. pl. fsv. *alla*
aldra isl. *allra*.

KAP. III.

Räkneord.

§ 242. Grundtal.	§ 243. Ordningstal.
1 <i>éan</i> f. <i>éan</i> n. <i>éat</i>	<i>fóst</i> , <i>fóst</i>
2 <i>tvó</i> , stundom <i>tú</i>	<i>ána</i> l. <i>ándar</i> l. <i>áder</i> fmn. <i>áru</i> n. <i>ána</i>
3 <i>trí</i>	<i>tríðr</i>
4 <i>fýra</i>	<i>fjál</i>
5 <i>fám</i>	<i>fámt</i>
6 <i>séks</i>	<i>síát</i> , <i>fát</i>
7 <i>síúv</i>	<i>síúvund</i>
8 <i>óta</i>	<i>ótund</i>
9 <i>níðr</i>	<i>níjund</i>
10 <i>tíðr</i> , <i>tí</i>	<i>tíjund</i>
11 <i>élva</i>	<i>élft</i>
12 <i>tálv</i>	<i>tálft</i>
13 <i>trétu</i>	<i>trétund</i>
14 <i>fjór<u>t</u>u</i>	<i>fjór<u>t</u>und</i>
15 <i>fém<u>t</u>u</i>	<i>fém<u>t</u>und</i>
16 <i>sák<u>st</u>u</i>	<i>sák<u>st</u>und</i>
17 <i>sí<u>u</u>t<u>u</u></i>	<i>sí<u>u</u>t<u>u</u>und</i>
18 <i>ád<u>er</u>t<u>u</u></i>	<i>ád<u>er</u>t<u>u</u>und</i>
19 <i>ní<u>t</u>u</i>	<i>ní<u>t</u>und</i>
20 <i>ísí<u>u</u>wu</i>	<i>ísí<u>u</u>wund</i>
21 <i>ísí<u>u</u>wu-éat</i> o. s. v.	<i>ísí<u>u</u>wu-fóst</i> &c

30	<i>trátæ</i>	<i>trátæund</i>
40	<i>fórtæ, fjórtæ</i>	<i>fórtæund, fjórtæund</i>
50	<i>fámte</i>	<i>fámteund</i>
60	<i>sákste</i>	<i>sáksteund</i>
70	<i>sjúte</i>	<i>sjúteund</i>
80	<i>ótute</i>	<i>ótuteund</i>
90	<i>nítæ</i>	<i>nítæund</i>
100	<i>húndra</i> (n.)	<i>húndrund</i>
1,000	<i>túsund</i> (n.)	<i>túsund</i> <i>túsug</i>
1,000,000	<i>míljón</i> (pl. -er m.)	—

§ 244. Af 1 har jag hört den egendomliga formen *átta*, t. ex. *átta bárnæ* 'ena benet'. Då kardinaltalen icke här — liksom i Närpes (FTHL Np § 86, anm.), Nyland (FTHL Ny l § 81), Finnby (VLL Fby-Ordl. p. 10), Gammalsvenskby (VLL F. Tdskr. XII p. 91) och Runö (VLL Ru § 198) — i absolut ställning antaga -a l. -ar, så kan anförda talesätt vara blott en efterbildning af hsv. *ena benet*.

§ 245. Grundtalen, äfvensom *mágg fláær* och *fláæst*, stå alltid med pluralis af subst. — ej som i Gamlakarleby (HGF § 272 p. 97) och de sydöstsvenska målen (se t. ex. VLL Ru § 197) med singularis [och då genom inflytande från finska och estniska].

§ 246. Af ordningstalen bildas sammansättningar med *hálv* likasom i hsv., t. ex. *hálvána* 1 $\frac{1}{2}$, *hálvtréð* 2 $\frac{1}{2}$, *hálv-fjál* 3 $\frac{1}{2}$ o. s. v.

§ 247. Af grundtalen bildas svaga feminina substantiv: *átte* etta, *tvóu* tvåa, *tríu* trea, *fýru* fyra, *tíu* tia, *álvu* elfva o. s. v.

KAP. IV.

Pronomen.

§ 248. De personliga pronomina äro

sing. nom.	<i>ja jag</i>	<i>tu du, tþ du</i>	—
ack.	<i>me</i>	<i>te de</i>	<i>sa sig</i>
plur. nom.	<i>vi, við</i>	<i>ni ní</i>	—
ack.	<i>os</i>	<i>edar ér</i>	<i>sa</i>
sing. nom. msk.	<i>ha a han</i>	fmn. <i>hu u hon</i>	ntr. <i>he e det</i>
gen.	<i>hans hanss</i>	<i>h_unas</i>	<i>te_s</i>
ack.	<i>ha a</i>	<i>h_unar enar ena</i>	<i>he e</i>
plur. nom.	msk. <i>t_r d_r tom dom tam dem t_om d_om</i>	fmn. o. ntr. <i>tom dom tam dem t_om d_om</i>	
gen. p. 3 g.	<i>t_{ar}ras</i>		
ack.	<i>tom dom tam dem t_om d_om.</i>		

Anm. 1. Ang. växl. *t-d* i *tu-du, te-de, t_r-d_r, tom-dom* &c se § 132, 2. Ang. *e* i *me te se he* § 34, 4 β. Ang. bortfallet af *n* i *ha hu* § 200 C 2 ε, af *h* i III pers. pr. § 195 C 1 β.

Anm. 2. Pron. *a* brukas ofta i bet. af det obestämda *man*. — *h_unas* är kompromissform af fsv. *h_ænnar* + nsv. gen. *-s*; *h_unar* är gen. i ackusativt bruk, äfvenså *enar*; det städse obetonade *ena*, på denna grund saknande en biform *hana, utgår från fsv. ack. fmn. *h_ænna* (NN GNSpr. § 182, 7). — *t_r* < fsv. *þ_r* (NN GNSpr. § 184, 11) isl. *þeir*: § 19 II 3. *tom tam t_om* utgår från fsv. *þ_om* isl. *þeim*; måhända

kunde detta § 43, 8 formulerade påstående beriktigas därhän att *tam* komme af fsv. *þēm*, *tom tøm* däremot af fsv. *þom* (isl. *þom) NN GNSpr. § 184, 15.

Anm. 3. Genetiverne *hans(es)* *henas* *tearas* brukas mestadels *efter* resp. subst., som då står i bestämd form; *tas* — *tas* användes i betydelse af hsv. *ju* — *desto*.

Anm. 4. Med *n* tilltalas äldre personer. Af en främling vill bonden ogärna höra detta ord; därför heter det: *ní kreker ér po rýpðzi o jtar físytt uta bró*.

§ 249. De possessiva pronomina äro:

msk.	<i>man</i> min	fmn.	<i>mæn</i>	ntr.	<i>mæt</i>	pl.	<i>min</i>
	<i>tan</i> <i>den</i> din		<i>tín</i> <i>dín</i>		<i>tæt</i> <i>det</i>		<i>tín</i> <i>dín</i>
	<i>san</i> sin		<i>sín</i>		<i>sat</i>		<i>sín</i>
	<i>von</i> vår		<i>voru</i>		<i>varf</i>		<i>var</i>
	<i>ada</i> eder		<i>adu</i>		<i>edart</i>		<i>eder</i> <i>ær</i> .

Likartad böjning af *min* *din* *sin* återfinnes i Vörå, Närpes och Nyland (FTHL Vö. § 118, Np § 90, Nyl. § 84) samt dessutom åtm. i Burträsk (LGR Btr. pp. 90 o. 151). *vår* *eder* ha *u* (l. *o*) i fmn. äfven i Vörå och Närpes (FTHL Vö. & Np. l. c.), Korpo o. Houtskär (FAGERLUND p. 160), Kökar (KARSTEN § 135) och Runö (VLL Ru § 203). Observeras bör att *t* här kvarstår i ntr. sg. (jfr däremot ang. adj. § 235).

Pron. poss. stå oftast *efter* sitt substantiv.

Anm. 1. Ang. växl. *t-d* i II pers. se § 132, 2.

Anm. 2. *vón* utgår från ack. sg. msk. fsv. *vörn*, *eda* (med förloradt *n*: jfr Vörå *edan*) från fsv. *iparn*. *voru* och *adu* hafva mist utljudande *n* (Vörå *varun* *adun*, Närpes *vorun* *edun*, jfr KARSTEN l. c.); här tyckes anslutning till subst. fmn. svaga böjningen hafva ägt rum — måhända under dunkel hägkomst af urnord. nom. sing. fmn. *-ō*.

§ 250. Pronomina demonstrativa äro:

1) msk. *ha* fmn. *hu* ntr. *ha* pl. *te tom* &c = § 248. Användes mycket i betyd. af hsv. *den det de*.

Härmed sammansatta äro: *hade* f. *hude* n. *hade* (l. *hate* &c) pl. *tēde* (*tētē*) *tomde* (*tomtē*) &c 'den där, det där'; äfven *hadé* (*haté*) &c betonadt; — *hadéna* l. *hadénan* (jte *haténa haténan*) f. *hudéna* (& -n) n. *hedéna* (& -n) pl. *tédéna* = hsv. 'den där' (fristående); gen. *hadénas* &c. Jfr Närpes *handenar* (*hisinar* &c) FTHL Np. § 91, NÅngm. *handehna* SIDENBLADH p. 17; utvidgadt med samma suffix som isl. *hérna þarna* m. fl. — *hajé* l. *hajér* f. *hujé* l. *hujér* n. *hejé* l. *hejér*, plur. ej hörd = hsv. 'den här, det här'; äfven *hajéna hajénan* (t. o. m. *hajénand*) f. *hujéna* &c¹⁾.

2) msk. *tan* fmn. *tu* ntr. *te* pl. *te tom* &c 'den det'. Detta pron., utgående från fspr. ack. sing. *þann* (jfr FTHL Vö § 119) begagnas ej mycket; msk. uteslutande i benämningar på djäfvulen: *tan vánd*, *tan snóud*, *tan íldér* m. fl.; ntr. ganska ofta i uttrycket *te ána* 'det andra'.

3) msk. *hása* fmn. *hásu* ntr. *hás* pl. *hás hás* 'denne denna detta'. Ordet, utgående från fn. *Þessi* (ack. sg. msk. fgn. *hisán* runor *tisán* N_N GNSpr. § 186, 8), förbindes hälst med subst. i bestämd form. Utförligt ang. detta pron. FTHL Np. p. 148. — Sms. *hása-jé* f. *hásu-jé* n. *hás-jé* pl. *hás-jé* 'den här'¹⁾.

4) ntr. *hít* 'detta' (§ 87, 1); användes blott fristående (ex. § 15, 3 γ).

5) msk. *túka* fmn. *túku* ntr. *túkē* pl. *túkē túku* 'sådan', vanl. i diall. *tocken, fsv. *þóliker* (N_N GNSpr. § 190, 3). Böjes i sing. äfven: msk. *túkē túkun* fmn. *túkēn* ntr. *túku* —

¹⁾ I adverbialt bruk, betydande 'här', förekomma följande former af detta pron.: *hejé* *hujé* *hejéna* *hejénan(d)* *hujénan(d)* *hejér* *hujér* *vjé* *vjéna* *vjénan(d)* *vjér*. — Äfvenså betyder 'just här' *hás-jé* *hásjéna* *hás-jénan(d)* *hás-jér*.

där inflytande från adj.-dekl. och trol. äfven andra mål gör sig gällande. — *tuka-té* &c 'sådan där'.

§ 251. Såsom pronomen relativum användes den oböjliga partikeln *som*.

§ 252. Pronomina interrogativa äro:

1) msk. fmn. *vám* ntr. *va* (pl. saknas) gen. *vás* 'hvem, hvad'. Nyttjas blott substantiviskt.

2) msk. *húka* fmn. *húku* n. *húks* pl. *húku*, absolute *húk* (*húk*). Böjes i sing. äfven msk. *húks* *húkun* fmn. *húksn* ntr. *húku* (jfr § 250, 5). Betyder 'hvilken; hurudan' och utgår från fsv. *hól(i)kin* (NN GNSpr. § 189, 5).

§ 253. Pronomina indefnita äro:

1) msk. *nán* fmn. *nán* ntr. *na* pl. *na*, abs. *nar* 'någon' — *nam* (FTHL Vö. § 122) ingår i *námtigg* n. 'någonting'. — Sms. *nándærl* oböjl. 'någondera' (§ 97, 3 α); *náhænd* *násænd* oböjl. (§ 175 C 3 γ) 'något, någorlunda'.

2) ett till hsv. *ingen* etymologiskt motsvarande ord saknas i målet¹⁾; ersättes af *int nán* 'inte någon'.

3) msk. *ána* l. *ándar* l. *áder* fmn. *áru* ntr. *ána* pl. *ár* l. *áder* 'annan' isl. *annarr* fsv. *annar* (fmn. *andron* Sdw). Böjes, då det — hvilket oftast är fallet — står ss. attribut, med vanliga adjektiv-ändelser (§ 235): msk. *ánaa* l. *ándara* l. *ádera* f. *áruen* n. *ánae*.

4) msk. fmn. *var* ntr. *varl* (pl. saknas) 'hvarje'. — Sms. *varínda* *æn* f. *èn* n. *è* 'hvarje', *varívogastæ* *æn* f. *èn* n. *è* 'hvarje'; *vár* o *æn* f. *èn* n. *è* 'enhvar'; *varáder* pl. 'hvarandra'; *varlána* ntr. 'hvert annat' (t. ex. *tær va ált om varlána*).

¹⁾ Ett *íggan* l. *íggan* med oklar böjning brukas visserligen någon gång i Jakobstad, men ej på landsbygden.

5) *várǫ́ssi* & *vásǫ́ssi* oböjl. 'någondera; hvardera' isl. *hwárgi* 'wer auch immer' (NN Altisl. Gr. § 394) men fsv. *hwarghin hwarkin* 'ingendera'. — Sms. *várǫ́ssidætt* l. *dætt* (& *vásǫ́ssi-d.*) 'hvardera', *mt v.* 'ingendera'.

6) *áǫ́ndætt* oböjl. 'endera' (§ 97, 3 *α*).

7) *húkadætt* l. *húkadætt*, stundom *húka-d.* oböjl. 'hvilken-dera'; *mt h.* 'ingendera'.

8) *líka* oböjl. 'slik'; *líka-té* 'sådan där'.

9) *enda* oböjl. 'enda'. Äfven säges t. ex. *na áttá bön* 'något enda barn' (jfr § 244).

10) *énuggas* oböjl. 'enda' fsv. *enunga*.

11) *sjálv sjálf* oböjl. 'själf' fsv. *siælver* isl. *sjalfr* (§ 31, 2).

12) *sáma* oböjl. 'samme, -a'.

13) *man* 'man'; brukas blott i yngre språk: annars säges *a* (§ 248 anm. 2).

14) *ál* pl. 'alla'.

15) *bo* l. *bó* oböjl. 'båda'; äfven hör man *bégt*, lånadt från hsv. (§ 83).

16) *mágg* oböjl. 'många'; konstrueras med plur. (§ 245).

17) *sómblæ* pl. 'somliga' Nyl. *sómbel* Estl. *sómal súmlar súmul* no. *sumle* isl. *suml[eg]ir* [men isl. *sumir* fsv. *somber* = Ru. *suma*].

18) *égg* oböjl. 'egen'.

KAP. V.

Verb.

§ 254. Af verbalformer finnas i målet följande:

1) *presens infinitivi*. Ändelsen är *a* för enstafviga verbstammar med kort rotvokal. Lång- l. flerstafviga verb sakna ändelse, medan kortstafviga *ja*-afledda sådana här äfvenledes bortkasta *a* men bibehålla *j* under gestalt af *-i* (jfr § 64, 8 β , hvarest hithörande infinitiver uppräknas). Inf. föregås vanligen af *t_i* (hsv. *till*) i samma fall då hsv. begagnar *att* och *ostá* l. *stá* (fsv. *afstaþ*) = hsv. *för att*.

Anm. 1. Likadant är förhållandet äfven i Gamlakarleby (HGF § 279), Närpes (FTHL Np. p. 106), Korpo o. Houtskär (FAGERLUND p. 136 ff.), Estland (FTHL—VLL Estl.—Sv. Ordb.) o. Runö (VLL Ru § 138).

Anm. 2. Af pres. inf. förekommer en gen. på *-u*, t. ex. *sítubrè* 'sittbräde' (KOCK NA II 104, LGR Btr. § 37, 1 n. 1 p. 81). Huruvida bildningar på *-as* — sådana som t. ex. *sítasbrè* 'sittbräde', *sémashùs* 'simhus' — äro härmed jämförliga eller höra till pass inf. *-as* (§ 270 anm. 2), kan ej afgöras.

2) *presens indicativi*, som — i likhet med mom. 3, 4 o. 5 — generaliserat 3 p. sing., lyktas på *r*, efter konsonant på *-ar*; dock tillträder ingen ändelse efter *l* $\bar{l}$ och *r*, t. ex. *sístél* skiljer, *sístál* stjal, *bjér* bär. Utan ändelse är vidare alltid *árk* orkar, vanligen äfven *sáj* säger, *trájg* behöfver.

3) *presens conjunctivi* användes jämförelsevis sällan och lyktas på *-i* ¹⁾, t. ex. *várr, kúmr* o. s. v. Vanligen omskrifves detta tempus med *mo kund* m. fl. modala hjälpverb + inf.

4) *preteritum indicativi*, som hos starka verb utmärkes genom afljud, hos sv. vb. däremot genom skilda ändelser (§§ 262—266).

5) *preteritum conjunctivi* kan spåras blott i *vól* l. *vól* 'vore', formenligt hörande till vb. *vól* = hsv. *varda*.

6) *presens imperativi*: 2 sing. = inf., ehuru äfven yngre, enligt högsvenskans föredöme bildade former förekomma; t. ex. *kóma* o. *kóm!* (jfr FTHL Vö. § 97); 2 pl. *-in*; 1 pl. saknas, omskrifves med *vle* + inf., t. ex. *vle rárs nu!* (jfr FTHL Vö. § 97, Np. § 71, Nyl. p. 69; VLL Fby-Ord. p. 200, Ru § 140; FTHL—VLL Estl. Ordb. 255 a). Detta *vle* är 1 pl. konj. l. opt. = isl. *vilim* got. *vileima*.

Anm. 3. Analogt bildar interj. *týst* pl. *týstæn!* ²⁾

7) *pres. part.* *-and*, stund. *-andis*, t. ex. *sítand, rówand, ha kom rówandis*.

8) *pret. part.* = *supinum* lyktas hos st. vb. på *-i*, men sammanfaller hos sv. vb. med *pret. ind.* Stående såsom attribut kan *pret. part.* i sing. böjas med vanliga adjektivändelser.

Anm. 4. Framför i denna § omnämnda *-i* (utom mom. 8) *-is -in -ism* förmjukas ej föregående *g* eller *k*: §§ 83, 93, 145.

¹⁾ *varr frú frúdan fast hæ a lóða* tils.

²⁾ pl. *týstæn* användes äfven ställvis i Nyland (t. ex. i Ksl. o. Sj.).

Starka verb.

§ 255. Första afjudsserien: *e* -*ea* -*e*.

inf.		pret.		sup.
<i>bít</i>	bita	<i>béat</i>		<i>béte</i>
<i>blí</i> ¹⁾	blifva	<i>bléæv</i>		<i>bléve</i>
<i>bríd</i>	vrida	<i>bréæd</i>		<i>bréde</i>
<i>drív</i>	drifva	<i>dréæv</i>		<i>dréve</i>
<i>fís</i>	fisa	<i>féæt</i>		<i>féte</i>
<i>gríp</i>	gripa	<i>gréæp</i>		<i>grépe</i>
<i>klív</i>	klifva	<i>kléæv</i>		<i>kléve</i>
<i>kníd</i>	gnida	<i>knéæd</i>		<i>knéde</i>
<i>kníp</i>	knipa	<i>knéæp</i>		<i>knépe</i>
<i>kvíd</i>	kvida	<i>kvéæd</i>		<i>kvéde</i>
<i>líd</i>	lida	<i>léæd</i>		<i>léde</i>
<i>llít</i>	slita	<i>lléæt</i>		<i>lléte</i>
<i>níg</i>	niga	<i>néæg</i>		<i>néæde</i>
<i>píp</i>	pipa, kvida	<i>péæp</i>		<i>pépe</i>
<i>pít</i>	= föreg.	<i>péæt</i>		<i>péte</i>
<i>ríd</i>	rida	<i>réæd</i>		<i>réde</i>
<i>rít</i>	uppressa ngt	<i>réæt</i>		<i>réte</i>
<i>rív</i>	rifva	<i>réæv</i>		<i>réve</i>
<i>skríd</i>	skrida	<i>skréæd</i>		<i>skréde</i>
<i>skrik</i>	skrika	<i>skréæk</i>		<i>skréæte</i>
<i>skrív</i>	skrifva	<i>skréæv</i>		<i>skréve</i>
<i>smíd</i>	smida	<i>sméæd</i>		<i>sméde</i>
<i>spríd</i>	sprida	<i>spréæd</i>		<i>spréde</i>
<i>stíg</i>	stiga	<i>stéæg</i>		<i>stéæde</i>
<i>stríd</i>	strida	<i>stréæd</i>		<i>stréde</i>
<i>stísin</i>	skina	<i>stíææn</i>		<i>stíæne</i>
<i>stísit</i>	skita	<i>stíææt</i>		<i>stíæte</i>

¹⁾ Ursprungligare är *vál* § 268. Ex. på *blí*: *hu ha l. e styg blæv, hude flæku* hon har blifvit ful, den där flickan.

inf. <i>svíd</i>	svida	pret. <i>svéð</i>	sup. <i>svíðr</i>
<i>svík</i>	svika	<i>svéðk</i>	<i>svítðr</i>
<i>tíg</i>	tiga	<i>táðg</i>	<i>tíððr</i>
<i>víg</i>	viga	<i>véðg</i>	<i>(végd)</i>
<i>vík</i>	vika	<i>véðk</i>	<i>vítðr</i>
<i>vín</i>	hvina	<i>véðn</i>	—

§ 256. **Andra afjudsseriesen:** (*j*)u y -ðu þy -u:

inf. <i>bjúð</i>	bjuda	pret. <i>béuð</i>	sup. <i>búðr</i>
<i>brútt</i>	bryta	<i>brótt</i>	<i>brútr</i>
<i>drúpp</i>	drypa	<i>drópp</i>	<i>drúpr</i>
<i>dúk</i>	dyka	<i>douk</i> (sälls.)	—
<i>flútt</i>	flyta	<i>flótt</i>	<i>flútr</i>
<i>flúuv</i>	flyga	<i>flóuuv</i>	<i>flútrj</i>
<i>frús</i>	frysa	<i>fróus</i>	<i>frúsr</i>
<i>gútt</i>	gjuta	<i>góutt & jóutt</i>	<i>gútr</i>
<i>júuv</i>	ljuga	<i>jóuuv</i>	<i>júgr</i>
<i>klúuv</i>	klyfva	<i>klóuuv</i>	<i>klúvr</i>
<i>knýs</i>	knysta	<i>knóys</i>	<i>knýsr</i>
<i>knýtt</i>	knyta	<i>knótt</i>	<i>knútr</i>
<i>krúpp</i>	krypa	<i>krópp</i>	<i>krúpr</i>
<i>mútt</i>	njuta	<i>móutt</i>	<i>mútr</i>
<i>rúk</i>	ryka	<i>róyk</i>	<i>(róykt)</i>
<i>súð</i>	sjuda	<i>sóuð</i>	<i>(súð)</i>
<i>skrútt, skrýtt</i>	skryta	<i>skrótt</i>	<i>skútr</i>
<i>smyg</i>	smyga	<i>súogg</i>	<i>(smygd)</i>
<i>snútt</i>	snyta	<i>snótt</i>	<i>snútr</i>
<i>strúk</i>	stryka	<i>stróuk</i>	<i>strútr</i>
<i>stútt</i>	skjuta	<i>skóutt</i>	<i>skútr</i>
<i>sýp</i>	supa	<i>sópp</i>	<i>súpr</i>
<i>trýtt</i>	tryta	<i>tróutt</i>	<i>(trýtt)</i>
<i>tútt</i>	tjuta	<i>tótt</i>	<i>tútr</i>

Verben *fnysa*, *nypa*, *nysa* och *ryta* saknas i målet; *rymma* *rysa* och *sluta* böjas svagt.

Jfr §§ 24, 3 (*u*), 25, 3 *α* (*γίγν*), 48 (*ου*), 50, 2 (*όγ*), 103, 2 *α* (*μῦν*) m. fl.

§ 257. Tredje afljudsserien: *ι* m. fl. -*a* -*u*:

inf. <i>bῖnd</i>	binda	pret. <i>bánd</i>	sup. <i>búndε</i>
<i>brῖn</i>	brinna	<i>brán</i>	<i>brúnε</i>
<i>brῖst</i>	brista	<i>brást</i>	<i>brústε</i>
<i>drῖk</i>	dricka	<i>drák</i>	<i>drútsε</i>
<i>fῖn</i>	finna	<i>fán</i>	<i>fúnε</i>
<i>jálp</i>	<i>jálp</i> hjälpa	<i>hálp</i> <i>hálp</i>	(<i>jálft</i> <i>jálft</i>)
<i>rῖn</i>	rinna	<i>rán</i>	<i>rúnε</i>
<i>smál</i>	smälla	<i>smál</i>	(<i>smált</i> <i>sméalt</i>)
<i>smált</i>	<i>sméalt</i> smälta	<i>smált</i> <i>smáalt</i>	(<i>smáalta</i> <i>sméalt</i>)
<i>spῖn</i>	spinna	<i>spán</i>	<i>spúnε</i>
<i>sprῖk</i>	spricka	<i>sprák</i>	<i>sprútsε</i>
<i>sprῖgg</i>	springa	<i>sprágg</i>	<i>sprúndzε</i>
<i>stῖk</i>	sticka	<i>sták</i>	<i>stútsε</i>
<i>stῖálp</i>	<i>stῖálp</i> stjälp	<i>stálp</i> <i>stálp</i>	<i>stúlpε</i> <i>stúlpε</i>
<i>svῖn</i>	försvinna	<i>sván</i>	<i>svúnε</i>
<i>svál</i>	svälla	<i>svál</i>	<i>svúlε</i>
<i>svált</i>	<i>svéalt</i> svälta	<i>svált</i> <i>sváalt</i>	<i>svúltε</i> <i>súltε</i> (- <i>ált</i> -)
<i>vῖn</i>	vinna	<i>ván</i>	<i>vúnε</i>
<i>súgg</i>	<i>súng</i> sjunga	<i>ságg</i>	<i>súndzε</i>
<i>súgk</i>	<i>súgk</i> sjunka	<i>ságk</i>	<i>súntsε</i>

§ 258. Fjärde afljudsserien: *a* *ε* (*æ* *e* *a*) *ι* -*a* (*ο*) -*ι* *u*:

inf. <i>bé</i>	bedja	pret. <i>bá</i>	<i>búdε</i> (<i>bét</i>)
<i>bjára</i>	bära	<i>bar</i> <i>bár</i>	<i>búrε</i>
<i>jéta</i>	äta	<i>ót</i>	<i>jéte</i>
<i>kóma</i>	komma	<i>kóm</i>	<i>kúmε</i>
<i>kréka</i>	krypa, kräla	<i>krák</i>	<i>krétsε</i>
<i>lég</i>	ligga	<i>ló</i> , <i>log</i>	<i>léga</i>

inf. <i>læka</i>	<i>läka</i>	pret. <i>lák</i>	sup. <i>létts</i>
	<i>läsa</i> läsa (legere)	<i>lás</i>	<i>lís</i>
	<i>láta</i> tillåta, låta	<i>lét</i>	<i>lét</i> <i>lét</i>
	<i>ræka</i> drifva	<i>rák</i>	<i>rétts</i>
	<i>síta</i> <i>sít</i> sitta	<i>sát</i>	<i>sét</i>
	<i>sí</i> se	<i>só</i> , <i>sóg</i>	(<i>sét</i> , <i>síd</i>)
	<i>sóva</i> sofva	<i>sóv</i>	<i>súv</i> <i>sóv</i>
	<i>stísála</i> stjåla	<i>stál</i>	<i>stúl</i>
	<i>stísæra</i> skåra	<i>skår</i>	<i>skúv</i>
	<i>våra</i> va vara	<i>va</i> <i>vår</i>	<i>vív</i> <i>vúv</i> <i>våv</i>
	<i>dæva</i> <i>jé</i> gifva	<i>gáv</i> <i>gá</i>	<i>détv</i> (<i>jét</i>).

Ang. *krítts létts lís rétts vív jéta* § 19 II 1 β . Verbet *dræpa* böjes svagt: *dræpa* pret. o. sup. *dréft*.

§ 259. Femte afjudsserien: a m. fl. — *o* -r a (u).

inf. <i>drá</i>	draga	pret. <i>dróv</i>	sup. <i>dræge</i>
<i>dó</i>	dö	<i>dóv</i>	(<i>dóð</i>)
<i>fåra</i>	fara	<i>fór</i>	<i>fív</i> <i>fúv</i> <i>fåv</i>
<i>lé</i> <i>læ</i>	le	<i>löv</i>	—
<i>lló</i>	slå	<i>llóv</i>	<i>llæge</i>
<i>stá</i>	stå	<i>stóv</i>	<i>stæge</i>
<i>svæv</i>	svärja	<i>svór</i>	<i>svúv</i>
<i>tá</i>	taga	<i>tóv</i>	<i>tæge</i>

Ang. *dræge* &c § 47, 3.

Verben *græfa hæfa væfa gala mala* böjas svagt i målet.

§ 260. Sjätte afjudsserien: f. d. reduplicerande verb.

inf. <i>fál</i>	falla	pret. <i>fúl</i>	sup. <i>fál</i>
<i>fó</i>	få	<i>fík</i> <i>fí</i>	<i>fúv</i>
<i>gá</i>	gå	<i>détk</i> <i>dét</i>	<i>gáv</i>
<i>háld</i>	hålla	<i>húld</i>	<i>háld</i> <i>húld</i>
<i>húg</i>	hugga	<i>hóg</i> (& <i>*húgd</i>)	<i>húdt</i>
<i>lúv</i>	løpa löpa	<i>lóp</i>	<i>lúv</i> .

Ang. *fē dēz* § 197 C 2, *fūz* § 22, 6.

§ 261. Paradigm:

Inf. pres.	<i>stīg</i>	<i>jīta</i>	<i>fāl</i>
Ind. pres.	<i>stīgar</i>	<i>jītar</i>	<i>fālqar</i>
„ pret.	<i>stāg</i>	<i>ót</i>	<i>fūl</i>
Konj. pres.	<i>stīgz</i>	<i>jītz</i>	[<i>fālz</i>]
Imp. 2 p. sing.	<i>stīg</i>	<i>jīta</i>	<i>fāl</i>
„ 2 p. plur.	<i>stīgzn</i>	<i>jītzn</i>	<i>fālzn</i>
Part. pres.	<i>stīgand(iz)</i>	<i>jītand</i>	<i>fālband</i>
„ pret. = sup.	<i>stādēz</i>	<i>jītz</i>	<i>fālz</i> .

Svaga verb.

§ 262. Första svaga konjugationen, omfattande det ojämförligt största antalet verb, ändas i pres. på *-ar*, i pret. ind., pret. part. o. sup. på *-a*. Böjningen försiggår alltså enligt följande paradigm:

Inf. pres.	<i>tála</i>	<i>róp</i>	<i>nýtē</i>
Ind. pres.	<i>tálar</i>	<i>rópar</i>	<i>nýtēar nýtējar</i>
„ pret.	<i>tála</i>	<i>rópa</i>	<i>nýtēa nýtēja</i>
Konj. pres.	<i>tálz</i>	<i>rópz</i>	[<i>nýtēz sälls.</i>]
Imp. 2 p. sing.	<i>tála</i>	<i>róp</i>	<i>nýtē</i>
„ 2 p. plur.	<i>táln</i>	<i>rópzn</i>	<i>nýtēzn, nýtējzn</i>
Part. pres.	<i>tálband</i>	<i>rópband, -iz</i>	<i>nýtēband nýtējband</i>
„ pret. = sup.	<i>tála</i>	<i>rópa</i>	<i>nýtēa nýtēja</i>

skóda 'skåda' heter i imp. *skó* (i Estl. *skú*).

§ 263. Andra svaga konjugationen har

i pres. *-er*, utom efter *l l r* (§ 254, 2)

i pret. ind., pret. o. sup. α) *t* efter *k p s l n*, — *t* efter *r*: alt detta hos icke-vokalförvandlande verb. β) *-d* resp. *-d* f. ö. Verben *göra* och *smörja* antaga ingen änd. i pret., äfvenså Gkby *džór* (HGF § 291).

§ 264. Målet äger följande till denna konjugation hörande vokalförvandlande verb:

<i>döl̄r</i>	dölja	pret. <i>däl̄d</i>	<i>säl̄r</i>	sälja	pret. { <i>säl̄d</i> <i>säl̄d</i> <i>sól̄d</i>
<i>lág</i>	lägga	<i>läl̄</i> <i>lág</i>	<i>täl̄r</i>	tälja	<i>täl̄d</i>
<i>smör̄r</i>	smörja	<i>smör̄</i>	<i>väl̄r</i>	välja	<i>väl̄d</i>
<i>säl̄j</i>	säga	<i>säl̄</i>	<i>érr̄</i>	plöja	<i>äl̄</i>
<i>sät̄r</i>	sätta	<i>sät̄</i>	<i>džéra</i>	göra	<i>džör̄</i> .

I supinum: *lák̄t* jte *läl̄r*, *smör̄t̄*, *sák̄t*, *érr̄d* *érr̄t̄* *džört̄*.

§ 265. Paradigm för II sv. konj.

Inf. pres.	<i>býgg</i>	<i>ísán</i>	<i>stäl̄</i>	<i>hór̄</i>	<i>džéra</i>	<i>érr̄</i>
Ind. pres.	<i>býgger</i>	<i>ísänder</i>	<i>stäl̄der</i>	<i>hór̄</i>	<i>džér</i>	<i>érr̄</i>
„ pret.	<i>býgd</i>	<i>ísánt̄</i>	<i>stäl̄t̄</i>	<i>hórr̄t̄</i>	<i>džör̄</i>	<i>äl̄</i>
Konj. pres.	<i>býgḡr</i>	[<i>ísán̄r</i>]	[<i>stäl̄r</i>]	[<i>hór̄r</i>]	<i>džérr̄</i>	<i>érr̄</i>
Imp. 2 p. sg.	<i>býgg</i>	<i>ísán</i>	<i>stäl̄</i>	<i>hór̄</i>	<i>džéra</i>	<i>érr̄</i>
„ 2. p. pl.	<i>býgḡn</i>	<i>ísán̄n</i>	<i>stäl̄n</i>	<i>hór̄n</i>	<i>džérr̄n</i>	<i>érr̄n</i> , <i>érr̄jn</i>
Part. pres.	<i>býggand</i>	<i>ísanand</i>	<i>stäl̄and</i>	<i>hór̄and</i>	<i>džérand</i> , <i>-s</i>	<i>érr̄jand</i>
„ pret. } = sup. }	<i>býgd</i>	<i>ísánt̄</i>	<i>stäl̄t̄</i>	<i>hórr̄t̄</i>	<i>džört̄</i>	{ <i>érr̄t̄</i> <i>érr̄d</i>

§ 266. Tredje svaga konjugationens verb lyktas i pres. på *-r* l. efter *w* och vanligen i l. *y* (+ hiatusfyllande *j*) på *-er*, i pret. ind. & part. på *d* samt böjas enligt följande paradigm:

Inf. pres.	<i>flýj</i>	<i>spó</i>	<i>bów</i>
Ind. pres.	<i>flýr</i> <i>flýger</i>	<i>spór</i>	<i>bówer</i>
„ pret.	<i>flýd</i>	<i>spód</i>	<i>bód</i>
Konj. pres.	[<i>flýj̄r</i>]	[<i>spó̄r</i>]	[<i>bówr̄</i>]
Imp. 2 sg.	<i>flýj</i>	<i>spó</i>	<i>bów</i>
„ 2 pl.	<i>flýj̄n</i>	<i>spó̄n</i>	<i>bówr̄n</i>
Part. pres.	<i>flýj̄and</i>	<i>spó̄and</i>	<i>bówand</i>
„ pret. = sup.	<i>flýd</i>	<i>spó</i>	<i>bód</i> .

§ 267. Oregelbundna svaga verb:

dóga duga pret. *dógd*, *dógd* *dógd* sup. = pret.

léva lefva *léud*, *lévd* *léva*

há ha hafva pres. *hár* pret. *hád* sup. *hávr*

ha (= äger)

a (hj.vb.)

kína kunna *kán* *kánd* *kína*

víla vilja *víl* *víld* *víld* & *víla*

váta veta *vát* *víst* *víst*.

§ 268. Såsom **hjälpverb** fungera de i föregående § anförda *ha* och *kuna*, det oböjliga *mo* hsv. 'må' samt dessutom

Inf. pres. *vara* 1. *va* *vara* *vál* *varda* *ska* *skall*

Ind. pres. *e* *vál* *ska*

„ pret. *va* *vál* l. *várt* l. *vált* *sku*

Konj. pres. *varz* — —

„ pret. — *vól* *vól* *sku*

Imp. 2 p. sg. *varz* — —

„ 2 p. pl. *varn* *váln* —

Supinum *vrr* *vure* *varz* *válz* —

Passivum och deponens.

§ 269. Det **passiva** begreppet utmärkes här, likasom i många andra finnländskt-svenska dialekter, med *varda*, i målet *vál* (§ 268), + pret. part., t. ex. *ast* *vál* ja *tz* *budz* 'ingalunda bjöds jag det'.

§ 270. Många verb bilda egen passiv med ändelserna:

inf. *-as* pres. *-as* pret. o. sup. *-as(t)*

eller „ *-s* „ *-s* „ *-sta*

samt stundom *-st* „ *-(s)t*.

Jfr § 133.

Emedan medvetandet om passivens rätta bildningssätt och betydelse här, liksom i andra nsv. munarter, fördunklats, så skönjes ej mera någon fullt formulerbar lag vara gällande vid val mellan nu anförda ändelser, hvarjämte de ofta hopblandats. Blott så mycket framgår med säkerhet, att *-as -ast* urspr. tillhört I sv. konj. och kortstafviga starka verb. Exx. på det sagda:

inf. <i>kálas</i>	kallas	pret. <i>kálast</i>	sup. <i>kálast</i>
<i>lýkas</i>	lyckas	<i>lýkast</i>	<i>lýkast</i>
<i>gálnas</i>	galnas, fåna	~ <i>gálnast</i>	<i>gálnast</i>
<i>ónas</i>	hota	<i>ónast</i>	<i>ónast</i>
<i>mínas</i>	minnas	<i>mínasta</i>	<i>mínasta</i>
<i>sýnas</i>	synas	<i>sýnsta</i>	<i>sýnsta</i>
<i>fínas</i>	finnas	<i>fínasta</i>	<i>fínasta</i>
<i>bjéras</i>	bäras	<i>b(j)éqast</i>	{ <i>b(j)éqast</i> & <i>búrust</i>
<i>drás</i>	dragas	<i>drósta</i>	{ <i>drérust</i> & <i>drósta</i>
<i>lákas</i>	lägga sig	<i>láksta</i>	{ <i>lákst</i> & <i>láksta</i>
<i>llós</i>	slåss	<i>llósta</i>	{ <i>llárust</i> & <i>llósta</i> .

báras 'tigga' isl. *beiðask* pres. *báras* pret. o. sup. *bárust* d. v. s. kontamination af aktiv o. passiv böjning. *sás* 'sätta sig' är det isl. *setjask*, men böjes f. ö. aktivt: pres. *sásar* pret. o. sup. *sást* — stundom äfven *sásta*.

Någon gång brukas äfven imp., t. ex. *ónasín mt!*
stásámsín pòpkar!

Anm. 1. Ändelsen *-sta* (§ 210) brukas ätm. äfven i Esse och Larsmo.

Anm. 2. Inf.-änd. *-as*, best. *-asr* (ut. pl.) användes äfven såsom abstrakt neutralt subst., t. ex. *va e haté lasar?*

ha va ny r rópas! bónföas barnsbörd, éryas éryas plöjning o. s. v. Sammalunda i hela svenska Österbotten (HGF § 294 anm., FTHL Np p. 119), hvarjämte jag hört slika former i Finnby (VLL Fby-Ordl. p. 105 s. *ligga*) och t. o. m. vid Porkkala i Kyrkslätt s:n; enl. uppgift äfven i Pojo (Nyl.).

§ 271. Slutligen bildas **deponentia**, ofta innebärande utprägladt reflexiv l. reciprok betydelse, medels ändelserna

inf. -*is* pres. -*is* pret. o. sup. -*ist* imp. 2 sg. -*is* 2 pl.

-*is*n. T. ex.

<i>frúsis</i>	frysa	pret. o. sup. <i>frúsis</i> t	imp. pl. <i>frúsis</i> n
<i>hópis</i>	hoppas	<i>hópis</i> t	<i>hópis</i> n
<i>kráks</i>	kråkas	<i>kráks</i> t	<i>kráks</i> n [nt]
<i>móts</i>	mötas	<i>móts</i> t	<i>móts</i> n
<i>spárks</i>	sparkas (<i>popka</i> s.)	<i>spárks</i> t	<i>spárks</i> n
<i>stággis</i>	stängas	<i>stággis</i> t	<i>stággis</i> n
<i>stáglis</i>	stänka	<i>stáglis</i> t	<i>stáglis</i> n
<i>stíks</i>	stickas (<i>flygu</i> s.)	<i>stíks</i> t	<i>stíks</i> n
<i>ísýris</i>	huttra	<i>ísýris</i> t	<i>ísýris</i> n [nt]
<i>ísóggis</i>	vämjas	<i>ísóggis</i> t	<i>ísóggis</i> n
<i>yvis</i>	yfvas	<i>yvis</i> t	<i>yvis</i> n.

i st. f. *kráks*t höres äfven *kráksta*; likaså *ísóggis*t i st. f. *ísóggist*.

Anm. Deponentia på -*is* äro förut uppgifna från Gamla-karleby- (HGF § 295), Vörrå- (FTHL Vö § 103) och Närpes (FTHL Np § 76) -målen; jfr äfven LGR Btr. § 84 anm. 4 *hølis*. Har målgruppen här generaliserat afledn. -*ja*?

Språk prof.

Anm. På grund af sin föränderlighet i fortlöpande tal betecknas aksentuationen icke i dessa språkprof.

I. Ordspråk, ordstäf, talesätt.

Anm. Hänvisningarna afse Chr. Grubb (o. L. Törning) „*Penu proverbiale. Gambla och nya Svea- och Giötha ordspråk*“ Sthm 1677*). I betecknar Grubbs arbete, II Törnings „*Tilökning*“; första därefter följande siffra anger sidan, slutsiffran (efter kommat) åter ordspråkets nummer å sidan.

a¹⁾ *fäse magg särter jær i væde.*

a kan int setz aderas boni i barm so int fotij stæker fram.

Gr. I 388, 4.

al svin a svart i mørker. Gr. I 775, 2

al a bon i byrjan.

„*alt po rim*“ *sa palagrim.*

alt va som viskis so juuris.

aldea so unt so he int kombana got me.

ana tyker om modru o ana om dotru so val di bo dæft.

arbæt so laver ju!

10 *a sur int hun na lægger en te tædre.* Jfr Gr. I 385, 1.

a ska bøj vidju to hu a mæk. Gr. I 865, 3.

---

*) Citeras efter ett i härvarande svenska landsmålsförenings arkiv befintligt defekt ex. (I saknar titelblad o. pp. 1—18; af II återstå blott pp. 1—125; båda inbundna i ett band). REUTERDAHLS „*Gamla ordspråk*“ saknas å Univ:s Allm. Bibl. och har förty ej kunnat rådfrågas.

¹⁾ pron. Man § 253, 13.

- a ska *ent* ga *þv* oga *et* vatn.
a ska *ent* hug *þk*sa *z* staⁿ.
a ska *ent* sⁱ *hun* *et* *horr*. Gr. II 106, 1.
a ska *ent* s^or^r *fj* há *dan* a *ent* a *sit*. Gr. I 545, 3; 788 1.
a ska *ent* tala *z* *styggu* so a *hó*s *z* *fostu*.
a ska *ent* tala *om* há *sn*gn *som* *ful* *z* *fj*ól.
a ska *ent* *ó*d *krut*z *po* *kr*okuna.
a ska *skarv* *í* *tolam*os *posa*. Gr. I 481, 3.
20 a ska *sm*d *medan* *j*œⁿz *e* *var*m. Gr. I 735, 3.
a ska *stal* *mun* *et* *mas*á^sz¹⁾. Gr. I 511, 3.
a ska *ta* *s*í^sede *z* *gran* *hande*.
a²⁾ *ska* ²⁾ *ha* o a³⁾ *ska* *ast* ³⁾ *ha*.
bit *up* *ra*zj o *romar* ⁴⁾ *ent*!
*bl*on *e* *ísokar* *en* *vatn*z. Gr. I 49, 3.
*bl*os, *kazj*, so *far* *tu* *f*íkuna! ⁵⁾
bun *e* *bun* *fast* o *v*ól⁶⁾ *st*ezka *z* *sm*ozz.
*b*on *e* *fat*mans *r*í⁷⁾kd^{om}. Gr. I 41, 4.
*b*ar^t *fron* *oga*, *b*ar^t *fron* *j*ær^ta. Jfr Gr. I 84, 5.
30 *b*etar *br*ól⁸⁾os *e* *r*ól⁹⁾os.
du ⁶⁾ *sku* *va* *na*ta *hun* *om* *du* *sku* *ha* *rumpu*. Gr. II 70, 1.
fast *tuggu* *sku* *fa*l *ur* *mun* so *ska* *ja* *sa*zj *e*.
*fat*í¹⁰⁾domz *gar* *en* *d*é¹¹⁾num *sp*is¹²⁾ o *ut* *d*é¹³⁾num *f*œ¹⁴⁾strz.
*fat*mans *pa*g¹⁵⁾kaku o *r*ík *mans* *s*ruk¹⁶⁾í¹⁷⁾dom *h*os *l*í¹⁸⁾ka *lag*t.
*f*ager o *gran* *som* *gran*as *gr*í¹⁹⁾nde *to* *hu* *va* *ny*t²⁰⁾sí²¹⁾ra.
*f*an o *r*akan²²⁾ *t*ar²³⁾ *t*í²⁴⁾baks.
*f*in o *f*an *e* *br*œ²⁵⁾dar ⁷⁾.

1) m. def. Matsäcken. 2) < ar ska: andra [= några] &c d. v. s. Lyckan är ojämt fördelad. 3) Alls inte (§ 130, 3). 4) róm sv. vb. intr. 1 Gråta. 5) Säges när det blåser svagt på sjön. 6) Jfr §§ 75, 2 o. 132, 2. 7) Sälunda äfven i Nyland. Allit. tyckes gifva vid handen att ordspr. i äldre tider lydt *f*in o *f*an *e* *fr*an²⁶⁾der.

flakuna smo, smo | tuusn daler fý tvo, tvo; | gosana
dyra | æn hunlort fý fyra¹⁾.

fluu int hoga_som vægga bjær! Gr. I 210, 3.

40 floti fluter jembh²⁾ ovampo. Gr. I 81, 3.

fræst so væt du. Jfr Gr. I 398, 2.

föd tu me æ so födar ja te næsta ær. Gr. I 230, 5.

för fruser ja fön ja brande_roskven³⁾.

föst dan æ væst æ galga.

gambal katu lepar jænna mjölfsæ. Gr. I 241, 1.

grig_grant so fär tu æ grana llant!

gu da! [Svar:] sæ po greftu!

gul æ int so rø so int æ gar ut fý brø. Gr. I 283, 2.

gulrëndz æ natim_brofarmu æ fatöræ.

50 gu se lov fý hit o nat, int æ ja huggru o int æ ja mat.

got dör æ, | tid⁴⁾ för æ; | ha he mæær vræ, | ha he
ti färæ.

dæftamola komba_som stætu⁵⁾ po kalva. Jfr Gr. I 435, 1.

dæva int ot höruna!

ha a safd_smoræ o tapa pægga. Gr. I 295, 4.

ha du sit po maka | at tsændæ koka laka | o int ga(v)
gubæ smaka.

ha fär mæær fý mænder.

ha ga_som luuse æ tsæruembaræ.

ha har int ál dagar_tæ kve[d] æ en. Jfr Gr. I 519, 1.

ha hun skrike_som tsæpæ tar æ. Jfr Gr. I 728, 1.

60 ha læder fär o mör_tæ halvæ⁶⁾.

há lava_som sæst sa æ.

1) Obs. delvis hsv. ordformer! En liknande „ramsa“ anföres af FTHL från Nykarleby (Sv. Landsm. h. 23 p. XIII) o. af mig från Ormsö (O.-Nu. p. 194 n. 7). 2) adv. Städse. 3) rós_kvæ(d) m. Sämre ved. 4) adv. Dit. 5) f. Diarré. 6) Säges om en som går baklänges. Likaså i Nyland; jfr ALLARDT Nyl. IV p. 138.

- ha mara¹⁾ sœw fœn ɹ trœkanu.
 há smat̃s̃i som trœt ha fur, há har e.
 ha som a vurr̃ ña po fœrmædan, ha e ña po atmædan m̃e.
 ha som bit̃ val bud̃i, so lemar ov²⁾.
 ha som fœst komber t̃i kvœn fœr fœst mala. Gr. I 95, 2.
 ha, som græver ɹg grœp ot ar, falda s̃jœlv ɹ. Gr. I 289, 6.
 ha som h̃a ña, so sp̃eld̃er a ña. Jfr Gr. I 756, 1.
 ha som h̃a rœd so r̃ider a.
 70 ha, som ɹnt komber ɹn, trœgg³⁾ ɹnt g̃a ut h̃ald̃er.
 ha, som ɹnt lyder f̃ar o mœr, f̃ar l̃yd trumbu. Gr. II 78, 3.
 ha som h̃p̃star o ɹnt trœgg⁴⁾ —
 ha, som mœter ɹn svar̃ta kat̃, ska ɹnt skrat̃.
 ha, som spotar ɹn anaa ɹ œgu, ha f̃œ d̃i œrmst̃œrt̃ñ.
 ha som tar ɹn eñs̃u, ha f̃ær bœl o beñs̃ar. Gr. II 21, 2.
 ha som tar f̃an ɹ bot̃ñ, f̃œ r̃ow a ɹ land m̃e.
 ha som val̃ gœulu⁵⁾ so val̃ e f̃œst ɹ hœvu.
 ha, som val̃yer i vœpl̃nd̃z̃i, stanar ɹ star̃ñ. Gr. I 872, 4.
 ha sta som p̃ñ i st̃s̃it̃ñ.
 80 ha stezñ som al̃ spotar po, ha val̃ vot. Gr. I 580, 1.
 ha tala so m̃p̃t̃s̃p̃ som ɹnt gar t̃i galvæd̃z̃i⁶⁾.
 ha e ɹnt lægg faga som ɹn anas dragar⁷⁾. Gr. I 458, 4.
 ha e ɹnt t̃er a s̃yns. Gr. I 305, 8.
 har̃ ja ɹnt so f̃œst so har̃ ja ɹnt so h̃œst⁸⁾. Gr. I 314, 1.
 har̃ tu ɹnt nœla und̃i nesa so tu kam b̃los?
 har̃ tu svar̃t̃ so tug salt̃, sṽider e so spot!
 h̃yrtar tu so ll̃ær ja.

1) m̃ar sv. vb. intr. I Marra. Knota. 2) Blir kvar. 3) pres. Behöfver. 4) d. v. s. Den som gör något utan att vara därtill trungen, får själf svara för följderna. 5) adj. Galen (§ 48, 2). 6) g̃alvæg m. Gafvelvägg. D. v. s. „han talar så mycket onödigt“. 7) d. v. s. „Medan min tunna rann“ &c. Obs. dragar, hsv. form betingad af fager. 8) Jfr Ormsö ær h̃ærm̃ ældu so ar̃mt so ær h̃e t̃æruba war̃mt (VLL N.-O. p. 195).

„hoho, om a vol i sandíða!“ sa lataman, sat þo sæggbaífsi.

90 hobaşgubbi¹⁾ tar þe!

h'a²⁾ alda nã stísamt som he int e nã alvar me.

h'e bra tã stísæra brað reymar ov anas hud. Gr. 268, 4.

he ga şom lap vanta i monstísni.

he ha fast vrr i seiş i feñ he kom i posa.

h'e int alt gul som glimar. Gr. I 377, 2.

h'e int ált vet i æm mans hovu. Jfr Gr. I 193, 2.

h'e int so got, ska mastan trow.

he int øga sivrægg int jærta grot ot.

h'e ypsom tã llo vatn þo gosa. Gr. I 732, 1.

100 h'e lágt tã o tan.

h'e let tã lok a som me vl hop. Gr. I 291, 2.

h'e mag krøkar i laggdansu.

h'e mæt umla bærgandis o lagum³⁾.

h'e myfsi som ha snuk hystar. Gr. I 537, 1.

he rekar int fron talv tã maðan.

he røykar int tær int nan alq e. Gr. I 704, 1.

he som a vrr so ha e firr.

he, som böndra kastar at varn, hylar⁴⁾ hæşkapi i fiku.

he, som síst ha kumi i seiş, ska fast ut.

110 h'e svart tã dæv fy galstýv. Gr. I 644, 1.

„he tova int feñ he tov“ sa ísændæ to hu flenta⁵⁾ heila
nata.

he ísens int nã maş som eyt blobær i bynrvæ. Gr. I 413, 2.

he va hu[d] i staka he!⁶⁾

„he va o fan“ sa filén, skoda i íşkan o blaşkna.

1) Hå- 1. Hobärgsgubben. För honom skrämmas barn ätm. äfven i västra Nyl., Finnby o. Pargas. I likadan betyd. *bquuvr tar þe*. (Jfr § 48, 1). 2) h'a < ha e 'det är'. 3) d. v. s. Det går jämt och nått för sig. 4) hyl sv. sv. tr. 1 Taga vara på (§ 98, 4). Gåtans lösning är: snoren. 5) flént sv. vb. tr. o. intr. 1 Slå eld med flinta. 6) d. v. s. Det gick med ansträngning.

- ha va so blösand¹⁾.
 ha va so kall_{so} al_{dn} fröyp_s i spisn_y o stor_r kara roma i esa.
 ha va_{ks}er int gras på lans_værj_r. Gr. II 29, 2.
 ha á ha t_r smú_d i mörkr_r.
 högmöð gar_r fy fal. Gr. I 364, 1.
 120 i lugnast vatn_r ga_{st}st_{st} fiska. Jfr Gr. I 341, 2; 379, 1.
 i moru bit_r to kat_u ha st_{st}st_r ært_esopu.
 int_r fystár_r ja me po haté_r ma_r som ku_{du} po vade_rkvæ_{ne}.
 int nan e so lagg so a int bihöve_{st}ega o int nan e so
 kar_lso a int bihöve_r krök_{se}. Jfr Gr. I 385, 2.
 int ska tu va egl_l fast k_{sn} e mager.
 „int e ha so nær en⁴ sa gub_r to ha fu_last.
 int e ha vært_lte leg röve i blöy_{tu}²⁾.
 v_ggub_r o in ísær_{gg} | k_{ka} val_{gg} | o to gub_r v_{la} smaka |
 so ga(v) u a po in staka.
 ja man n_{ow} e ha nu v_{st} o sant!
 ja val_r bo red_r o færj_r³⁾.
 130 jeta so du svær_{tas} o arbæ_t so du fru_{ser}!⁴⁾
 jeten n_y so ne ærk_r from_bö_r!
 j_{uga}l_{au}k_u⁵⁾ b_{ym} b_{ym} | gar i al_r g_öla | læ_rkar al_r rut_r
 sk_ölar.
 j_{us} i g_{us} h_{us} o lamp_u i træ_{st}gr_{fs}u.
 „k_{aw}vá, k_{aw}vá“ ska a sæ_r to a int væ_t.
 kast int p_æl_{ur} fy svine! Gr. I 412, 4.
 kast int smostær_{nar} po var hæ_{re}⁶⁾, ha kasta_{st}or v_{an}. Gr.
 I 413, 1.
 kat_n fær_{ta} t_r klöna to a ska i træ_r.
 kluk_u gar at grö_ytfat_r⁷⁾.

1) d. v. s. Det var brådska och nöd å färde. 2) d. v. s. Det ar inte värdt att besvára sig för det. 3) adj. Glad (§ 47, 2).
 4) Säges till en lätting. 5) f. m. Storljugare. 6) var hære är hsv.
 7) d. v. s. Klockan visar orätt.

kluku handar fyrr ¹⁾.

140 *kuðu voru e int granlagu.*

kraka soker maka. Jfr Gr. I 410, 4.

kvæsty falder int lagt ifron træ.

kvæðsmnu ²⁾ o morutugg o salaw veðst met po dan.

koma híd, ska ja jalp up de.

kómber ja int i da so komber ja ful ³⁾ i moru. Gr. II

95 ² (!), 2.

kom tó me hoxi to kuðu e dð. Jfr Gr. I 559, 4.

karga ful o bote ful o stygu ful me bonar.

laggvarua smukdom e vasa død. Gr. I 480, 1.

litu lever en.

150 *lyku po reisu me skromu po nesa!*

lok int luse i stsmfaldr. Jfr Gr. I 46, 3.

lok lok ⁴⁾, je tu me im brotan so dzevar ja ta vg gultan!

lova runt o haldrunt. Jfr Gr. I 465, 2 o. 466, 1.

lova e got men haldr e bater. Jfr Gr. I 385, 2.

lon ska int koma haem grotandis. Jfr Gr. I 479, 2.

lotst at bytu. Gr. I 84, 1.

leg int steim po bõlu. Gr. I 483, 1.

leg tu gran i grytu, ja legar mjol ja.

lata koma bara, now e ha hampu som haldrer.

160 „lata koma nu!“ sa jonas ot bonu.

lloasim poyka so fa ni tubak.

llæk int fon e dropar.

magrast for brekar mest. Jfr Gr. I 499, 3.

„mjótsy o smot“ sa fen to ha skoda i bibaln.

mjótsy val ha mærr o halvtri val aldrer ful (l. fullt). Gr. I

208, 1 o. 538, 1.

1) d. v. s. Klockan går förut. 2) adj. Aftonsömnig. 3) adv. Vål, troligen. 4) m. Spindel (= Loke). Säges då barn skifta tänder. Sammalunda i Nyl.

mál *ent* *fam* *po* *vaðé*, *ha* *kombær* *ful* *öbuda*. Jfr Gr. I 411, 4.

nar *ent* *bun* *mæ* *træpæggæ*.

ná *fj* *ná* *o* *asít* *för* *asít*. Gr. I 574, 2.

ní *krækar* *ér* *po* *ryðé* *o* *jitar* *físpít* *uta* *brø*¹⁾.

¹⁷⁰ *mákupin*²⁾ *læppar* *ut* *o* *pæsar* *m*.

nu *ga* *skamæ* *po* *tár* *landæ*. Gr. I 720, 5.

nola *e* *ka]d* *vadan* *a* *bloser*.

nou *plokar* *ú* *tr* *fogla* *som* *á* *stúuter*.

nou *ær* *e* *rymæ* *ba* *semia* *e*.

nyfútsæ *æ* *m* *pæpastrut*, *ypnar* *a* *up* *so* *fluuwer* *a* *ut*.

ny *kvasta* *sopar* *vál* *mæg* *gambal* *tar* *æ* *sprjndæuna*³⁾. Jfr

Gr. I 570, 4.

no *ent* *tr* *tegg!*⁴⁾.

nær? [Svar:] *om* *stúúsmaæ*⁵⁾ *to* *svinæ* *klæps*. Jfr Gr. I

591, 1.

ölyku *har* *bræð* *föter*.

¹⁸⁰ *ostlæ* *væn* *o* *tærggtrætu* *llutar* (l. *lyftas*) *a]der* *uta* *vætu*.

Gr. I 914, 2.

upværmð *sopu* *o* *andegagæ*⁶⁾ *dæiftæ* *e* *lika* *jowæ*⁷⁾.

utbølvndæ *e* *væst* *po* *llæktæ*.

„*pfuæj!*“ *sa* *daml* „*bulu* *e* *bætar* *em* *brø*.“

*pæsnæ*⁸⁾ *sæj* *ent* *bara* *ææggaggu* *amæn*.

pæsaftæ *e* *uta* *botnæ*. Jfr Gr. I 803, 2.

pæggæ *som* *stúit* *o* *tubak* *som* *lagg* *ærmar*.

rop *ent* *hoyj* *føn* *du* *e* *yræ* *bæftæ*. Gr. I 690, 2; 691, 1.

sæ *tvø* *gaggur* *o* *dææra* *ææggaggu*.

sælv *stææt* *ihal* *se* *æ* *fjöl* *po* *klæggæsnæ*⁹⁾.

1) Se § 248 anm. 4. 2) Okv. 3) *sprjndæu* f. *Springa* (§ 35, 2). 4) d. v. s. *Tänk icke ens på det!* 5) d. v. s. *Aldrig*; i *Nyl.* „*i næsta år i näfvermån*“. 6) *Andra gångens*. 7) *adj.* *Ljnm.* 8) *m. def.* *Erästen*. 9) *klæggæsnæ* *m.* *Glanskis*.

190 *skratar* *bæs* *som* *skrata* *sæt*.

skrut *ent* *ov* *markna* *fön* *du* *ha* *viri* *po* *a*. Gr. I 691, 2.

smo *grytur* *har* *mæ* *örur*. Gr. I 738, 2.

smo *smulur* *e* *ó* *brø*. Gr. I 735, 4.

smörjar *a* *julk* *so* *læpper* *e* *bra*. Gr. I 94, 7.

som *a* *hæda* *so* *lægar* *a*.

som *a* *køkar* *fær* *a* *jæta*.

som *a* *ropar* *i* *skodðe* *fær* *a* *svar*. Gr. I 750, 3.

somblæ *lystar* *o* *somblæ* *trægg*¹⁾.

spar *har*. Jfr Gr. I 129, 2.

200 „*spri* *ent* *pó* *dæ!*“ *sa* *fan* *ot* *molan*.

spot *mæ* *i* *ögu* *o* *stæt* *po* *mig* *grav* *om* *ent* *hæ* *e* *sant*.

spoman *har* *ivo* *vilkor*.

stat *ska* *föras* *fast* *brø* *ska* *lonas*.

stø *stæp* *ha* *sigla* *okul*.

stæk *bona* *i* *by* *o* *ga* *sæl* *at*. Gr. I 862, 1.

stæt *o* *asit*.

stæll *kan* *tu* *fast* *tu* *hæ* *rukut*²⁾ *po* *fötæ*.

stæll *pó* *ba* *du* *ent* *bitis*. Gr. I 454, 3.

stælm *ha* *som* *dæver* *mær* *en* *a* *har*.

210 *sveid* *ent* *alt* *som* *lud* *e*. Gr. I 513, 1.

seta *fötæ* *po* *naka* *o* *laga* *dæ* *ov!*

tak *ent* *fön* *du* *fær!*

tak *ska* *ha* (l. *hu*) *hæ* *hæ!*³⁾.

ta *i* *ha* *eina* *o* *llo* *i* *ha* *andar*.

ta *tær* *e* *fins* *o* *læg* *tær* *e* *bhøvs*. Gr. I 791, 1.

tfurj! *krosar* *tu* *mæ* *so* *krosar* *ja* *ta* *mæ* *stokar* *o* *stærnar* *o* *stavrar*⁴⁾.

tæg *tu* *so* *bjær* *ja* *posa*. Jfr Gr. 94, 1.

1) Jfr n:o 72. 2) *rúku* adj. Dålig, eländig. 3) „Tack skall han (l. hon) ha för det!“ 4) Formel mot *krosasæ* (förhåning, påtrolladt ondt). Jfr ALLARDT Nyl. IV 128.

- t₂ ska klo t_{er} a klo_gjs (l. -as)¹). Jfr REUTERDAHL GO
 625, Gr. I 517, 5.
- t₂ som bod₂ bjæ₂sover *ent*. Gr. I 296, 4.
- 220 t_g, h_{id} o leta he sv_{id}!
 t_g, h_{id} o pas₂up! Jfr Gr. I 801, 6.
- t₂ he bjæ₂so bjær e.
 tok d₂o₂som g₂oul b₂.
 tu kan *ent* bara tvo ærand, j₂ta o s₂ist.
 tuk₂ hæ₂, t₂uk₂ dragg. Gr. I 778, 3.
 tuk₂ lade₂ska tuk₂ smør₂ju h₂.
 tu komb₂ar 2 sto₂st₂²).
 t₂ú los va kan, ana g₂ ut o p₂s 2 mörk₂er h₂ tæ₂tu *ent*.
 t₂ú me h₂ovu o bos₂ 2!³).
- 230 tug₂ æ₂ e, man now gar e; svær₂t æ₂ e, men now val e.
 tu ska *ent* j₂ta tuguna⁴).
 tu e so dum₂ som gud e v₂s.
 tret o f₂plikas h₂er gu(d) t₂l.
 tu e so læ₂d so tu bod₂ hæggas 2 al₂rv₂st₂.
 tv₂! gus fre!⁵).
 tvo sto₂ryms *ent* 2 æ₂m₂posa. Jfr Gr. I 827, 3.
 t₂pst o st₂la so gar₂te al₂der v₂la. Jfr Gr. I 761, 3.
 to bon₂ f₂ar e som he romar æ₂, so val e n₂v₂d. Gr. I 578, 4.
 to gud skapa t₂ so had₂ a *ent* nam₂brusku. Jfr Gr. I 280, 4.
- 240 to gu d₂er bone₂so d₂er a br₂okor₂ me.
 to ja h₂er klukuna so v₂æt ja van t₂yr₂st₂u e.
 to katu e b₂ar₂so dansar möse po b₂l₂.
 tola o h₂id o leta he sv₂id!
 tom r₂k ok₂er o tow fat₂ f₂ar g₂.

¹) „De (d. v. s. man) skall klå där det kliar“. ²) Säges om den, som äter bröd till gröt. ³) Säges till en dum person. ⁴) Säges till den som npprepar en annans tal. ⁵) Hälsningsformel. Med tv₂ bortjagas onda andar.

ta¹⁾ *dásagǫl* η *lækst* hopar al *yr*v. Jfr Gr. I 270, 2.

tá *ha* *du* *ny* *he* *varga* *ha* *y*la *et*.

tas *flær* *kokar* *tas* *samba* *sopu*. Gr. I 404, 4; 557, 3.

tas *laggar* a *levar*, *tas* *mær* *lær* a. Gr. I 406, 1.

tas *mær* a *llatar* *katu* *po* *ryðzi*, *tas* *høgar* *lufftar* a *rumpu*.

Gr. I 403, 3; 583, 2.

250 tas *mær* a *rør* z *sísit* *tas* *mær* *luftar* a. Gr. I 341, 5.

tas *ríkar* *tas* *armar*²⁾. Gr. I 408, 4.

tær a *talar* om *spótsi* so *vísar* a *se*. Jfr Gr. I 582, 3.

tær *mítsý* a *tí* *ska* *mær* *legas*. Jfr Gr. I 123, 4; 150, 2.

ísen *vakart* *fær* *tu* *ísen* *two* *gaggur*.

ísyrfsu a *al* *de* *so* *ful* so *int* *pres(t)* *ny* *ryms*.

va *he* *ny* a *val* *som* *særfsi* o *røva*.

va z *jasta* *fæd!*³⁾ = *va* z *jasta* *fríd!*

*van*⁴⁾ *ska* *ha* *obud* *sita?* — *po* *trosgar!* Gr. I 348, 1.

van *ska* *ja* *ny* *ríst* *kos!*

260 *van* *ska* *llæve* *va* *ana* *en* z *grytu?*

va *sku* *kaku* *baka* *to* *int* *mam* a *hæm!*

„*vast*⁵⁾ *ny!*“ *sa* *ísalbrít*.

va (l. *va*)[?] — *ta* z *rumpu* o *dra*; *stæk* a z *gløde* *se* *smakar*
a *bra*.

va *tu* *va* *vís*, *som* *ista* *svara* *po* *in* *fís*.

va *dasgran* o *hal* *dasstítu*. Gr. I 351, 2.

*va*⁶⁾ *ot* *bun* o *hútt* *ot* *hun* o *sko* *át* *vam* *du* *talar* *mæ*.

*ví*⁷⁾ *ska* a *skrift* *se* *fý* *mugka* *to* a *har* *prestre?*

vam *je* *qumblamb* *drík!* Gr. I 386, 1.

o *l* *de* *om* *dæver* *int* *vat*. Jfr Gr. 886, 2.

1) adv. Där. 2) Jfr n:o 84. 3) = hsv. „Hvad i Jesu namn!“ *fæd* troligen för *fræ(d)*. 4) adv. Hvar (§ 112, 2). 5) *vást* oböjl. vb. intr. (blott imperat.) Vänta; likaså i Finnby. 6) pron. Hvad. Ordspr. anv. om en frågvis person. 7) adv. Hvarför, hvi (ytterst allmänt ord).

270 om ande llar hovu vadze so tragg du nt dzara at e. Gr.

I 497, 2.

om ja lever o tu lever o væde star.

om ja sku leva en hundolfde, so — Jfr Gr. I 299, 3 β; II
80, 2.

ezje mun e nemba som kontas¹⁾.

ezje stsen bo halz o søky.

ézt tre kan nt brin o ézn tsærg kan nt gral.

e tu svart so e brø vt. Jfr Gr. I 773, 1.

277 ðvahæta har jagg armar. Jfr Gr. I 323, 2.

---

1) g. sg. af kónt m. Ränsel.

II. Sagor.

1. Mytiska sagor.

1) *rodare*¹⁾ *lever* i *skoga* o *sida*. *ti pa*²⁾ *lok smo bonar masa*, *almast tuk* *bon som e ulak mot foreldra sin*. *so va ha im porok* i *dur* *as som rodan tow*; *to a kom tba-*
kas lo ha undr stalr o *san sa a ha*³⁾ *a had jtr* *bara groyp*
o hesdyndzu ter *a ha vr*. — *ha va in anaa porok som mam*
hans va foranga po for *a had int henta hezm na roskve(d)*.
to ha so lama i *skodzr*, *val* *a huggru*. *to mot rodan a o*
fort matp o *mjalst* i *nava*⁴⁾ *ot a*, *men ha redas(t)* o *fik int*
pr mun, *fotre tow int* i *baka helder*, o *so kom a hezm*. *ha*
tala om e sidlv o *sa ha rodan va jpsom na ana folk* i
skapna, *men int kund a sezj ana*.

kan falsta o *sokt et hesta*. *so kom a to ti in tal som*
va ful me silver o *gul*; o *to sa ha fip se sidlv*: „*ny dzer*
gud me gul“. *to ful alt nede so ha skrambla bara*. *om a*
*ba had vr stls!*⁵⁾

vgkar *va i skoje*. *to kom a ti i store tre me mytsip*
*bjerklov*⁶⁾. *so tow a o llow knvr* i *trez* o *rezt tam*⁷⁾ *me*
lv; o *to a kom hezm so val e so gromandis*⁸⁾ *ti pagga* o
gul o *silver*.

ha va ne skumakar tomp for jer i *bjz* (*Sumb*)⁹⁾. *so var*
e vka som dzr *ti stalr osta s* *et mæra*. *to sog a wvta*

1) *rodar* m. Råd, tomte. 2) oböjl. vb. Pläga. 3) eg. Det;
att. 4) Näfve (§ 16, 3). 5) adv. Tyst. 6) n. def. (kollektivt).
7) < *tan* Dädan. 8) adv. Ofantligt. 9) Sundby.

gub me bara hövu¹⁾ som sa: „ast joutas²⁾ ja stäl³⁾ tñ hesta na nu meær“. he va rodan o ha val_sma⁴⁾ fð he at⁵⁾ tñ had st a. — tær höllagan bod för jær bræve_so so tñ ramt⁶⁾ var vnda nat. rodan sat o vavd tær jambli. o tñ val_so red so tñ int kund læg uta feldr yv hövu.

to smedas kars va smuk so stou tær jambli w_vta gub — alt vt kled — bræver enar, o hu kars val_to so red so hu int trysta⁷⁾ skod_úp. o to v va tæ_so log yg_groa kat i sandþæ; int va he smedadas, — ana he va rodan_som ad skapa se tñ katu.

yg_kar va so dæiru tñ ll_o so a llow jamst⁸⁾ me nate o fð rodan_t kar mese. to mærn⁹⁾ kom so va ana llær entó o llær po llætñ hans.

2) gals_æñdæ¹⁰⁾ pa tñ tþkal¹¹⁾ hør kapal¹²⁾ po skula, tær u siter o vava_ñetra to al a_sover. hu har in lllm_mpsu po hövu o a anuþ upstraka¹³⁾ som bateþ bug_kvnr. o va hu saw_vava_so lemar a int na i vafstola. — somblæ stal pa te læg brævm_po spisu ot enar o now plæg-ger¹⁴⁾ u a i sa.

3) yg_kudhög¹⁵⁾ mæt in oks me osoga hone_svalt_sidur o vit po rydæ. to va ja lll o va me. o hade oksu va timatalæ nær os, o fypsvan san so v undra o int vst na. had v entó havr þkse aþ kniv me os!

yg_kvnu klava yg_kuduna. to kom yg_gromt in störyg_kudu tid o hu sat fast enar me. o to sog u rodatsæñdæ

1) tils. Barhufvad. 2) sv. vb. dep. 1 Idas (§ 48, 7). 3) sv. vb. tr. 1 Fodra djur. 4) sma adj. Vred. 5) part. Att. 6) st ramt tils. Se spöken. 7) trýs sv. vb. dep. Töras. (§ 27, 2). 8) adv. Till och med. 9) m. def. Morgonen. 10) f. def. „Gårdskäringen“, kvinlig hustomte. På motsvarande sätt kallas den manliga gálggub m. def. 'Gårdsgubben'. 11) part. Ofta. 12) sv. vb. intr. 'stöka'. 13) adj. Utstyrd. 14) Jfr § 100, 3 a. 15) m. Koherde.

som sat þó trosgar, o grætt o sa „alðer mærr fær ja hude
best kudu min oter!“

4) to jóldéðmunu¹⁾ brúnda_ska a kast stolr þvæ afdn
o fær int tala na. r gambalgaðshaga jær r leplakshygr tæ_sku
dæ ha sít in silvarkanu o ha bran rostn ov enar. ha
sugker to a kombar_tíð man fær a kasta na kniv elr nall_tær
þvæ so stanar e. stóndom a ha up, stóndom undr jóla.
ha e undibyggar²⁾ som halðer e.

5) ha som dæer vla gar updaga³⁾ to a ha død so e
syns hambal⁴⁾ bakat. so bod e jær r hade gola⁵⁾ bygg-
mndær r kroknasr in tukude fyltsærugg som ga þæggæ r lon o
tow pant fyr. o so dow u. o so tykt ja magg natar at
varader at hu stow vr seggballær. o so kræpp a ma þrsom
r mæs r halsu o to vaknast ja. o san to hu væg kom so
frega ja vr u dær updaga. o so sa u ha e va r folk jær r
byr som olvandær had tærj pantu sen oter. o to ha dagast
so dær ja tíð o bauud at tr sku fær a tæbaks. o tr dæor e —
o san a hude ísændær int gar updaga na mærr.

6) ha va tvo jetar. ana bod r loth⁶⁾ o ana jær r
padæsa. o fast now h'æ lagt tíð o tan so tykt tr antó ha va
tatbod. so bygd tom san ísyrfsu jær r padæsa tæsamans o
bar up varivigastær stein. fyr tr fo vata van tr sku bygg ana_so
ísrft_tæ ma w_vita oks o tær a stad⁷⁾ so grevd dæ steina
r jóla. — h'æ ful fron ha sama tin tr, to a grefta ver
masas mot gambalkær, a hita æt bærrambal_sow_va so
sto_so tr had e tr grúndstalpa. o ha e sant ha, fyr to levd
mim_mamas faster en o hú ha tala om e.

1) jóldéðmu f. I jorden gömdt gods, „drakabo“. 2) m. pl. „De
underjordiske“, dværgarne. 3) Går igen. 4) hambal m. Gengån-
gare. Jfr ALLARDT Nyl. IV 112 ff. 5) adj. Gul. 6) Lochteå.
7) stæðr sv. vb. tr. o. intr. 2 Stanna.

2. Yngre sagor.

1) *ha va ęg karp o in tĕlkroku*¹⁾ o *ęg kroku*. to sku *đi bygg ęt bęw o to sa kroku*: „*h'e krausk*²⁾, *h'e krausk*“ o *to sa karp*: „*h'e fęr kart*, *h'e fęr kart*“ o *san sa tĕlkroku*: „*ha ska vara tĕ tĕ tĕ*“.
(Forsby.)

2) *ha va ęg gagg*³⁾ *im pęrk* o *ęw flĕku* som *had in ęlakaen sęsgmę*, som *po alt set sękt et nę* som *u sku kuna straf đęm fę*. o *fęr ha had u đęm tĕ đżera tuki đi int kund*. *ęg gaggi laga u đęm et vatę*; ot *poętsę gav u ę ambar uta botę tĕ ta ę* o ot *flĕku gav u ę solđ*. to tĕ sku *ta vatę fik đi int nę ę řseręđra*, *męn to hita đi po tĕ smata ęter holi po solđi mę laęri* o so *fĕ flĕku haęw vatę uta straf*. *męm poętsę*, som *int had nę vatę*, *nara u tĕ ga et nę ę in řstę* o to *a krękt se ner ę řstę* *sęst u po lořsę* so *ę skar hęvu ęv a*. to *kęka u sępu ęv a tĕ męda ot far*. *flĕku*, som *đżi o roma o va laęsę*, *trysta int sęę nę anę sambla ęhop beęna o la đęm ę ęn silřsęs-nasduik* som *u la undę ęn jęlfasta stęn*. *ęv poętsęs beęna vękst ęw fęgal*, som *byręa o falas o sęęę po stęgutętsę*. *ha sęę*: „*min moder hafver slaktat mig, min fader hafver ętit mig, min syster hafver plockat hop alla mina smę ben och lagt dem i en silkesnęsduk under en jordfast sten, och dęrfęr blef jag till en liten fęgel*“.
— *fęęt kom a tĕ in skumakar o to skumakęn hęrt* *hę grant a sęęęđ so đżi a ut o gav ot fęgalę ę granę pa silřsęskęnar*. *saw flęuw a tĕ ęw gęlsmęd o byręa sęęę po hans tak* so *ha đżi ut osta lys* o to *gav a ot fęgalę ęw granę gęlřsęđęju*. so *flęuw a tĕ ęw mjęlęnar o sęę po tętsę hans o fĕ ęv a ęw kvęnęstęn*. *taw flęuw a tĕ hęmstęęu o*

1) f. Spillkręka. 2) Fęr tillfęllet bildadt ord; jfr trol. hsv. i kras. 3) *gęęę* sęllan msk., vanl. *gęęęu* f.; likasę *skęp* stundom msk.

björja siugg tær po tátsi; to kom sistru hans ut osta lys
 o ot enar gav a tómt gran sköwa. to dzi hu m o visa va
 hu a fur o so dzik far ut o fik gultsidju. o to há kom
m dzi mör ut so hú sku fo na o, o to hu kom ut kasta ha
kvænstejn e i høru so u død. (Purmo. Skriftligen medde-
 lad af folkskolläraren G. Viklund).

3) laska jak¹⁾, ha dzi i föbünd mæ fæn o lova he a
sku fo ta a to a sku val fædqled. o fj he so ha a jambli
eät stovalskaft nervisi. o dzinum he a va i föbünd mæ taw
vand kund a dziera tuk som int na ader kund dziera at
fjsta se po. to a vild ha m hest so roska a bara i töma o
straks fik a m hest ov fæn o mæ ha reid a dzinum lusta ti
stokholm. o to a vild ha krisfolk so tow a i dumbalsster o
 björja plok fædruna ur e, o för var fædru sa a „hest o
kar!“ o straks kom ti vgkasak (!). to a rita i skop i san
 so vali e straks ti i rikt skop. eig gag koka a na i m
íselar undi llot i siuv ar, man nar væt int va e var. o
to kry kom o ryse sku ta m llot so sa a ot eig gambalm
ísalng²⁾ he a sku föd e³⁾ so legg u sku läva bara om u
sku kast m svarta kat i ísteln. o to kasta u tíd kat o to
smal e rikt so heila llot o ryse för ti vades. (Purmo.
 Meddelad af G. V.)

1) *Jakob de la Gardie*. Likartade sägner om honom har jag hört äfven i Nyland och Estland (Ormsö, Nuckö, Wichterpal).

2) *Käring*. Denna ordform är icke upptagen i ljudl., emedan jag ej påträffat den förr än i anförda, i dag (16 dec.) erhållna meddelande. Detsamma gäller om 3) e pron. *Henne*.

Tryckfel, rättelser och tillägg.

Sid. IV n. 2)	står	<i>bránàs</i>	läs	<i>bránàs</i>
„ VI r. 20	„	Lund	„	Christiania
„ 192 „ 17	står	<i>ðu</i>	„	<i>ðu</i> *)
„ 193 „ 21	„	§ 145.	„	§ 139.
„ 196 „ 6	„	<i>ókar</i> m.	„	<i>ókar</i> m.
„ 197 „ 12	„	<i>bótàkter</i>	„	<i>bótàkter</i>
„ 202 „ 17	„	<i>stá</i>	„	<i>stá</i>
„ 216 „ 20	„	älgre	„	äldre
„ 219 „ 12	„	<i>skemta</i>	„	<i>skemta</i>
„ 224 „ 14	„	<i>brán</i>	„	<i>brán</i>
„ 224 „ 18	„	<i>sprát</i>	„	<i>sprát</i>
„ 225 „ 11	„	<i>kválmn</i>	„	<i>kválmn</i>
„ 227 „ 23	„	<i>hámsk</i>	„	<i>hámsk</i>
„ 235 „ 26	„	§ 43 $\frac{1}{2}$.	„	§ 44.
„ 236 „ 8	„	§ 44.	„	§ 45.
„ 238 „ 16	„	<i>snjóór.</i>	„	<i>snjóór.</i>
„ 238 „ 22	„	<i>skíð-</i>	„	<i>skíð-</i>
„ 250 „ 19	„	<i>llédafèlq</i>	„	<i>llédafèlq</i>
„ 252 „ 27	„	fsv.	„	„
„ 254 „ 22	„	satssluttande	läs	satsslutande
„ 255 „ 11	„	<i>snúund</i>	läs	<i>snúund</i> [Äfvenså s. 256 i § 67 o. s. 326 i § 191 C 2].
„ 260 „ 11	„	§ 205, c.	„	206, c.
„ 265 „ 3	„	isl. fsv. <i>f</i>	„	isl. fsv. hsv. <i>f</i>

*) Segmentet under *uu* saknas i dift. *ðu* på grund af missuppfattning vid typbeställningen.

Sid.	267	r.	20	står	<i>telgði</i>	läs	isl. <i>telgði</i>
„	272	„	7	„	<i>spárkæis</i> ¹⁾	„	<i>spárkæis</i>
„	278	„	5	„	<i>kalénder</i>	„	<i>kalénder.</i> — R. 24 inskjutes isl. framför <i>fjórðr.</i>
„	280	„	23	„	utbyter	„	utbytes
„	292	„	2	„	<i>troppa.]</i>	„	<i>troppa?]</i>
„	292	„	3	„	<i>pfur</i>	„	<i>pfúŕ</i>
„	293	„	27	„	<i>ǰ : s</i>	„	<i>ǰ : s</i>
„	296	„	14	„	icke sammanställningen	läs:	icke i sammanställningen
„	300	„	22	„	<i>ŕum-</i>	läs	<i>ŕmu-</i>
„	304	„	10	„	dåld	„	däld
„	305	„	26	„	vanliken	„	vanligen
„	307	„	27	„	<i>képal</i> — § 88	läs:	<i>képal</i> — § 93
„	310	„	3	„	= <i>æ</i>	läs	= fsv. <i>æ</i>
„	312 ^z	„	23	„	isl. <i>hú</i>	„	isl. <i>hún</i>
„	323	„	10	„	<i>ifrán</i>	„	<i>ifrán</i>
„	329	„	5	„	* <i>tróka</i>	„	* <i>tróka</i>
„	333	„	8	„	<i>knoða f.</i>	„	<i>hnoða n.</i>
„	338	„	12	„	<i>símnáru</i>	„	<i>símnáru</i>
„	341	„	12	„	- <i>an</i>	„	- <i>on</i>
„	344	„	19	„	<i>ténas</i>	„	<i>ténas</i>
„	348	„	19	„	<i>mím bròr, mím pàp</i>	läs	<i>mém bròr,</i> <i>mém pàp</i>
„	349	„	8	„	<i>q l</i>	läs	<i>q l l</i>
„	355	„	29	„	<i>múnstáŕer</i>	„	<i>múnstáŕer</i>
„	360	„	25	„	<i>skóp</i>	„	<i>skóp</i>
„	361	„	5	„	<i>tvéxt</i>	„	<i>tvéxt</i>
„	364	„	24	„	§ 223.	„	§ 224.
„	367	„	5	„	<i>tágg</i>	„	<i>tágg</i>
„	367	„	15	„	<i>kaláŕer</i>	„	<i>kaláŕer</i>
„	369	„	2	„	<i>síŕép</i>	„	<i>síŕép</i>

Sid. 369	r. 10	står § 221.	läs § 223.
„ 371	„ 9	„ <i>tém</i> l. <i>tóm.</i>	„ <i>tam</i> l. <i>tom.</i>
„ 375	„ 12	„ <i>trón</i>	„ <i>trón</i>
„ 376	„ 12	„ <i>vànda</i>	„ <i>vàndas</i>
„ 383	„ 4	„ <i>hanas</i>	„ <i>hanas</i>
„ 384	„ 5	„ <i>hadénan</i>	„ <i>hadénan</i>
„ 389	„ 19	„ <i>rét</i>	„ <i>rét</i>
„ 391	„ 25	„ <i>ságk</i>	„ <i>ságk</i>
„ 393	„ 27	„ <i>pret.</i>	„ <i>pret. part.</i>
„ 394	„ 5	„ <i>lág</i>	„ <i>lág</i>
„ 395	„ 20	„ <i>vure</i>	„ <i>vure.</i>

§ 19 II 1 α p. 208 kan *télt* hsv. *kálta* tilläggas.

§ 38, 1 p. 231 *stérk* jfr äfven nhty. *starr* adj. 'styf'. (Nyl. Etym. p. 41).

§ 48, 2 p. 241. Det no. *rus* har full motsvarighet i nyl. *rós* (Borgå) n. 'röse'.

§ 70 s. 258 har bortfallit n. 1) vb. 'skratta'.

§ 69 s. 258. *e* motsv. hsv. *ö* (< *øy*) i *pádeše* l. *pádeše* = *Pedersö(re)*. Sålunda stundom äfven i Nyland i ortnamn sammansatta med subst. *ö*.

§ 100, 4 p. 280. Etymologin af *džýwflu* bestyrkes af Gkby *džómuna* pl. t. idm.

§ 103, 2 α p. 283. *m*- < äldre *mj*- äfven i Pörtom, Petalax, Maalax o. Kronoby (i Östb.).

§ 113 p. 287. *ŋ* blott individuelt efter *m* och *g*.

§ 218 p. 356. *visavis* (i dans) kallas ofta *násavis* n.

§ 226 p. 366. *bún* l. *bón* har i pl. *bónder* jte *bónder*.

§ 239 p. 377. Af *stáku* förekommer äfven en superl. *stákest*.

§ 254, 2 p. 387. Utan ändelse i pres. är vidare städse *býpr* 'börjar'. [Likaså *bór* i Pyttis: se Nyl. I ex. under *jäs*].

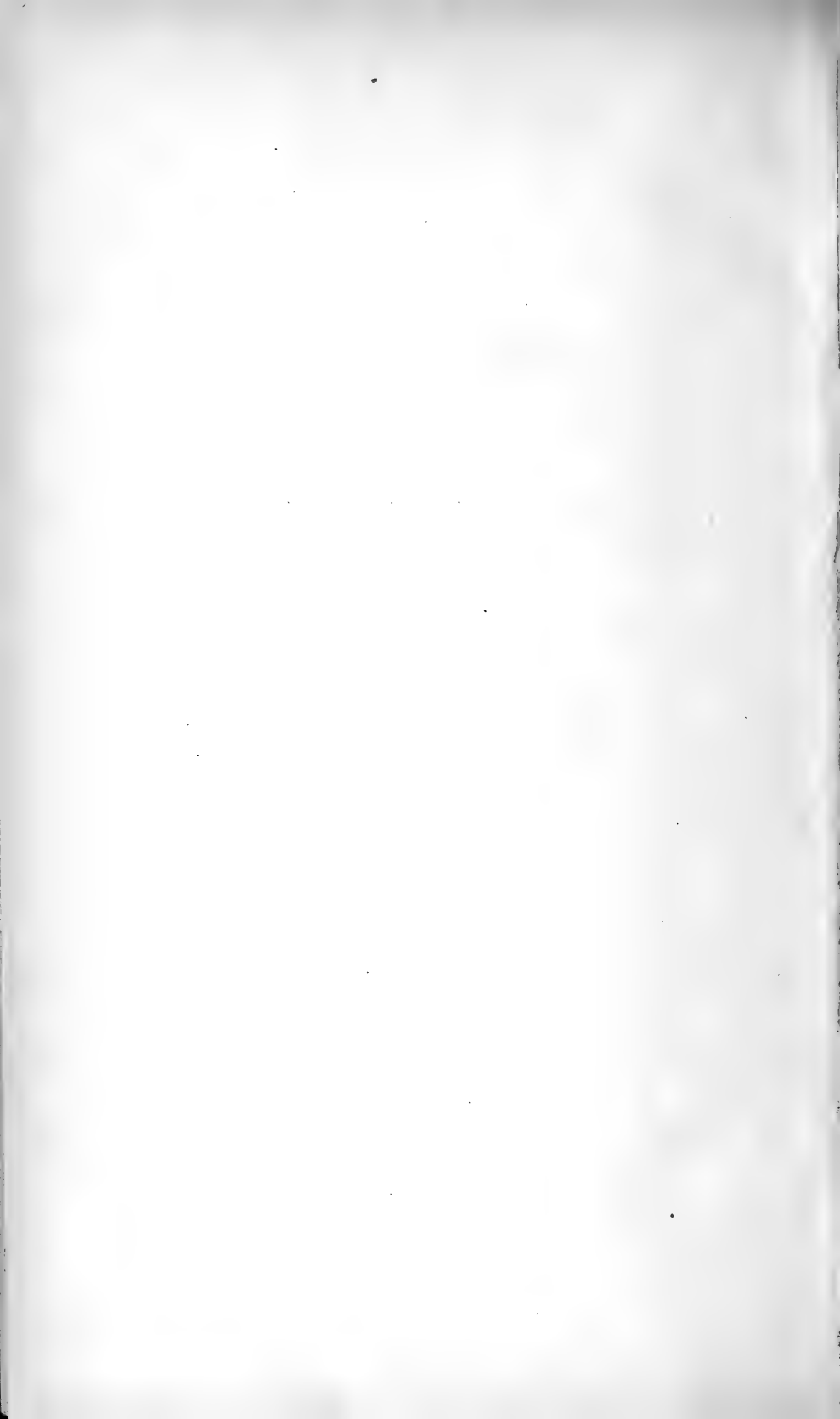
MATÉRIAUX

POUR SERVIR A LA CONNAISSANCE

DES

CRÂNES DES PEUPLES FINNOIS.

Crânes provenant d'un ancien village de Tuukkala,
paroisse de St Michel, gouvernement
de St Michel

par

K. Hällstén.

Les crânes et parties de squelettes dont suit la description ont été recueillis pendant l'été de 1886 dans un ancien cimetière du village de Tuukkala, paroisse de St Michel, à cinq verstes au sud de la ville de St Michel. Ce lieu de sépulture était une sorte de remblai de sable, large de 18 à 22 mètres, haut d'un mètre au plus, qu'on dut enlever pour approprier une place d'armes à une compagnie de la réserve stationnée dans l'endroit. Comme on avait trouvé, dès le premier jour des travaux, un grand nombre d'ossements humains et plusieurs objets antiques, le chef de la compagnie, M. le major Tuderus, fit interrompre les fouilles pour informer de la trouvaille la Société d'archéologie. M. J. R. Aspelin, archéologue de l'Etat, fut ainsi mis à même de surveiller la continuation des travaux. On trouva d'abord trente-trois sépultures, puis, plus tard, sous la direction de M. le major Tuderus, neuf sépultures encore. Les objets trouvés furent joints aux collections de l'Etat; ce sont divers ustensiles et ornements de pierre, de bronze et de fer, ainsi que des lambeaux de vêtements; dans un catalogue dressé par M. A. O. Heikel, ces objets sont classés sous trois cent quarante-deux numéros ¹⁾.

---

¹⁾ A. O. Heikel: Tuukkalan löytö. Suomen Muinaismuisto-Yhdistyksen Aikakauskirja. X. Helsingissä 1889, p. 179—224.

Ces antiquités remontent, selon nos archéologues, à l'époque païenne, au second âge du fer (le 13e ou le commencement du 14e siècle après J.-C.); elles ont une certaine importance pour la détermination de l'état de la civilisation à cette époque dans le Savolâx.

Dans six des sépultures, les ossements trouvés portaient la trace du feu; dans les autres, ils n'avaient pas été brûlés, mais ils étaient pour la plupart émiettés et pourris; on en put cependant recueillir une partie, qui furent joints aux collections craniologiques de l'Université; ce sont eux qui sont l'objet des mesurages et de la description qui suivent. Seul l'intérêt archéologique général de la trouvaille a fait que ces ossements ont été examinés; car les crânes sont brisés, déformés; dans la plupart, la lamelle extérieure est exfoliée; cependant on a pu prendre quelques mesures sur sept de ces crânes. Les os longs sont aussi très incomplets; quelques-uns pourtant ont pu être mesurés.

Registre descriptif.

Les crânes.

- N:o 1. Jeunesse; les dents de sagesse pas encore sorties de leurs alvéoles; crâne défectueux, en partie déformé; à gauche la suture écailleuse et la suture lambdoïde ouvertes; près de la suture palatine une saillie médio-palatine, de chaque côté indiquée; dans le lambda un os warmien, grand (N:o 4): Glabelle 0; inion 0.
- N:o 2 (provenant de la sépulture N:o 20 du catalogue de M. Heikel). Âge adulte; à droite le jugal et la plus grande partie du maxillaire supérieur manquent; les arcades zygomatiques brisées. L'usure des dents à gauche N:o 2; à droite les alvéoles molaires édentés et l'arcade molaire correspondante atrophiée. Glabelle 0. inion 0.
- N:o 3. Vieillesse; à droite l'arcade zygomatique et presque tout l'os maxillaire manquent; tous les alvéoles molaires édentés et atrophiés; la portion écailleuse du temporal à droite brisée; les sutures coronale et pariétales tout-à-fait, le lambda et en partie la suture lambdoïde soudés. Glabelle 0; inion 0.
- N:o 4 (provenant du tombeau N:o 29 de la description de M. Heikel). Jeunesse; la suture basilaire ouverte; crâne en partie déformé; les arcades zygomatiques brisées. Dans le ptériorion à gauche un os wormien, qui sépare la ptère du pariétal. Glabelle 0; inion 0.

- N:o 5. Les os de la face manquent tout-à-fait; l'écailleuse à gauche et la portion orbitaire du frontal brisées. Homme. Vieillesse. Les sutures coronale & sagittale soudées. Glabelle 0; inion 1 à 2.
- N:o 6. Les os de la face manquent tous; âge adulte. Glabelle 0; inion 0.
- N:o 7. Crâne très-lourd; la plus grande partie des os de la face à gauche manquent; âge adulte; homme; l'usure des dents N:o 2. Glabelle 0; inion 0.

Les mandibules.

On n'a pu mesurer partiellement que cinq des mandibules; celles désignées par les numéros 1, 2, 4 et 5 appartiennent aux crânes portant les mêmes chiffres.

- N:o 1 (appartient au crâne N:o 1 décrit plus haut); bien conservée. Les dents de sagesse pas encore sorties de leurs alvéoles.
- N:o 2 (appartient au crâne N:o 2); près de la symphyse brisée en deux parties; est d'ailleurs très défectueuse; les mesures données dans le tableau ne sont prises que du côté gauche. L'usure des dents N:o 2.
- N:o 3. L'usure des dents N:o 1 à 2.
- N:o 4 (appartient au crâne N:o 4); toutes les dent sorties, très peu usées.
- N:o 5 (appartient au crâne N:o 5); l'usure des dents N:o 3; le condyle de la mâchoire à droite manque; l'arcade alvéolaire à droite atrophiée.
-

Des os longs.

Nous désignons les os longs mesurés par le numéro d'ordre de la sépulture où ils ont été trouvés; ces numéros sont ceux de la description de M. Heikel. Nous désignons par A et B deux squelettes provenant de sépultures qui n'ont pas été numérotées.

H u m e r u s.

Sépulture N:o 20; des deux côtés de 355 millimètres de longueur.

” ” 29; de 290 et 292 ” ”

Sans numéro de sépulture B; de 345 ” ”

C u b i t u s.

Sépulture N:o 20; de 287 mm de longueur.

” ” 29; des deux côtés de 218 mm longueur.

Sans numéro de sépulture B; d'un côté de 287 mm longueur.

R a d i u s.

Sépulture N:o 20; d'un côté de 274 mm de longueur.

” ” 29; de 203 & 205 ” ”

” ” 34; d'un côté de 240 ” ”

” ” 42; ” ” de 203 ” ”

Sans numéro de sépulture B; d'un côté de 268 mm long.

Fémur.

Sépulture N:o 20; de deux côtés de 510 mm de longueur.
 " " 29; de 390 et 400 " "
 " " 34; de 460 et 462 " "
 " " 35; d'un côté de 350 " "
 Sans numéro de sépulture A; d'un côté de 450 mm long.
 " " B; " " de 473 " "

Tibia.

Sépulture N:o 20; d'un côté de 427 mm de longueur.
 " " 29; de 327 & 325 " "
 " " 34; d'un côté de 388 " "
 " " 35; " " de 330 " "
 Sans numéro sépulture A; d'un côté de 373 mm longueur.
 " " B; " " de 412 " "

Péroné.

Sépulture N:o 20; d'un côté de 410 mm de longueur.
 " " 29; " " de 303 " "

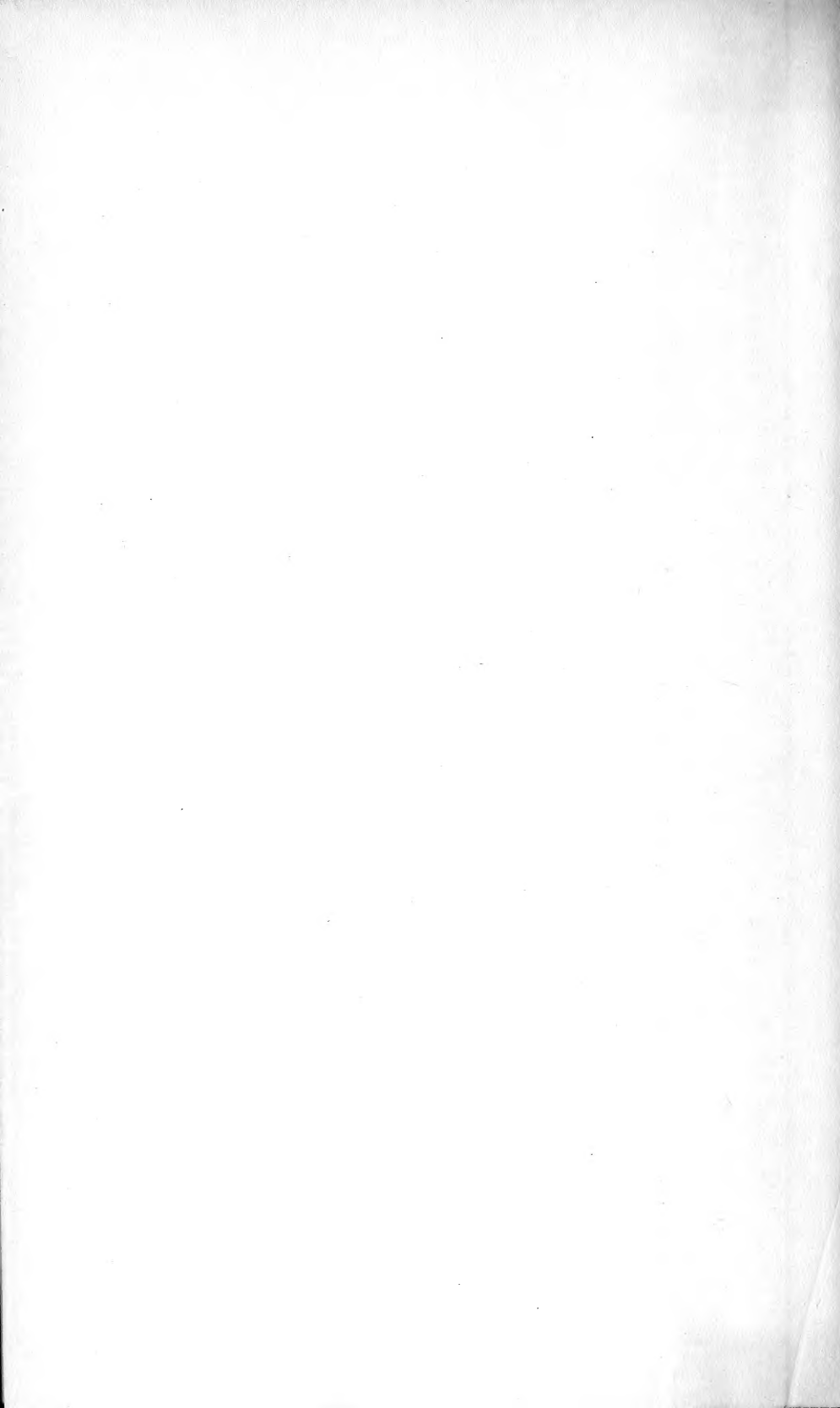
Les ossements de la sépulture N:o 20 provenaient d'un même squelette; au quart inférieur d'un des tibias, il y a la cicatrice d'une fracture. Tous les os longs de ce squelette sont d'une longueur excessive.

AMNH LIBRARY

100090621